

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

Pojetí rozhodčí smlouvy ze srovnávacího hlediska

Disertační práce

červen 2012

Školitel disertační práce: Prof. JUDr. Zdeněk Kučera, Dr.Sc.

Doktorandka: Mgr. Tereza Naučová, LL.M.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 26.6.2012

Poděkování

Tato práce by nikdy nevznikla bez pomoci a podpory řady lidí, kterým bych zde chtěla poděkovat.

Především bych ráda poděkovala mému školiteli, prof. JUDr. Zdeňku Kučerovi, DrSc. za mé vedení v průběhu celého postgraduálního studia a za cenné rady pro vypracování této disertační práce.

Velký dík patří Mgr. Jitce Logesové, partnerce advokátní kanceláře Kinstellar, s.r.o., advokátní kancelář za podporu v závěru přípravy této práce a prof. Dr. Johannu Kindlovi a Christophu Gieselerovi z Právnické fakulty Westfälische Wilhelms-Universität Münster za pomoc při získávání některých zahraničních materiálů.

Nejvíce bych však chtěla poděkovat své nejbližší rodině, bez jejíž neuvěřitelné podpory, tolerance a trpělivosti bych tuto práci neměla nikdy možnost dokončit.

OBSAH

OBSAH	1
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	6
ÚVOD	10
1. POJEM A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ROZHODČÍ SMLOUVY	16
1.1 Pojem rozhodčí smlouvy	16
1.2 Druhy rozhodčí smlouvy	20
1.2.1 Druhy rozhodčí smlouvy podle českého práva	21
1.2.2 Druhy rozhodčí smlouvy podle německého práva	24
1.3 Vztah rozhodčí smlouvy a smlouvy hlavní	25
1.4 Dílčí závěr	28
2. PRÁVNÍ POVAHA ROZHODČÍ SMLOUVY	29
2.1 Právní povaha rozhodčí smlouvy z pohledu českého práva	31
2.2 Právní povaha rozhodčí smlouvy z pohledu německého práva	35
2.3 Praktické důsledky teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy	38
2.2.1 Důsledky jednotlivých teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy z pohledu českého práva	38
2.2.1.1 Použití hmotněprávních ustanovení na otázky neupravené v ZRŘ	38
2.2.1.2 Použití procesních předpisů na otázky neupravené v ZRŘ	40
2.2.1.3 Použití norem obchodního práva	43
2.2.1.4 Použití kolizních norem a norem lex fori	43
2.2.2 Důsledky jednotlivých teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy z pohledu německého práva	44
2.2.2.1 Použití hmotněprávních ustanovení na otázky neupravené v desáté knize ZPO	44
2.2.2.2 Použití kolizních norem a norem lex fori	45
2.4 Dílčí závěr	46
3. STRANY ROZHODČÍ SMLOUVY	47
3.1 Strany rozhodčí smlouvy podle mezinárodních úmluv	48
3.2 Strany rozhodčí smlouvy podle českého práva	49
3.2.1 Fyzické osoby	49
3.2.2 Právnícké osoby	51
3.2.3 Zastoupení na základě plné moci	52
3.2.4 Omezení způsobilosti být stranou rozhodčí smlouvy	53
3.3 Strany rozhodčí smlouvy podle německého práva	53
3.3.1 Fyzické osoby	53
3.3.2 Ostatní subjekty práva	55
3.3.3 Zastoupení na základě plné moci	57
3.3.4 Omezení způsobilosti být stranou rozhodčí smlouvy	57

3.4	Dílčí závěr.....	58
4.	ARBITRABILITA SPORU	61
4.1	Pojem arbitrability sporu	61
4.2	Arbitrabilita sporu z pohledu mezinárodních úmluv a Vzorového zákona	64
4.3	Arbitrabilita sporu podle českého práva	68
4.3.1	Kriteria arbitrability sporu	68
4.3.1.1.	Majetkový spor	68
4.3.1.2.	Pravomoc soudů k rozhodnutí sporu	69
4.3.1.3.	Možnost uzavřít smír o předmětu sporu	70
4.3.2	Nearbitrabilní spory podle českého práva	72
4.3.2.1	Spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí	72
4.3.2.2	Incidenční spory	73
4.3.3	Arbitrabilita sporu v problematických oblastech.....	73
4.3.3.1	Spory o platnost právního vztahu	74
4.3.3.2	Spory týkající se nemovitostí	75
4.3.3.3	Pracovněprávní spory	76
4.3.3.4	Spory z práva duševního vlastnictví.....	78
4.3.3.5	Spory vyžadující aplikaci soutěžních předpisů	78
4.4	Arbitrabilita sporu podle německého práva.....	79
4.4.1	Kritéria arbitrability sporu	80
4.4.1.1	Pravomoc soudů	80
4.4.1.2	Majetkové spory	81
4.4.1.3	Nemajetkové spory	83
4.3.2	Nearbitrabilní spory podle německého práva	83
4.3.2.1	Spory, jejichž předmětem je existence nájemního vztahu.....	84
4.3.2.2	Ostatní nearbitrabilní spory	85
4.3.3	Arbitrabilita sporu v problematických oblastech.....	86
4.3.3.1	Spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí	86
4.3.3.2	Spory vzniklé v souvislosti s insolvenčním řízením	87
4.3.3.3	Spory z práva duševního vlastnictví.....	87
4.3.3.4	Spory vyžadující aplikaci soutěžního práva	88
4.3.3.5	Spory z oblasti práva obchodních společností.....	89
4.3.3.5.1	Spory o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady kapitálové společnosti ...	89
4.3.3.5.2	Ostatní spory z oblasti práva obchodních společností.....	91
4.5	Dílčí závěr.....	91
5.	FORMA ROZHODČÍ SMLOUVY	95
5.1	Forma rozhodčí smlouvy podle Newyorské úmluvy.....	96
5.2	Forma rozhodčí smlouvy podle Evropské úmluvy	100
5.3	Forma rozhodčí smlouvy podle Vzorového zákona	101
5.4	Forma rozhodčí smlouvy podle českého práva	104

5.4.1	Rozhodčí smlouva uzavřená písemně.....	104
5.4.2	Rozhodčí smlouva uzavřená jinak než písemně.....	107
5.5	Forma rozhodčí smlouvy podle německého práva.....	108
5.5.1	Rozhodčí smlouva uzavřená písemně.....	109
5.5.2	Rozhodčí smlouva uzavřená jinak než písemně.....	111
5.6	Dílčí závěr.....	113
6.	UZAVŘENÍ ROZHODČÍ SMLOUVY	115
6.1	Rozhodčí smlouva uzavřená odkazem na jiný dokument podle Newyorské úmluvy.....	116
6.2	Rozhodčí smlouva uzavřená odkazem na jiný dokument podle Vzorového zákona.....	120
6.3	Uzavření rozhodčí smlouvy podle českého práva.....	122
6.4	Uzavření rozhodčí smlouvy podle německého práva.....	124
6.5	Dílčí závěr.....	126
7.	ÚČINKY ROZHODČÍ SMLOUVY	128
7.1	Účinky rozhodčí smlouvy podle Newyorské úmluvy.....	129
7.1.1	Rozhodčí smlouva neplatná, neúčinná a nezpůsobila k použití.....	130
7.2	Účinky rozhodčí smlouvy podle Evropské úmluvy.....	133
7.3	Účinky rozhodčí smlouvy podle Vzorového zákona.....	134
7.4	Účinky rozhodčí smlouvy podle českého práva.....	135
7.4.1	Procesní účinky rozhodčí smlouvy.....	135
7.4.2	Hmotněprávní účinky rozhodčí smlouvy.....	137
7.5	Účinky rozhodčí smlouvy podle německého práva.....	138
7.5.1	Procesní účinky rozhodčí smlouvy.....	138
7.5.2	Hmotněprávní účinky rozhodčí smlouvy.....	140
7.6	Dílčí závěr.....	141
8.	ZÁVAZNOST ROZHODČÍ SMLOUVY.....	144
8.1	Subjektivní závaznost rozhodčí smlouvy.....	144
8.1.1	Subjektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle českého práva.....	145
8.1.1.1	Právní nástupnictví.....	145
8.1.1.2	Závaznost rozhodčí smlouvy pro insolvenčního správce.....	147
8.1.1.3	Závaznost rozhodčí smlouvy při přeměnách obchodních společností.....	147
8.1.2	Subjektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle německého práva.....	149
8.1.2.1	Právní nástupnictví.....	149
8.1.1.2	Právo obchodních společností.....	151
8.2.1.3	Závaznost rozhodčí smlouvy pro insolvenčního správce a osoby v obdobném postavení.....	152
8.2.	Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy.....	152

8.2.1	Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle českého práva.....	153
8.2.2	Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle německého práva.....	155
8.3	Dílčí závěr.....	159
9.	ZÁNÍK ROZHODČÍ SMLOUVY	161
9.1	Zánik rozhodčí smlouvy podle českého práva	161
9.1.1	Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska hmotného práva	162
9.1.1.1	Dohoda stran o zrušení rozhodčí smlouvy	162
9.1.1.2	Uplynutí doby, na kterou byla rozhodčí smlouva uzavřena	163
9.1.1.3	Ostatní hmotněprávní způsoby zániku rozhodčí smlouvy.....	164
9.1.1.3.1	Odstoupení.....	164
9.1.1.3.2	Nemožnost plnění	166
9.1.1.3.3	Výpověď'	167
9.1.1.3.4	Dovolání se relativní neplatnosti	167
9.1.2	Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska procesního práva.....	168
9.1.2.1	Dosažení účelu rozhodčí smlouvy	168
9.1.2.2	Neuplatnění námitky nedostatku pravomoci soudu.....	168
9.1.2.3	Odmítnutí pravomoci stálým rozhodčím soudem nebo rozhodci ad hoc	169
9.2.	Zánik rozhodčí smlouvy podle německého práva	170
9.2.1	Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska hmotného práva	170
9.2.1.1	Dohoda stran o zrušení rozhodčí smlouvy	170
9.2.1.2	Odstoupení.....	171
9.2.1.3	Výpověď'	172
9.2.1.4	Popření rozhodčí smlouvy	174
9.2.1.5	Ostatní hmotněprávní důvody zániku rozhodčí smlouvy	175
9.2.2	Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska procesního práva.....	176
9.2.2.1.	Dosažení účelu.....	176
9.2.2.2	Neuplatnění námitky nedostatku pravomoci soudu.....	176
9.2.2.3	Odmítnutí pravomoci rozhodčím soudem	176
9.2.2.4	Rozhodce jmenovaný ve smlouvě se neujme své funkce.....	177
9.3.	Dílčí závěr.....	177
10.	ROZHODČÍ SMLOUVA VE SPOTŘEBITELSKÝCH SPORECH	180
10.1	Úprava rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelských smluv v komunitárním právu	181
10.2	Rozhodčí smlouva ve spotřebitelských sporech podle českého práva	185
10.2.1	Úprava rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelské smlouvy do 31.3.2012... ..	185
10.2.1.1	Rozhodčí doložka pro spory ze spotřebitelské smlouvy v soudní judikatuře.....	187
10.2.2	Úprava rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelské smlouvy od 1.4.2012	190
10.3	Rozhodčí smlouva pro spory ze spotřebitelských smluv podle německého práva	194
10.3.1	Rozhodčí řízení a komunitární úprava z pohledu německého práva.....	196

10.4	Dílčí závěr.....	198
	ZÁVĚR	200
	RESUMÉ	209
	ABSTRACT	214
	SEZNAM LITERATURY	219

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AcP	Archiv für die civilistische Praxis
AGB	Allgemeine Geschäftsbedingungen (<i>všeobecné obchodní podmínky</i>)
AktG	Aktiengesetz (<i>akciový zákon</i>)
All ER	All England Law Reports, sbírka soudních rozhodnutí, Velká Británie
apod.	a podobně
ArbGG	Arbeitsgerichtsgesetz (<i>zákon o soudnictví v pracovněprávních věcech</i>)
BB	Betriebsberater
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (<i>občanský zákoník</i>)
BGH	Bundesgerichtshof (<i>Spolkový soudní dvůr</i>)
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen (<i>Sbírka rozhodnutí Spolkového soudního dvora v civilních věcech</i>)
Civilní řád procesní	zák. č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních
č.	číslo
Doc.	Dokument UNCITRAL nebo Pracovní skupinou pověřenou přípravou Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži
DZWir	Deutsche Zeitschrift für Wirtschaft
EGZPO	Gesetz betreffend die Einführung der Zivilprozeßordnung (<i>uvozovací zákon k občanskému soudnímu pořádku</i>)
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
Evropská úmluva	Evropská úmluva o obchodní arbitráži, vyhláška č. 176/1964 Sb.
EwiR	Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht
F.2d	Federal Reporter (2nd Series), sbírka rozhodnutí USA
FamFG	Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (<i>zákon o řízení ve věcech rodinných a o záležitostech tzv. nesporného řízení</i>)

FGG	Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (<i>zákon o záležitostech tzv. nesporného řízení</i>)
GmbHG	Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (<i>zákon o společnostech s ručením omezeným</i>)
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GVG	Gerichtsverfassungsgericht (<i>zákon o soudech a soudní příslušnosti</i>)
GWB	Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (<i>zákon proti omezování hospodářské soutěže</i>)
HGB	Handelsgesetzbuch (<i>obchodní zákoník</i>)
HausratsVO	Hausratsverordnung (<i>zákon o obývání společné domácnosti manžely</i>)
InsO	Insolvenzordnung (<i>insolvenční řád</i>)
InsZ	Zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (<i>insolvenční zákon</i>)
IPRG	Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (<i>Spolkový zákon o mezinárodním právu soukromém, Švýcarsko</i>)
JZ	Juristenzeitung
JW	Juristische Woche (Zeitschrift)
KTS	Zeitschrift für Insolvenzrecht
Lloyd's Rep.	Lloyd's Law Reports, sbírka soudních rozhodnutí, Velká Británie
LZPS	Listina základních práv a svobod
margin. č.	marginální číslo
MOK	Mezinárodní obchodní komora
např.	například
násl.	následující
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Nejvyšší soud ČSR	Nejvyšší soud Československé republiky (1918-1948)
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, vyhláška č. 74/1956 Sb.
novela ZRŘ	zák. č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

novela desáté knihy ZPO	Gesetz zur Neuregelung des Schiedsverfahrens (<i>zákon zavádějící novou úpravu rozhodčího řízení</i>)
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NJW-RR	Neue Juristische Wochenschrift, Rechtsprechungs-Report Zivilrecht
ObčZ	zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
odst.	odstavec
OLG	Oberlandesgericht (<i>Vrchní zemský soud</i>)
OSŘ	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
PatG	Patentgesetz (<i>patentový zákon</i>)
písm.	písmeno
rakouský ZPO	Zivilprozessordnung (<i>občanský soudní řád, Rakousko</i>)
RG	Reichsgericht (<i>Říšský soud, Německo</i>)
RGZ	Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen (<i>Sbírka rozhodnutí Říšského soudu v civilních věcech</i>)
RIW	Recht der internationalen Wirtschaft
RS ČSOPK	Rozhodčí soud při Československé obchodní a průmyslové komoře
RS MOK	Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži
Rspr.	Rechtsprechung (<i>judikatura</i>)
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů
Směrnice	Směrnice č. 13/93 EEC o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách
sp. zn.	spisová značka
srov.	srovnej
SŘS	zák. 150/2002 Sb., soudní řád správní
tzv.	takzvaný
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law (Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo UNCITRAL)
UrhG	Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (<i>zákon o autorském právu a obdobných právech</i>)

Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
VermG	Gesetz zur Regelung offener Vermögensfragen (<i>zákon o náhradě majetkové újmy vzniklé správním rozhodnutím</i>)
VwGO	Verwaltungsgerichtsordnung (<i>správní řád soudní</i>)
vyhl.	vyhláška
WahrnG	Gesetz über die Wahrnehmung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten (Urheberrechtswahrnehmungsgesetz) (<i>zákon o využití práv vyplývajících z autorského práva a souvisejících práv</i>)
WEG	Wohnungseigentumsgesetz (<i>zákon o vlastnictví bytů</i>)
WM	Wertpapier-Mitteilungen
WpHG	Wertpapierhandelsgesetz (<i>zákon o obchodování s cennými papíry</i>)
YCA	Yearbook Commercial Arbitration
ZIP	Zeitschrift für Wirtschaft
ZMPS	zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	zák. č. 94/1963 Sb., o rodině
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZPO	Zivilprozessordnung (<i>občanský soudní řád</i>)
ZRŘ	zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
ZRŘMS	Zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů
ZZP	Zeitschrift für Zivilprozess
Ženevský protokol o doložkách o rozsudím	Úmluva o protokolu o doložkách o rozsudím, úmluva č. 191/1931 Sb.
Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků	Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků, úmluva č. 192/1931 Sb.
zák.	zákon

ÚVOD

Rozhodčí řízení představuje efektivní a velmi oblíbenou alternativu soudního řízení. Jeho postavení a funkce v oblasti rozhodování sporů jsou nezastupitelné, do nedávné doby bylo však využíváno především pro řešení sporů mezi obchodníky, kteří jej pro řadu jeho nesporných výhod upřednostňovali před řízením soudním. Teprve v posledních desetiletích začíná stále intenzivněji pronikat i do dalších oblastí právních vztahů, zejména do oblasti spotřebitelských a pracovněprávních sporů, kde si jeho využití často vyžádalo zvláštní právní úpravu.

Největšího významu však rozhodčí řízení nepochybně dosáhlo v oblasti mezinárodního obchodu, kde umožňuje překonat rozdíly v národních úpravách procesního práva a zajistit stranám podmínky pro řádné a spravedlivé projednání jejich sporu. Není proto divu, že právě v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení se objevily první snahy o unifikaci jeho úpravy. Výsledkem těchto snah bylo již ve 20. letech minulého století přijetí prvních mezinárodních úmluv upravujících dílčí aspekty rozhodčího řízení. Jednou z oblastí, jíž se tyto tzv. Ženevské úmluvy¹ zabývaly, byla úprava rozhodčí smlouvy a její mezinárodní uznání.

Snaha o jednotnou úpravu rozhodčího řízení vedla po druhé světové válce, kdy mezinárodní obchod začal výrazně posilovat, k přijetí nové úmluvy upravující klíčové otázky rozhodčího řízení. Tzv. Newyorská úmluva se záhy stala stěžejním prvkem úpravy mezinárodního rozhodčího řízení a základem pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů a uznávání rozhodčích smluv. V porovnání s tzv. Ženevskými úmluvami významně doplnila úpravu rozhodčí smlouvy a unifikovala náležitosti její formy. Na Newyorskou úmluvu navázala počátkem 60. let minulého století Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži, která se primárně soustředila na řešení sporů v tehdejší polarizované Evropě.

Problematice rozhodčího řízení věnují značnou pozornost i národní právní úpravy, které si rovněž uvědomily, že pro řádné fungování rozhodčího řízení, zejména v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže, je jednotná či přinejmenším harmonizovaná právní úprava nezbytná. V jejich snahách je významně podpořila Komise OSN pro mezinárodní

¹ Tzv. Ženevskými úmluvami jsou Úmluva o protokolu o doložkách o rozsudím z roku 1923 publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. 191/1931 Sb., a Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927 publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. 192/1931 Sb.

obchodní právo (UNCITRAL), která v roce 1985 předložila Valnému shromáždění OSN návrh Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži. Valné shromáždění OSN jej následně v prosinci 1985 schválilo a členským státům OSN zároveň doporučilo, aby Vzorový zákon zohlednily v národních právních předpisech upravujících rozhodčí řízení.²

Úspěch Vzorového zákona předčil očekávání komise UNCITRAL a výrazně přispěl k modernizaci právní úpravy rozhodčího řízení v řadě zemí.³ V posledních desetiletích však již začínal v některých ohledech zaostávat za vývojem praxe v oblasti rozhodčího řízení. Komise UNCITRAL proto připravila nové znění ustanovení upravujících formu rozhodčí smlouvy a problematiku předběžných opatření a v červenci 2006 doporučila novelizované znění Vzorového zákona ke schválení Valnému shromáždění OSN,⁴ které jej přijalo v prosinci 2006.⁵ V rámci předmetné rezoluce doporučilo Valné shromáždění OSN členským státům, aby ke změnám Vzorového zákona přihlédly při budoucích novelizacích národních právních předpisů.^{6:7}

V České republice je problematika rozhodčího řízení upravena v zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, který nahradil předchozí úpravu obsaženou v zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů.⁸ Při přípravě ZRR vyutili jeho tvůrci Vzorový zákon jako

² Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/40/72 ze dne 11.12.1985 dostupná na: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r072.htm> (citováno: 1.5.2012).

³ Do dnešního dne přijalo Vzorový zákon UNCITRAL celkem 94 zemí, provincií Kanady, států USA a Austrálie. Srov. seznam tzv. Model Law countries dostupný na: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html (citováno: 1.6.2012).

⁴ Doporučení Komise UNCITRAL týkající se výkladu článku II odst. 2 a článku VII odst. 1 Newyorské úmluvy ze dne 7.7.2006 dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-convention/A2E.pdf> (citováno: 5.5.2012).

⁵ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/61/33 ze dne 4.12.2006 dostupné například na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 5.5.2012).

⁶ Vzorový zákon ve znění schváleném v roce 2006 byl dosud přijat pouze v několika zemích, například v Irsku (2010), Rwandě (2008), v USA ve státě Florida (2010) a v Číně (2010). Srov. zprávy Komise UNCITRAL ze 43. zasedání konaného v červnu až červenci 2010 a ze 44. zasedání konaného v červnu až červenci 2011 dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V10/556/48/PDF/V1055648.pdf?OpenElement> a <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V11/846/34/PDF/V1184634.pdf?OpenElement> (citováno 24.5.2012).

⁷ Porovnávané právní úpravy, tj. česká a německá právní úprava, svoji právní úpravu rozhodčího řízení v návaznosti na novelizaci Vzorového zákona nezměnily a ani takový krok nezvažují. V rámci práce se proto zabýváme především článkem 7 a článkem 8 Vzorového zákona ve znění schváleném v roce 1985.

⁸ Zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů umožňoval řešit v rozhodčím řízení pouze majetkové spory z mezinárodního obchodu. Vnitrostátní majetkové vztahy nebylo možné v rozhodčím řízení projednat. V roce 1993 byl krátce připravován návrh jeho novely, nakonec se však české právo vydalo cestou zcela nové právní úpravy rozhodčího řízení. Srov. usnesení vlády České republiky ze dne 21.4.1993, tisk č. 177 k návrhu zásad zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízením v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů (tisk č. 177) dostupné na:

jednu z hlavních předloh. Na rozdíl od řady zahraničních zákonodárců se však rozhodli, že převzetí Vzorového zákona v celém rozsahu by v tehdejších ekonomických a sociálních podmínkách nebylo vhodné,⁹ v řadě ohledů proto vycházeli z předchozí právní úpravy.¹⁰

Během doby své účinnosti byl ZRŘ několikrát novelizován (například v souvislosti s přijetím insolvenčního zákona). Nejvýznamnější změny s sebou však přinesla až jeho poslední novela,¹¹ v níž české právo zohlednilo rozdíly mezi rozhodčím řízením mezi podnikatelskými subjekty a rozhodčím řízením, jehož účastníkem je spotřebitel.

Spolková republika Německo upravuje rozhodčí řízení v desáté knize ZPO, jejíž současné znění nabylo účinnosti 1.1.1998 a nahradilo předchozí zastaralou úpravu pocházející z roku 1877.¹² Novelou desáté knihy ZPO se její tvůrci především snažili posílit prestiž Německa v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže a učinit z něj vhodné místo pro konání rozhodčích řízení se zahraničním prvkem. Neméně významnou motivací byla snaha uplatnit v právní úpravě rozhodčího řízení současné trendy v této oblasti, odstranit archaické prvky a úpravu celkově zmodernizovat.¹³ Tvůrci novely se proto rozhodli pro přijetí Vzorového zákona jako jakéhosi standardu v oblasti rozhodčího řízení. Na rozdíl od Vzorového zákona, který upravuje výlučně mezinárodní obchodní arbitráž, se však Německo rozhodlo nerozlišovat mezi rozhodčím řízením v obchodních a v ostatních věcech a Vzorový zákon převzalo jako obecnou úpravu rozhodčího řízení, kterou v dílčích aspektech doplnilo vlastními normami a normami inspirovanými švýcarským právem.¹⁴

<http://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/0/7F581D9B532A2AEFC12571B6006E13D4> (citováno: 15.1.2012).

⁹ Schelleová, I.: *O sporech bez soudu*. Ekonom, 1995, č. 19, s. 56.

¹⁰ Důvodová zpráva k návrhu ZRŘ. Dostupná na: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm> (citováno: 15.1.2012).

¹¹ Zák. č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který nabyl účinnosti 1.4.2012. Pokud z kontextu nevyplývá nic jiného, označením „novela“ či „novela ZRŘ“ se ve vztahu k ZRŘ rozumí právě zák. č. 19/2012 Sb.

¹² Německý občanský soudní řád ZPO byl schválen 30.1.1877, účinnosti nabyt 1.10.1879. Do doby nabytí účinnosti novely desáté knihy ZPO byla úprava rozhodčího řízení novelizována dílčím způsobem pouze jednou v roce 1986. Srov. Kreindler, R. H.: *Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht: Eine ausländische Betrachtung*. in: Sandrock, O., Berger, K. P.: *Festschrift für Otto Sandrock zum 70. Geburtstag*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft, 2000, s. 516.

¹³ Habscheid, W.: *Das neue Recht der Schiedsgerichtsbarkeit*. JZ, 1998, s. 446; Schumacher, K.: *Das neue 10. Buch der ZPO*. in: Rolland, W., Diederichsen, U.: *Festschrift für Walter Rolland zum 70. Geburtstag*. Köln: Bundesanzeiger, 1999, s. 328.

¹⁴ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren. Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. 3. vydání, München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999, s. 216 a násl., dostupná rovněž na: <http://www.dis-arb.de/upload/13-5274.pdf> (citováno: 5.5.2012).

Klíčovým prvkem celého systému rozhodčího řízení je zcela nepochybně rozhodčí smlouva, která představuje souhlas stran s řešením jejich sporu v rozhodčím řízení a zároveň je i základem pravomoci rozhodců. Na první pohled jednoduchému ujednání, v němž se strany dohodnou, že určité spory mezi nimi budou rozhodovány v rozhodčím řízení, je proto jak v mezinárodních úmluvách a vnitrostátních právních předpisech, tak i v odborné literatuře a rozhodovací praxi věnována značná pozornost. Přesto jsou některé aspekty tohoto fenoménu dosud sporné a právní teorie ani praxe k nim nezaujaly jednoznačné stanovisko.

Předkládaná práce k problematice rozhodčí smlouvy, jíž se podrobně zabývá, přistupuje ze srovnávacího hlediska a její jednotlivé prvky zkoumá z pohledu mezinárodních úmluv, Vzorového zákona a vybraných národních právních úprav. Důvodem pro volbu české a německé právní úpravy byla jejich vzájemná blízkost. Obě právní úpravy spojuje období, v němž byly přijaty a do značné míry i jejich účel a cíle, jimiž byla především modernizace zastaralé a nevyhovující právní úpravy. Autoři obou úprav navíc vycházeli ze stejné předlohy, ke které však přihlíželi v různém rozsahu.

V předkládané práci se zabýváme veškerými aspekty rozhodčí smlouvy. Pozornost je rovněž věnována její právní povaze, která je dosud v českých i německých odborných kruzích považována za spornou. Práce se přitom neomezuje na popis a analýzu rozhodčí smlouvy uzavírané v obchodních vztazích, nýbrž se podrobně zabývá i rozhodčí smlouvou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv. Zejména v české teorii a právní praxi byla předmětné problematice v posledních letech věnována značná pozornost a otázka rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech se stala nejvýznamnějším podnětem pro poslední novelizaci ZRŘ.

V rámci jednotlivých kapitol se práce soustředí pouze na rozbor věcných norem. Kolizní úprava rozhodčí smlouvy je ponechána stranou, neboť její detailní zpracování¹⁵ by výrazně přesahovalo rámec této práce a pouhý povrchní popis by patrně nebyl ničím

¹⁵ Pro úplnost lze však odkázat na české i německé publikace, které se problematikou kolizních norem upravujících rozhodčí smlouvu podrobně zabývají. Z německé odborné literatury lze uvést například Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. 6. vydání, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2004; Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. 2. vydání, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1989; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999. Z české odborné literatury například Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, 2008; Hrnčířková, M.: *Platnost rozhodčí smlouvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

přínosný. Kolizním normám se proto věnujeme jen tehdy, pokud je takový postup vhodný pro doplnění výkladu věcných norem.¹⁶

Předkládaná práce sleduje několik cílů. Její hlavní snahou je porovnání jednotlivých aspektů rozhodčí smlouvy z hlediska vybraných právních úprav, mezinárodních úmluv a Vzorového zákona a možné důsledky tohoto srovnání. Práce se zamýšlí především nad tím, zda stávající úprava obsažená v ZRŘ a desáté knize ZPO představuje pro rozhodčí smlouvu vhodný právní rámec a zda obě úpravy vycházejí vstřícně současným trendům v oblasti rozhodčího řízení. V této souvislosti se zabýváme i tím, zda lze německou úpravu rozhodčí smlouvy považovat v některých ohledech za zdařilejší a mohla by se proto v budoucnu stát inspirací pro české právo.

V souvislosti s rozбором úpravy obsažené v mezinárodních úmluvách a Vzorovém zákoně se práce soustředí především na to, zda úprava a výklad problematiky rozhodčí smlouvy podle ZRŘ a desáté knihy ZPO odpovídají mezinárodním úmluvám či se od nich v některých aspektech odlišují a jaké důsledky mohou mít tyto odlišnosti pro rozhodčí praxi. V neposlední řadě se práce zamýšlí nad otázkou právní povahy rozhodčí smlouvy, praktickými důsledky jednotlivých teoretických koncepcí a jejich opodstatněním.

Systematika a zpracování práce odpovídají jejím naznačeným cílům. K jejich dosažení práce využívá především metodu analýzy a metodu právní komparatistiky v podobě komparace české právní úpravy se zvolenou zahraniční právní úpravou, Vzorovým zákonem a mezinárodními úmluvami.

V jednotlivých kapitolách se předkládaná práce postupně zabývá materiálními a formálními náležitostmi rozhodčí smlouvy, zkoumá její účinky, rozsah a ukončení. Stranou nebyla ponechána ani problematika procesu uzavření rozhodčí smlouvy, který se v určitých ohledech odlišuje od uzavírání hmotněprávních smluv upravených občanským či obchodním zákoníkem.

Určitou odchylkou od naznačené struktury je pouze samostatná kapitola věnovaná rozhodčí smlouvě pro spory ze spotřebitelských smluv, v níž je podrobně rozebrána její

¹⁶ V současné době je kolizní úprava rozhodčí smlouvy obsažena v ustanovení § 36 ZRŘ. Předmětné ustanovení bude však nahrazeno ustanovením § 117 zák. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, který nabude účinnosti spolu se zákony č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích dne 1.1.2014. Kolizní úprava rozhodčí smlouvy bude tedy vyňata z působnosti ZRŘ a začleněna do zákona o mezinárodním právu soukromém.

zvláštní úprava z pohledu českého a německého práva. V rámci analýzy české právní úpravy se tato kapitola podrobně zabývá jak předchozí tak i stávající právní úpravou rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelských smluv, kterou zavedla rozsáhlá novela ZRŘ účinná od 1.4.2012. Značná pozornost je rovněž věnována komunitární úpravě, která se jinak rozhodčímu řízení záměrně vyhýbá.

1. POJEM A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ROZHODČÍ SMLOUVY

Národní právní řády i mezinárodní úmluvy věnují značnou pozornost vymezení rozhodčí smlouvy a úpravě jejích základních aspektů. Této problematice bude proto věnována i první kapitola předkládané práce, která se kromě samotného pojmu rozhodčí smlouvy zabývá především jejími druhy a vztahem rozhodčí smlouvy ke smlouvě hlavní z pohledu mezinárodních úmluv, českého a německého práva.

1.1 Pojem rozhodčí smlouvy

První mezinárodní úmluvou, v níž byl vymezen pojem rozhodčí smlouvy, je Ženevský protokol,¹⁷ který za rozhodčí smlouvu považuje ujednání stran, že veškeré nebo některé spory, které by mohly vzejít ze smlouvy uzavřené v obchodní nebo v jakékoli jiné věci, jež může být projednána v rozhodčím řízení, budou předloženy k rozhodnutí rozhodčímu řízení (článek 1 odst. 1).¹⁸ Obdobnou definici obsahuje i Newyorská úmluva, která je tzv. Ženevskými úmluvami v řadě ohledů inspirována (článek II odst. 1).¹⁹ Oproti Ženevskému protokolu rozšířila však Newyorská úmluva možnost uzavření rozhodčí smlouvy i na spory z právního vztahu nesmluvní povahy. Rozhodčí smlouvou se dále zabývá i

¹⁷ Tzv. Ženevské úmluvy byly prvními mezinárodními úmluvami upravujícími problematiku rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem. Ženevským protokolem se jeho smluvní strany zavázaly uznávat platnost úmluvy o rozsudím (smlouva o rozhodci) a rozhodčí doložky uzavřené mezi stranami podléhajícími pravomoci různých smluvních států. Na Ženevský protokol navazovala Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků, již byl v jejich smluvních státech zaručen výkon rozhodčích nálezů vydaných v rozhodčím řízení podle úmluvy o rozsudím (smlouvy o rozhodci) nebo rozhodčí doložky podléhající Ženevskému protokolu podle národních právních předpisů upravujících výkon rozhodnutí. Přínos Ženevských úmluv pro rozvoj mezinárodní obchodní arbitráže je nesporný, trpěly však i řadou nedostatků. Nejvýraznějším z nich byl patrně problém tzv. *double-exequatur*, jehož podstatou bylo, že rozhodčí nález mohl být v zahraničí vykonán jen tehdy, pokud oprávněná strana předložila potvrzení o vykonatelnosti rozhodčího nálezu v místě konání rozhodčího řízení. Výkon rozhodčího nálezu byl navíc vázán na řadu dalších dokumentů, které bylo pro oprávněnou stranu často velmi obtížné získat. Po druhé světové válce přestaly Ženevské úmluvy brzy odpovídat potřebám mezinárodního obchodu. Z iniciativy MOK v Paříži, k níž se záhy připojila UNCITRAL, proto vznikla Newyorská úmluva, která Ženevské úmluvy mezi svými signatáři nahrazuje (článek VII odst. 2 Newyorské úmluvy).

¹⁸ Článek 1 odst. 1 Ženevského protokolu zní: „Každý ze smluvních států uznává platnost úmluvy o rozsudím a doložky rozhodčí mezi stranami ..., podle které se strany zavazují při některé smlouvě ve věci obchodní nebo v jakékoli jiné věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením na základě kompromisu, že veškeré, nebo některé spory, které by mohly vzejít z řečené smlouvy předloží rozhodčímu řízení ...“

¹⁹ Podle článku II odst. 1 Newyorské úmluvy je rozhodčí smlouva „písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu smluvního či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.“ Pro úplnost dodejme, že v překladu Newyorské úmluvy publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 74/1959 Sb. byl nedopatřením vynechán výraz „smluvního“. Článek II odst. 1 Newyorské úmluvy zde proto nedává příliš smysl.

Evropská úmluva, která v článku I odst. 2 písm. a) uvádí, v jaké podobě lze rozhodčí smlouvu uzavřít. Nijak ji ovšem nevymezuje.

Definice obsažená v článku II odst. 1 Newyorské úmluvy se stala vzorem pro Vzorový zákon, který ji převzal do článku 7 odst. 1.²⁰ Na rozdíl od článku II odst. 1 Newyorské úmluvy se však nedotýká problematiky arbitrability. Podle prvotního návrhu článku 7 odst. 1²¹ měl Vzorový zákon stanovit, že rozhodčí smlouvu lze uzavřít pouze o věci, s níž mohou strany volně nakládat. Během následných diskusí nad konečným zněním článku 7 odst. 1 Vzorového zákona převážil názor, že odkaz na problematiku arbitrability není zcela nutný.²² Předmětná část ustanovení byla proto vypuštěna a otázka arbitrability dílčím způsobem upravena v článku I odst. 5. Podle tohoto ustanovení je arbitrabilita sporu předmětem jiných právních předpisů národních právních řádů, které mají ve vztahu ke Vzorovému zákonu postavení *lex specialis*.²³

Článek 7 Vzorového zákona byl výrazně změněn v prosinci 2006,²⁴ kdy valné shromáždění OSN schválilo novelizované znění Vzorového zákona připravené komisí UNCITRAL.²⁵ Definice rozhodčí smlouvy obsažené v článku 7 odst. 1 Vzorového zákona se však změny netýkaly.

Definice rozhodčí smlouvy obsažená v článku 7 odst. 1 Vzorového zákona byla převzata řadou států, jejichž právní úprava rozhodčího řízení vychází ze Vzorového zákona. Příkladem může být i desátá kniha ZPO,²⁶ která se při definování rozhodčí smlouvy od Vzorového zákona odklonila jen v jediném ohledu. Zatímco podle článku 7 odst. 1 Vzorového zákona je rozhodčí smlouva ujednáním, podle něhož jsou spory mezi jejími stranami řešeny v rozhodčím řízení, ustanovení § 1029 odst. 1 ZPO odkazuje nikoliv na

²⁰ Doc. A/CN.9/207, odst. 40, First Working Group Report, Doc. A/CN.9/216, odst. 22 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1989, s. 269 a násl.

²¹ V prvotním návrhu Vzorového zákona byla rozhodčí smlouva upravena článkem 2. V konečném textu je předmětný článek označen číslem 7.

²² Doc. A/CN.9/232, odst. 40 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 279.

²³ Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. in: Paulsson, J.: *International Handbook on Commercial Arbitration*. Svazek IV, The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2005, s. 21; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodčí v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 48.

²⁴ Srov. část 5.3 této práce.

²⁵ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/61/33 ze dne 4.12.2006 dostupná například na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 15.1.2012).

²⁶ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 241.

řešení sporu v rozhodčím řízení, nýbrž na řešení sporu před rozhodčím soudem.²⁷ Desátá kniha ZPO přitom výrazem rozhodčí soud označuje jednoho či více rozhodců²⁸ bez ohledu na to, zda jsou tito rozhodci zapsáni na seznamu rozhodců některého ze stálých rozhodčích soudů či nikoliv. V případě institucionálního rozhodčího řízení jsou proto rozhodčím soudem ve smyslu desáté knihy ZPO rozhodci jmenovaní podle pravidel příslušného stálého rozhodčího soudu, nikoli však tento stálý rozhodčí soud.

Z hlediska českého práva je rozhodčí smlouva vymezena v ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ²⁹ ve spojení s ustanovením § 2 odst. 3 ZRŘ, dle něhož lze rozhodčí smlouvu uzavřít pro již vzniklé i pro budoucí spory. Na rozdíl od výše zmíněných mezinárodních i národních úprav je součástí české definice i detailní úprava arbitrability. ZRŘ se v tomto ohledu inspiroval ustanovením § 2 ZRŘMS.³⁰

V souladu se svou předlohou nevymezuje ZRŘ rozhodčí smlouvu jako ujednání, na jehož základě jsou spory řešeny v rozhodčím řízení, nýbrž podobně jako německá úprava odkazuje na rozhodující subjekt.³¹ Na rozdíl od desáté knihy ZPO však ZRŘ rozlišuje stálý rozhodčí soud a rozhodce *ad hoc*.³² V odborných kruzích tím vyvolal diskusi, zda jsou v obou případech tím, kdo skutečně rozhoduje, rozhodci (ať již rozhodci *ad hoc* či

²⁷ Ustanovení § 1029 odst. 1 ZPO v originálním znění zní: „*Die Schiedsvereinbarung ist eine Vereinbarung der Parteien, alle oder einzelne Streitigkeiten, die zwischen ihnen in Bezug auf ein bestimmtes Rechtsverhältnis vertraglicher oder nichtvertraglicher Art entstanden sind oder künftig entstehen, der Entscheidung durch ein Schiedsgericht zu unterwerfen.*“ Předmětné ustanovení lze do českého jazyka přeložit takto: „*Rozhodčí smlouva je ujednání stran, že veškeré nebo jednotlivé spory, které mezi nimi s ohledem na určitý právní vztah smluvního či nesmluvního charakteru vznikly nebo v budoucnu vzniknou, podřizují rozhodnutí rozhodčího soudu.*“

²⁸ Podle ustanovení § 1034 odst. 1 ZPO si mohou strany počet rozhodců zvolit. Pokud se na počtu rozhodců nedohodnou, rozhodují tři rozhodci. Desátá kniha ZPO se tak odklonila od předchozí velmi nešťastné úpravy obsažené v ustanovení § 1028 ZPO ve znění před 1.1.1998, podle níž, pokud se strany na počtu rozhodců nedohodly, jmenovala každá ze stran jednoho rozhodce. Rozhodčí soud tedy sestával ze dvou rozhodců. Při rovnosti hlasů rozhodců, k níž ze zřejmých příčin docházelo velmi často, pozbyla rozhodčí smlouva v dané věci účinnosti a o sporu rozhodoval soud.

²⁹ Ustanovení § 2 odst. 2 ZRŘ zní: „*Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkurzu nebo vyrovnání, k jejichž projednání by byla jinak dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud.*“

³⁰ Ustanovení § 2 ZRŘMS zněl: „*Strany se mohou dohodnout, že ve sporech o majetkové nároky z mezinárodního obchodního styku má mezi stranami ve věcech, ve kterých by jinak byl příslušný soud, rozhodnout jeden nebo více rozhodců (rozhodčí smlouva).*“ Na ustanovení § 2 ZRŘMS navazovalo ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘMS, podle něhož lze rozhodčí smlouvu uzavřít jak pro již vzniklý spor, tak i pro spory, které by mohly vzniknout v budoucnu.

³¹ Na rozdíl od české úpravy, podle níž v rozhodčím řízení rozhoduje jeden či více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud (§ 2 odst. 2 ZRŘ), podle německého práva je rozhodujícím subjektem „*Schiedsgericht*“, tj. rozhodčí soud, kterým německé právo označuje jednoho či více rozhodců. V případě institucionálního rozhodčího řízení jsou proto rozhodčím soudem ve smyslu desáté knihy ZPO rozhodci jmenovaní podle pravidel příslušného stálého rozhodčího soudu, nikoli však tento stálý rozhodčí soud.

³² ZRŘ používá pojem „*rozhodčí soud*“ výhradně pro stálé rozhodčí soudy. Pro jednoho či více rozhodců užívá ZRŘ nerozlišeně pojem „*rozhodci*“.

rozhodci jmenovaní ze seznamu stálého rozhodčího soudu), či zda je tímto subjektem v prvním případě stálý rozhodčí soud. Autoři se přiklonili k tomu, že rozhodujícím subjektem je stálý rozhodčí soud a nálezy vydané rozhodci působícími u tohoto soudu je třeba považovat za rozhodčí nálezy stálého rozhodčího soudu.³³ Rozhodovací praxe soudů naopak dospěla k oběma možným závěrům, v rozhodnutích však převažuje názor zastávaný odbornou veřejností.³⁴

Tuzemská³⁵ i zahraniční³⁶ odborná literatura vymezují rozhodčí smlouvu téměř totožně. Jednotlivé definice jsou zpravidla inspirovány příslušnými ustanoveními Newyorské úmluvy nebo Vzorového zákona.³⁷ Není proto třeba tyto definice opakovat, pro úplnost lze však krátce shrnout základní znaky rozhodčí smlouvy, které lze z legálních definic i z vymezení uváděných v odborné literatuře odvodit. Jsou jimi:

i. dohoda stran;

³³ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. Praha: ASPI, 2007, s. 18 a násl.; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 89; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 103.

³⁴ Judikatura k této problematice není jednotná. Ústavní soud sice v usnesení ze dne 15.7.2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02 shledal, že rozhodčí nálezy Rozhodčího soudu „jsou rozhodčími nálezy tohoto soudu, nikoliv jeho rozhodců jako soukromých osob“. Je přitom bez významu, zda rozhodci rozhodovali jako rozhodčí senát či jako jediný rozhodce. V následujícím rozhodnutí ze dne 22.10.2002, sp. zn. IV. ÚS 435/02 se však Ústavní soud přiklonil k opačnému názoru, když rozhodl, že „rozhodčí nálezy nevydává rozhodčí soud, ale rozhodci“. Není bez zajímavosti, že soudcem zpravodajem byl v obou případech stejný soudce JUDr. Pavel Varvařovský. Ve svých pozdějších rozhodnutích zastává Ústavní soud oba popsané názory, spíše se však přiklání k závěru, že v institucionálním rozhodčím řízení vydává rozhodčí nálezy stálý rozhodčí soud. Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 26.5.2009, sp. zn. II. ÚS 930/09, usnesení Ústavního soudu ze dne 11.7.2007, sp. zn. IV. ÚS 1357/07. K tomuto závěru se rovněž přiklonil Nejvyšší soud. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2009, sp. zn. 23 Cdo 1175/2008.

³⁵ V české odborné literatuře definují rozhodčí smlouvu například K. Růžička, N. Rozehnalová a P. Raban. Podle K. Růžičky je rozhodčí smlouvou „*ujednání přesunující pravomoc k rozhodnutí existujícího/existujících nebo v budoucnu vzniklého/vzniklých sporů na rozhodce nebo stálý rozhodčí soud*.“ Takřka shodnou definici rozhodčí smlouvy uvádí i N. Rozehnalová, podle níž je rozhodčí smlouva „*ujednáním stran smlouvy, které přesunuje pravomoc k rozhodnutí existujícího(ch) nebo v budoucnu vzniklého(ých) spor(ů) na rozhodce (nebo na stálý rozhodčí soud)*.“ Podle P. Rabana je rozhodčí smlouva „*ujednání stran, že o určitých sporech mezi nimi má rozhodovat jeden nebo více rozhodců, a že tedy nemá být rozhodováno před státním soudem*.“ Přestože autoři zastávají různé doktríny rozhodčího řízení a rozhodčí smlouvy, jednotlivé definice se od sebe nijak výrazně neodlišují. Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 60; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 99; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 48.

³⁶ Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. 2. vydání, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2002, marg. č. 191; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3216; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 92; Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. 2. vydání, London: Sweet & Maxwell, 2007, s.120 a násl.; Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague, Kluwer Law International, 1999, s. 193.

³⁷ Německá odborná literatura zpravidla vymezuje rozhodčí smlouvu v souladu s ustanovením § 1029 odst. 1 ZPO. Srov. například Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Svazek 3, 3. vydání, München: C.H.Beck, 2008, § 1029, marg.č. 2; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 191.

- ii. vyloučení pravomoci obecných soudů ve prospěch rozhodčího řízení;
- iii. určení právního vztahu, z něhož vznikly či mohou vzniknout spory, které budou řešeny v rozhodčím řízení; a
- iv. určení sporů, na něž se rozhodčí smlouva vztahuje.³⁸

1.2 Druhy rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouvu lze třídit podle řady kritérií. Nejčastějším je přitom dělení z hlediska okamžiku, kdy je rozhodčí smlouva uzavřena.³⁹ Pro budoucí spory bývá uzavírána spíše rozhodčí doložka, která je součástí smlouvy hlavní, případně jiného dokumentu, na který hlavní smlouva odkazuje či je k ní přiložen. Pro budoucí spory lze však sjednat i rozhodčí smlouvu v podobě samostatného dokumentu. Pro již vzniklé spory je vždy uzavírána rozhodčí smlouva v podobě samostatného dokumentu.

Předmětné členění mělo značný význam především v minulosti, kdy řada států uznávala pouze rozhodčí smlouvy uzavřené následně po vzniku sporu. Jejich právní úpravy přitom vycházely z pojetí rozhodčí smlouvy vyjádřeného ve francouzském civilním řádu procesním z roku 1806, který rozhodčí doložky uzavřené ve vnitrostátních sporech nepokládal za platné. Podle článku 1006 tohoto předpisu musela rozhodčí smlouva vymezovat předmět sporu a určovat konkrétní osobu rozhodce. Rozhodčí doložky tomuto předpokladu nevyhovovaly, byly proto pokládány za neplatné. Jejich platnost uznala až novela civilního řádu procesního z roku 1925. Rozhodčí doložky však považovala za pouhý závazek stran uzavřít po vzniku sporu novou rozhodčí smlouvu, která již určí konkrétní osobu rozhodce a vymezi předmět sporu. Rozhodčí doložka ve smyslu ujednání,

³⁸ Příkladem platné rozhodčí smlouvy může být i následující velice jednoduchá rozhodčí doložka uzavřená pro rozhodčí řízení *ad hoc*, uvedená in Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 45: „Všechny spory z této kupní smlouvy budou projednány v rozhodčím řízení.“ Vzorové rozhodčí doložky, jimiž je sjednávána pravomoc stálých rozhodčích soudů, bývají zpravidla uveřejňovány na webových stránkách těchto institucí a v jimi vydávaných publikacích.

³⁹ B. Klein a M. Doleček dále třídí rozhodčí smlouvy například podle toho, zda obě strany mohou uplatnit svá práva pouze v rozhodčím řízení, či zda rozhodčí smlouva ponechává jedné ze stran právo zahájit podle vlastního výběru řízení před rozhodci či před obecnými soudy. Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 17.

na jehož základě se může konat rozhodčí řízení, začala být ve francouzském právu uznávána až počátkem 70. let 20. století.⁴⁰

V oblasti mezinárodního rozhodčího řízení se francouzské pojetí rozhodčí doložky nikdy neuplatnilo. Ženevský protokol uznával platnost rozhodčí smlouvy bez ohledu na to, zda byla sjednána před či až po vzniku sporu.⁴¹ Od francouzské koncepce se postupně odklonily i národní právní úpravy inspirované francouzským právem a platnost rozhodčích doložek uzavíraných před vznikem sporu bez výjimky uznávají.⁴²

Pro oba druhy rozhodčích smluv jsou právními řády zpravidla vyžadovány stejné obsahové i formální náležitosti. Výjimkou jsou pouze rozhodčí smlouvy sjednávané ve spotřebitelských, případně pracovněprávních sporech, kde rozhodčí doložka často podléhá přísnějším požadavkům či může být zcela vyloučena.⁴³ Národní právní řády tím chrání smluvní stranu, jejíž postavení je ve vzájemných vztazích výrazně slabší než postavení jejího smluvního partnera.⁴⁴

1.2.1 Druhy rozhodčí smlouvy podle českého práva

Česká úprava rozhodčího řízení rozlišuje v ustanovení § 2 odst. 3 ZRŘ smlouvu o rozhodci uzavíranou v podobě samostatného dokumentu, která je určena pro již vzniklé

⁴⁰ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 193; Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 265.

⁴¹ Článek 1 věta první Ženevského protokolu zní: „Každý ze smluvních států uznává platnost úmluvy o rozsudím a doložky rozhodčí mezi stranami podrobenými příslušné pravomoci různých smluvních států, podle které se strany zavazují při některé smlouvě ve věci obchodní nebo v jakékoliv jiné věci, jež může býti vyřízena rozhodčím řízením na základě kompromisu, že veškeré, nebo některé spory, které by mohly vzejíti z řečené smlouvy, předloží rozhodčímu řízení...“

⁴² Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 60 a násl.; Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 194.

⁴³ Specifickou úpravu obsahovala předchozí německá úprava, která v ustanovení § 1026 ZPO ve spojení s ustanovením § 1027 odst. 1 ZPO ve znění účinném do 31.12.1997 stanovila, že rozhodčí smlouva se může vztahovat na již vzniklé i na budoucí spory, vždy však musí být uzavřena v podobě samostatné smlouvy. Rozhodčí smlouvu v podobě rozhodčí doložky jakožto součásti smlouvy hlavní či listiny, na niž smlouva hlavní odkazuje, mohli platně uzavřít pouze tzv. plnoprávní obchodníci, jimiž jsou podle německého práva subjekty provozující živnost a subjekty zapsané v obchodním rejstříku bez ohledu na svoji činnost (§ 1 a § 2 HGB). Srov. například Thomas, H., Putzo, H.: *Zivilprozeßordnung*. München: C.H.Beck'sche, 1995, § 1026 ve znění do 31.12.1997, marg. č. 2 a násl. Podle současného znění desáté knihy ZPO může být stranou rozhodčí doložky již kdokoli, pro rozhodčí doložky uzavírané spotřebiteli platí však přísnější formální náležitosti (§ 1031 odst. 5 ZPO).

⁴⁴ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 102.

spory, a rozhodčí doložku, která je sjednávána pro možné budoucí spory.⁴⁵ Rozhodčí ujednání v podobě samostatné smlouvy, které by se vztahovalo na budoucí spory, zákon výslovně neupravuje. Stranám však nic nebrání, aby takovou smlouvu uzavřely. V odborné literatuře je označována jako neomezený kompromis.⁴⁶

Z pohledu českého práva se požadavky kladené na rozhodčí doložku a na smlouvu o rozhodci nejvýrazněji liší v oblasti rozhodčích smluv uzavíraných spotřebiteli. Účinností novely ZRŘ byly od 1.4.2012 výrazně zpřísněny formální i obsahové náležitosti vyžadované pro rozhodčí smlouvu uzavíranou spotřebitelem před vznikem sporu. Smlouva o rozhodci, jejíž stranou je spotřebitel, tyto náležitosti splňovat nemusí.⁴⁷ V obecné rovině se dále mírně odlišuje způsob uzavírání jednotlivých druhů rozhodčí smlouvy, neboť jen rozhodčí doložku lze sjednat i konkludentně. U smlouvy o rozhodci musí být dodržena dvojí písemnost, tj. písemný návrh na její uzavření může být přijat pouze písemně.

Podle některých autorů se oba druhy rozhodčí smlouvy rovněž odlišují i svými podstatnými náležitostmi, neboť pro platné uzavření smlouvy o rozhodci musí tato smlouva obsahovat i určení konkrétní osoby rozhodce (či osob rozhodců), případně alespoň způsob jeho (jejich) určení.⁴⁸ Zákon o rozhodčím řízení však pro takovýto závěr neposkytuje žádnou oporu, neboť z ustanovení § 7 odst. 2 ZRŘ, které upravuje náhradní způsob jmenování rozhodců, nevyplývá, že jeho aplikace je v případě smlouvy o rozhodci vyloučena. Pro platnost smlouvy o rozhodci by proto v rozporu s jejím mírně zavádějícím názvem⁴⁹ mělo být dostačující, že strany sjednaly rozhodčí řízení jako způsob řešení jejich sporu.⁵⁰

⁴⁵ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 61.

⁴⁶ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 102; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 43.

⁴⁷ Důvodová zpráva k návrhu novely ZRŘ, dostupná na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=371&CT1=0> (citováno: 2.4.2012).

⁴⁸ Klein, B., Doleček, M., *Rozhodčí řízení*. s. 23; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s.102. Za podstatnou náležitost rozhodčí smlouvy uzavírané po vzniku sporu považuje určení konkrétních osob rozhodců, případně alespoň způsob jejich určení patrně i K. Růžička. Srov. Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 40.

⁴⁹ Název tohoto typu rozhodčí smlouvy je někdy mylně uváděn jako argument pro to, aby smlouva o rozhodci povinně určovala konkrétní osobu rozhodce, případně alespoň způsob, jakým bude rozhodce určen. Srov. Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 102.

Předestřený výklad odpovídá i výkladu ustanovení § 3 odst. 1 a § 6 odst. 1 a odst. 2 ZRŘMS, která jsou předlohou ustanovení § 2 odst. 3 a § 7 ZRŘ. Z citovaných ustanovení ZRŘMS, stejně jako z komentářové literatury k těmto předpisům⁵¹ vyplývá, že náhradní jmenování rozhodců lze použít jak v případě rozhodčí doložky, tak i v případě smlouvy o rozhodci.

Zvláštním druhem rozhodčí smlouvy, v současnosti velmi často užívaným, je tzv. asymetrická rozhodčí doložka.⁵² Tímto výrazem jsou označovány rozhodčí doložky, podle nichž má jedna ze stran právo podat žalobu u obecného soudu nebo u rozhodce (případně u stálého rozhodčího soudu, byl-li sjednán) podle vlastního výběru. Druhá strana může svá práva uplatnit pouze v rozhodčím řízení.⁵³ Asymetrické rozhodčí doložky se zpravidla objevují ve smlouvách, při jejichž uzavírání má jedna ze smluvních stran faktickou převahu, bývají proto součástí formulářových smluv či obchodních podmínek užívaných bankami, pojišťovnami, leasingovými společnostmi apod.⁵⁴ Právo zvolit si způsob řešení sporu náleží buď přímo této společnosti (je-li žalobcem) nebo obecně žalobci. Je-li však právo volby sjednáno ve prospěch žalobce, vztahuje se rozhodčí doložka pouze na takové

Pojem „smlouva o rozhodci“ je však v českém právu tradičním. Civilní řád procesní užíval v ustanovení § 577 obdobný termín „úmluva o rozsudím“. Pojem „úmluva o rozsudím“ se dále objevuje v článku 1 odst. 1 a článku 4 českého znění Ženevského protokolu. Evropská úmluva (v českém znění) užívá v článku I odst. 2 již modernější termín „smlouva o rozhodci“. Uváděné právní úpravy přitom užitím termínu „smlouva o rozhodci“, případně „úmluva o rozsudím“ nezamýšlely stanovit podstatné náležitosti tohoto typu rozhodčí smlouvy. Ustanovení § 580 civilního řádu procesního navíc výslovně uvádí, že pro platnost smlouvy o rozsudím není třeba, aby strany jmenovaly rozhodce v této smlouvě či aby si zde ujednaly počet a způsob jmenování rozhodců. Výraz úmluva či smlouva o rozsudím přitom civilní řád procesní používal jednotně pro rozhodčí smlouvu uzavíranou pro již vzniklé i pro budoucí spory. Srov. Hora, V.: *Československé právo procesní. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Díl III., Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1934, s. 239; Schelle, K., Schelleová, I.: *Schiedsverfahren in der Tschechischen Republik*. Norderstedt: GRIN Verlag, 2010, s. 20.

⁵⁰ Pokud se však strany na osobě rozhodce shodnou, nic jim nebrání v tom, aby jeho jméno uvedly v rozhodčí smlouvě. Mohou tak učinit nejen v rozhodčí smlouvě uzavřené po vzniku sporu, nýbrž i v rozhodčí doložce. Situaci, kdy takto určený rozhodce svoji funkci nepřijme či ji nebude schopen vykonávat, řeší národní právní řády různým způsobem. Podle českého práva taková rozhodčí smlouva zaniká, pokud rozhodčí smlouva neuvádí jméno dalšího rozhodce či neupravuje náhradní způsob jmenování. Srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2008, sp. zn. 33 Odo 135/2006.

Německá úprava postupuje ve stejné situaci zcela opačně a rozhodčí smlouvu ponechává v platnosti s tím, že noví rozhodci budou jmenováni způsobem předvídaným v rozhodčí smlouvě, případně náhradním způsobem podle ustanovení § 1034 a § 1035 ZPO. Srov. Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 55; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. 17. vydání, München: Verlag C.H.Beck, 2010, § 174, marg. 47.

⁵¹ Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1982, s. 20.

⁵² Růžička, K., *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 40.

⁵³ Růžička, K., *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 43 a násl.; Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 17.

⁵⁴ Růžička, K., *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 43 a násl.; Lincerová, K.: *Rozhodčí doložka v praxi*. EPRAVO.CZ Magazine, 2008, č. 4, s. 64.

spory, v nichž bude žalobcem takřka vždy společnost (například spory o nezaplacené pojistné, neuhrazené splátky úvěru či leasingové splátky).⁵⁵

Asymetrické rozhodčí doložky⁵⁶ jsou v českém právu pokládány za platné.⁵⁷ Do doby, kdy nabyla účinnosti novela ZRR, byly velmi často užívány i ve vztazích se spotřebiteli,⁵⁸ lze však očekávat, že nová úprava rozhodčích doložek uzavíraných spotřebiteli jejich použití výrazně omezí. Ve vztazích mezi podnikateli, z nichž jeden má výraznou převahu, se budou patrně objevovat i nadále.

1.2.2 Druhy rozhodčí smlouvy podle německého práva

Německá právní úprava umožňuje sjednat rozhodčí smlouvu v podobě samostatného dokumentu (*Schiedsabrede*) i rozhodčí doložky (*Schiedsklausel*). Zatímco rozhodčí ujednání v podobě samostatného dokumentu se zpravidla vztahuje k již vzniklým sporům, může však být uzavřeno i pro budoucí spory, rozhodčí doložka se váže vždy k budoucím sporům. Pro oba druhy rozhodčí smlouvy stanoví desátá kniha shodné náležitosti.⁵⁹ Jediný rozdíl mezi oběma druhy rozhodčí smlouvy spočívá v tom, že zatímco rozhodčí doložka je technicky součástí smlouvy hlavní upravující hmotněprávní vztahy stran, rozhodčí smlouva v podobě samostatného dokumentu je dohodou, který upravuje výlučně problematiku rozhodčího řízení.

Problematika tzv. asymetrických rozhodčích doložek byla v Německu opakovaně posuzována soudní praxí, která zároveň stanovila předpoklady pro jejich platnost. Právo zvolit si způsob řešení sporu může být platně sjednáno ve prospěch obou smluvních stran nebo jen jedné z nich,⁶⁰ ve prospěch žalobce nebo i žalovaného.⁶¹ Pokud je však právo

⁵⁵ Lincerová, K.: *Rozhodčí doložka v praxi*. EPRAVO.CZ Magazine, 2008, č. 4, s. 64 a násl.

⁵⁶ K problematice asymetrických rozhodčích doložek a jejich platnosti v zahraničních právních řádech viz například Friedland, P. D.: *Arbitration Clause for International Contracts*. 2. vydání, New York: Juris, 2007. s. 84 a násl.

⁵⁷ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.2.2008, sp. zn. 32 Cdo 2697/2007; usnesení Ústavního soudu ze dne 24.9.2008, sp. zn. IV ÚS 2157/08.

⁵⁸ Asymetrické rozhodčí doložky ve svých smlouvách dlouhodobě využívá např. Česká pojišťovna a.s. a Raiffeisenbank a.s. Srov. Lincerová, K.: *Rozhodčí doložka v praxi*. EPRAVO.CZ Magazine, 2008, č. 4, s. 64 a násl.

⁵⁹ Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. München: Verlag C.H.Beck, 2011, § 1029, marg. č. 2; Zimmermann, W., *Zivilprozessordnung. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung*. 6. vydání, Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2002, § 1029, marg. č. 2.

⁶⁰ Rozsudek BGH ze dne 10.10.1991, sp. zn. III ZR 141/90 publikovaný in: BGHZ 115, s. 324.

výběru mezi soudním a rozhodčím řízením náleží žalovanému, musí být výběr realizován tak, aby žalující strana nebyla poškozena. Rozhodčí doložka musí například stanovit, že žalovaný určí způsob řešení sporu na výzvu žalobce ještě před podáním žaloby. Dohoda musí dále řešit i následky neprovedené, případně opožděné volby.⁶² Veškeré nastíněné možnosti jsou obecně považovány za možné, v konkrétním případě však může být rozhodčí doložka shledána neplatnou pro rozpor s dobrými mravy podle ustanovení § 138 BGB.⁶³

1.3 Vztah rozhodčí smlouvy a smlouvy hlavní

Vzájemný vztah rozhodčí smlouvy a smlouvy hlavní je řešen tzv. doktrínou separace či autonomie rozhodčí smlouvy,⁶⁴ podle níž jsou rozhodčí smlouva a smlouva hlavní dvěma zcela samostatnými smlouvami, a to i pokud je rozhodčí smlouva v podobě rozhodčí doložky součástí smlouvy hlavní.⁶⁵

Platnost hlavní smlouvy a rozhodčí doložky je proto třeba posuzovat samostatně.⁶⁶ Neplatnost či zánik smlouvy hlavní neznamena bez dalšího neplatnost či zánik rozhodčí

⁶¹ Usnesení BGH ze dne 24.9.1998, sp. zn. III ZR 133/97 anotované in: NJW, 1999, s. 282 a násl.

⁶² Usnesení BGH ze dne 24.9.1998, sp. zn. III ZR 133/97 anotované in: NJW, 1999, s. 282 a násl.; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 3.

⁶³ Rozsudek BGH ze dne 26.1.1989, sp. zn. X ZR 23/87 anotovaný in: NJW, 1989, s. 1477 a násl.; Wiczorek, B., Schütze, R. A., Thümmel, R. C. a kol.: *Zivilprozessordnung und Nebengesetze: Grosskommentar.* Svazek 5, 3. vydání, Berlin, New York: de Gruyter, 1995, s. 403; von Hippel, T.: *Der Ombudsmann im Bank- und Versicherungswesen.* Tübingen: Mohr Siebeck, 2000, s. 30.

⁶⁴ Pojem „doktrína separace rozhodčí smlouvy“ je užíván spíše v angloamerické právní teorii. V zemích kontinentálního právního systému se více užívá pojem „doktrína autonomie rozhodčí smlouvy“. Oba výrazy však shodně vyjadřují nezávislost rozhodčí smlouvy na smlouvě hlavní bez zřetele na to, v jaké podobě byla rozhodčí smlouva uzavřena.

⁶⁵ Doktrína autonomie rozhodčí smlouvy je uznávána celosvětově. Z české a německé literatury ji zmiňují například Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení.* s. 24; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.* s. 38; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 50; Knapp, V.: *K některým sporným otázkám pravomoci Rozhodčího soudu Čs. obchodní komory.* Časopis pro mezinárodní právo. 1960, č. 1, s. 13; Lachmann, J-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 385; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts.* s. 24; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* Svazek 9, 22. vydání, Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, § 1040, marg. č. 3.

⁶⁶ Například Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar.* 4. vydání, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2011, § 1029, marg. č. 3; Lachmann, J-P: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 385; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* 25. vydání, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2005, § 1029, marg. č. 1.

doložky,⁶⁷ spor ze zrušené či neplatné hlavní smlouvy lze naopak podle předmětné rozhodčí doložky projednat a rozhodnout.⁶⁸ Odlišná situace nastává pouze tehdy, pokud nedostatek hlavní smlouvy způsobuje zároveň neplatnost hlavní smlouvy i rozhodčí doložky.⁶⁹ Doktrína autonomie je v takovém případě bez významu, neboť i při samostatném posuzování jsou obě smlouvy neplatné.

Pro doktrínu autonomie rozhodčí smlouvy existují teoretické i praktické důvody. Z teoretického hlediska se v případě hlavní a rozhodčí smlouvy jedná o dvě oddělené dohody, které sledují odlišné cíle⁷⁰ a podle právního názoru, převažujícího v tuzemské a zahraniční odborné literatuře, mají i rozdílnou právní povahu.⁷¹ Z pohledu praxe je doktrína autonomie rozhodčí smlouvy stěžejní pro stanovení rozsahu pravomoci rozhodců. Pokud by platnost rozhodčí smlouvy závisela na existenci hlavní smlouvy, nebyli by rozhodci oprávněni rozhodovat spory vyvolané neplatností či ukončením hlavní smlouvy, a rozsah jejich pravomoci by byl takto nežádoucím způsobem zúžen.⁷²

Doktrína autonomie rozhodčí smlouvy je zakotvena v mezinárodních úmluvách i národních právních předpisech. Její platnost lze dovodit z článku V odst. 3 Evropské úmluvy,⁷³ v souvislosti s odstoupením od smlouvy hlavní je upravena v článku 81 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.⁷⁴ Naopak Newyorská úmluva, právem pokládaná za nejvýznamnější úmluvu v oblasti rozhodčího řízení, se doktrínou autonomie nezabývá.

⁶⁷ Tato situace nastane například tehdy, pokud je hlavní smlouva neplatná pro nedostatek formy, neboť v rozporu s právním předpisem nebyly podpisy na smlouvě ověřeny nebo pokud je neurčitá, neboť její předmět nebyl dostatečně určitě vymezen.

⁶⁸ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 24; Bělohlávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 50; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 8.

⁶⁹ Pokud by hlavní smlouva byla neplatná například proto, že nebyla uzavřena v právním předpisem předepsané písemné podobě, byla by zároveň neplatná i rozhodčí doložka, neboť předpokladem pro její platnost je rovněž dodržení písemné formy.

⁷⁰ Zatímco účelem hlavní smlouvy je úprava hmotněprávních práv a závazků stran, rozhodčí smlouva stanoví způsob, jakým se strany mohou svých práv vzniklých ze smlouvy či v souvislosti s ní domáhat.

⁷¹ Bělohlávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 50; Pospíšil, P.: *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2010, č. 12, s. 35.

⁷² Sanders, P.: *Arbitration*. Tübingen: J.C.B.Mohr, 1996, s. 58.

⁷³ Podle čl. V odst. 3 Evropské úmluvy je rozhodce oprávněn kromě existence nebo platnosti rozhodčí smlouvy posoudit i existenci nebo platnost „smlouvy, jejíž součástí je rozhodčí smlouva.“

⁷⁴ Podle čl. 81 odst. 1 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží „odstoupení se nedotýká ustanovení smlouvy ohledně řešení sporů nebo jiných ustanovení smlouvy upravujících práva a povinnosti stran při odstoupení od smlouvy.“

Doktrína autonomie rozhodčí smlouvy je dále upravena v článku 16 Vzorového zákona,⁷⁵ který výslovně uvádí, že rozhodčí doložka je zcela nezávislá na ostatních podmínkách smlouvy, jejíž je součástí. Doktrína autonomie je zde vyjádřena spolu s doktrínou *competence-competence*,⁷⁶ podle níž jsou rozhodci oprávněni rozhodovat o své pravomoci, včetně rozhodování o jakýchkoli námitkách týkajících se existence či platnosti rozhodčí smlouvy.

V německém právu je doktrína autonomie rozhodčí smlouvy vyjádřena v ustanovení § 1040 odst. 1 ZPO,⁷⁷ které takřka doslovně převzalo článek 16 Vzorového zákona. Předmětným ustanovením byla samostatnost rozhodčí smlouvy v německém právním řádu poprvé upravena výslovně.⁷⁸ Judikatura však tuto zásadu uznávala již řadu desetiletí předtím, než stávající úprava rozhodčího řízení nabyla účinnosti.⁷⁹

V českém právu vyplývá platnost doktríny autonomie rozhodčí smlouvy z řady ustanovení, především z ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ,⁸⁰ podle něhož lze otázku platnosti či neplatnosti hlavní smlouvy posoudit na základě rozhodčí doložky i tehdy, je-li rozhodčí doložka součástí této smlouvy.⁸¹ Pro právní vztahy, které se řídí obchodním zákoníkem, je

⁷⁵ Podle čl. 16 Vzorového zákona „je rozhodčí doložka, která tvoří část smlouvy, považována za smlouvu nezávislou na ostatních podmínkách smlouvy. Rozhodnutí rozhodčího senátu o tom, že je smlouva neplatná, nemá za následek ipso iure neplatnost rozhodčí smlouvy.“

⁷⁶ Doktrína pravomoci označovaná jako *competence-competence* umožňuje rozhodcům rozhodnout o jejich pravomoci v rozhodčím řízení. V následném soudním řízení může však být jejich rozhodnutí zpochybněno. Tato koncepce původně označovaná spíše *Kompetenz-Kompetenz* pochází z německého práva a ve své prvotní podobě dokonce umožňovala, aby rozhodci o své pravomoci rozhodli s konečnou platností, pokud se tak strany dohodly. Jejich rozhodnutí bylo závazné i pro soud a v následném soudním řízení nemohlo být zrušeno. Novelou desáté knihy ZPO účinnou od 1.1.1998 se německé právo od původního pojetí doktríny *competence-competence* definitivně odklonilo. Podle současné úpravy rozhodčího řízení jsou rozhodci oprávněni rozhodnout o své pravomoci pouze předběžně a jejich rozhodnutí může být v následném soudním řízení přezkoumáno. Srov. Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*, marg. č. 540 a násl.

⁷⁷ Ustanovení § 1040 odst. 1 věta druhá ZPO zní: „Hierbei ist eine Schiedsklausel als eine von den übrigen Vertragsbestimmungen unabhängige Vereinbarung zu behandeln.“ Předmětné ustanovení lze do českého jazyka přeložit takto: „Přitom má být rozhodčí doložka posuzována jako ujednání, které je nezávislé na ostatních ustanoveních smlouvy.“

⁷⁸ von Paschelberg-Gehag, J.: *Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht*. Frankfurt am Main: PETER LANG, Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2002, s. 36.

⁷⁹ Rozsudek RG ze dne 30.4.1890, sp. zn. Rep. II. 727/88 anotovaný in: JW, 1890, s. 203 a násl.; rozsudek RG ze dne 17.4.1914, sp. zn. Rep. VI. 37/14 anotovaný in: JW, 1914, s. 773 a násl.; rozsudek BGH ze dne 27.2.1970, sp. zn. VII ZR 68/68 publikovaný in: BGHZ 53, s. 315 a násl.; rozsudek BGH ze dne 22.9.1977, sp. zn. III ZR 144/76 publikovaný in: BGHZ 69, s. 260 a násl.

⁸⁰ Ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ zní: „Není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související.“

⁸¹ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 24; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 38.

autonomie rozhodčí smlouvy vyjádřena v ustanovení § 267 odst. 3 ObchZ⁸² a § 351 odst. 1 ObchZ.⁸³ Samostatnost rozhodčí smlouvy dále potvrzuje i rozhodovací praxe soudů a rozhodčích institucí.⁸⁴

1.4 Dílčí závěr

Rozhodčí smlouva je v mezinárodních úmluvách, Vzorovém zákoně i v desáté knize ZPO definována velmi podobně. České právo naopak používá svoji svébytnou definici, která byla převzata z předchozí úpravy rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku. Z praktického hlediska však tato drobná odlišnost nemá žádný význam.

V uváděných mezinárodních úpravách, ve Vzorovém zákoně i v německém a českém právním řádu je dále bez výjimky akceptována doktrína autonomie rozhodčí smlouvy, která je pro řádné fungování systému rozhodčího řízení nezbytná.

Na rozdíl od německého práva, které náležitosti rozhodčí smlouvy uzavírané pro již vzniklé a pro budoucí spory upravuje shodně, stanoví české právo rozdílné formální a obsahové náležitosti pro jednotlivé druhy rozhodčí smlouvy, je-li jednou ze stran spotřebitel a druhou podnikatel. Náležitosti kladené na rozhodčí smlouvu uzavíranou před vznikem sporu jsou přitom výrazně přísnější. Podnětem k přijetí této úpravy bylo dlouhodobé zneužívání rozhodčích doložek podnikateli působícími zejména v oblastech poskytování finančních služeb a pojišťovnictví, kterému se zákonodárce snaží zabránit. Naopak pro smlouvu o rozhodci uzavíranou spotřebitelem není žádná zvláštní legislativní úprava nutná, neboť tato smlouva je uzavírána následně po vzniku sporu, kdy je síla smluvních stran v zásadě vyrovnaná a spotřebitel se může svobodně rozhodnout, zda je pro něho vhodné, aby spor byl řešen v rozhodčím řízení či nikoli.

⁸² Podle § 267 odst. 3 ObchZ je dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, která je včleněna do neplatné smlouvy, neplatná pouze v takovém případě, že se na ni vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost této dohody se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž je součástí.

⁸³ Podle ustanovení § 351 odst. 1 ObchZ zaniká v důsledku odstoupení jedné ze stran smlouva jako celek. Ustanovení smlouvy, které upravují mimo jiné i způsob řešení sporů mezi smluvními stranami, jsou však nadále platné, neboť odstoupení se na ně nevztahuje.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu dne 19.12.2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005, kde Nejvyšší soud shledal, že: *„nevztahuje-li se důvod neplatnosti smlouvy na rozhodčí doložku, týkající se sporů z této smlouvy, nemá neplatnost smlouvy vliv na platnost rozhodčí doložky.“* Z rozhodovací praxe RS např. rozhodnutí RS ve věci sp. zn. Rsp 24/99, kde RS uvádí, že: *„...rozhodčí doložka je nezávislá na platnosti smlouvy, v jejímž textu je obsažena. Případná neplatnost smlouvy nemá za následek neplatnost rozhodčí doložky.“* in: Retrospektiva, Rejstřík rozhodnutí Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, s. 35.

2. PRÁVNÍ POVAHA ROZHODČÍ SMLOUVY

Právní povaha rozhodčí smlouvy není předmětem národních právních úprav ani mezinárodních právních dokumentů.⁸⁵ V odborných kruzích je však této problematice věnována značná pozornost, neboť řada autorů se domnívá, že teoretické zařazení rozhodčí smlouvy má i svůj praktický význam.⁸⁶

Právní povahu rozhodčí smlouvy autoři odvozují od právní povahy samotného rozhodčího řízení. Stejně jako rozhodčí řízení může mít tedy rozhodčí smlouva charakter smluvní, jurisdikční, smíšený či *sui generis*.⁸⁷

V zemích angloamerického právního systému se autoři zprvu přikláněli spíše k procesnímu pojetí rozhodčí smlouvy. Vycházeli přitom z angloamerického chápání procesního práva, které je v porovnání s kontinentálním právním systémem širší. Svým názorem ovlivnili i Institut pro mezinárodní právo (*Institut de droit international*; IDI), který ve svých usneseních přijatých v roce 1957 a 1959 uvedl, že rozhodčí smlouva se řídí právem místa konání rozhodčího řízení, čímž se ztotožnil s procesní teorií rozhodčí smlouvy.⁸⁸ Angloamerická právní věda se však postupně od tohoto pojetí odklonila, neboť

⁸⁵ Vzorový zákon je z hlediska teoretických koncepcí neutrální. Jeho tvůrci se snažili vytvořit pro mezinárodní obchodní arbitráž právní rámec, který by byl přijatelný pro co nejširší okruh států. Teoretickými aspekty rozhodčího řízení ani smlouvy se proto nezabývali. Stejně jako Vzorový zákon je za koncepčně neutrální považována i současná právní úprava rozhodčího řízení obsažená v desáté knize ZPO. Srov. Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modelgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. Bielefeld: Giesecking, 1988, s. 40. Otázkou právní povahy rozhodčí smlouvy ani rozhodčího řízení se dále nezabývá ani česká právní úprava rozhodčího řízení.

⁸⁶ Z českých autorů kladou na problematiku právní povahy rozhodčí smlouvy velký důraz především N. Rozehnalová, J. Macur a P. Pospíšil. Podle jejich názoru ovlivňuje povaha rozhodčí smlouvy především určení rozhodného práva u rozhodčích smluv s cizím prvkem, jakož i určité aspekty uzavírání rozhodčí smlouvy. Opačný názor zastává například K. Růžička, podle něhož povaha rozhodčí smlouvy posuzování jejích jednotlivých prvků výrazněji neovlivňuje. Srov. Rozehnalová, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 52 a násl.; Macur, J.: *Lze posuzovat procesní jednání procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, s. 440 a násl.; Pospíšil, P.: *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2010, č. 12, s. 34 a násl.; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 36.

Ze soudobých německých právních teoretiků se problematikou povahy rozhodčí smlouvy zabývají například P. Schlosser a G. Wagner. Teoretickému zařazení rozhodčí smlouvy však nepřikládají praktický význam. Srov. Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 40 a násl.; Wagner, G.: *Prozeßverträge: Privatautonomie im Verfahrensrecht*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1998, s. 278 a násl.

⁸⁷ Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., Kröll, S. M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague: Kluwer Law International, 2003, s. 72; Raban, *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodčí v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 50 a násl.; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 102.

⁸⁸ Institut de Droit International (*The Institute of International Law*), *Resolution on Arbitration in Private International Law* ze dne 26.9.1957, dostupné na: http://www.idi-iiil.org/idiE/resolutionsE/1957_amst_03_en.pdf (citováno: 10.4.2012); Institut de Droit International (*The*

si uvědomila, že vazba práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu na místo konání rozhodčího řízení je značně problematická. Strany rozhodčí smlouvy často předem nestanoví, kde bude rozhodčí řízení probíhat a jakým právem se bude řídit. Pokud by se proto rozhodčí smlouva řídila právem místa konání rozhodčího řízení, často by nebylo možné rozhodné právo před zahájením rozhodčího řízení určit.⁸⁹

Autoři se proto postupně přiklonili ke zcela opačnému závěru, podle něhož je rozhodčí smlouva především smlouvou, přestože je jejím předmětem úprava procesních vztahů. Je uzavírána před zahájením rozhodčího řízení, netvoří jeho součást, není proto důvod, aby jen pro své procesní účinky nabyla procesní povahy.⁹⁰ Smluvní pojetí rozhodčí smlouvy autorům umožnilo použít na rozhodčí smlouvu kolizní normy.⁹¹ Rozhodčí smlouvě dále přiznali i hmotněprávní účinky a dospěli k závěru, že uzavřením rozhodčí smlouvy vzniká závazek stran předložit určité spory vzniklé mezi smluvními stranami k rozhodnutí v rozhodčím řízení a následně splnit povinnosti uložené rozhodčím nálezem.⁹² Porušení povinností uložených rozhodčí smlouvou vyvolává následky srovnatelné s porušením jakékoli hmotněprávní smlouvy.⁹³ Je-li proto porušením rozhodčí smlouvy způsobena škoda,⁹⁴ může se poškozená strana domáhat její náhrady.⁹⁵ Názor autorů podpořila i rozhodovací praxe.⁹⁶

V zemích kontinentálního právního systému, které se právně teoretickým otázkám zpravidla věnují podrobněji, je právní povaha rozhodčí smlouvy dosud sporná.

Institute of International Law), *Resolution on Recognition and Enforcement of Arbitral Awards* ze dne 11.9.1959, dostupné na: http://www.idi-iil.org/idiE/resolutionsE/1959_neu_01_en.pdf (citováno: 10.4.2012).

⁸⁹ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 221.

⁹⁰ Mustill, M., Boyd, S.: *The Law and Practice of Commercial Arbitration in England*. 2. vydání, London: Butterworths, 1989, s. 222; Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004, s. 149.

⁹¹ Mustill, M., Boyd, S.: *The Law and Practice of Commercial Arbitration in England*. s. 222.

⁹² Joseph, D.: *Jurisdiction and Arbitration Agreements and Their Enforcement*. London: Sweet & Maxwell, 2005, s. 98.

⁹³ Joseph, D.: *Jurisdiction and Arbitration Agreements and Their Enforcement*. s. 98; Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 321.

⁹⁴ Za vzniklou škodu lze pokládat například náklady vynaložené na uplatnění námítky nedostatku pravomoci soudu v soudním řízení zahájeném v rozporu s uzavřenou rozhodčí smlouvou. Srov. Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 321.

⁹⁵ Joseph, D.: *Jurisdiction and Arbitration Agreements and Their Enforcement*. s. 98; Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 321.

⁹⁶ Srov. například Court of Appeal (Civil Division), *Aggeliki Charis Compania Maritima SA v Pagnan SpA (The Angelic Grace)*, 17.5.1994 in: 1 Lloyd's Rep., 1995, s. 87 a násl., rovněž dostupné na <http://international.westlaw.com> pod č. 1994 WL 1061019 (citováno: 10.5.2012); Court of Appeal (Civil Division), *Schiffahrtsgesellschaft Detlev Appen v Voest Alpine Intertrading (The Jay Bola)*, 16.4.1997 in: 2 Lloyd's Rep., 1997, s. 285 a násl. rovněž dostupné na: <http://international.westlaw.com> pod č. 1997 WL 1104413 (citováno: 10.5.2012).

V následujících podkapitolách jsou přiblížena jednotlivá právně teoretická pojetí z pohledu českého a německého práva. Záměrem tohoto rozboru přitom není zodpovědět spornou otázku s konečnou platností, neboť je zřejmé, že takové zadání by bylo nesplnitelné. V rámci předmětné analýzy se spíše zaměřujeme na praktické dopady jednotlivých koncepcí, na jejichž základě se pokusíme zjistit, který teoretický přístup lze považovat za vhodnější, případně za správnější.

2.1 Právní povaha rozhodčí smlouvy z pohledu českého práva

V české právní teorii je velmi silně zastoupena především procesněprávní koncepce rozhodčí smlouvy.⁹⁷ Podle jejích představitelů je procesní povaha rozhodčí smlouvy odůvodněna zejména jejím předmětem, jímž je úprava procesních vztahů. Uzavřením rozhodčí smlouvy dochází k vynětí určitých záležitostí z pravomoci soudů a jejich přenesení do pravomoci rozhodců či stálých rozhodčích soudů.⁹⁸ Rozhodčí smlouva často upravuje i pravidla rozhodčího řízení. Hmotného základu sporu se naopak nijak nedotýká.⁹⁹

Pro její procesní povahu dále hovoří i hlavní účinky rozhodčí smlouvy, které se projevují výlučně v oblasti procesního práva.¹⁰⁰ Patří sem již zmíněná derogace pravomoci obecných soudů a vznik odpovídající procesní námitky. Své závěry autoři odvozují i z charakteru činnosti rozhodců, kterou je závazné rozhodování právních sporů.¹⁰¹ Rozhodčí smlouva přitom představuje základ jejich pravomoci. Podpurným argumentem

⁹⁷ V české literatuře jsou představiteli procesní koncepce rozhodčí smlouvy například V. Sedláček, J. Stavínohová, P. Hlavsa, J. Macur, F. Zoulík, V. Steiner, J. Mothejzík, A. Forejt a K. Růžička.

⁹⁸ Mothejzík, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 1996, s. 21; Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 11; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 38; Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. s. 22; Stavínohová, J., Hlavsa, P.: *Civilní proces a organizace soudnictví*, Brno: Doplněk, 2003, s. 626; Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx (citováno: 20.4.2012).

⁹⁹ Výjimkou by pouze bylo, pokud by strany učinily součástí rozhodčí smlouvy i dohodu o volbě hmotného práva rozhodného pro předmět sporu.

¹⁰⁰ Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 15; Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx (citováno: 20.4.2012).

¹⁰¹ Macur, J.: *Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů*. Právo a podnikání, 1995, č. 4, s. 3.

je i povaha právních předpisů, jimiž je v našem i v zahraničních právních řádech rozhodčí smlouva upravena. Zpravidla se jedná výlučně o předpisy procesního práva.¹⁰²

V odborných kruzích je dále zastáván i zcela opačný právní názor, podle něhož je rozhodčí smlouva institutem hmotného práva. Autoři nepopírají, že rozhodčí smlouva vyvolává procesní účinky, tato skutečnost však nemůže být důvodem, pro který by rozhodčí smlouva nabyla procesní povahy. I přes její účinky na ni nahlízejí jako na hmotněprávní smlouvu¹⁰³ a v souladu s tím ji považují za „*mimoprocenší projev vůle*“, který shodně jako ostatní právní úkony učiněné mimo řízení náleží pouze do oblasti občanského práva hmotného.¹⁰⁴

V soudobé právní teorii se však nejvýrazněji prosadila smíšená koncepce rozhodčí smlouvy,¹⁰⁵ která je ve vztahu k obě předchozím teoriím jakýmsi kompromisem. Podle jejího názoru se v rozhodčí smlouvě spojují hmotněprávní a procesní prvky,¹⁰⁶ nemůže mít proto ani ryze hmotněprávní ani procesní charakter. Představitelé smíšeného pojetí rozhodčí smlouvy uznávají, že rozhodčí smlouva je smluvním institutem, na druhou stranu je však nutné zohlednit i její výrazné procesní aspekty. Často ji proto označují jako institut *sui generis*.¹⁰⁷ Oporu pro své závěry nacházejí ve zvláštní úpravě rozhodčí smlouvy v oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního.¹⁰⁸ Zatímco otázka předmětu rozhodčí smlouvy (arbitrability sporu) se řídí vždy normami *lexi fori*, ostatní náležitosti podléhají kolizním ustanovením.

¹⁰² Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 15.

¹⁰³ Knapp, V., *K některým sporným otázkám pravomoci Rozhodčího soudu Čs. obchodní komory*. Časopis pro mezinárodní právo, 1960, s. 15; Fiala, J.: *Recenze a anotace*. Právník, 1968, č. 8, s. 645 a násl.; Steiner, V., Štajgr, F.: *Československé mezinárodní právo procesní*, Praha: Academia, 1967, s. 168.

¹⁰⁴ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 51.

¹⁰⁵ Představiteli smíšené koncepce rozhodčí smlouvy jsou například N. Rozehnalová, A. Bělohávek, M. Kamlach a ze starších autorů Z. Češka, R. Bystrický a O. Eller.

¹⁰⁶ Bělohávek, A.: *Vznik rozhodčí smlouvy a oprávnění rozhodců*. Právní zpravodaj, 2005, č. 11, s. 13; Češka, Z. a kol.: *Občanské právo procesní*. Praha: Panorama, 1989, s. 423; Eller, O.: *Mezinárodní občanské právo procesní*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1987, s. 84; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 106; Kamlach, M.: *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. Ostrava: Sagit, 1995, s. 14; David, M.: *K povaze rozhodčí smlouvy podruhé a jinak*. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, s. 28.

¹⁰⁷ Podle O. Ellera se v případě rozhodčí smlouvy jedná o tzv. smlouvu *sui generis*, neboť vykazuje znaky procesněprávní i hmotněprávní. Pro úplnost je však třeba dodat, že autor tímto posouzením rozhodčí smlouvy neodkazuje na tzv. autonomní teorii rozhodčího řízení zastávanou J. Rubellin-Devichi, která rozhodčí řízení pokládá za fenomén *sui generis*. Hlavním rysem tzv. autonomní teorie je přitom snaha o delokalizaci rozhodčího řízení. Srov. Lew, J. D. M.: *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. New York: OCEANA PUBLICATIONS, 1978, s. 59.

¹⁰⁸ Bystrický, R.: *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha: Orbis, 1958, s. 482; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 106; Češka, Z. a kol.: *Občanské právo procesní*. s. 423.

Na rozdíl od odborné literatury, která se povahou rozhodčí smlouvy obšírně zabývá, rozhodovací praxe soudů se k této otázce výslovně vyjádřila pouze v nepříliš známém a nepublikovaném rozhodnutí Krajského soudu v Brně,¹⁰⁹ v němž se tento soud zcela ztotožnil s procesní teorií. V souladu se svým právním názorem dospěl k závěru, že na právní úkony směřující k uzavření rozhodčí smlouvy je třeba aplikovat ustanovení § 21 odst. 1 OSŘ.¹¹⁰ Zcela přitom ohlédl od toho, že rozhodčí smlouva má přes své procesní účinky i významné smluvní prvky.

Citovaným rozhodnutím se Krajský soud v Brně dostal do příkrého rozporu s ustálenou a notoricky známou judikaturou Ústavního soudu, který se sice nikdy nezabýval přímo povahou rozhodčí smlouvy, opakovaně však posuzoval právní povahu rozhodčího řízení.¹¹¹ Ve svých dřívějších rozhodnutích se přitom jednoznačně přiklonil k jeho smluvní povaze, když uvedl, že rozhodci nenalézají právo, nýbrž působí jako zprostředkovatelé mezi stranami a v jejich zastoupení narovnávají sporný závazkový vztah.¹¹² Strany tedy uzavřením rozhodčí smlouvy nezakládají rozhodovací pravomoc

¹⁰⁹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17.12.2009, sp. zn. 4 Cmo 328/2009 anotace převzata z: Pospíšil, P.: *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2012, č. 12, s. 35.

¹¹⁰ Otázkou aplikace procesních předpisů na rozhodčí smlouvu a správnosti tohoto postupu se podrobně zabýváme v části 2.2.1.2 této práce. Zde se proto k právnímu názoru Krajského soudu v Brně blíže nevyjadřujeme.

¹¹¹ Například usnesení Ústavního soudu ze dne 15.7.2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02; usnesení Ústavního soudu ze dne 22.10.2002, sp. zn. IV. ÚS 435/02; usnesení Ústavního soudu ze dne 4.12.2003, sp. zn. IV. ÚS 511/03; usnesení Ústavního soudu ze dne 11.7.2007, sp. zn. IV. ÚS 1357/07.

¹¹² Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.7.2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02, v němž Ústavní soud dospěl k tomuto závěru: „Rozhodčí soud rozhoduje spory, jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami...charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový právní vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.“ Ústavní soud zde z velké části vycházel z vyjádření předsedy rozhodčího senátu, který napadený nálezn vydal, JUDr. Jozefa Suchoži, DrSc., který se k věci vyjádřil následovně: „Senát, který ve věci rozhodoval, byl ustanoven vůli stran ad hoc a nelze jej ztotožňovat se senátem obecného soudu. Rozhodčí soud je soukromou osobou, která je soudem jen podle názvu, nepatří do soustavy soudů podle zákona o soudech a soudcích a není orgánem veřejné moci. Má povahu odborné organizace zprostředkovávající služby pro osoby, které chtějí, aby rozhodce jejich právní vztah vyjasnil a napevno postavil. Charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je činností narovnávající ve smyslu § 585 obč. zák. Výsledek pak je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud, kterou mu svěřily. Rozhodčí nálezn nevydává rozhodčí soud, ale rozhodci. Je vynutitelný z důvodu vynutitelnosti závazku, který byl rozhodcem v zastoupení stran uzavřen. Z tohoto pohledu Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky není v řízení o ústavní stížnosti pasivně legitimován.“

rozhodců, nýbrž jen rozhodce zmocňují k tomu, aby jejich jménem spor narovnali. Nejvyšší soud se s těmito závěry ztotožnil a ve svých rozhodnutích na ně odkazuje.¹¹³

Právní názor obou významných soudních institucí je přitom poměrně překvapivý, neboť do značné míry odporuje stávající právní úpravě rozhodčího řízení,¹¹⁴ podle níž je výsledkem činnosti rozhodců rozhodčí nález s účinky pravomocného soudního rozhodnutí (§ 28 odst. 2 ZRŘ), nikoli dohoda o narovnání ve smyslu ustanovení § 585 ObčZ. Stejně tak je zřejmé, že rozhodci nemohou působit jako zástupci stran, neboť vztah se stranami je vylučuje z projednávání věci (§ 1 odst. 1 a § 8 a násl. ZRŘ).¹¹⁵

Ve své následné rozhodovací praxi se proto Ústavní soud od ryze smluvního pojetí rozhodčího řízení odklonil a připustil, že rozhodčí řízení má i určité procesní aspekty,¹¹⁶ neboť základní zásady rozhodčího řízení, podmínky jeho konání a účinky rozhodčího nálezu musí být upraveny právním řádem. Dospěl tedy k závěru, že rozhodčí řízení je institutem *sui generis*, neboť v sobě spojuje vůli stran podřídit jejich spor řízení před rozhodci a právní řád státu, který rozhodčímu řízení propůjčuje jeho účinky.¹¹⁷ Ve světle této judikatury lze tak za institut *sui generis* považovat i rozhodčí smlouvu. Charakteru rozhodčí smlouvy odpovídá tento závěr nepochybně lépe než názor Krajského soudu v Brně vyjádřený ve výše uváděném rozhodnutí.

¹¹³ Srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.5.2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

¹¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.7.2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02, v němž se Ústavní soud k povaze rozhodčího řízení vyjádřil poprvé, vyvolalo v odborných kruzích ostrou kritiku. Srov. Pecha, R.: *K právní povaze rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 41 a násl.; Růžička, K.: *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie 2003, č. 5, s. 32 a násl.; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 14; Raban, P.: *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 25 a násl.

¹¹⁵ Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 14; Růžička, K.: *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie 2003, č. 5, s. 32 a násl.

¹¹⁶ Například usnesení Ústavního soudu ze dne 28.1.2009 sp. zn. Pl. ÚS 37/08; usnesení Ústavního soudu ze dne 20.7.2006, sp. zn. III. ÚS 32/06 a nález Ústavního soudu ze dne 8.3.2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07.

¹¹⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28.1.2009, sp. zn. Pl. ÚS 37/08, v němž Ústavní soud dospěl k tomuto závěru: „*Pro posouzení povahy rozhodčího řízení je významným spolupůsobení vůle stran podřídit spor řešení před rozhodce, a vůle státu propůjčit rozhodčímu řízení obdobné účinky jako má rozhodnutí soudu. Rozhodčí řízení tím představuje procesní institut sui generis, který má na jedné straně svůj původ v dohodě stran a na straně druhé čerpá své jurisdikční účinky z civilního práva. Nestojí tedy mimo právní systém; musí zde být právní řád, který určuje podmínky jeho konání (zejména náležitosti rozhodčí smlouvy), základní zásady procesu, jakož i účinky v něm vydaného rozhodčího nálezu. Není-li však rozhodčí řízení v právu zakotveno jako obligatorní, je namístě přisvědčit názoru, z něhož vychází i výše zmíněné usnesení sp. zn. IV. ÚS 174/02, že převažují znaky smluvní doktríny nad jurisdikční.*“ Obdobně například usnesení Ústavního soudu ze dne 20.7.2006, sp. zn. III. ÚS 32/06.

Pro úplnost je však třeba upozornit na rozhodnutí z konce loňského roku, v němž se Ústavní soud překvapivě navrátil ke svému předchozímu právnímu názoru a opět shledal, že rozhodčí řízení není nalézáním práva, nýbrž představuje dotváření závazkového vztahu smluvních stran rozhodci, kteří tak činí v zastoupení stran. Ústavní soud se přitom nijak nevypořádal s předchozí judikaturou posuzující rozhodčí řízení spíše jako smíšený institut. Srov. nález Ústavního soudu ze dne 1.11.2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10.

2.2 Právní povaha rozhodčí smlouvy z pohledu německého práva

V německé právní teorii se na rozdíl od ostatních zemí kontinentálního právního systému objevují pouze smluvní a jurisdikční teorii. Tzv. smíšená koncepce rozhodčího řízení se zde nikdy nerozvinula.¹¹⁸

Představitelé jurisdikční koncepce se záhy odklonili od pojetí rozhodců jakožto vykonavatelů veřejné moci, jejichž postavení se v zásadě rovná postavení soudců. Klasická smluvní koncepce ve stejném období opustila názor, že rozhodce je třeba chápat jsou zástupce stran, jejichž jménem uzavírají rozhodci nález, svou povahou odpovídající hmotněprávnímu narovnání.¹¹⁹ Smluvní koncepce zároveň přiznala právnímu řádu místa konání rozhodčího řízení určitý význam, neboť dospěla k závěru, že i v rozhodčím řízení musí být dodrženy alespoň elementární zásady spravedlivého procesu, mezi která zařadila zejména nezávislost a nestrannost rozhodců. Obě koncepce se tím výrazně sblížily. Německá právní věda proto nepocítovala žádnou potřebu pro vznik jakékoli středové či „zprostředkující“ teorie,¹²⁰ jejíž místo postupně zaujala moderní podoba smluvní koncepce zohledňující nejen smluvní, nýbrž i procesní prvky rozhodčího řízení.¹²¹

Z hlediska teoretického pojetí rozhodčí smlouvy převažuje ve starší odborné literatuře smluvní koncepce.¹²² Přestože se německá právní věda od klasické smluvní teorie brzy odklonila, rozhodčí smlouvu nadále považovala za institut hmotného práva. Autoři uznávali, že rozhodčí smlouva vyvolává procesní účinky, zejména zakládá námitku nedostatku pravomoci obecných soudů, podle jejich názoru ji však nelze považovat za institut procesního práva.¹²³ Právní úkony směřující k uzavření rozhodčí smlouvy nemají

¹¹⁸ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 50 a násl.

¹¹⁹ Wolf, Ch.: *Die institutionelle Handelsschiedsgerichtsbarkeit*. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1992, s. 72.

¹²⁰ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 50 a násl.

¹²¹ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 51; Blomeyer, K.: *Betrachtungen über die Schiedsgerichtsbarkeit*. in: Bernhardt, W., Rosenberg, L.: *Beiträge zum Zivilprozessrecht: Festgabe zum siebzigsten Geburtstag von Leo Rosenberg*. München, Berlin: Beck, 1949, s. 59.

¹²² Lorenz, W.: *Die Rechtsnatur von Schiedsvertrag und Schiedsspruch*. AcP, 1958/59, č. 157, s. 265 a násl.; Blomeyer, K.: *Betrachtungen über die Schiedsgerichtsbarkeit*. in: Bernhardt, W., Rosenberg, L.: *Beiträge zum Zivilprozessrecht: Festgabe zum siebzigsten Geburtstag von Leo Rosenberg*. s. 51 a násl.; Habscheid, W.: *Die Rechtsnatur des Schiedsvertrages und ihre Auswirkungen*. Zeitschrift für Insolvenzrecht, 1955, s. 35.

¹²³ Lorenz, W.: *Die Rechtsnatur von Schiedsvertrag und Schiedsspruch*. AcP, 1958/59, č. 157, s. 272; Blomeyer, K.: *Betrachtungen über die Schiedsgerichtsbarkeit*. in: Bernhardt, W., Rosenberg, L.: *Beiträge zum Zivilprozessrecht: Festgabe zum siebzigsten Geburtstag von Leo Rosenberg*. s. 51 a násl.; Habscheid, W.: *Die Rechtsnatur des Schiedsvertrages und ihre Auswirkungen*. Zeitschrift für Insolvenzrecht, 1955, s. 35.

povahu procesních úkonů, neboť nejsou adresovány rozhodčímu soudu, nýbrž druhé smluvní straně. Rozhodčí smlouva proto vzniká na základě hmotněprávních úkonů, čímž je vyloučena její procesní povaha.¹²⁴

V soudobé právní teorii se smluvní koncepce rozhodčí smlouvy objevuje jen zřídka. Autoři, kteří se považují za její představitele, se názorově blíží smíšené koncepci rozhodčí smlouvy,¹²⁵ neboť tuto smlouvu považují za institut, v němž se spojují hmotněprávní a procesní prvky.¹²⁶ Jejich chápání rozhodčí smlouvy se však od jejího procesního pojetí v zásadě neodlišuje.

Myšlenka rozhodčího řízení jako procesněprávního institutu se v německé literatuře poprvé objevila již na konci 19. století, od druhé poloviny 20. století však v právní vědě výrazně dominuje.¹²⁷ Řada dnešních autorů proto pojetí rozhodčí smlouvy jako hmotněprávního institutu považuje již za překonané,¹²⁸ a naopak jí přisuzuje výlučně procesní charakter.¹²⁹ Procesní povahu rozhodčí smlouvy autoři odvozují především z povahy, resp. cíle rozhodčího řízení, kterým je vydání rozhodčího nálezu. Nález pokládají za jurisdikční akt,¹³⁰ jemuž zákon propůjčuje účinky pravomocného rozsudku obecného soudu (§ 1055 ZPO). Odras procesní povahy rozhodčí smlouvy dále vidí i

¹²⁴ W. Lorenz rozhodčí smlouvu charakterizuje jako hmotněprávní smlouvu, která upravuje budoucí procesní vztahy, jež strany zamýšlely touto smlouvou postihnout. Srov. Lorenz, W.: *Die Rechtsnatur von Schiedsvertrag und Schiedsspruch*. AcP, 1958/59, č. 157, s. 265.

¹²⁵ Podle R. Schützeho a H.-J. Maiera je rozhodčí smlouvu třeba pokládat za hmotněprávní smlouvu o procesním předmětu a s procesními účinky. Srov. Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 92; Maier, H.-J.: *Handbuch der Schiedsgerichtsbarkeit*. Berlin: NWB Verlag, 1979, marg. č. 54.

¹²⁶ Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*, marg. č. 193; Maier, H.-J.: *Handbuch der Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 54; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 5; Kisch, W.: *Einige Bemerkungen zum Wesen des Schiedsvertrages*. ZZP, 1926, č. 51, s. 332.

¹²⁷ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 42.

¹²⁸ von Paschelberg-Gehag, J.: *Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht*. s. 36.

¹²⁹ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. 7. vydání, München: C.H.Beck, 2005, s. 65, marg. č. 37; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 7; Jauerning, O.: *Zivilprozessrecht*, 28. vydání, München: C.H.Beck, 2003, s. 371; Schiedermaier, G.: *Vereinbarungen im Zivilprozeß*, Bonn: L. Rohrscheid, 1935, s. 105; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 1; Baumgärtel, G.: *Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß*. Berlin, Frankfurt am Main: Verlag Franz Vahlen GmbH, 1957, s. 230 a násl.; Nagel, H.: *Anmerkungen zu einigen hanseatischen Schiedsklauseln*. in: Gottwald, P., Prütting, H.: *Festschrift für Karl Heinz Schwab zum 70. Geburtstag*. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1990, s. 369; Henn, G.: *Schiedsverfahrensrecht: ein Handbuch*. 2. vydání, Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1991, s. 4; Wolf, Ch.: *Die institutionelle Handelsschiedsgerichtsbarkeit*, s. 73; Hausmann, R.: *Einheitliche Anknüpfung internationaler Gerichtsstands- und Schiedsvereinbarungen?* in: Lorenz, W., Pfister, B., Will, M. R.: *Festschrift für Werner Lorenz zum siebzigsten Geburtstag*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1991, s. 361.

¹³⁰ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1055, marg. č. 2.

v hlavních účincích rozhodčí smlouvy, které jsou výlučně procesní povahy.¹³¹ Patří mezi ně zejména vynětí sporu z pravomoci obecných soudů, založení pravomoci rozhodců a vznik odpovídající procesní námitky, kterou může žalovaná strana uplatnit v soudním řízení zahájeném v rozporu s uzavřenou rozhodčí smlouvou.¹³²

Autoři se vypořádali i s argumentací zastánců smluvní koncepce založené na teorii procesních úkonů. Podle jejich názoru procesní pojetí rozhodčí smlouvy nebrání tomu, aby na rozhodčí smlouvu byla aplikována ustanovení hmotného práva, pokud desátá kniha ZPO neobsahuje zvláštní ustanovení. Právní úkony, jimiž je rozhodčí smlouva uzavírána, se proto zčásti řídí ustanoveními BGB, rozhodčí smlouvu to však nezabavuje její procesní povahy. V této souvislosti poukazují na prorogační dohody, které strany rovněž uzavírají právními úkony adresovanými vůči sobě navzájem, nikoliv vůči soudu. O procesní povaze prorogačních dohod přitom není v německé právní teorii nejmenších pochyb.¹³³

K povaze rozhodčí smlouvy se dále vyjádřil i německý nejvyšší soud, který již ve svých prvních rozhodnutích odmítl hmotněprávní koncepci rozhodčího řízení zakotvenou v tehdejší právní úpravě.¹³⁴ Podle jeho názoru rozhodce nalézá právo a závazně rozhoduje spor mezi stranami. Rozhodčí řízení je proto třeba chápat jako procesní institut.¹³⁵

Rozhodčí smlouvu považoval RG, stejně jako později BGH za hmotněprávní smlouvu o procesních vztazích.¹³⁶ Dle jejich názoru měla dvojí charakter, neboť na jedné straně

¹³¹ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1055, marg. č. 2; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 65, marg. č. 37; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3350; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 15; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 1; Jauerning, O.: *Zivilprozessrecht*. s. 92; Henn, G.: *Schiedsverfahrensrecht – Ein Handbuch*. s. 4; Schiedermaier, G.: *Vereinbarungen im Zivilprozeß*, s. 102 a násl.

¹³² Podle odborné literatury i ustálené judikatury BGH zakládá rozhodčí smlouva vedle hlavních procesních účinků i vedlejší účinky, mezi které patří především vznik povinnosti stran činit vše pro to, aby rozhodčí řízení mohlo řádně proběhnout, např. řádně jmenovat rozhodce, případně spolupůsobit při jejich jmenování a uhradit zálohu na náklady rozhodčího řízení. Právní povaha těchto vedlejších povinností je sporná. Zatímco někteří autoři v ní vidí jen pouhá procesní břemena, podle jiných autorů a rovněž i podle názoru BGH mají vedlejší účinky rozhodčí smlouvy spíše hmotněprávní povahu. Srov. část 7.5.2 této práce. Dále srov. například Hausmann, R.: *Einheitliche Anknüpfung internationaler Gerichtsstands- und Schiedsvereinbarungen?* in: Lorenz, W., Pfister, B., Will, M. R.: *Festschrift für Werner Lorenz zum siebzigsten Geburtstag*. s. 361.

¹³³ Srov. například Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 38, marg. č. 4; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 38, marg. č. 2.

¹³⁴ Wolf, Ch: *Die institutionelle Handelsschiedsgerichtsbarkeit*. s. 72.

¹³⁵ Rozsudek RG ze dne 4.11.1910, sp. zn. Rep. III. 636/09 publikovaný in: RGZ 74, 321 a násl.; Wolf, Ch: *Die institutionelle Handelsschiedsgerichtsbarkeit*, s. 72.

¹³⁶ Rozsudek RG ze dne 4.11.1910, sp. zn. Rep. III. 636/09 publikovaný in: RGZ 74, 321 a násl.; rozsudek BGH ze dne 30.1.1957, sp. zn. V ZR 80/55 publikovaný in: BGHZ 23, s. 198 a násl.; rozsudek BGH ze dne 28.11.1963, sp. zn. VII ZR 112/62 publikovaný in: BGHZ 40, s. 320 a násl.; rozsudek OLG Oldenburg ze dne 31.03.1971, sp. zn. 8 U 103/70 anotovaný in: NJW, 1971, s. 1461 a násl.

zakládala pravomoc rozhodčího soudu a námitku nedostatku pravomoci obecných soudů (§ 1032 odst. 1 ZPO), na druhé straně stranám rozhodčího řízení ukládala povinnost ke spolupůsobení v rozhodčím řízení, která je dle jejich názoru hmotněprávní povahy. Součástí této povinnosti byla například povinnost stran jmenovat rozhodce a v průběhu rozhodčího řízení jednat tak, aby řízení mohlo řádně proběhnout.¹³⁷ Ve svých posledních rozhodnutích se však BGH od tohoto pojetí rozhodčí smlouvy odklonil a rozhodčí smlouvu posoudil jako ryze procesní smlouvu.¹³⁸ S dřívější judikaturou se však nevypořádal.¹³⁹

2.3 Praktické důsledky teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy

Problematice právní povahy rozhodčí smlouvy je v tuzemské i zahraniční literatuře věnována značná pozornost. Je však otázkou, zda teoretické zařazení rozhodčí smlouvy má i své praktické dopady či zda je jen akademickým problémem. Právě tomuto tématu se věnují následující podkapitoly, které pojednávají o praktických důsledcích jednotlivých koncepcí rozhodčí smlouvy z pohledu českého a německého práva.

2.3.1 Důsledky jednotlivých teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy z pohledu českého práva

2.3.1.1 Použití hmotněprávních ustanovení na otázky neupravené v ZRŘ

Zákon o rozhodčím řízení upravuje rozhodčí smlouvu pouze z hlediska její formy, obsahu, předmětu a dílčím způsobem z hlediska jejich subjektů. Na ostatní aspekty rozhodčí smlouvy, např. její vznik, trvání, zánik a právní poměry jejich stran se ZRŘ nevztahuje.

¹³⁷ Rozsudek RG ze dne 4.11.1910, sp. zn. Rep. III. 636/09 publikovaný in: RGZ 74, 321 a násl.; rozsudek BGH ze dne 30.1.1957, sp. zn. V ZR 80/55 in: BGHZ 23, s. 198 a násl.; Rozsudek OLG Oldenburg ze dne 31.03.1971, sp. zn. 8 U 103/70 anotovaný in: NJW, 1971, s. 1461 a násl.

¹³⁸ Rozsudek BGH ze dne 3.12.1986, sp. zn. IVb ZR 80/85 anotovaný in: NJW, 1987, s. 651 a násl.

¹³⁹ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, poznámka pod čarou č. 5; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 1.

V odborné literatuře převažuje názor, že otázky neupravené v ZRŘ se řídí normami hmotného práva,¹⁴⁰ neboť se stále jedná o smlouvu, byť její předmět a účinky náleží výlučně do oblasti procesního práva.¹⁴¹ Použití hmotněprávních předpisů se opírá o zásadu *analogie iuris*, podle níž se při absenci zvláštní úpravy aplikuje na právní vztahy právní úprava jim nejbližší.¹⁴² Právní úkony, jimiž je rozhodčí smlouva uzavírána, jejich výklad a případné vady jsou proto posuzovány podle předpisů občanského práva hmotného.¹⁴³ Hmotněprávními normami se dále řídí i trvání a zánik rozhodčí smlouvy a právní poměry jejích subjektů.¹⁴⁴

Skutečnost, zda jednotliví autoři vidí v rozhodčí smlouvě procesní či smíšený institut, případně institut *sui generis*, se nezdá být relevantní, neboť i řada představitelů procesní koncepce rozhodčí smlouvy posuzuje otázky neupravené v ZRŘ podle hmotněprávních předpisů.¹⁴⁵ Názor, podle něhož se rozhodčí smlouva jako procesní institut důsledně řídí předpisy procesního práva, se v odborné literatuře (a nejnověji i v judikatuře) objevuje jen zřídka.¹⁴⁶ Na první pohled se však tento přístup zdá koncepčně čistší. V následující podkapitole se jím proto budeme krátce zabývat, přičemž se zamyslíme nad tím, zda je takový přístup správný, případně alespoň možný.

¹⁴⁰ Pro úplnost dodejme, že rozhodovací praxe soudů, která se výrazně přiklání na stranu smluvního pojetí rozhodčího řízení, aplikuje na otázky neupravené v ZRŘ hmotněprávní normy. Jedinou známou výjimkou, kdy soud na určité aspekty rozhodčí smlouvy neupravené v ZRŘ použil normy procesního práva, je výše uváděný rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17.12.2009, sp. zn. 4 Cmo 328/2009, který byl údajně následně potvrzen Vrchním soudem v Olomouci. in: Pospíšil, P.: *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2010, č. 12, s. 35.

¹⁴¹ Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*, s. 24.

¹⁴² Mothejzíková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. s. 21; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 37 a násl.

¹⁴³ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 105 a násl.; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 121; Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*, s. 24; Kučera, Z.: *K výkladu projevu vůle při sjednávání rozhodčí doložky*. Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu. 1962, č. 6, s. 72.

¹⁴⁴ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 37 a násl.; Kamlach, M.: *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. s. 14; Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. s. 14.

¹⁴⁵ Mothejzíková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. s. 20; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 37; Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. s. 24.

¹⁴⁶ Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 15; Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx (citováno: 20.4.2012); Macur, J.: *Důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy*. Právní rozhledy, 2001, č. 12, s. 579; Pospíšil, P.: *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2010, č. 12, s. 34 a násl.

2.3.1.2 Použití procesních předpisů na otázky neupravené v ZRŘ

Hmotné právo a procesní právo se od sebe odlišují především v úpravě právních úkonů, jejich výkladu a vad. Rozdílný přístup se dále projevuje i v některých aspektech způsobilosti k právním úkonům a procesní způsobilosti, v úpravě jednání právnických osob a v problematice smluvního konsenzu, který procesní právo nezná.

Hmotné a procesní právo pod pojmem právní a procesní úkon shodně rozumí projev vůle, se kterým jsou spojeny určité právní následky. Náležitosti procesních a hmotněprávních úkonů se však liší. Zatímco hmotněprávní úkon musí mimo jiné splňovat i náležitosti vůle, ke kterým patří její svoboda a vážnost, a shodu vůle a jejího projevu, u procesního úkonu postačuje samotný projev vůle.¹⁴⁷ Náležitosti vůle ani shoda vůle a jejího projevu se u procesních úkonů nezkoumají. Uvedené zásady jsou pro jednotlivá právní odvětví zakotvené v ustanovení § 35 odst. 2 ObčZ a § 41 odst. 2 OSŘ, podle nichž se hmotněprávní úkony posuzují podle tzv. teorie vůle a procesní úkony podle tzv. teorie projevu.¹⁴⁸

Z předestřené výkladu je zřejmé, že podle důsledného procesního přístupu nelze platnost rozhodčí smlouvy posuzovat z hlediska náležitostí vůle jejích stran a shody vůle s jejím projevem.¹⁴⁹ Důsledná aplikace procesních norem by dále vylučovala i neplatnost rozhodčí smlouvy pro rozpor se zákonem (s výjimkou speciální úpravy obsažené v ZRŘ), pro obcházení zákona, pro rozpor s dobrými mravy (§ 39 ObčZ) a z důvodu omylu (§ 49a ObčZ),¹⁵⁰ neboť k těmto nedostatkům právních úkonů procesní právo nepřihlíží.

Rozdílné posuzování hmotněprávních a procesních úkonů z hlediska náležitostí vůle, jejího projevu a jejich vzájemného souladu se odráží v jejich závaznosti. Procesní úkony navazují na sebe a vzájemně se doplňují. Jednotlivé procesní úkony nevyvolávají konečný

¹⁴⁷ Winterová, A. a kol.: *Občanské právo procesní*. 6. vydání, Praha: Linde Praha, 2011, s. 175.

¹⁴⁸ Podle tzv. teorie projevu se každý úkon posuzuje podle svého obsahu, i pokud je nesprávně označen. Vady vůle či jejího projevu nejsou v případě procesních úkonů relevantní. K tzv. teorii projevu se ve svých rozhodnutích podrobně vyjádřil i Nejvyšší soud ČR, když shledal, že „každý procesní úkon je nutno posuzovat z objektivního hlediska, to jest podle toho, jak byl navenek projevem, nikoli podle toho, jestli mezi projeveným procesním úkonem a vnitřní vůlí jednajícího je skutečný soulad. Ani podstatný omyl účastníka mezi tím, co procesním úkonem projevila a tím, co projevit chtěl, nemá na procesní úkon a jeho účinnost žádného vlivu.“ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.5.1997, sp. zn. 2 Cdon 1646/96 in: Soudní judikatura, č. 9, 1997, s. 196 a násl.

¹⁴⁹ Macur, J.: *Lze posuzovat procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, s. 440.

¹⁵⁰ Neplatnost rozhodčí smlouvy z důvodu omylu dovedl Ústavní soud například v usnesení ze dne 5.10.2011, sp. zn. II.ÚS 3057/10, kde dospěl k závěru, že rozhodčí doložku odkazující na Rozhodčí soud České republiky, k.s. může být pokládána za neplatnou z důvodu zavádějícího označení obchodní společnosti, která není stálým rozhodčím soudem. Srov. poznámku pod čarou č. 598.

účinek, pouze ovlivňují proces. Procesní právo připouští u většiny procesních úkonů jejich změnu, zpětvzetí i možnost dosažení nápravy pomocí opravných prostředků.¹⁵¹ Neupravuje proto utváření smluvního konsenzu ani žádný obdobný institut. Pokud bychom tedy chtěli na rozhodčí smlouvu důsledně aplikovat procesní normy, smlouva by vlastně nikdy nevznikla. Zastánci důsledného procesního pojetí rozhodčí smlouvy musí proto již zde opustit oblast procesního práva a na základě *analogie iuris* použít na rozhodčí smlouvu normy hmotného práva.

Problematickým se ryze procesní pojetí rozhodčí smlouvy jeví i v otázce jednání právnických osob v oblasti hmotného a procesního práva. Ustanovení hmotného práva, která stanoví, kdo jménem právnických osob při hmotněprávních úkonech jedná (například § 20 ObčZ a § 13 ObchZ) se od ustanovení § 21 OSŘ, které upravuje jednání právnických osob v procesních věcech, výrazně liší. Při důsledné aplikaci procesních norem by při uzavírání rozhodčí doložky, jež je součástí hlavní smlouvy, musely některé právnické osoby jednat dvěma různými způsoby. Pokud by hlavní smlouva obsahující rozhodčí doložku uzavíraná akciovou společností byla podepsána dvěma členy představenstva, jak odpovídá zápisu v obchodním rejstříku, byla by platně sjednána pouze hlavní smlouva. Rozhodčí doložka by byla neplatná, neboť by chyběl podpis předsedy představenstva společnosti (§ 21 odst. 1 písm. a) OSŘ).¹⁵²

Hmotné a procesní právo dále rozdílně posuzují i vady právních úkonů a možnost jejich nápravy. Zatímco vada hmotněprávního úkonu způsobuje jeho relativní či absolutní neplatnost, vada procesního úkonu¹⁵³ vede k jeho nepřípustnosti, vadnosti či neúčinnosti.¹⁵⁴ Podle představitelů procesního pojetí rozhodčí smlouvy lze přitom vady

¹⁵¹ Češka, Z.: *Občanské právo procesní*. s. 27; Winterová, A. a kol.: *Občanské právo procesní*. s. 177; Macur, J.: *Lze posuzovat procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, s. 440.

¹⁵² K tomuto, podle našeho názoru nesprávnému, závěru dospěl Krajský soud v Brně ve výše citovaném rozhodnutí, kde uvedl, že pro platné uzavření rozhodčí doložky postačuje podpis předsedy představenstva akciové společnosti, přestože podle výpisu z obchodního rejstříku mohli za společnost jednat pouze dva členové představenstva společně. Srov. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17.12.2009, sp. zn. 4 Cmo 328/2009 anotace převzata z: Pospíšil, P.: *Kdo může uzavřít rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2010, č. 12, s. 34 a násl.

¹⁵³ Podle představitelů důsledného procesního pojetí je rozhodčí smlouva nepřípustným procesním úkonem zejména tehdy, pokud její strany neměly způsobilost k právním úkonům, případně pokud její předmět či obsah odporuje ZRR či jiným předpisům, kterými se tyto náležitosti řídí. Za vadnou rozhodčí smlouvu pokládají nejčastěji takovou rozhodčí smlouvu, která není dostatečně srozumitelná nebo určitá. Srov. Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: <http://ipravnik.cz> (citováno: 20.4.2012).

¹⁵⁴ Winterová, A.: *Civilní právo procesní*. s. 185.

rozhodčí smlouvy posuzovat výlučně z hlediska procesního práva.¹⁵⁵ Náprava vad rozhodčí smlouvy považované za procesní úkon by byla možná pouze procesními prostředky.¹⁵⁶ Aplikace předmětných ustanovení je však problematická. Podle příslušných procesních ustanovení postupuje soud v případě nepřipustných procesních úkonů tak, že tyto úkony odmítne. Neúčinné úkony nevyvolávají žádné procesní následky, soud k nim proto nepřihlíží. V případě vadných úkonů upravuje postup soudu ustanovení § 43 odst. 1 a 2 OSŘ, podle něhož soud účastníka vyzve k opravě nebo doplnění. Pokud účastník výzvě nevyhoví a v řízení proto nelze pokračovat, soud návrh na zahájení řízení odmítne, k jiným podáním nepřihlíží.¹⁵⁷

Zákon o rozhodčím řízení však pro rozhodčí smlouvy stížené vadami předvídá zcela odlišný postup. Pokud rozhodci shledají, že rozhodčí smlouva, na jejímž základě má rozhodčí řízení proběhnout, nezakládá jejich pravomoc, rozhodnou o tom usnesením, kterým řízení v předmětné věci končí (§ 15 odst. 1 ve spojení s § 23 písm. b) ZRŘ). Právní předpis zde nepředpokládá, že by rozhodci v případě vadné rozhodčí smlouvy rozhodovali o její opravě či doplnění. Stejně tak výsledkem řízení podle ustanovení § 41 ZRŘ bude nikoli odmítnutí rozhodčí smlouvy, případně rozhodnutí o jejím doplnění či opravě, nýbrž výrok o tom, zda je rozhodčí smlouva neplatná či nikoliv.¹⁵⁸

Rozpor ryze procesního chápání rozhodčí smlouvy s platnou právní úpravou dále potvrzují i ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, § 106 odst. 3 OSŘ a § 31 odst. 2 ZRŘ, která zmiňují zánik, případně zrušení rozhodčí smlouvy. Zánik právního úkonu však upravuje pouze hmotné právo. Procesní právo koncept zániku procesního úkonu nezná.

Oporu pro důsledné procesní pojetí rozhodčí smlouvy neposkytují ani další ustanovení ZRŘ, který procesní pojem přípustnosti zmiňuje pouze v souvislosti s jednostrannou kolizní normou pro arbitrabilitu sporu (§ 36 odst. 1 ZRŘ). V souvislosti s rozhodčí smlouvou používá ZRŘ pouze pojem její platnosti či neplatnosti (např. § 2 odst. 2, § 3

¹⁵⁵ Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 13; Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx (citováno: 20.4.2012); Macur, J.: *Lze posuzovat procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, s. 440.

¹⁵⁶ Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 15; Macur, J.: *Lze posuzovat procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, s. 440; Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx (citováno: 20.4.2012).

¹⁵⁷ Winterová, A.: *Civilní právo procesní*. s. 175.

¹⁵⁸ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 33.

odst. 1 a § 15 odst. 1 ZRŘ). Představitelé procesního pojetí rozhodčí smlouvy sice vykládají pojem neplatnosti rozhodčí smlouvy ve smyslu její nepřípustnosti, případně vadnosti.¹⁵⁹ Z výše uvedených výkladů však vyplývá, že takový postup nelze přesvědčivě zdůvodnit a přístup, dle něhož jsou na otázky neupravené ZRŘ aplikovány normy hmotného práva, je nepochybně správnější.

2.3.1.3 Použití norem obchodního práva

Pokud dospějeme k závěru, že na otázky neupravené v ZRŘ je třeba aplikovat normy občanského práva hmotného, musíme si zároveň položit otázku, zda je třeba zohlednit i dualismus českého závazkového práva.¹⁶⁰ Obecná úprava smluvního závazkového práva je obsažena v občanském zákoníku, obchodní zákoník ji však v řadě aspektů modifikuje a doplňuje. Rozhodčí smlouvy přitom nejsou z působnosti obchodního zákoníku vyloučeny, v ustanovení § 267 odst. 3 ObchZ a § 351 odst. 1 ObchZ je navíc zakotvena i doktrína autonomie rozhodčí smlouvy. Domníváme se proto, že použití norem obchodního zákoníku na rozhodčí smlouvy nic nebrání, naopak je takový postup zcela na místě.

2.3.1.4 Použití kolizních norem a norem lex fori

Problematika hmotněprávní či procesní klasifikace rozhodčí smlouvy je na první pohled významná pro otázku, jakým rozhodným právem se rozhodčí smlouva řídí. Určení rozhodného práva pro její jednotlivé prvky je však na právní povaze rozhodčí smlouvy nezávislé. Platí pro ně podrobné kolizní normy uvedené v ustanovení § 36 ZRŘ,¹⁶¹ jejichž aplikaci právní klasifikace rozhodčí smlouvy nijak neovlivňuje.¹⁶²

¹⁵⁹ Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 15; Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx (citováno: 20.4.2012).

¹⁶⁰ Pro úplnost dodejme, že dualismus českého závazkového práva bude odstraněn účinností zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Otázka aplikace obchodního zákoníku na rozhodčí smlouvy proto již 1.1.2014 odpadne.

¹⁶¹ V rámci rekonstrukce soukromého práva byly kolizní normy upravující rozhodčí smlouvu zařazeny do ustanovení § 117 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Předmětné ustanovení převzalo stávající právní úpravu, kterou pouze zpřesňuje.

¹⁶² Obecně lze říci, že smluvní aspekty rozhodčí smlouvy se zahraničním prvkem se řídí kolizními normami a její procesní prvky (tj. předmět a účinky) se řídí právem *lex fori*. Pokud bychom však zaujali k právní povaze rozhodčí smlouvy jiné stanovisko, kolizní úprava rozhodčí smlouvy se tím nijak nemění.

2.3.2 Důsledky jednotlivých teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy z pohledu německého práva

2.3.2.1 Použití hmotněprávních ustanovení na otázky neupravené v desáté knize ZPO

Německá právní teorie se výrazně kloní k procesnímu pojetí rozhodčí smlouvy, v otázce posuzování rozhodčí smlouvy podle norem hmotného či procesního práva se však procesní klasifikace rozhodčí smlouvy neprojevuje. Rozhodčí smlouva se z hlediska svého předmětu, obsahu, formy a dílčím způsobem z hlediska procesu jejího uzavírání řídí normami desáté knihy ZPO. Na otázky neupravené v ZPO se použijí normy občanského práva hmotného obsažené v BGB.¹⁶³

Právní úkony, jimiž jsou rozhodčí smlouvy uzavírány, se řídí normami BGB, při výkladu rozhodčích smluv se rovněž vychází ze zásad platných pro výklad hmotněprávních smluv (§ 133 a § 157 BGB).¹⁶⁴ Na rozhodčí smlouvy se dále použijí i ustanovení BGB upravující proces uzavírání smluv, jejich platnost a ukončení, pokud ZPO neobsahuje speciální úpravu.¹⁶⁵ Právní názor, podle něhož by se otázky neupravené desátou knihou ZPO důsledně řídily procesními ustanoveními, se v německé odborné literatuře neobjevuje. Jedinou výjimkou je posuzování způsobilosti k uzavření rozhodčí smlouvy, která podle některých autorů vychází z procesní způsobilosti.¹⁶⁶ Rozsah procesní způsobilosti u fyzických osob i ostatních subjektů práva přitom odpovídá jejich způsobilosti k právním úkonům, úprava jednání právnických osob a ostatních uměle vytvořených subjektů práva se navíc v oblasti hmotného a procesního práva shoduje. Odlišné právní posouzení způsobilosti k uzavření rozhodčí smlouvy proto nevede k odlišným výsledkům.

¹⁶³ Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 7; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 65, marg. č. 37; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. 3. vydání, Köln: RWS Verlag Kommunikationsforum, 1999, marg. č. 270; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 236; von Paschelberg-Gehag, J.: *Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht*. s. 37; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 2.

¹⁶⁴ Rozsudek BGH ze dne 1.3.1994, sp. zn. XI ZR 83/93 in: NJW, 1994, s. 2155 a násl.; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 18; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 281; von Paschelberg-Gehag, J.: *Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht*. s. 39.

¹⁶⁵ Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 270; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 236; von Paschelberg-Gehag, J.: *Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht*. s. 37; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 2.

¹⁶⁶ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 8; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 19, Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 30, marg. č. 3.

V souvislosti s německou úpravou je rovněž bezpředmětná otázka aplikace soukromoprávního kodexu, neboť obecná úprava závazkového práva se zde nachází pouze v občanském zákoníku (BGB). Dílčí úprava určitých aspektů smluv uzavíraných obchodníky obsažená v obchodním zákoníku (HGB) se rozhodčí smlouvy netýká.

2.3.2.2. Použití kolizních norem a norem lex fori

Právní povaha rozhodčí smlouvy zprvu výrazně ovlivňovala posuzování rozhodčích smluv se zahraničním prvkem. Zařazení rozhodčí smlouvy mezi hmotněprávní smlouvy umožnilo starší právní vědě aplikaci kolizních ustanovení, a tím i posuzování rozhodčí smlouvy podle zahraničních právních řádů a možnost volby práva.¹⁶⁷

Postupně se německá právní věda přiklonila k procesnímu pojetí rozhodčí smlouvy, kterou měla v souladu se zásadami mezinárodního práva procesního posuzovat výlučně podle procesních norem. Autoři si však uvědomili, že použití kolizních ustanovení je vhodnější než podřazení rozhodčí smlouvy normám *lex fori*. Záhy proto dospěli k účelovému závěru, že ani procesní povaha rozhodčí smlouvy nebrání tomu, aby na ni mohly být aplikovány kolizní normy.¹⁶⁸

Je zřejmé, že právní povaha rozhodčí smlouvy příliš neovlivňovala posuzování rozhodčích smluv se zahraničním prvkem ani podle předchozí právní úpravy. Definitivně však tato otázka ztratila význam účinností novely desáté knihy ZPO, která obsahuje podrobnou kolizní úpravu rozhodčí smlouvy. Předmětné normy se na rozhodčí smlouvu použijí bez ohledu na její právní povahu, která proto nemá na určení rozhodného práva žádný vliv.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 47; Lorenz, W.: *Die Rechtsnatur von Schiedsvertrag und Schiedsspruch*. AcP, 1958/59, č. 157, s. 265 a násl.

¹⁶⁸ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 249; Hausmann, R.: *Einheitliche Anknüpfung internationaler Gerichtsstands- und Schiedsvereinbarungen?* in: Lorenz, W., Pfister, B., Will, M. R.: *Festschrift für Werner Lorenz zum siebzigsten Geburtstag*. s. 363.

¹⁶⁹ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 249; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 24.

2.4 Dílčí závěr

Na rozdíl od angloamerické právní vědy, která se výrazně přiklonila ke smluvnímu pojetí rozhodčí smlouvy, v kontinentálním právním systému nebyla otázka její právní povahy dosud dořešena.

V německé odborné literatuře se nejvýrazněji prosadila procesní koncepce rozhodčí smlouvy, s níž se ve svých posledních rozhodnutích ztotožnil i BGH. Úhel pohledu, jímž je v odborných kruzích na právní povahu rozhodčí smlouvy nahlíženo, se však v právní praxi nijak neprojevuje. Zastánci procesního pojetí rozhodčí smlouvy souhlasí s tím, že na otázky neupravené procesním právem je třeba aplikovat obecné smluvní právo upravené v BGB, které se použije na veškeré smlouvy, včetně smluv procesních. S názorem, podle něhož by se právní úkony, jimiž je rozhodčí smlouva uzavírána, případně výklad rozhodčích smluv, řídily normami procesního práva, se v německé literatuře neseťkáváme. Ojedinele se však v právní teorii objevuje názor, podle něhož se způsobilost stran k uzavření rozhodčí smlouvy řídí normami procesního práva. Z praktického hlediska nemá však žádný význam, neboť procesní způsobilost se řídí rozsahem způsobilosti k právním úkonům. Procesní právo dále neobsahuje ani speciální (od hmotného práva odlišnou) úpravu jednání právníků osob a ostatních uměle vytvořených subjektů práva.

V současné české literatuře jsou nejsilněji zastoupeny procesní a smíšená teorie rozhodčí smlouvy. Představitelé obou proudů připouštějí aplikaci hmotněprávních norem na otázky neupravené ustanoveními ZRŘ. Výjimkou jsou pouze někteří představitelé procesní koncepce, kteří prosazují důslednou aplikaci procesních norem a aspekty rozhodčí smlouvy, na které ZRŘ nepamatuje, se snaží řešit pomocí norem OSŘ. S tímto názorem, byť se z hlediska právní teorie zdá na první pohled správný, nelze souhlasit. Ačkoli předmět úpravy i účinky rozhodčí smlouvy spadají do oblasti procesního práva, nelze zcela odhlédnout od skutečnosti, že se stále jedná o smlouvu. Aplikace procesních norem na otázky neupravené v ZRŘ je proto v řadě ohledů nevhodná.

3. STRANY ROZHODČÍ SMLOUVY

Problematika stran rozhodčí smlouvy je v mezinárodních úmluvách upravena jen dílčím způsobem. Těžištěm její úpravy jsou národní právní řády. Často je přitom třeba vycházet z obecných právních předpisů, neboť právní předpisy upravující rozhodčí řízení se stranami rozhodčí smlouvy zabývají jen zřídka.¹⁷⁰ Česká i německá právní úprava nejsou v tomto ohledu výjimkou.

V předchozí kapitole, věnované mimo jiné i důsledkům teoretických koncepcí rozhodčí smlouvy, jsme dospěli k závěru, že v českém právním řádu se jako vhodnější jeví posuzovat záležitosti neupravené v ZRŘ podle předpisů hmotného práva. K tomuto názoru se přiklánějí nejen představitelé smíšené koncepce, nýbrž i řada autorů zastávajících procesní pojetí rozhodčí smlouvy.¹⁷¹ V souladu s tímto přístupem je způsobilost být stranou rozhodčí smlouvy a způsobilost tuto smlouvu platně uzavřít zpravidla posuzována podle norem hmotného práva.¹⁷² Předmětné vlastnosti stran se tak odvíjejí od jejich právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům.

V německém právu, kde se nejvýrazněji prosadila procesní teorie rozhodčí smlouvy, jsou jejími představiteli zastávána obě pojetí způsobilosti být stranou rozhodčí smlouvy a způsobilosti k jejímu uzavření.¹⁷³ Někteří zastánci procesní teorie se kloní k závěru, že

¹⁷⁰ Právními úpravami, které naopak způsobilost stran rozhodčí smlouvy upravují jsou například ustanovení čl. 1676 belgického *Gerechtigd Wetboek*, podle kterého ... *whosever has capacity or is empowered to compromise, may conclude an arbitration agreement* a ustanovení čl. 807 italského *Codice di procedura civile*, dle kterého „... *the validity of the arbitration clause shall be examined independently of the underlying contract; however, the power to stipulate a contract includes the power to agree on the arbitration clause...*“

¹⁷¹ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 37; Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. s. 14; Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. s. 29; Lisse, L.: *Arbitrabilita v pracovněprávních sporech*. *Obchodní právo*, 2008, č. 2, s. 4.

¹⁷² Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. s. 29; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 38; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 34; dále například Pauknerová, M.: *Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva*. *Právní rozhledy*, 2003, č. 12, s. 589; Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. s. 14; Kamlach, M.: *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. s. 14.

¹⁷³ Německá literatura užívá pro způsobilost účastníků uzavřít rozhodčí smlouvu pojem subjektivní způsobilost či subjektivní arbitrabilita. Srov. například Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 7; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 16; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 30, marg. č. 3. V české odborné literatuře je však pojem subjektivní arbitrability chápán odlišně, v dalším textu proto užíváme pojem způsobilost účastníků uzavřít rozhodčí smlouvu. Srov. například Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 70.

způsobilost k uzavření rozhodčí smlouvy odpovídá procesní způsobilosti,¹⁷⁴ ostatní naopak staví na způsobilosti k právním úkonům.¹⁷⁵ Z hmotněprávní způsobilosti k právním úkonům dále jednoznačně vycházejí i představitelé smluvní koncepce rozhodčí smlouvy.¹⁷⁶

O žádném ze zastávaných názorů nelze říci, že v německé právní teorii výrazně převažuje. Úprava hmotněprávních institutů právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům se přitom od procesní subjektivity a procesní způsobilosti výrazně neliší. Při popisu stran rozhodčí smlouvy z pohledu německé právní úpravy proto vycházíme z norem hmotného práva, bude však krátce pojednáno i o možnosti posuzovat způsobilost být stranou rozhodčí smlouvy a způsobilost tuto smlouvu uzavřít podle norem procesního práva.

3.1 Strany rozhodčí smlouvy podle mezinárodních úmluv

Mezinárodní úmluvy upravují problematiku stran rozhodčí smlouvy převážně kolizními normami. Výjimkou v tomto ohledu je pouze článek II odst. 1 Evropské úmluvy, dle něhož mohou právnické osoby, považované pro ně použitelným právem za právnické osoby veřejného práva, platně uzavřít rozhodčí smlouvu. Použitelným právem ve smyslu předmětného článku je přitom třeba rozumět rozhodné právo. Protože řada právních řádů pokládá za právnickou osobu veřejného práva mimo jiné i stát,¹⁷⁷ Evropská úmluva článkem II odst. 1 přispívá významnou měrou k platnosti rozhodčích smluv uzavřených státy v oblasti mezinárodního obchodu.

Evropská úmluva se dále zabývá poměry stran rozhodčí smlouvy v souvislosti s rozhodováním soudu o námitce nedostatku pravomoci. Podle článku VI odst. 2 Evropské úmluvy posuzuje soud při rozhodování o existenci nebo platnosti rozhodčí smlouvy způsobilost stran k uzavření rozhodčí smlouvy podle práva platného pro tyto strany.

¹⁷⁴ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 8; Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 19; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 30, marg. č. 3.

¹⁷⁵ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 18; Wagner, G.: *Prozeßverträge – Privatautonomie im Verfahrensrecht*. s. 280; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 14.

¹⁷⁶ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 73; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 199 a násl.

¹⁷⁷ Hascher, D. T.: *European Convention on International Commercial Arbitration of 1961 - Commentary*. in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XV, Deventer: Kluwer Law International, 1990, s. 633 a násl.

Shodně postupují i Newyorská úmluva a Vzorový zákon při stanovení důvodů pro odepření, resp. odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Podle článku V odst. 1 Newyorské úmluvy, resp. článku 36 písm. a (i) Vzorového zákona je jedním z důvodů pro odepření, resp. odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu i nezpůsobilost stran rozhodčí smlouvy. Jejich způsobilost je přitom posuzována podle práva pro strany rozhodného.¹⁷⁸

3.2 Strany rozhodčí smlouvy podle českého práva

3.2.1 Fyzické osoby

Při posuzování způsobilosti fyzických osob k uzavření rozhodčí smlouvy jsou rozhodujícími ustanovení § 8 a násl. ObčZ. Podle těchto norem je fyzická osoba způsobilá k právním úkonům v plném rozsahu, je-li zletilá a způsobilosti k právním úkonům nebyla zbavena ani v ní nebyla omezena. Výjimku představuje pouze osoba starší 16 let, která s přívolením soudu uzavřela manželství, čímž získala plnou způsobilost k právním úkonům (§ 8 odst. 2 ObčZ).¹⁷⁹

Před dovršením hranice 18 let je fyzická osoba způsobilá jen k takovým úkonům, které jsou povahou přiměřené rozumové a volné vyspělosti odpovídající jejímu věku.¹⁸⁰ Právní řád přitom pohlíží na nezletilé jako na slabší stranu právních vztahů, kterou je třeba důsledně chránit.¹⁸¹ Stejnou ochranu poskytuje i zletilým osobám, jejichž způsobilost k právním úkonům byla omezena rozhodnutím soudu.

Uzavřením rozhodčí smlouvy se její strany vzdávají přístupu k obecným soudům a tím i dvojinstančnosti řízení a dalších procesních institutů chránících slabší účastníky právních vztahů. Umožnit osobám, které nemají plnou způsobilost k právním úkonům, uzavřít platně rozhodčí smlouvu je již na první pohled v rozporu s principem jejich ochrany.

¹⁷⁸ Uváděné normy neurčují, jakými hraničními určovateli se výběr práva rozhodného pro způsobilost stran rozhodčí smlouvy řídí. Soudy proto postupují podle kolizních norem národních právních řádů.

¹⁷⁹ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 109.

¹⁸⁰ Občanský zákoník posuzuje rozsah způsobilosti k právním úkonům nezletilých z objektivního hlediska, tj. s ohledem na to, co podle obecných zkušeností odpovídá rozpoznávací a určovací schopnosti nezletilých určitého věku. V konkrétních případech lze z této zásady připustit výjimku. Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 112.

¹⁸¹ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 112. Srov. též článek 32 LZPS.

Navíc objektivní posouzení závažných právních následků rozhodčí smlouvy, které je často obtížné i pro zletilé osoby, bude zpravidla výrazně přesahovat rozumovou vyspělost nezletilých a ostatních osob s omezenou způsobilostí k právním úkonům. Právní řád proto nepřipouští, aby osoba s omezenou způsobilostí k právním úkonům mohla rozhodčí smlouvu uzavřít vlastním jednáním a pouze dovoluje, aby ji jejím jménem sjednal její zákonný zástupce.¹⁸²

Méně jasnou je již otázka, zda je rozhodčí smlouva úkonem, k jehož platnosti je třeba schválení soudu ve smyslu ustanovení § 28 ObčZ. S ohledem na její významné právní následky se spíše kloníme k závěru, že uzavření rozhodčí smlouvy nelze posuzovat jako běžnou záležitost, ke které dochází při správě majetku nezletilého. Pro důslednou ochranu nezletilých je rozhodčí smlouvu uzavřenou zákonným zástupcem třeba považovat za právní úkon, jehož platnost je podmíněna schválením soudu.¹⁸³ Výjimkou by snad mohla být jen rozhodčí smlouva vztahující se k právu, věci či jinému předmětu právních vztahů nízké hodnoty. Stejný závěr platí i pro rozhodčí smlouvy uzavírané zákonnými zástupci osob, jejichž způsobilost k právním úkonům byla omezena rozhodnutím soudu či jí byly tyto osoby zbaveny.

Zvláštní úprava právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům platí v pracovněprávních vztazích. Podle ustanovení § 6 ZP způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti a způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku, pokud zákoník práce nestanoví jinak.¹⁸⁴ Vystupuje-li fyzická osoba jako zaměstnavatel, nabývá způsobilosti mít práva a povinnosti v pracovněprávních vztazích narozením (§ 10 ZP). Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti v pracovněprávních vztazích jako

¹⁸² Kdo je zákonným zástupcem fyzické osoby, která nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu či jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena rozhodnutím soudu, stanoví ustanovení § 27 ObčZ, případně ustanovení § 36, 37 a 78 ZR.

¹⁸³ Macur, J.: *Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů*. Právo a podnikání, 1995, č. 4, s. 3; Souhlas tzv. poručenského úřadu pro platné uzavření rozhodčí smlouvy osob s omezenou způsobilostí k právním úkonům vyžadovala i právní úprava rozhodčího řízení obsažená v civilním řádu procesním. Srov. Hora, V.: *Československé civilní právo procesní. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Díl III., s. 237.

¹⁸⁴ Uvedená výjimka se vztahuje například na děti zaměstnance mladší 15 let nebo na ostatní rodinné příslušníky, kterým zaměstnanec poskytoval výživu nebo k tomu byl povinen, pokud tento zaměstnanec zemřel následkem pracovního úrazu. Srov. Vysokajová, M., Kahle, B., Randlová, N., Hůrka, P. Doležilek, P.: *Zákoník práce. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 665 a násl.

zaměstnavatel vzniká dosažením 18 let věku (§ 10 odst. 1 ZP), a to i pokud fyzická osoba uzavřela po 16. roku věku manželství.¹⁸⁵

3.2.2 Právní osoby

Stranou rozhodčí smlouvy mohou být dále právní osoby. Právní subjektivitu i způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nabývají okamžikem svého vzniku, který nastává zápisem právní osoby do obchodního nebo jiného zákonem stanoveného rejstříku. Odchylná úprava platí pro zřizování právnických osob veřejného práva.

Způsobilost právnických osob k právním úkonům může být omezena pouze zákonem (§ 19a ObčZ).¹⁸⁶ Právní osoby proto mohou rozhodčí smlouvu zpravidla uzavřít bez omezení a pouze v případě relevantní právní úpravy by způsobilost právní osoby k uzavření rozhodčí smlouvy musela být posuzována z hlediska zákona, který právní způsobilost právní osoby omezuje.

V občanskoprávních vztazích je postavení právní osoby přiznáno i státu (ustanovení § 21 ObčZ, ustanovení § 261 odst. 2 ObchZ či ustanovení § 6 zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích). Občanský zákoník ani jiný právní předpis způsobilost státu k právním úkonům v oblasti soukromého práva nijak neomezuje. Stát proto může uzavřít rozhodčí smlouvu stejně jako ostatní právní osoby.

Rozhodčí smlouvu jsou oprávněny uzavřít i jednotky územní samosprávy, tj. obce a kraje, jejichž postavení právnických osob je zakotveno v ustanovení § 18 odst. 2 písm. c) OZ. Stejně jako v případě státu není jejich způsobilost k uzavření rozhodčí smlouvy omezena žádným právním předpisem.

¹⁸⁵ Bělina, M.: *Zákoník práce. Komentář*. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2010, s. 39.

¹⁸⁶ Omezením způsobilosti k právním úkonům je například ustanovení § 9 odst. 8 zák. č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, které stavebním spořitelnám dovoluje nabývat pouze nemovitosti, jimiž jsou zajištěny její pohledávky, nebo nemovitosti určené pro výkon činnosti této stavební spořitelny (například prostory pro vlastní činnost stavební spořitelny nebo bytové prostory pro její zaměstnance). Případem omezení způsobilosti právní osoby k právním úkonům je i ustanovení § 32 zák. č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, které penzijním fondům zakazuje činit právní úkony ve věcech, které bezprostředně nesouvisí s předmětem jejich činnosti.

3.2.3 Zastoupení na základě plné moci

Rozhodčí smlouvu lze nepochybně uzavřít i na základě plné moci, byla-li udělena písemně (§ 31 odst. 4 ObčZ). Je však otázkou, zda pro její uzavření postačí generální plná moc, případně plná moc udělená pro veškeré právní úkony, k nimž dochází při realizaci určité komplexní záležitosti (například koupě nemovitosti), či zda může být rozhodčí smlouva platně uzavřena pouze na základě zvláštní plné moci.¹⁸⁷

Názor, podle něhož musí být pro uzavření rozhodčí smlouvy vždy udělena speciální plná moc, nepokládáme za správný, neboť stávající právní úprava pro něj neposkytuje žádnou oporu,¹⁸⁸ navíc je v rozporu i s obvyklou praxí. Požadavek zvláštní plné moci je nadbytečný zejména v případech, kdy rozhodčí řízení je běžným způsobem řešení sporů z dané oblasti.

Odlišně je však třeba posuzovat uzavírání rozhodčích smluv spotřebiteli. V tomto případě je udělení zvláštní plné moci na místě. Zákon o rozhodčím řízení ve znění od 1.4.2012 vyžaduje, aby spotřebitel rozhodčí doložku zvlášť podepsal. Příslušná ustanovení mimo jiné zajišťují, že spotřebitel se nemůže podříditi rozhodčímu řízení, aniž by si toho byl vědom a souhlasil s tím.¹⁸⁹ Pokud by proto rozhodčí smlouva jménem spotřebitele mohla být uzavřena, aniž by spotřebitel k jejímu uzavření udělil zvláštní plnou moc, byla by ochrana spotřebitele při jednání na základě plné moci neúčinná.

¹⁸⁷ Macur, J.: *Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů*. Právo a podnikání, 1995, č. 4, s. 3. Opačný názor zastávají R. Zahradníková in: Zahradníková, R.: *Vítězné tažení Modelového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži*. EMP Jurisprudence, 2006, č. 6, s. 6; Bandúrová, M.: *Rozhodčí doložka a plná moc*. Právní rozhledy, 2009, č. 8, s. 295.

¹⁸⁸ Problematiku plné moci k uzavření rozhodčí smlouvy vhodně upravuje např. článek 1008 ABGB, podle kterého lze rozhodčí smlouvu uzavřít pouze na základě zvláštní plné moci. Zmocněnci podnikatelů však mohou rozhodčí smlouvu uzavřít i na základě prokury či generální plné moci. Srov. Reiner, A.: *Das neue österreichische Schiedsrecht / The new Austrian Arbitration Law, Praxiskommentar*. Wien: LexisNexis, 2006, s. 73 a násled.

¹⁸⁹ Při uzavírání smluv s podnikateli, například bankami, pojišťovnami apod., má spotřebitel často možnost smlouvu buď podepsat nebo nepodepsat. Na určení jejího obsahu nemá žádný vliv. Součástí smlouvy se často stávají rozsáhlé obchodní podmínky podnikatele, s jejichž obsahem se spotřebitel řádně neseznámil. Pokud je jejich součástí i rozhodčí doložka, spotřebitel ji uzavřel, aniž by si toho byl vědom a aniž by s řešením budoucích sporů v rozhodčím řízení souhlasil. Novela ZRŘ, která nabyla účinnosti 1.4.2012 by popsané praxi měla účinně zabránit. Srov. kapitolu 10. pojednávající o rozhodčích smlouvách uzavíraných spotřebiteli.

3.2.4 Omezení způsobilosti být stranou rozhodčí smlouvy

V českém právu bylo jedinou normou vylučující obecně způsobilost právnické osoby uzavřít rozhodčí smlouvu ustanovení § 1 odst. 2 ZRŘ,¹⁹⁰ podle něhož spory veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení zřízených podle zvláštního zákona¹⁹¹ nebylo možné řešit v rozhodčím řízení. Předmětné ustanovení bylo však zrušeno zák. č. 466/2011 Sb.,¹⁹² který nabyl účinnosti dne 30.12.2011. Veřejná nezisková ústavní zdravotnická zařízení mohou tak znovu projednávat své spory v rozhodčím řízení a rozhodčí smlouvy, které uzavřou, jsou platné.

3.3 Strany rozhodčí smlouvy podle německého práva

3.3.1 Fyzické osoby

Z hlediska německého práva je předpokladem pro platné uzavření rozhodčí smlouvy způsobilost fyzické osoby k právním úkonům. Podle ustanovení § 104 a násl. BGB nabývají fyzické osoby způsobilosti k právním úkonům v plném rozsahu dosažením 18. roku věku,¹⁹³ pokud nejsou stíženy duševní poruchou, která vylučuje svobodné určení vůle a není jen přechodné povahy.¹⁹⁴ Duševní porucha, která je pouze přechodného charakteru, nevylučuje způsobilost k právním úkonům, BGB však považuje právní úkon učiněný ve stavu duševní poruchy za neplatný (§ 105 odst. 2 BGB).¹⁹⁵

¹⁹⁰ Ustanovení § 1 odst. 2 ZRŘ bylo do ZRŘ začleněno zákonem č. 245/2006 Sb., který nabyl účinnosti 31.5.2006.

¹⁹¹ Zvláštním zákonem ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 ZRŘ byl zák. č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů.

¹⁹² zák. č. 466/2011 Sb.,¹⁹² kterým se zrušuje zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a mění související zákony.

¹⁹³ Německý právní řád dovoluje osobám starším 16 let uzavřít se souhlasem rodinného soudu manželství s osobou starší 18 let (§ 1303 odst. 2 BGB). Na rozdíl od českého právního řádu však osoby starší 16 let nenabývají uzavřením manželství způsobilosti k právním úkonům. Srov. Bassenge, P., Brudermüller, G., Diederichsen, U. a kol: *Palandt Bürgerliches Gesetzbuch*. 61. vydání, München: Verlag C.H.Beck, 2002, s. 1469.

¹⁹⁴ Německý právní řád však fyzickým osobám trpícím duševní poruchou, která není jen přechodné povahy, přiznává způsobilost k právním úkonům tehdy, pokud právní úkon činí v období tzv. světlého okamžiku (tzv. *lucidum intervallum*).

¹⁹⁵ Rebmann, K, Säcker, F. J., Rixecker, R.: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. svazek 1, 5. vydání, München: C.H.Beck, 2006, s. 726.

S ohledem na její závažné právní následky neumožňuje německé právo, aby rozhodčí smlouva mohla být uzavřena i nezletilými osobami.¹⁹⁶ Před dovršením 18 let věku mohou tedy fyzické osoby rozhodčí smlouvu platně sjednat jen prostřednictvím zákonných zástupců.¹⁹⁷

Rozhodčí smlouvy uzavírané rodiči nezletilých osob nepodléhají žádným omezením. Uzavírají-li však rozhodčí smlouvu jiní zákonní zástupci (opatrovník, poručník nebo pečovatel) a tato smlouva se týká věci, práva nebo jiného předmětu právních vztahů, jejichž hodnota je alespoň 3.000 €, případně budoucí spor by patrně dosáhl této hodnoty, musí rozhodčí smlouvu schválit opatrovnícký soud (§ 1822 č. 12 BGB), do jehož schválení je rozhodčí smlouva neúčinná (§ 1829 BGB).¹⁹⁸

Kromě popsaného pojetí způsobilosti fyzických osob být stranou rozhodčí smlouvy a jejich způsobilosti k uzavření rozhodčí smlouvy z hlediska hmotného práva se v německé odborné literatuře objevuje i názor, podle něhož se obě tyto vlastnosti odvíjejí z institutů procesního práva, tj. z procesní subjektivity a procesní způsobilosti. Chápání obou pojmů přitom odpovídá koncepci českého procesního práva. Procesní subjektivitou jsou nadány všechny fyzické osoby (§ 50 odst. 1 ZPO). Procesní způsobilosti nabývají fyzické osoby v tom rozsahu, v jakém mohou vlastními úkony sjednávat smlouvy a těmito smlouvami se zavazovat (§ 52 ZPO). Procesní právo v tomto ohledu odkazuje na hmotněprávní institut způsobilosti k právním úkonům. Mezi pojetím, které způsobilost být stranou rozhodčí smlouvy a způsobilost rozhodčí smlouvu uzavřít odvozuje z hmotného práva a chápáním těchto pojmů z procesního hlediska, není žádný rozdíl.

¹⁹⁶ Pro úplnost dodejme, že rozhodčí smlouvu nemohou samozřejmě vlastním jednáním uzavřít ani osoby nezpůsobilé k právním úkonům. Jejich jménem ji mohou platně sjednat opět pouze zákonní zástupci. Osobami zcela nezpůsobilými k právním úkonům jsou nezletilí do sedmi let věku a osoby stížené duševní poruchou, která není jen přechodné povahy a která vylučuje svobodné určení jejich vůle. Srov. Rebmann, K., Säcker, F. J., Rixecker, R.: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Svazek 1, s. 722.

¹⁹⁷ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 73, Schiffer, J. K. a kol.: *Mandatspraxis Schiedsverfahren und Mediation*. 2. vydání, Köln: Carl Heymanns Verlag, 2005, s. 52; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. Berlin: de Gruyter, 1990, marg. č. 42; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 18.

¹⁹⁸ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 21; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 42; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 30, marg. č. 3; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 19.

3.3.2 Ostatní subjekty práva

Stranou rozhodčí smlouvy mohou být dále i ostatní subjekty práva, které lze souhrnně vymezit jako sdružení osob nebo majetku, kterým právní řád, případně ustálená judikatura přiznávají právní subjektivitu alespoň v omezeném rozsahu.¹⁹⁹ Rozsah jejich způsobilosti k právním úkonům odpovídá rozsahu jejich právní subjektivity.

Mezi ostatní subjekty práva patří především právnické osoby, tj. sdružení osob nebo majetku, kterým právní řád přiznává právní subjektivitu v plném rozsahu. Právní subjektivitu a způsobilost k právním úkonům nabývají svým vznikem.²⁰⁰ Německé právo rozeznává právnické osoby soukromého práva, jimiž jsou tzv. zapsané spolky, nadace a některé druhy obchodních společností, a právnické osoby veřejného práva, mezi které patří ústavy (např. městské spořitelny) a nadace veřejného práva (např. Nadace pruského kulturního odkazu) a veřejnoprávní korporace, tj. stát, obce a církve.²⁰¹ Právnické osoby veřejného práva jsou vykonavateli veřejné správy, mohou však být i účastníky soukromoprávních vztahů. Pro řešení sporů ze soukromoprávních vztahů mohou bez omezení uzavírat rozhodčí smlouvy.²⁰²

Obchodními společnostmi, považovanými právním řádem za právnické osoby, jsou pouze společnosti založené podle zvláštních zákonů. Patří sem akciová společnost, komanditní společnost na akcie, společnost s ručením omezeným, zapsané družstvo a pojišťovací spolek na základě vzájemnosti.²⁰³ Obchodní společnosti vznikají zápisem v obchodním rejstříku (§ 41 odst. 1 AktG, § 11 odst. 1 GmbHG).

Společnosti založené podle HGB, tj. veřejná obchodní společnost a komanditní společnost, německé právo za právnické osoby nepovažuje,²⁰⁴ přiznává jim však právní subjektivitu a způsobilost k právním úkonům v omezeném rozsahu. Podle ustanovení HGB mohou veřejná obchodní společnost a komanditní společnost nabývat práv, včetně

¹⁹⁹ Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeiner Teil des BGB*. 30. vydání, Köln, Berlin, München: Carl Heymanns Verlag, 2006, s. 372.

²⁰⁰ Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeiner Teil des BGB*. s. 371 a násl.

²⁰¹ Spolky vznikají zápisem v příslušném rejstříku, případně na základě zvláštního správního rozhodnutí. Soukromoprávní nadace vznikají na základě správního rozhodnutí. Příslušnými úřady jsou nejčastěji ministerstva vnitra jednotlivých spolkových zemí. Právnické osoby veřejného práva vznikají nejčastěji zákonem, případně jiným veřejnoprávním aktem.

²⁰² Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 348.

²⁰³ Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeiner Teil des BGB*. s. 374.

²⁰⁴ Baumbach, A., Duden, K., Hopt, K. J.: *Handelsgesetz: mit GmbH & Co., Handelsklauseln, Bank- und Börsenrecht, Transportrecht (ohne Seerecht)*. Kurz-Kommentar. 30. vydání, München: C.H.Beck, 2000. s. 518.

věcných práv a zavazovat se (§ 124 HGB, § 161 HGB). Dále mohou žalovat a být žalováni (§ 124 HGB, § 161 HGB). Právní řád jim tedy přiznává způsobilost k právním úkonům ve značném rozsahu, který zahrnuje i uzavření rozhodčí smlouvy.

Rozhodnutím BGH²⁰⁵ byla právní subjektivita přiznána i tzv. společnosti občanského práva,²⁰⁶ pokud tato společnost nabývá vlastních práv a povinností ve vztazích se třetími osobami. Na základě tohoto rozhodnutí je společnost občanského práva rovněž považována za subjekt oprávněný uzavřít rozhodčí smlouvu.²⁰⁷ Na společnost občanského práva, která nezakládá právní vztahy se třetími osobami, jakož i na tichou společnost se však uvedené rozhodnutí BGH nevztahuje. Tyto subjekty proto právní subjektivitu nemají, a to ani v omezeném rozsahu.²⁰⁸

Normy BGB upravující tzv. společnost občanského práva se použijí i na tzv. nezapsaný spolek, tj. spolek bez právní subjektivity (§ 54 BGB). Právní věda proto dospěla k závěru, že rozhodnutí BGH týkající se společnosti občanského práva je rovněž třeba aplikovat na spolek bez právní subjektivity,²⁰⁹ který tím nabyl právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům. Stranou rozhodčí smlouvy proto může být i spolek bez právní subjektivity.

Procesní subjektivita a procesní způsobilost jiných subjektů než fyzických osob odpovídají jejich právní subjektivitě a způsobilosti k právním úkonům. Kromě subjektů, jejichž hmotněprávní a procesní subjektivita a způsobilost vycházejí z právních předpisů, mají procesní způsobilost i společnost občanského práva a tzv. spolek bez právní subjektivity, kterým byla přiznána výše zmiňovaným rozhodnutím BGH.²¹⁰ Způsob jednání, jímž jiné subjekty než fyzické osoby jednají v procesních věcech, se shoduje s jejich způsobem jednání ve věcech hmotněprávních.

²⁰⁵ Rozsudek BGH ze dne 29.01.2001, sp. zn. II ZR 331/00 publikovaný in: BGHZ 146, s. 341 a násl.

²⁰⁶ Společnost občanského práva upravená v ustanovení § 705 a násl. se blíží konceptu smlouvy o sdružení podle ustanovení § 829 a násl. ObčZ. Stejně jako sdružení podle ustanovení § 829 a násl. ObčZ neměla společnost občanského práva až do vydání citovaného rozhodnutí BGH ze dne 29.1.2001, sp. zn. II ZR 331/00 právní subjektivitu.

²⁰⁷ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1030, marg. č. 8; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 16.

²⁰⁸ Förchler, H., Förchler, P.: *Der Zivilprozess*. 6. vydání, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2004, marg. č. 329.

²⁰⁹ Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeiner Teil des BGB*. s. 389.

²¹⁰ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 50, marg. č. 26; Förchler, H., Förchler, P.: *Der Zivilprozess*. marg. č. 330.

3.3.3 Zastoupení na základě plné moci

Desátá kniha ZPO nestanoví pro plnou moc k uzavření rozhodčí smlouvy žádné zvláštní náležitosti. Její úprava se proto řídí obecnými právními předpisy. Z hlediska obou koncepcí se v tomto případě aplikují hmotněprávní ustanovení §§ 164 a násl. BGB.²¹¹ Ustanovení § 80 a násl. ZPO upravující procesní plnou moc, se nepoužijí, neboť procesní plná moc opravňuje zmocněnce pouze k zastupování zmocnitele v soudním řízení, nikoli k uzavírání rozhodčí smlouvy (§ 81 ZPO).²¹² V tomto ohledu se zastánci smluvní i procesní teorie shodují.

Plná moc, na jejímž základě je rozhodčí smlouva uzavírána, musí být udělena písemně.²¹³ Německé právo však nevyžaduje udělení speciální plné moci, a to ani tehdy, pokud jednou ze stran rozhodčí smlouvy má být spotřebitel.²¹⁴ Pro platné sjednání rozhodčí smlouvy proto stačí, pokud byla plná moc udělena pro zařízení určité komplexní záležitosti (např. prodej nemovitosti), neboť taková plná moc zahrnuje veškerá jednání, k nimž při realizaci předmětné věci dochází. Opravňuje proto i k uzavření odpovídající rozhodčí smlouvy.²¹⁵ Stejně tak lze rozhodčí smlouvu uzavřít i na základě generální plné moci.²¹⁶

3.3.4 Omezení způsobilosti být stranou rozhodčí smlouvy

Desátá kniha ZPO neobsahuje žádná ustanovení, která by omezovala způsobilost subjektů práva být stranou rozhodčí smlouvy. Určitá omezení však vyplývají z ustanovení práva kapitálových trhů a z norem insolvenčního zákona. Jejich smyslem je ochrana nepodnikatelských subjektů ve zvláštních právních vztazích a ochrana věřitelů.²¹⁷

První z uváděných norem je ustanovení § 37h WpHG (*Wertpapierhandelsgesetz*), které chrání subjekty práva v oblasti obchodování s cennými papíry a finančních termínovaných

²¹¹ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 7.

²¹² Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 9; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 9; Kornmeier, U.: *Schiedsfähigkeit und materielle Vergleichsbefugnis*. ZZZ, 1981, č. 27, s. 48 a násl.; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 7.

²¹³ Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3437.

²¹⁴ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 14.

²¹⁵ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 7; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 30, marg. č. 3.

²¹⁶ Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeiner Teil des BGB*. s. 281; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 30, marg. č. 3.

²¹⁷ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 73.

obchodů. Podle tohoto ustanovení mohou rozhodčí doložku pro řešení sporů z poskytování služeb souvisejících s cennými papíry a z finančních termínovaných obchodů platně uzavřít jen obchodníci²¹⁸ a právnické osoby veřejného práva.²¹⁹ Uzavření rozhodčí smlouvy následně po vzniku sporu však německé právo neomezuje.

Další normou omezující způsobilost být stranou rozhodčí smlouvy je ustanovení § 81 InsO, podle něhož jsou rozhodčí smlouvy uzavřené dlužníkem po zahájení insolvenčního řízení vůči dlužníkovým věřitelům neúčinné.²²⁰ Věřitele dále chrání i ustanovení § 160 odst. 2 č. 3 InsO. Podle tohoto ustanovení může insolvenční správce uzavřít rozhodčí smlouvu týkající se sporu značné hodnoty jen se souhlasem věřitelského výboru. Ochrana věřitelů je však v tomto případě velmi slabá, neboť nedostatek souhlasu nezpůsobuje neplatnost rozhodčí smlouvy (§ 164 InsO).²²¹ Insolvenční zákon navíc ani nestanoví, co je třeba pokládat za spor značné hodnoty.

3.4 Dílčí závěr

Při úpravě způsobilosti subjektů být stranou rozhodčí smlouvy a tuto smlouvu svým jednáním platně uzavřít vychází německá právní věda zčásti z hmotněprávních institutů právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům, zčásti z jejich procesních protějšků. Obě pojetí se však od sebe odlišují jen v teoretické rovině.

První názor se kloní k tomu, že při posuzování způsobilosti k uzavření rozhodčí smlouvy je třeba zohlednit, že rozhodčí smlouva je i přes své procesní účinky smlouvou a na její náležitosti neupravené v desáté knize ZPO by proto mělo být aplikováno obecné smluvní právo, včetně ustanovení upravujících náležitosti smluvních stran. Tento názor zastávají nejen představitelé smluvní koncepce rozhodčí smlouvy, nýbrž i někteří zastánci procesní koncepce. Druhý názor naopak zdůrazňuje procesní povahu rozhodčí smlouvy a na náležitosti jejích stran proto aplikuje procesní ustanovení. Ostatní aspekty rozhodčí

²¹⁸ Za obchodníky německé právo považuje subjekty provozující živnostenské podnikání a osoby zapsané v obchodním rejstříku (§ 1 a § 2 HGB).

²¹⁹ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1030, marg. č. 8.

²²⁰ Rozsudek BGH ze dne 17.10.1956, sp. zn. IV ZR 137/56 anotovaný in: NJW, 1956, s. 1920 a násl.; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit, Kommentar*. s. 30, marg. č. 3; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3465.

²²¹ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 8; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 73; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit, Kommentar*. s. 34, marg. č. 13.

smlouvy neupravené v desáté knize ZPO se však i podle těchto autorů řídí normami hmotného práva. Z hlediska právní praxe nemá popsany názorový střet žádný význam, neboť procesní subjektivita a rozsah procesní způsobilosti vycházejí z hmotněprávních institutů právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům.

Z hlediska české právní vědy jsou názory na určení způsobilosti být stranou rozhodčí smlouvy a způsobilosti k jejímu uzavření jednotnější. Autoři zpravidla vycházejí z hmotněprávních pojmů. Názor, podle něhož je třeba obě vlastnosti posuzovat z pohledu procesního práva, je ojedinělý a z důvodů uváděných v kapitole 2. jej pokládáme za nesprávný. V této kapitole jsme se jím proto blíže nezabývali.²²²

Obě porovnávané právní úpravy kladou důraz na ochranu nezletilých a ostatních osob s omezenou způsobilostí k právním úkonům a k platnému uzavření rozhodčí smlouvy vyžadují způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (případně procesní způsobilosti v plném rozsahu). Rozhodčí smlouvy uzavřené zákonnými zástupci osob, jejichž způsobilost k právním úkonům je omezená, navíc často podléhají schválení soudem. Německá právní úprava v tomto ohledu stanoví hranici 3000 €. Pokud předmět právních vztahů, případně spor, ohledně něhož je rozhodčí smlouva uzavírána, dosáhne této hodnoty podléhá rozhodčí smlouva schválení soudem. Výjimkou jsou pouze rozhodčí smlouvy uzavírané rodiči, které schválení nepodléhají.

Z hlediska českého práva není pro rodiče nezletilých stanovena žádná výjimka. Schválení soudem tak podle našeho názoru podléhá každá rozhodčí smlouva uzavřená zákonnými zástupci, pokud přesahuje rámec běžné záležitosti při správě majetku. Za takovou rozhodčí smlouvu je s ohledem na její právní následky třeba považovat jakoukoli rozhodčí smlouvu s výjimkou smluv, které se týkají předmětu právních vztahů či sporu nízké hodnoty.

Pro uzavírání rozhodčí smlouvy právnickými osobami nestanoví české právo žádné významné překážky. ZRŘ ve svém současném znění neobsahuje žádné ustanovení, které by vylučovalo uzavření rozhodčí smlouvy některými subjekty. Určitá omezení mohou však vyplývat z jednotlivých zákonů omezujících způsobilost k právním úkonům některých druhů právnických osob. Podobně postupuje i německá právní úprava, podle níž mohou právnické osoby a další obdobné subjekty práva uzavírat rozhodčí smlouvy

²²² Krátce jsme se touto problematikou zabývali v kapitole 2., kde jsme dospěli k závěru, že důsledné procesní pojetí je v českém právu nevhodné.

v zásadě bez omezení. Dílčí úprava omezující způsobilost právnických osob být stranou rozhodčí smlouvy vyplývá jen z několika ustanovení insolvenčního práva a práva kapitálových trhů. Rozhodovací praxí BGH byl okruh subjektů oprávněných platně uzavřít rozhodčí smlouvu rozšířen i o tzv. spolek bez právní subjektivity a tzv. společnost občanského práva, jimž byla při splnění určitých podmínek přiznána právní subjektivita a způsobilost k právním úkonům. Pokud se jedná o řešení sporů ze soukromoprávních vztahů, mohou bez omezení uzavírat rozhodčí smlouvy i stát a jednotky územní samosprávy, a to podle české i německé právní úpravy.

Obě právní úpravy umožňují uzavření rozhodčí smlouvy na základě plné moci. Z hlediska české právní úpravy nejsou na tuto plnou moc kladeny žádné zvláštní požadavky s výjimkou povinné písemné formy. K uzavření rozhodčí smlouvy proto postačuje i generální plná moc, případně plná moc udělená pro zařízení určité komplexní záležitosti. Zvláštní plnou moc je třeba pouze tehdy, má-li být rozhodčí smlouva uzavřena jménem spotřebitele.

Podle německého práva nemusí být pro uzavření rozhodčí smlouvy vystavena zvláštní plná moc, a to ani tehdy, má-li být její stranou spotřebitel. K platnému uzavření rozhodčí smlouvy postačuje i plná moc pro zařízení určité záležitosti, která v sobě zahrnuje i oprávnění uskutečnit veškeré úkony, k nimž při realizaci této záležitosti dochází. Rozhodčí smlouvu lze dále sjednat i na základě generální plné moci.

Plná moc pro uzavření rozhodčí smlouvy musí být udělena podle hmotněprávních předpisů. Procesní plná moc k uzavření rozhodčí smlouvy neopravňuje, a to ani podle autorů, podle nichž způsobilost k uzavření rozhodčí smlouvy vychází z procesní způsobilosti.

4. ARBITRABILITA SPORU

4.1 Pojem arbitrability sporu

Arbitrabilita sporu, pro niž česká odborná literatura užívá i synonyma přípustnost sporů k řešení v rozhodčím řízení, případně přípustnost rozhodčí smlouvy²²³ je základním předpokladem pro uzavření platné rozhodčí smlouvy. Zahraniční²²⁴ i tuzemská odborná literatura ji shodně vymezují jako okruh sporů, které lze projednat v rozhodčím řízení.²²⁵

Vymezení arbitrability je předmětem úpravy národních právních úprav. Přístup jednotlivých právních řádů se výrazně liší zejména mezi státy, které náleží do kontinentálního a do angloamerického právního systému. Země kontinentálního systému zpravidla striktně stanovují kritéria, která musí arbitrabilní spory splňovat. Jedná se nejčastěji o nároky z majetkových právních vztahů²²⁶ či o nároky, s nimiž mohou strany disponovat.²²⁷ Některé úpravy dále připouštějí i arbitrabilitu sporů z určitých vztahů

²²³ Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. s. 26; Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. s. 425.

²²⁴ Zahraniční, zejména německá a rakouská literatura pojem arbitrabilita zčásti užívá i jako souhrnný pojem pro subjektivní a objektivní arbitrabilitu jakožto podmínky pro uzavření platné rozhodčí smlouvy, přičemž objektivní arbitrabilitu vymezuje jako souhrn otázek, které lze rozhodovat v řízení před rozhodci, a subjektivní arbitrabilitu jako způsobilost subjektů uzavřít rozhodčí smlouvu a být její stranou. V české literatuře je výraz subjektivní arbitrabilita užíván v jiném smyslu. Tuzemská literatura jím označuje okruh sporů, které strany rozhodčí smlouvou podřídily rozhodování v rozhodčím řízení. Tuto možnost dává stranám autonomie jejich vůle, musí se však vždy jednat o spory, jejichž projednání v rozhodčím řízení právní řád dovoluje. Z německé literatury srov. například Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 8; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3329, z rakouské literatury například Fasching, H.W.: *Lehrbuch des Österreichischen Zivilprozessrechts*. 2. vydání. Wien: Manz, 1990, marg. č. 2171, z české literatury například Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 70 a Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 32.

²²⁵ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 31; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 70; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 28; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 73; Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. s. 163; von Hülsen, H.-W.: *Die Gültigkeit von internationalen Schiedsvereinbarungen nach Konventionsrecht mit Hinweisen auf deutsches, französisches, englisches und US-amerikanisches Recht*. Berlin: J. Schweizer, 1973, s. 121; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3322.

²²⁶ Veškeré majetkové spory považuje za arbitrabilní například švýcarská právní úprava (článek 177 odst. 1 IPRG). Po jejím vzoru zavedla arbitrabilitu veškerých majetkových sporů i německá právní úprava (§ 1030 odst. 1 ZPO) a rakouská právní úprava (§ 582 rakouského občanského soudního pořádku).

²²⁷ Příkladem je mimo jiné slovenská právní úprava, která umožňuje projednání majetkových sporů v rozhodčím řízení jen tehdy, pokud lze o těchto sporech uzavřít smír (§ 1 odst. 1 ve spojení s § 1 odst. 2 ZRK). Stejně postupuje i české právo (§ 2 odst. 1 ve spojení s § 2 odst. 2 ZRR).

nemajetkové povahy.²²⁸ Země angloamerického právního systému zvláštní ustanovení upravující arbitrabilitu zpravidla nemají a řešení této otázky ponechávají soudní praxi.²²⁹

Nejvýznamnější skupinou arbitrabilních sporů jsou spory z obchodních vztahů, přičemž tento pojem je zpravidla interpretován velmi široce.²³⁰ Ohledně arbitrability některých druhů obchodních sporů však panují pochybnosti. Právní řády často nepřipouštějí arbitrabilitu sporů souvisejících s insolvencí²³¹ jedné ze stran rozhodčí smlouvy, sporů týkajících platnosti patentů²³² a obchodních známek,²³³ sporů, kde je vyžadována aplikace soutěžního práva²³⁴ a práva cenných papírů.²³⁵ Spornými jsou dále i některé otázky z oblasti zahraničních investic a spory, které se týkají ekonomických omezení (embarga, bojkoty).²³⁶ Svůj postoj státy nejčastěji odůvodňují ochranou veřejného pořádku, postavením třetích osob, které by mohly být výsledkem rozhodčího řízení dotčeny,

²²⁸ Arbitrabilitu nemajetkových sporů, v nichž lze uzavřít smír, umožňuje například švýcarská právní úprava (článek 177 odst. 1 IPRG), kterou se v tomto ohledu inspirovaly německá (§ 1030 odst. 1 ZPO) a rakouská právní úprava (§ 582 rakouského občanského soudního pořádku).

²²⁹ Lowenfeld, A.: *International Litigation and Arbitration*. 2. vydání, St. Paul: West Group, 2002, s. 282 a násl.; Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 233; Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. s. 163.

²³⁰ Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. s. 172; Kirry, A.: *Arbitrability: Current Trends in Europe*. Arbitration International, 1996, č. 4, s. 373 a násl. Široký výklad pojmu obchodních záležitostí zakotvuje i poznámka pod čarou k článku 1 odst. 1 Vzorového zákona.

²³¹ Arbitrabilitu sporů vyvolaných insolvenčním řízením, případně konkurzem a vyrovnáním vylučuje například česká (§ 2 odst. 1 ZRŘ), slovenská (§ 1 odst. 3 písm. d) ZRK) a japonská právní úprava (§ 786 japonského občanského soudního řádu).

²³² Arbitrabilitu sporů týkajících se platnosti patentu vylučují například italská a nizozemská právní úprava. V německém právu jsou spory o vyslovení neplatnosti patentu rovněž považovány spíše za nearbitrabilní. Jedním z hlavních důvodů uváděných v Německu a v Nizozemí pro vyloučení arbitrability sporů týkajících se platnosti patentu je přitom výlučná pravomoc zvláštních orgánů či zvláštní soudní soustavy k rozhodování těchto sporů. Srov. Rubino-Samartano, M: *International Arbitration Law and Practice*. 2. vydání, The Hague: Kluwer Law International, 2001, s. 182.

²³³ Arbitrabilitu sporů týkajících se platnosti obchodní známky vylučuje například italská právní úprava. Srov. Rubino-Samartano, M: *International Arbitration Law and Practice*. s. 182.

²³⁴ Podle belgického práva je arbitrabilita sporů zahrnujících použití norem soutěžního práva považována za spornou. Naopak podle anglického, francouzského, italského a německého práva jsou spory vyžadující aplikaci soutěžního práva arbitrabilní. Srov. Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 209; Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 246.

²³⁵ Arbitrabilitu sporů týkajících se cenných papírů vylučuje ve vnitrostátních sporech právní úprava USA. Ve vztazích se zahraničním prvkem však americké právo arbitrability sporů týkajících se cenných papírů nebrání. Pro vnitrostátní spory srov. rozhodnutí U.S. Supreme Court ve věci *Wilko v. Swan* ze dne 7.12.1953 in: 346 U.S. 427, 74 S.Ct. 182 U.S. (1953) rovněž dostupné na: <http://international.westlaw.com> (citováno: 1.6.2012), pro vztahy se zahraničním prvkem srov. rozhodnutí U.S. Supreme Court ve věci *Scherk v. Alberto-Culver Co.* ze dne 17.6.1974 in: 417 U.S. 506, 94 S.Ct. 2449, 41 L.Ed.2d 270 rovněž dostupné na: <http://international.westlaw.com> (citováno: 1.6.2012). V zemích kontinentálního právního systému je arbitrabilita sporů týkajících cenných papírů naopak omezována jen zřídka. Jednou z takovýchto ojedinělých norem je například ustanovení § 37h WpHG, kterým německé právo výrazně omezuje arbitrabilitu sporů z poskytování služeb v oblasti cenných papírů.

²³⁶ Rubino-Samartano, M: *International Arbitration Law and Practice*. s. 183.

přestože nebyly jeho účastníky, případně tím, že rozhodování o určitých právních vztazích je výlučně svěřeno zvláštní (specializované) soudní soustavě či jiným orgánům než soudům.²³⁷

Oblastmi, v nichž je arbitrabilita sporu často omezována, jsou rovněž spotřebitelské²³⁸ a pracovněprávní spory.²³⁹ Právo zde dbá na ochranu slabší smluvní strany a vedle hmotněprávních ustanovení zvýhodňujících spotřebitele a zaměstnance zavádí často i zvláštní procesní úpravu reflektující specifika spotřebitelských a pracovněprávních sporů. Pokud proto právní řády rozhodčí řízení ve spotřebitelských a pracovněprávních sporech umožňují, často se snaží, aby ustanovení přijatá na ochranu spotřebitelů a zaměstnanců byla v rozhodčím řízení respektována.²⁴⁰

Z porovnání jednotlivých právních řádů je zřejmé, že okruh arbitrabilních sporů se neustále rozšiřuje. Nejvýrazněji se tento trend projevil v oblasti mezinárodní arbitráže, kde se v posledních desetiletích prosadila tzv. doktrína druhého pohledu – tzv. *second look doctrine*, podle níž jsou v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže považovány za platné i takové rozhodčí smlouvy, které by ve vnitrostátním rozhodčím řízení z hlediska arbitrability sporu neobstály.²⁴¹

Doktrína tzv. druhého pohledu představuje projev značné důvěry v rozhodčí řízení a snahy vyjít vstříc vůli stran v nejvyšší možné míře. Na druhou stranu však ponechává státu

²³⁷ Samuel, A.: *11 Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A Study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Swiss, U.S. and West German Law*. Zürich: Schluthess, 1989, s. 133.

²³⁸ Anglické právo pokládá za arbitrabilní pouze takové spory, které přesahují určitou hodnotu. V souladu s článkem 92 English Arbitration Act stanovují tuto hodnotu místní orgány Anglie, Walesu, Severního Irsku a Skotska. V současnosti je ve všech oblastech stanovena minimální hodnota sporu na 5.000 GBP.

²³⁹ Arbitrabilitu pracovněprávních sporů výrazně omezuje například německé právo, které pro řešení pracovněprávních sporů v rozhodčím řízení zavádí zvláštní úpravu. Uzavřít rozhodčí smlouvu navíc dovoluje pouze úzkému okruhu zaměstnanců. Srov. část 4.4.2.2 této práce.

²⁴⁰ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 129.

²⁴¹ Počátkem tohoto trendu je rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Mitsubishi*, v němž americký soud uznal platnost rozhodčí smlouvy ve sporu týkající se nároků z práva na ochranu hospodářské soutěže. Přestože by předmětná rozhodčí smlouva byla ve vnitrostátním sporu neplatná, ve sporu z mezinárodního obchodu ji soud považoval za platnou. Soud zde výslovně uvedl, že: „*We conclude that concerns of international comity, respect for the capacities of foreign and transnational tribunals, and sensitivity to the need of the international commercial system for predictability in the resolution of disputes require that we enforce the parties' agreement even assuming that a contrary result would be forthcoming in a domestic context.*“ Soud však zároveň uvedl, že stát má možnost podrobit rozhodčí nález kontrole v rámci řízení o jeho výkonu. V tomto ohledu soud judikoval, že: „... *having permitted the arbitration to go forward, the national courts of the United States will have the opportunity at the award enforcement stage to ensure that the legitimate interest in the enforcement of the antitrust laws has been addressed.*“ Soud tak uznal, že spory z mezinárodního obchodu týkající se amerického práva na ochranu hospodářské soutěže mohou být rozhodovány v rozhodčím řízení, pokud budou rozhodci normy soutěžního práva respektovat. Rozhodnutí U.S. Supreme Court ve věci *Mitsubishi Motors Corp. v Soler Chrysler-Plymouth Inc.* ze dne 2.7.1985 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XI, Deventer: Kluwer Law International, 1986, s. 555 a násl.

možnost, aby vydaný rozhodčí nález podrobil kontrole v řízení o jeho výkonu, případně v řízení o jeho zrušení. V mezinárodních sporech lze v tomto ohledu odkázat především na článek V odst. 2 písm. b) Newyorské úmluvy, který státu (resp. jeho soudům) umožňuje odepřít výkon rozhodčího nálezu z důvodu ochrany veřejného pořádku.²⁴²

Myšlenky tzv. doktríny druhého pohledu se v poslední době začínají objevovat i ve vnitrostátním rozhodčím řízení. Jak bude ukázáno dále, zavádění prvků této koncepce může výrazně přispět k modernizaci úpravy rozhodčího řízení, neboť státu dovoluje upravit okruh arbitrabilních sporů značně široce, zároveň mu však ponechává kontrolu nad vydanými rozhodčími nálezy.

4.2 Arbitrabilita sporu z pohledu mezinárodních úmluv a Vzorového zákona

Mezinárodní úmluvy i Vzorový zákon upravují problematiku arbitrability sporu jen dílčím způsobem. Newyorská úmluva v rámci vymezení rozhodčí smlouvy v článku II odst. 1 uvádí, že rozhodčí smlouva může být uzavřena pro řešení sporů ze vztahů smluvních i mimosmluvních, týkajících se věci, jež může být rozhodnuta v rozhodčím řízení. Jedním z předpokladů pro uznání rozhodčí smlouvy podle Newyorské úmluvy je tedy i arbitrabilita sporu. Úmluva v tomto ohledu nestanoví žádnou věcnou úpravu, v člancích V odst. 1 písm. a)²⁴³ a V odst. 2 písm. a)²⁴⁴ však obsahuje kolizní normy pro určení rozhodného práva v soudních řízeních souvisejících s rozhodčím řízením.²⁴⁵

²⁴² Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 74; Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 332 a násl.

²⁴³ Podle článku V odst. 1 písm. a) Newyorské úmluvy může soud uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít, pokud rozhodčí smlouva není platná podle práva, kterému strany tuto dohodu podrobily, jinak podle práva země, kde byl nález vydán. Povinná strana musí přitom neplatnost rozhodčí smlouvy namítnout.

²⁴⁴ Podle článku V odst. 2 písm. a) Newyorské úmluvy mohou být uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřeny rovněž tehdy, pokud předmět sporu není arbitrabilní podle práva státu, kde se o uznání a výkon rozhodčího nálezu žádá. V tomto případě se jedná o důvod, který soud zkoumá *ex officio*.

²⁴⁵ K výkladu článku V odst. 1 písm. a) a článku V odst. 2 písm. a) Newyorské úmluvy a úskalím spojeným s jejich aplikací viz například Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 203 a násl.

Obdobně postupuje i Evropská úmluva, která v člancích VI odst. 2²⁴⁶ a IX odst. 1 písm. a)²⁴⁷ stanovuje kolizní normy, podle nichž je určováno rozhodné právo pro arbitrabilitu sporu v režimu této úmluvy. Věcnou úpravu týkající arbitrability sporu neobsahuje.

Vzorový zákon se problematikou arbitrability sporu záměrně příliš nezabývá. Jeho autoři se od počátku snažili, aby předpis mohl být přijat zeměmi, jejichž politické a právní systémy se od sebe výrazně odlišují. Podoba Vzorového zákona je proto do značné míry kompromisem.²⁴⁸ Arbitrabilita sporu je však věcí, na níž by se tvůrci Vzorového zákona shodli jen stěží. Tuto problematiku proto ponechali stranou a věnovali jí jen několik dílčích ustanovení, která národní zákonodárci nepovažují při přijetí Vzorového zákona za problematická.²⁴⁹

Arbitrabilitou sporu se zabývá především článek 1 odst. 1 vymezující působnost Vzorového zákona, podle něhož je Vzorový zákon koncipován jako *lex specialis* pro mezinárodní obchodní arbitráž.²⁵⁰ Pojem „obchodní“ ve smyslu Vzorového zákona je vysvětlen v poznámce pod čarou k článku 1 odst. 1, která jej vykládá extenzivně. Podle této poznámky zahrnuje veškeré otázky vyplývající ze smluvních i nesmluvních vztahů obchodní povahy. Poznámku zakončuje demonstrativní výčet vztahů, které mají dle Vzorového zákona obchodní povahu. Autoři zákona přitom zdůraznili, že pro obchodní povahu věci nemá význam, zda národní právo považuje některou ze stran za podnikatelský subjekt (podnikatele, obchodníka) či nikoli. Tato část ustanovení byla však z konečného textu poznámky odstraněna, neboť se podle některých autorů příliš úzce dotýkala otázky imunity států.²⁵¹

²⁴⁶ Evropská úmluva se v článku VI odst. 2 zabývá platností rozhodčí smlouvy v souvislosti s rozhodováním o námitce nedostatku jeho pravomoci. Podle předmětného ustanovení je v této situaci existence nebo platnost rozhodčí smlouvy posuzována podle práva, kterému ji strany podrobily. Pokud strany rozhodné právo pro rozhodčí smlouvu nezvolily, řídí se rozhodčí smlouva právem země, kde má být vydán rozhodčí nález, a není-li takové místo známo, potom právním řádem určeným podle kolizních norem národního práva rozhodujícího soudu. Soud je dále oprávněn odmítnout uznání rozhodčí smlouvy, pokud je spor podle práva jeho státu nearbitrabilní.

²⁴⁷ Evropská úmluva se v článku IX odst. 1 písm. a) zabývá platností rozhodčí smlouvy v souvislosti se zrušením rozhodčího nálezu. Podle předmětného ustanovení se v této situaci platnost rozhodčí smlouvy posuzuje podle práva, kterému strany rozhodčí smlouvu podřídily, nebo, jestliže strany rozhodné právo pro rozhodčí smlouvu nezvolily, podle práva státu, kde byl vydán rozhodčí nález.

²⁴⁸ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 108.

²⁴⁹ Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modelgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. s. 10.

²⁵⁰ Doc. A/CN.9/264, odst. 7 a 8 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 138 a násl.

²⁵¹ Doc. A/CN.9/216, odst. 29 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 278; Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 23

Tvůrci Vzorového zákona věděli, že použitá legislativní technika je značně nezvyklá. Byli si vědomi i toho, že ustanovení v podobě poznámky pod čarou není právně závazné.²⁵² Jejich úmyslem přitom nebylo, aby národní zákonodárci převzali poznámku pod čarou do právních předpisů upravujících rozhodčí řízení,²⁵³ ve Vzorovém zákoně je však použita záměrně.²⁵⁴

Prvotní návrh Vzorového zákona počítal s tím, že výraz „obchodní“ bude definován v článku 1 odst. 1. Od této koncepce se autoři později odklonili, neboť použití demonstrativního výčtu v definici bylo z mnoha důvodů nevhodné.²⁵⁵ Domnívali se ovšem, že výčet vztahů obchodní povahy je třeba ve Vzorovém zákoně ponechat, neboť národním zákonodárcům poskytuje cenné interpretační vodítko, jehož význam převyšuje i „*travaux préparatoires*“.²⁵⁶ Autoři jej proto z textu samotného ustanovení přesunuli do poznámky pod čarou.

Poznámka pod čarou přitom neodkazuje na národní právní řády. Pojem „obchodní“ ve smyslu Vzorového zákona je proto třeba vykládat bez zřetele na to, jak obdobný termín interpretují normy vnitrostátního původu.²⁵⁷ V tomto ohledu se poznámka liší od článku I odst. 3 Newyorské úmluvy, který dává členským státům možnost omezit působnost úmluvy na spory z právních vztahů, které považují za obchodní podle svého právního řádu.²⁵⁸

²⁵² Doc. A/CN.9/264, odst. 17 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 70; Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 22; Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. London: Sweet & Maxwell, 2005, s. 19; Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modelgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. s. 11 a násl.

²⁵³ Poznámka pod čarou se přesto stala součástí mnoha právních řádů. Jako příklad lze uvést kanadské provincie Nova Scotia a British Columbia, které Vzorový zákon přijaly jako první již v roce 1986. Provincie Nova Scotia převzala Vzorový zákon beze změny, a to včetně poznámky pod čarou. Provincie British Columbia přesunula text poznámky pod čarou do samostatného ustanovení (článek 1 odst. 6 Bill no. 20/1986). Srov. Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modelgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. s. 11.

²⁵⁴ Doc. A/CN.9/264, odst. 17 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 70.

²⁵⁵ Doc. A/CN.9/233, odst. 53 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 57.

²⁵⁶ Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 22; Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. s. 19; Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modelgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. s. 12.

²⁵⁷ Doc. A/CN.9/264, odst. 17 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 70.

²⁵⁸ Článek I odst. 3 Newyorské úmluvy byl vzorem pro poznámku pod čarou. Od počátku příprav Vzorového zákona bylo však zřejmé, že otázka, zda je určitý právní vztah obchodní povahy či nikoli,

Okruh věcí obchodní povahy, které by podle Vzorového zákona mohly být rozhodovány v rozhodčím řízení, je omezen článkem 1 odst. 5 Vzorového zákona, podle něhož předpisy upravující arbitrabilitu sporů nejsou Vzorovým zákonem dotčeny. Autoři Vzorového zákona tímto ustanovením zabránili výkladu, podle něhož by veškeré záležitosti uvedené v poznámce pod čarou mohly být podřízeny rozhodčímu řízení bez ohledu na jejich arbitrabilitu podle ostatních předpisů národních právních řádů.²⁵⁹ Výčet obchodních vztahů v poznámce pod čarou proto nelze vykládat jako odstranění nedostatku arbitrability, který pro určité věci vyplývá z právních norem vnitrostátního původu.

Problematiky arbitrability sporu se dále dotýkají i články 34 odst. 2 písm. a) (i), 34 odst. 2 písm. b) (i),²⁶⁰ 36 odst. 1 písm. a) (i) a 36 odst. 1 písm. b) (i) Vzorového zákona.²⁶¹ V tomto případě se však již nejedná o věcnou úpravu, nýbrž o kolizní normy určující rozhodné právo pro arbitrabilitu sporu v soudních řízeních souvisejících s rozhodčím řízením.

nebude vázána na národní právní řád, nýbrž bude vykládána samostatně podle ustanovení Vzorového zákona. Srov. Doc. A/CN.9/233, odst. 56 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 58.

²⁵⁹ Doc. A/40/17, odst. 22: „Another concern was that the illustrative list of commercial relationships could be construed as meaning in positive terms that any dispute arising therefrom would be capable of settlement by arbitration.“ in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 47.

²⁶⁰ Vzorový zákon se v ustanoveních články 34 odst. 2 písm. a) (i) a článku 34 odst. 2 písm. b) (i) zabývá platností rozhodčí smlouvy v souvislosti se zrušením rozhodčího nálezu. Podle článku 34 odst. 2 písm. a) (i) Vzorového zákona soud v řízení o zrušení rozhodčího nálezu posuzuje platnost rozhodčí smlouvy podle práva, jemuž ji strany podřídily, nebo, jestliže strany rozhodné právo nezvolily, podle práva státu, v němž se nachází místo rozhodčího řízení a jehož soud o zrušení rozhodčího nálezu rozhoduje. Strana domáhající se zrušení rozhodčího nálezu musí neplatnost rozhodčí smlouvy namítnout a doložit. Podle článku 34 odst. 2 písm. b) (i) Vzorového zákona soud rozhodčí nálezu zruší, pokud o předmětu sporu, o němž bylo rozhodčím nálezem rozhodnuto, nemůže být podle práva daného státu platně uzavřena rozhodčí smlouva. Soud přitom k nedostatku arbitrability přihlíží *ex officio*. Srov. Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. s. 273.

²⁶¹ Vzorový zákon uvádí v článku 36 důvody pro odmítnutí uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu. Podle článku 36 odst. 1 písm. a) (i) Vzorového zákona je jedním z těchto důvodů neplatnost rozhodčí smlouvy. Platnost rozhodčí smlouvy je posuzována podle práva, kterému ji strany podřídily, nebo, jestliže strany rozhodné právo nezvolily, podle práva státu, v němž byl rozhodčí nálezu vydán. Strana, která žádá o odmítnutí uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu, musí neplatnost rozhodčí smlouvy namítnout a doložit. Podle článku 36 odst. 1 písm. b) (i) Vzorového zákona soud odmítne uznání nebo výkon rozhodčího nálezu, pokud o předmětu sporu, o němž bylo rozhodčím nálezem rozhodnuto, nemůže být podle práva daného státu platně uzavřena rozhodčí smlouva. Soud přitom k nedostatku arbitrability přihlíží *ex officio*. Srov. Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. s. 288.

4.3 Arbitrabilita sporu podle českého práva

4.3.1 Kriteria arbitrability sporu

Arbitrabilita sporu je v českém právu upravena v ustanovení § 2 odst. 1 a odst. 2 ZRŘ. Podle těchto norem mohou být v rozhodčím řízení řešeny pouze majetkové spory, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudů a o jejichž předmětu by strany mohly uzavřít smír. Z množiny těchto sporů vylučuje ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenční spory. Arbitrabilita sporu je přitom dána pouze tehdy, pokud jsou všechna uvedená kritéria splněna zároveň.

Novelou ZRŘ účinnou od 1.4.2012 byla arbitrabilita sporu rozšířena i na majetkové spory, k jejichž projednání je dána pravomoc jiného orgánu, pokud arbitrabilitu takového sporu připouští zvláštní zákon. Předmětná novela zároveň změnila zákon o elektronických komunikacích,²⁶² čímž umožnila projednat určité spory podle tohoto zákona v rozhodčím řízení.

4.3.1.1. Majetkový spor

Základním předpokladem, který musí arbitrabilní spor splňovat, je jeho majetková povaha. ZRŘ ani jiný právní předpis výraz majetkový spor nevymezují, lze však vycházet z definice uváděné judikaturou.²⁶³ Stejně tak lze odkázat i na řadu definic, které se objevují v odborné literatuře.²⁶⁴ Jejich společným rysem je přitom snaha o co nejširší interpretaci pojmu „majetkový spor“, který tak zahrnuje nejen spory o majetková

²⁶² Zák. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích)

²⁶³ Výklad pojmu „majetkový spor“ je uveden v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.11.1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95, podle něhož „majetkovým sporem ve smyslu ustanovení § 37 zák. č. 97/1963 Sb. je nutno rozumět nejen spor o majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, ale také např. i návrh na určení existence či neexistence práva na takovéto plnění.“ Vrchní soud v Praze se zde zabýval výkladem pojmu „majetkový spor“ v intencích ustanovení § 37 ZMPS. Ve stejném smyslu byl však výraz „majetkový spor“ používán i v ZRŘMS, odkud jej převzal ZRŘ. Při výkladu pojmu „majetkový spor“ ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ lze proto na citované usnesení odkázat. Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.11.1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95 in: Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, 1997, č. 8, s. 249 a násl., číslo publikovaného judikátu Rc 37/1997.

²⁶⁴ Srov. například Kučera, Z., Tichý, L.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, s. 221 a násl.; Stavinohová, J., Hlavsa, P.: *Civilní proces a organizace soudnictví*. s. 625.

plnění,²⁶⁵ tj. plnění ocenitelná v penězích, nýbrž i určovací spory, jejichž výsledek se odrazí v majetkové sféře účastníků.

4.3.1.2. Právomoc soudů k rozhodnutí sporu

Podle ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ mohou být v rozhodčím řízení rozhodovány jen takové spory, k jejichž projednání by jinak byla dána pravomoc soudu. Výjimkou jsou jen určité spory podle zákona o elektronických komunikacích rozhodované Českým telekomunikačním úřadem nebo předsedou Rady tohoto úřadu, jejichž arbitrabilitu zavedla novela ZRŘ účinná od 1.4.2012.²⁶⁶

Právomoc soudů v soukromoprávních záležitostech je obecně upravena v ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ, podle něhož soudy projednávají spory z občanskoprávních, rodinných, pracovních a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují jiné orgány. Právomoc soudů ve věcech trestních a ve věcech ústavního soudnictví je z hlediska arbitrability sporů irelevantní.²⁶⁷ V úvahu dále nepřichází ani pravomoc soudů ve správním soudnictví. Přestože by některým z věcí rozhodovaných správními soudy mohl být patrně přiznán majetkový charakter, jejich arbitrabilita je vyloučena, neboť v řízení podle SŘS nelze uzavřít smír.²⁶⁸ Pro rozsah arbitrability sporu jsou proto podstatná pouze ustanovení o pravomoci soudů v občanském soudním řízení. Ustanovení upravující výlučnou místní či věcnou příslušnost soudů v občanském soudním řízení jsou však z pohledu arbitrability bez významu.²⁶⁹

²⁶⁵ Majetkovým sporem jsou i spory ze směnek, jejichž možnost projednání v rozhodčím řízení byla s ohledem na zvláštní procesní úpravu ve směnečných a šekových věcech pokládána za spornou. Nejvyšší soud se však v nedávné době přiklonil na stranu arbitrability těchto nároků a shledal, že pokud je rozhodčí smlouva formulována tak, směnečné nároky zahrnuje, je nutné ji respektovat a předmětné spory v rozhodčím řízení projednat. Pro úplnost dodal, že zvláštní procesní úprava obsažená v ustanovení § 175 OSŘ se však v rozhodčím řízení neuplatní. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2011, sp. zn. 29 Cdo 1130/2011.

²⁶⁶ Novelou ZRŘ, která nabyla účinnosti 1.4.2012, byla do zák. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích doplněna ustanovení § 127 odst. 6 a § 129 odst. 5, podle nichž lze pro určité spory podle zákona o elektronických komunikacích sjednat rozhodčí smlouvu podle ZRŘ.

²⁶⁷ Výjimkou by snad mohlo být pouze adhezní řízení podle zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), kde jsou projednávány nároky poškozeného na náhradu škody. V adhezním řízení však nelze uzavřít smír.

²⁶⁸ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 10.

²⁶⁹ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 76; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 130; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 32.

Pro nesplnění podmínky pravomoci soudů nelze v rozhodčím řízení projednat majetkové spory rozhodované orgány moci výkonné. Patří sem jak spory rozhodované orgány státní správy tak i spory rozhodované orgány, na které byl výkon veřejné moci přenesen.²⁷⁰

V této souvislosti si lze klást otázku, zda je arbitrabilita sporu dána jen v takových případech, kdy spor projednává pouze soud či zda je spor arbitrabilní i tehdy, pokud o něm primárně rozhoduje jiný orgán a soud jeho rozhodnutí pouze přezkoumává. Podle řady autorů je spor arbitrabilní jen v případech, kdy soud rozhoduje jako jediná instance.²⁷¹ Ve věcech, kde o sporu nejdříve rozhodují orgány moci veřejné, např. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže nebo Úřad pro ochranu průmyslového vlastnictví, odborná literatura arbitrabilitu zpravidla nepřipouští. Pokládáme však za správný spíše opačný názor, podle něhož lze v rozhodčím řízení řešit i spory, které nejprve projednává orgán veřejné moci²⁷² a soud jeho rozhodnutí následně přezkoumává podle ustanovení části páté OSŘ. Jedná-li se o spor majetkové povahy, který by v soudním řízení mohl skončit smírem, není pro vyloučení jeho arbitrability důvod. Spor je však arbitrabilní až od okamžiku, kdy rozhodnutí, kterým orgán veřejné moci o sporu rozhodl, nabylo právní moci a kterákoli ze stran může věc předložit obecnému soudu k řízení podle části páté OSŘ.²⁷³ Ze soudní praxe ani z publikovaných rozhodčích nálezů však není známé žádné rozhodnutí, které by tento postoj vyloučilo či naopak potvrdilo.

4.3.1.3. Možnost uzavřít smír o předmětu sporu

Posledním předpokladem arbitrability sporu je možnost stran uzavřít o předmětu sporu smír (§ 2 odst. 2 ZRŘ). Ustanovení § 2 odst. 2 ZRŘ odkazuje v poznámce pod čarou č. 1 na ustanovení § 99 OSŘ, které dovoluje, aby spor byl ukončen smírem, pokud to připouští

²⁷⁰ Výjimkou v tomto ohledu jsou jen výše uváděné spory podle zák. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, k jejichž rozhodování je dána pravomoc Českého telekomunikačního úřadu nebo předsedy Rady tohoto úřadu.

²⁷¹ Bělohlávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 29; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* s. 126; Obdobně se vyjádřili i V. Sedláček a V. Steiner k otázce pravomoci soudů ve smyslu ustanovení § 2 ZRŘMS. Jejich výklad lze však bez dalšího použít i pro stávající úpravu obsaženou v ustanovení § 2 ZRŘ, která z ZRŘMS vychází. Srov. Sedláček, V., Steiner, V.: *Mezinárodní obchodní arbitráž (se zřetelem k právní úpravě v ČSSR).* Svazek I., Praha: Československá obchodní komora, 1975, s. 39.

²⁷² Příkladem mohou být některé spory podle zák. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, v nichž rozhoduje Český telekomunikační úřad. Některé z těchto sporů mají přitom povahu soukromoprávních sporů (např. spory o vyúčtování poskytnutých služeb podle ustanovení § 115 odst. 3 písm. j) tohoto zákona). Poté, kdy Český telekomunikační úřad vydá v takovém sporu rozhodnutí, lze věc předložit obecným soudům k rozhodnutí podle části páté OSŘ.

²⁷³ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení.* s. 9.

povaha věci. Poznámka pod čarou není z právního hlediska závazná,²⁷⁴ slouží pouze jako interpretační vodítko. Při výkladu pojmu smír ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 ZRŘ lze proto dále přihlédnout i k ustanovení § 67 OSŘ, které upravuje tzv. prétorský smír. Pro jeho uzavření však OSŘ stanovuje stejné předpoklady jako pro uzavření smíru podle ustanovení § 99 OSŘ.

Povaha věci připouští uzavření soudního smíru tam, kde předmětem sporu jsou práva, s nimiž mohou účastníci řízení volně nakládat.²⁷⁵ Soudní smír proto nelze uzavřít ve věcech osobního stavu.²⁷⁶ Procesní právo dále nepřipouští uzavření soudního smíru ani v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu. Mezi tato řízení patří mimo jiné i řízení o dědictví. Přes svoji majetkovou povahu jsou proto dědictvé věci nearbitrabilní.²⁷⁷

Poslední skupinou sporů, které nelze ukončit soudním smírem, jsou věci, v nichž právní předpisy stranám ukládají, jak mají být jejich vzájemné spory vyřešeny. Strany se mohou o předmětu sporu dohodnout, jejich dohoda však nesmí odporovat příslušným předpisům. Strany v těchto případech nemohou volně disponovat s předmětem sporu, nýbrž s ním mohou nakládat jen takovým způsobem, který zákon výslovně připouští. K platnosti dohody stran je třeba souhlasu soudu, nejedná se však o schválení smíru.²⁷⁸ Mezi tyto dohody patří například dohoda o vypořádání dědictví (§ 482 odst. 1 a 2 ObčZ) nebo dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům (§ 471 odst. 1 ObčZ), jakož i dohoda rodičů ohledně výchovy a výživy dítěte pro dobu po rozvodu (§ 50 odst. 2 ZOR).²⁷⁹

²⁷⁴ Významem poznámky pod čarou se zabýval ve své rozhodovací praxi mimo jiné Ústavní soud. Opakovně shledal, že: „posláním poznámek pod čarou či vysvětlivek je pouhé zlepšení přehlednosti a orientace v právním předpisu formou legislativní pomůcky, která z povahy věci nemůže stanovit závazná pravidla chování nebo pravidla pro interpretaci daného ustanovení.“ Srov. například náleží Ústavního soudu ze dne 2.2.2000, sp. zn. I. ÚS 22/99. Dále rovněž Filip, J.: Poznámka pod čarou jako problém legislativy a judikatury, Právní zpravodaj, 1999, č. 0, s. 7 a násl.

²⁷⁵ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 644.

²⁷⁶ Věci osobního stavu by ovšem nebyly arbitrabilní již i proto, že nemají povahu majetkového sporu. V odborných kruzích se však v tomto ohledu objevuje i opačný názor. Podle A. Bělohávků se v řadě řízení ve věcech osobního stavu „může jednat o věci s konkrétním důsledkem v majetkové sféře účastníků a byla by tedy jinak splněna podmínka ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 [ZRŘ], aby se jednalo o spor majetkové povahy.“ Pokud by tedy o těchto věcech bylo možné uzavřít smír, jednalo by se podle A. Bělohávků o arbitrabilní spory. Srov. Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 29.

²⁷⁷ Projednání dědictvých záležitostí v rozhodčím řízení umožňuje například článek 177 IPRG. Stejně postupuje i německá úprava, kterou se blíže zabýváme v části 4.4 této práce. Obě právní úpravy potvrzují obecnou tendenci zahraničních právních řádů k postupnému rozšiřování okruhu arbitrabilních sporů.

²⁷⁸ Viz například Rozhodnutí Městského soudu v Praze ve věci sp. zn. 24 Co 106/94 ze dne 31.5.1994 publikované in: Ad notam, 1995, č. 3, s. 69.

²⁷⁹ Winterová, A.: *Civilní právo procesní*. s. 368.

Naopak v případě sporu o vypořádání společného jmění manželů (§ 150 odst. 1 OZ)²⁸⁰ či o zrušení podílového spoluvlastnictví (§ 141 odst. 1 OZ) je arbitrabilita dána,²⁸¹ neboť obě dohody mohou být v soudním řízení schváleny jako smír a předmětné spory splňují i ostatní předpoklady jejich arbitrability.²⁸² Arbitrabilními jsou dále i spory o výživné mezi zletilými osobami, neboť o předmětu těchto sporů je rovněž dovoleno uzavřít smír.²⁸³

4.3.2 Nearbitrabilní spory podle českého práva

Zákon o rozhodčím řízení z rozhodování v rozhodčím řízení výslovně vylučuje spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenční spory. Nedostatek arbitrability těchto sporů je přitom zdůvodňován tím, že výsledek sporů souvisejících s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů ovlivňuje postavení všech účastníků řízení o výkon rozhodnutí, případně insolvenčního řízení, nikoli pouze stran řízení o předmětném sporu. Rozhodnutí vydaná v rozhodčím řízení přitom zavazují jen strany tohoto řízení. Řešení sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí, případně incidenčních sporů v rozhodčím řízení by proto odporovalo povaze rozhodčího řízení.²⁸⁴

4.3.2.1 Spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí

První skupinou majetkových sporů, které nelze podle ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ v rozhodčím řízení projednat, jsou spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Patří sem především tzv. opoziční spory (§ 268 odst. 1 písm. g) OSŘ) a tzv. impugnační spory (§ 268 odst. 1 písm. h) OSŘ), spory zahájené tzv. excindační (vylučovací) žalobou (§ 267 odst. 1 OSŘ), spory odporové (§ 267 odst. 2 OSŘ) a spory o doplnění exekučního titulu (§ 256 odst. 1 a § 262 odst. 1 OSŘ). Mezi spory související s výkonem rozhodnutí se dále

²⁸⁰ Dvořák, J.: *Majetkové společenství manželů*, Praha: ASPI, 2004, s. 250.

²⁸¹ V odborné literatuře se ohledně arbitrability sporů o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví objevuje i opačný názor zastávaný například A. Bělohávkem, který v tomto ohledu převzal závěry V. Steinera in: Mothejzlková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář.* s. 22. Srov. Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 29. Názor citovaných autorů však nepokládáme za správný.

²⁸² Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář.* s. 896.

²⁸³ Hlavsa, P., Klimeš, F.: *Civilní nároky a jejich uplatňování anebo návod ke vzorovým podáním. Vzory s výkladem.* Praha: Linde, 1995, s. 30.

²⁸⁴ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* s. 122; Mothejzlková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář.* s. 22.

řadí i tzv. poddlužnické spory, tj. spory mezi oprávněným a dlužníkem povinného (například peněžní ústav nebo plátce mzdy) (například § 292, § 296, § 311, § 315 OSŘ).²⁸⁵

4.3.2.2 Incidenční spory

Mezi majetkové spory, jejichž projednání v rozhodčím řízení není přípustné, zařadilo ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ i spory vyvolané prováděním konkurzu a vyrovnání. Zákonem č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím, bylo předmětné ustanovení novelizováno a spojení "*sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání*" nahrazeno pojmem "*incidenčních sporů*",²⁸⁶ vymezeným v ustanovení § 159 odst. 1 InsZ.²⁸⁷

4.3.3 Arbitrabilita sporu v problematických oblastech

Arbitrabilita sporů je velmi často zřejmá. Jak však vyplývá z úvodní podkapitoly, existují i skupiny sporů, jejichž arbitrabilita vzbuzuje pochybnosti. Z pohledu českého práva jsou jimi zejména spory o platnost právního vztahu, spory týkající se nemovitostí a pracovněprávní spory.

²⁸⁵ Mothejzík, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář.* s. 22; Stavínková, J., Hlavsa, P.: *Civilní proces a organizace soudnictví.* s. 626.

²⁸⁶ Viz článek L zák. č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím.

²⁸⁷ Podle ustanovení § 159 odst. 1 InsZ jsou incidenčními spory (a tedy věcmi vyloučenými z rozhodování v rozhodčím řízení) tyto druhy sporů:

- a) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek,
- b) spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5 InsZ,
- c) spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela,
- d) spory na základě odpůřčí žaloby,
- e) spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem,
- f) další spory, které zákon označí jako spory incidenční.

4.3.3.1 Spory o platnost právního vztahu

Odborná literatura si často klade otázku, zda mohou být v rozhodčím řízení projednávány spory o platnost právního vztahu, nejčastěji smlouvy. Problematika platnosti či neplatnosti právního vztahu se přitom objevuje ve dvou rovinách. Může být řešena buď jako otázka předběžná, jejíž posouzení je podstatné pro rozhodnutí ve věci samé, nebo jako samotný předmět sporu.

Podle ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ, které upravuje rozsah rozhodčí smlouvy, se rozhodčí smlouva vztahuje i na otázku platnosti právních vztahů, z nichž vznikají spory řešené v rozhodčím řízení. Pokud je otázka platnosti právního vztahu posuzována v rozhodčím řízení jako otázka předběžná, nelze proti její arbitrabilitě nic namítat.²⁸⁸

Za méně jasnou je již považována arbitrabilita určovacích sporů, tj. sporů o určení, zda tu právo či právní vztah je či není, pokud platnost právního vztahu není řešena jako předběžná otázka, nýbrž je samotným předmětem řízení. V odborné literatuře se objevuje názor, že spor, kdy jedna ze stran se domáhá určení, že hlavní smlouva je neplatná, nelze projednat v rozhodčím řízení, neboť takový spor nelze skončit smírem.²⁸⁹ Autoři se však spíše kloní k opačnému názoru a spory o platnost hlavní smlouvy považují za arbitrabilní.²⁹⁰ Vycházejí přitom z toho, že arbitrabilita sporu je vyloučena jen tehdy, pokud povaha projednávané věci nedovoluje stranám uzavřít v řízení před soudem smír. V případě určovacích sporů se však nejedná o věc, kdy možnost uzavřít smír je vyloučena z důvodu povahy věci, nýbrž jen o věc, v níž soud nemůže smír uzavřený spornými stranami schválit.²⁹¹

S právním názorem pokládajícím určovací spory za arbitrabilní je třeba souhlasit, popsaná argumentace je však zbytečně složitá. Odborná literatura z oboru procesního práva²⁹² i

²⁸⁸ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 125.

²⁸⁹ Arbitrabilitu určovacích sporů odmítá například K. Růžička, neboť podle jeho názoru je smlouva „*buď neplatná nebo platná, nic mezi tím (např. platná jen napůl)*.“ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 34.

²⁹⁰ Nový, Z.: *Arbitrabilita sporů o neplatnost právního úkonu*. Právní fórum, 2008, č. 11, s. 479 s násl.; Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 8; Bělohlávek, A.: *Arbitrabilita sporů*. Právní rozhledy, 2003, č. 3, s. 6; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 80.

²⁹¹ Podle A. Bělohlávky „*nedostatek arbitrability je dán výlučně u sporů, u nichž nelze uzavřít smír v souvislosti s povahou věci, nikoliv ve věcech, u nichž pouze nemůže dojít ke schválení smíru v řízení před soudy*.“ Bělohlávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 30.

²⁹² Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. s. 642.

rozhodovací praxe Nejvyššího soudu²⁹³ shodně uvádějí, že soudní smír lze uzavřít i v řízeních zahájených určovací žalobou. Předmětem smíru je v těchto sporech nejčastěji schválení dohody o narovnání.²⁹⁴ Nejvyšší soud²⁹⁵ i soudy nižších instancí²⁹⁶ se navíc již výslovně vyjádřily i k otázce arbitrability určovacích sporů, přičemž dospěly k závěru, že jejich arbitrabilitě nic nebrání.

4.3.3.2 Spory týkající se nemovitostí

Arbitrabilita sporů týkajících nemovitostí byla zprvu některými autory odmítána s tím, že právní vztahy k nemovitostem nelze zapisovat do katastru nemovitostí na základě rozhodčích nálezů.²⁹⁷ Autoři svůj názor opírali především o judikaturu Nejvyššího soudu ČSR k úpravě rozhodčího řízení obsažené v civilním řádu procesním.²⁹⁸ V současné době však odborná literatura arbitrabilitu sporů týkajících se nemovitostí bez výjimky připouští,²⁹⁹ neboť mezi spory týkajícími se nemovitostí a jinými majetkovými nároky

²⁹³ Problematikou určovacích sporů se dále zabýval i Nejvyšší soud ČR, přičemž shledal, že i v řízení zahájeném žalobou podle ustanovení § 80 písm. c) OSŘ lze uzavřít smír. Soud uvedl, že: „*jsou-li předmětem řízení subjektivní majetková práva, jimiž mohou účastníci (jejich nositelé) podle jejich povahy i podle příslušných zákonných předpisů volně nakládat a o nichž se rozhoduje ve sporném řízení, ve kterém účastníci mohou uzavřít smír, nemůže mít na tuto jejich možnost vliv okolnost, že řízení je zahájeno na základě žaloby o určení existence právního vztahu podle § 80 písm. c) OSŘ, jelikož rozhodující pro zákonem vymezenou možnost uzavření soudního smíru jsou pouze podmínky jeho přípustnosti.*“ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4.1.2006, sp. zn. 30 Cdo 641/2005. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí zároveň poukázal na svá starší rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod čísly R 49/1969 a R 52/2001, v nichž připustil, že ve sporech o určení vlastnického práva lze uzavřít soudní smír.

²⁹⁴ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. s. 642; Winterová, A.: *Civilní právo procesní*. s. 322.

²⁹⁵ Nejvyšší soud shledal, že „*meze možnosti platně uzavřít rozhodčí doložku jsou zákonem dány týmiž okolnostmi, jimiž je omezena možnost uzavřít a schválit smír.*“ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.7.2007, sp. zn. 26 Odo 353/2006 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.6.2007, sp. zn. 32 Odo 181/2006.

²⁹⁶ Judikaturu Nejvyššího soudu ČR potvrzuje i starší rozhodovací praxe nižších soudů. Například rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 2.7.2003, sp. zn. 24 C 125/2002-36 (potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze ve věci sp. zn. 20 Co 572/2003-49 ze dne 5.2.2004) in: Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 38.

²⁹⁷ Mothejízková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. s. 23.

²⁹⁸ Mothejízková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. s. 23.

²⁹⁹ Dobiáš, P., Dobiáš, P.: *Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí podle platné právní úpravy ČR*. Právník 2005, č. 8, s. 925 a násl.; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 32; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 34; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 80.

nespatřuje žádný podstatný rozdíl. Spory týkající se nemovitostí mají majetkovou povahu, mohou být ukončeny smírem³⁰⁰ a ZRŘ jejich arbitrabilitu nevylučuje.³⁰¹

Jejich arbitrabilitu dále nevylučuje ani zák. č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnickým a jiných věcných práv k nemovitostem. Podle ustanovení § 7 odst. 1 tohoto zákona se práva, která vznikla, změnila se nebo zanikla na základě rozhodnutí státního orgánu, zapisují do katastru nemovitostí formou záznamu. Ustanovení § 28 odst. 2 ZRŘ přitom rozhodčím nálezům přiznává účinky pravomocného soudního rozhodnutí. Při zápisu věcných práv do katastru nemovitostí lze proto rozhodčí nálezy posuzovat shodně jako rozhodnutí soudů.³⁰² Jediná odlišnost mezi majetkovými spory týkajícími se nemovitostí na území ČR³⁰³ a ostatními majetkovými právy tak spočívá ve výlučné místní příslušnosti soudů, která však podle českého práva není důvodem pro vyloučení arbitrability sporu.³⁰⁴

4.3.3.3 Pracovněprávní spory

Pohled na arbitrabilitu pracovněprávních sporů podle českého práva se vyvíjel spolu s vývojem úpravy pracovního práva. Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce zakotvil v ustanovení § 207 a § 235 výlučnou pravomoc soudů. Tato ustanovení byla vykládána dvěma způsoby. Zastánci arbitrability pracovněprávních sporů nepokládali ustanovení § 207 a § 235 zák. č. 65/1965 Sb. za překážku, neboť pravomoc soudů je naopak jedním z předpokladů arbitrability sporu.³⁰⁵ Pokud měl pracovněprávní spor majetkový charakter a bylo jej možno ukončit smírem, mohl být projednán v rozhodčím řízení. Podle opačného názoru však zákonodárce stanovením výlučné pravomoci soudů vyjádřil zájem na tom,

³⁰⁰ Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že ve sporech o určení vlastnického práva k nemovitostem lze uzavřít smír. Například rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.1968, sp. zn. 4 Cz 105/68 publikovaný in: Sběrka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR pod č. R 49/1969, rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 641/2005 ze dne 4.1.2006.

³⁰¹ Arbitrabilita sporů týkajících se vzniku, změny a zániku vlastnického práva k nemovitostem a jiných věcných práv k nemovitostem je například vyloučena ve slovenském právu. Viz ustanovení § 1 odst. 3 písm. a) zák. č. 244/2002 Sb. Z.z., o rozhodcovském konání.

³⁰² Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 32; Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení.* s. 13.

³⁰³ Pro úplnost je třeba dodat, že arbitrabilní jsou pouze spory, které se týkají nemovitostí na území ČR. U sporů ohledně zahraničních nemovitostí je arbitrabilita vyloučena, neboť zde není zpravidla dána pravomoc českých soudů.

³⁰⁴ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* s. 76; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* s. 130; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 32; Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení.* s. 10.

³⁰⁵ Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 32.

aby pracovněprávní spory byly rozhodovány výlučně soudy, čímž možnost rozhodčího řízení vyloučil.³⁰⁶

Stávající zákoník práce zák. č. 262/2006 Sb. ustanovení upravující výlučnou pravomoc soudů pro rozhodování pracovněprávních vztahů nepřevzal. Ustanovení § 14 odst. 2 ZP nadto stanoví, že zaměstnanec se může domáhat svých práv vyplývajících z pracovněprávních vztahů všemi zákonnými prostředky, mezi něž lze zcela jistě zařadit i rozhodčí řízení.³⁰⁷

Arbitrabilita pracovněprávních sporů je nepochybně dána v případě sporů o majetková (zpravidla peněžitá) plnění, včetně sporů o náhradu škody způsobené při výkonu práce či nároků zaměstnance na peněžitá plnění vzniklá z neplatného rozvázání pracovního poměru.³⁰⁸ V pracovněprávních sporech týkajících se otázky platnosti či neplatnosti ukončení pracovního poměru je však arbitrabilita sporná i nadále. Část odborné literatury s arbitrabilitou těchto sporů dosud nesouhlasí, neboť se v případě sporů o neplatnost ukončení pracovního poměru nejedná o spor majetkový, „*nýbrž jeho podstatou je, zda rozvázání pracovního poměru proběhlo v souladu s právními předpisy.*“³⁰⁹ S tímto názorem nelze však souhlasit, neboť zaměstnanec prostřednictvím pracovního poměru získává finanční prostředky, jakékoli spory týkající se pracovního poměru, včetně sporů určovacích mají tak majetkovou povahu.

Nedostatek arbitrability sporů o neplatnost ukončení pracovního poměru je dále zdůvodňován i tím, že ve sporu o neplatnost ukončení pracovního poměru je primárně zjišťováno, zda žalobce je či není v postavení zaměstnance. Spor má tak obdobný charakter jako řízení ve věcech osobního stavu, čímž je jeho arbitrabilita vyloučena.³¹⁰

V nejnovější literatuře se však postupně začíná objevovat i názor, že spory týkající se ukončení pracovního poměru splňují veškerá kritéria arbitrability a jejich vyloučení z projednávání v rozhodčím řízení je dáno pouze jejich sociálními, tj. neprávními aspekty.³¹¹ S ohledem na stávající úpravu rozhodčího řízení, v níž překážky pro

³⁰⁶ Součková, M. a kol.: *Zákoník práce. Komentář*. 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004, s. 593.

³⁰⁷ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 122.

³⁰⁸ Bělohávek, A.: *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. Bulletin advokacie, 2007, č. 9, s. 23 a násl.; Crha, M.: *Arbitrabilita spotřebitelských a pracovněprávních sporů*. Právo pro podnikání a zaměstnání, 2010, č. 9, s. 14.

³⁰⁹ Crha, M.: *Arbitrabilita spotřebitelských a pracovněprávních sporů*. s. 14.

³¹⁰ Bělohávek, A.: *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. s. 24.

³¹¹ Lisse, L.: *Arbitrabilita v pracovněprávních sporech*. Obchodní právo, 2008, č. 2, s. 13.

rozhodování veškerých pracovněprávních sporů z individuálního pracovního práva skutečně najít nelze, se přikláníme k tomuto závěru. Zároveň je však třeba podotknout, že současná právní úprava rozhodčího řízení nepředstavuje pro rozhodování pracovněprávních sporů týkajících se platnosti ukončení pracovního poměru vhodný právní rámec. Obdobné závěry dále platí i pro spory o platnosti dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr.³¹²

Arbitrabilita sporů ze vztahů, které se svou povahou blíží pracovněprávním vztahům, řídí se však jinými právními předpisy, nejčastěji obchodním zákoníkem, je naopak nesporná. Jedná se například o spory ze smluv o výkonu funkce člena statutárního nebo jiného orgánu obchodní společnosti nebo spory ze smluv o poskytování poradenské činnosti.³¹³

4.3.3.4 Spory z práva duševního vlastnictví

Častým případem, kdy je přípustnost sporu k řešení v rozhodčím řízení pokládána za spornou, je oblast průmyslových a autorských práv. V českém právu však otázka arbitrability práv z duševního vlastnictví nevyvolává výraznější pochybnosti, neboť arbitrabilita může být dána jen v případě majetkových práv autora díla či subjektu práv z předmětu průmyslového vlastnictví, s nimiž mohou jejich nositelé volně nakládat. Spory týkající se výlučných osobnostních práv autorů (např. spory o autorství děl) postrádají majetkovou povahu, navíc o nich nelze uzavřít smír. Jsou proto z projednání v rozhodčím řízení vyloučeny. Nearbitrabilní jsou dále i spory týkající se existence či platnosti patentu, ochranné známky či jiného předmětu průmyslového vlastnictví, neboť ani v tomto případě české právo nedovoluje uzavřít o předmětu sporu smír.³¹⁴

4.3.3.5 Spory vyžadující aplikaci soutěžních předpisů

Stávající úprava soutěžního práva obsažená v zák. č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže problematiku rozhodčího řízení nijak neupravuje. Proto ani nezakazuje, aby spory

³¹² Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 32 a násl.

³¹³ Bělohávek, A.: *Pravomoc rozhodčího soudu v případě sporů v rámci obchodních společností.* Právní rádce, 1994, č. 4, s. 8 a násl.

³¹⁴ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* s. 129; Hrnčířiková, M.: *Platnost rozhodčí smlouvy.* s. 59.

zahrnující použití soutěžních předpisů byly rozhodovány v rozhodčím řízení. Pokud by tedy spor, v němž by rozhodci měli aplikovat normy soutěžního práva, splňoval veškeré předpoklady pro jeho arbitrabilitu, jeho projednání v rozhodčím řízení by patrně nic nebránilo.³¹⁵

4.4 Arbitrabilita sporu podle německého práva

Novelou desáté knihy ZPO, účinnou od 1.1.1998 byl rozsah arbitrability sporu v německém právu výrazně rozšířen. Zákonodárce připustil arbitrabilitu veškerých majetkových sporů bez ohledu na to, zda s nimi mohou strany volně nakládat či nikoli, a v určité míře přiznal arbitrabilitu i nemajetkovým nárokům a nárokům veřejnoprávní povahy.

Německé právo tak svěřilo rozhodčímu řízení značnou pravomoc, zároveň si však uvědomilo, že spolu s výrazným rozšířením okruhu arbitrabilních sporů stoupá i potřeba kontroly vydaných rozhodčích nálezů. V tomto ohledu se proto do jisté míry inspirovalo myšlenkou tzv. doktríny druhého pohledu, která dovoluje projednat v rozhodčím řízení širokou skupinu sporů, zachovává si však kontrolu nad vydanými rozhodčími nálezy, na které nahlíží optikou veřejného pořádku.

Na základě této úvahy byla do právní úpravy rozhodčího řízení začleněna ustanovení umožňující odmítnout výkon rozhodčího nálezu z důvodu rozporu s veřejným pořádkem nejen v případě cizích, nýbrž i v případě domácích rozhodčích nálezů (§ 1060 odst. 2 ZPO). Rozpor s veřejným pořádkem se rovněž stal důvodem, pro který lze tuzemský rozhodčí nález zrušit (§ 1059 odst. 2 č. 2 písm. b) ZPO), a to i v rámci řízení o jeho výkonu (§ 1060 odst. 2 ZPO).³¹⁶ V řízení o výkonu rozhodčího nálezu je přitom soud oprávněn zrušit rozhodčí nález pro rozpor s veřejným pořádkem kdykoli, tj. i poté, kdy uplyne lhůta pro podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu.³¹⁷

³¹⁵ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 76.

³¹⁶ Česká právní úprava naopak zohledňuje rozpor s veřejným pořádkem pouze v případě cizího rozhodčího nálezu. Podle ustanovení § 39 písm. c) ZRŘ je rozpor s veřejným pořádkem důvodem pro odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu.

³¹⁷ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 9.

Popsaná úprava nepůsobí v německém právu žádné obtíže, naopak se postupně stala důležitým pilířem ochrany spotřebitelů v rozhodčím řízení, neboť umožňuje zrušit rozhodčí nález pro porušení ustanovení na ochranu spotřebitelů vycházejících z komunitárního práva, která jsou v německém právním řádu pokládána za součást veřejného pořádku.³¹⁸

4.4.1 Kritéria arbitrability sporu

Základní normou upravující kritéria arbitrability sporu v německém právu je ustanovení § 1030 odst. 1 ZPO, podle něhož mohou být v rozhodčím řízení projednány veškeré majetkové spory, aniž by musely být splněny jakékoli další předpoklady. Naopak nemajetkové spory mohou být v rozhodčím řízení rozhodovány jen tehdy, pokud o jejich předmětu mohou strany uzavřít smír. V tomto ohledu se zákonodárce inspiroval předchozí právní úpravou.³¹⁹ Posledním předpokladem arbitrability sporu je pravomoc soudů, která by byla k rozhodování sporu jinak dána.

4.4.1.1 Pravomoc soudů

Z ustanovení § 1029 odst. 1 ZPO ve spojení s dalšími procesními normami vyplývá, že v rozhodčím řízení lze rozhodovat především spory, k jejichž projednání by jinak byla dána pravomoc obecných soudů v občanském soudním řízení. Předmětné ustanovení definuje rozhodčí smlouvu, jejíž rozsah určuje pomocí spojení „*veškeré nebo jednotlivé spory ...*“ Pojem „spor“ uvedený v ustanovení § 1029 odst. 1 ZPO je přitom vykládán ve smyslu ustanovení § 13 GVG ve spojení s ustanovením § 3 odst. 1 EGZPO, která vymezují pravomoc soudů v občanském soudním řízení v tzv. sporných věcech.³²⁰ Záležitosti projednávané v tzv. nesporném řízení³²¹ lze v rozhodčím řízení projednat jen výjimečně.

³¹⁸ Srov. část 10.3.1 této práce.

³¹⁹ Ustanovení § 1025 odst. 1 ZPO ve znění do 31.12.1997. Srov. dále Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozeßordnung. Kommentar.* § 1030, marg. č. 2.

³²⁰ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 241.

³²¹ Za záležitosti tzv. nesporného řízení považujeme věci rozhodované obecnými soudy podle procesního předpisu FamFG (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*), který nabyt účinnosti 1.9.2009 a nahradil tak předchozí předpis FG

Novela desáté knihy ZPO přiznala arbitrabilitu i určitým veřejnoprávním majetkovým sporům,³²² o nichž rozhodují soudy ve správním soudnictví (§ 168 odst. 1 č. 5 VwGO a § 173 VwGO). Naopak záležitosti projednávané v sociálním, finančním i pracovním soudnictví³²³ jsou nadále nearbitrabilní.³²⁴

4.4.1.2 Majetkové spory

Předchozí úprava rozhodčího řízení umožňovala uzavřít rozhodčí smlouvu pouze o majetkových sporech,³²⁵ o nichž strany mohly uzavřít smír.³²⁶ Tato koncepce byla v odborných kruzích dlouhodobě kritizována,³²⁷ novela proto požadavek smíru zrušila a v ustanovení § 1030 odst. 1 ZPO zakotvila arbitrabilitu veškerých majetkových sporů.³²⁸

(*Gesetz über freiwillige Gerichtsbarkeit*). Mezi záležitosti projednávané v tzv. nesporném řízení patří například věci podle zákona WEG (*Wohnungseigentumsgesetz*), nařízení HausratsVO (*Hausratsverordnung*), některé věci podle HGB a AktG apod. Záležitosti projednávané v tzv. nesporném řízení jsou až na výjimky nearbitrabilní. Výjimkami, o nichž lze rozhodovat v rozhodčím řízení, jsou například spory týkající se zpřístupnění účetních knih a účetních závěrek společnosti komanditistovi (§ 166 odst. 3 HGB), spory z práva akcionářů na podání informací a vysvětlení (§ 132 AktG) a spory související se správou společných částí bytového domu (§ 43 WEG).

³²² Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 79.

³²³ Soudnictví v SRN sestává ze sedmi soudních soustav, kterými jsou pracovní soudy, tj. soudy pro pracovníprávní věci, finanční soudy, sociální soudy, patentové soudy, Ústavní soud SRN (*Bundesverfassungsgericht*) a obecné soudy, které rozhodují věci nepřijížené jiným soudním soustavám. Pracovní soudy jsou příslušné zejména pro rozhodování individuálních pracovníprávních sporů a sporů z kolektivních smluv. Úzkou skupinu těchto sporů lze projednat v rozhodčím řízení, rozhodčí řízení v pracovníprávních věcech se však řídí komplexní úpravou obsaženou v zákoně o soudnictví v pracovníprávních věcech (*Arbeitsgerichtsgesetz*), na který se ustanovení desáté knihy ZPO neaplikují ani subsidiárně. Srov. část 4.4.2.2 této práce.

³²⁴ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 79 a násl.; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. 2. vydání, München: Verlag Franz Vahlen, 2006, § 1030, marg. č. 9.

³²⁵ Pojem „nárok“ chápe německé právo předmět sporu ve smyslu procesního práva. Za „majetkový nárok“ je přitom pokládán jakýkoli nárok, který se týká majetkových práv či jehož předmětem je majetkové plnění. V případě pochybností je povaha nároku posuzována podle toho, zda se nárok týká spíše ekonomických či jiných zájmů. Převažují-li ekonomické zájmy, má nárok majetkovou povahu. Přitom je třeba přihlížet k tomu, že německé právo vykládá pojem majetkového extenzivně. Srov. například rozsudek BGH ze dne 27.2.1954, sp. zn. II ZR 17/53 publikovaný in: BGHZ 13, s. 5 a násl.; rozsudek BGH ze dne 22.6.1954, sp. zn. I ZR 225/53 publikovaný in: BGHZ 14, s. 72 a násl. Dále například Raesche-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 208. Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 2; Berger, K. P.: *Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht*. DZWir, 1998, č. 2, s. 48 a násl.

³²⁶ Srov. ustanovení § 1025 odst. 1 ZPO ve znění do 31.12.1997.

³²⁷ Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3461.

³²⁸ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 243; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 2; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 2; Zimmermann, W.: *Zivilprozessordnung, Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung*. § 1030, marg. č. 1.

Jejich arbitrabilita může být vyloučena pouze zvláštním zákonem (§ 1030 odst. 3 ZPO).³²⁹ Zákodárce se v tomto ohledu inspiroval článkem 177 odst. 1 IPRG,³³⁰ které rovněž považuje veškeré majetkové spory za arbitrabilní.³³¹

Podle současné právní úpravy jsou jakákoli omezení týkající se nakládání s majetkovými nároky pro arbitrabilitu sporu nepodstatná. Strany proto mohou v rozhodčím řízení řešit i nároky, s nimiž nemohou volně nakládat, vzdát se jich či o nichž nemohou uzavřít smír.^{332;333} Překážkou arbitrability dále není ani výlučná místní či věcná příslušnost soudů, neboť ustanovení upravující příslušnost soudů chápe německé právo pouze jako rozdělení kompetencí v rámci soudní soustavy, arbitrabilitu sporu nijak neovlivňují.³³⁴

Novela desáté knihy ZPO uznala arbitrabilitu veřejnoprávních nároků majetkového charakteru.³³⁵ Příkladila se tím k názoru, který byl již dlouhodobě zastáván v odborné literatuře.³³⁶ K řešení v rozhodčím řízení však připustila pouze takové spory, o nichž může být uzavřena veřejnoprávní smlouva (např. výše odškodnění za poskytnutí věci pro veřejné dobro podle ustanovení § 40 odst. 2 VwGO) a spory, jejichž rozhodování v rozhodčím řízení veřejnoprávní předpis výslovně dovoluje (§ 30 odst. 2 VermG).³³⁷

³²⁹ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 154 a násl.

³³⁰ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 243.

³³¹ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 1.

³³² Například ustanovení § 276 Abs. 3 BGB, § 1614 BGB, § 89b Abs. 4 HGB, § 9b Abs. 1 GmbHG, § 19 Abs. 2 GmbHG, § 51a Abs. 3 GmbHG.

³³³ Odstraněním požadavku smíru se arbitrabilními staly například staly i nároky na výživné mezi příbuznými, jsou-li zletilí.

³³⁴ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 32, marg. č. 6.

³³⁵ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244.

³³⁶ Schlosser, P.: *Schiedsgerichtsbarkeit und öffentlich-rechtlich beeinflusste Streitgegenstände*. in: Arthur Bülow, A., Böckstiegel, K.-H., Glossner, O.: *Festschrift für Arthur Bülow, zum 80. Geburtstag*. Köln: Carl Heymann, 1981, s. 189 a násl., Loos, C. M.: *Die Schiedsgerichtsbarkeit in der Verwaltungsgerichtsbarkeit*. Kiel: Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, 1984. s. 30 a násl.

³³⁷ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244; Kopp, F. O., Schenke, W.-R.: *Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar*. 17. vydání, München: C.H.Beck, 2011. § 40 VwGO, marg. č. 56 ve spojení s § 106 VwGO, marg. č. 12 a násl.

4.4.1.3 Nemajetkové spory

Předpokladem arbitrability sporů nemajetkové povahy je možnost uzavřít o předmětu sporu smír (§ 1030 odst. 1 ZPO).^{338;339} Takovými spory jsou například spory o nároky vzniklé porušením práva na ochranu osobnosti (například z práva na ochranu jména,³⁴⁰ podobizny,³⁴¹ občanské³⁴² a profesní cti³⁴³), spory týkající se práva na uveřejnění odpovědi v tisku podle tiskového zákona (*Pressegesetz*),³⁴⁴ spory související s osobnostními právy autora díla³⁴⁵ a spory o vyloučení člena ze spolku.³⁴⁶ Obecně lze však říci, že s ohledem na požadavek smíru je arbitrabilita nemajetkových sporů spíše výjimkou.³⁴⁷

4.4.2 Nearbitrabilní spory podle německého práva

Desátá kniha ZPO výslovně vylučuje z projednání v rozhodčím řízení pouze spory, v nichž je rozhodováno o existenci nájemního vztahu, pokud je předmětem nájmu byt nebo jiné prostory určené k trvalému bydlení (§ 1030 odst. 2 ZPO). Jakékoli další druhy sporů, jejichž projednání v rozhodčím řízení se nepřipouští, jsou uvedeny ve zvláštních předpisech.

³³⁸ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 245.

³³⁹ Německá právní věda se zpočátku klonila k hmotněprávnímu pojetí rozhodčího řízení, které bylo i základem předchozí úpravy rozhodčího řízení. V souladu s tím byla pro arbitrabilitu sporu rozhodujícím předpokladem možnost stran uzavřít o předmětu sporu smlouvu o narovnání. Již od konce 19. století se však v německé právní vědě začala prosazovat procesní koncepce rozhodčího řízení, podle jejíž vlivem dospěla německá právní věda k tomu, že předpokladem arbitrability sporu je možnost uzavřít o předmětu sporu smír v řízení před obecným soudem. Poté, kdy možnost smíru jakožto podmínka arbitrability majetkových nároků odpadla, uplatňuje se pouze jako kritérium pro arbitrabilitu nemajetkových sporů. Srov. Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 77.

³⁴⁰ Rozsudek RG ze dne 13.12.1911, Rep. V. 257/11 publikovaný in: RGZ 78, s. 101 a násl.

³⁴¹ Rozsudek BGH ze dne 17.10.1995, sp. zn. VI ZR 352/94 anotovaný in: NJW, 1996, s. 999 a násl.

³⁴² Usnesení BGH ze dne 13.5.1986, sp. zn. VI ZR 96/85 anotovaný in: NJW, 1986, s. 3143 a násl.

³⁴³ Rozsudek BGH ze dne 6.11.1990, sp. zn. VI ZR 117/90 in: NJW, 1991, s. 847 a násl.

³⁴⁴ Rozsudek BGH ze dne 2.10.1962, sp. zn. VI ZR 253/61 anotované in: NJW, 1963, s. 151 a násl.

³⁴⁵ Rozsudek RG ze dne 22.6.1916, sp. zn. Rep. IV. 93/16 publikovaný in: RGZ 81, s. 332 a násl.; Zimmermann, W.: *Zivilprozeßordnung. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung*. § 1030, marg. č. 1; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1030, marg. č. 5. Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 6; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1030, marg. č. 3.

³⁴⁶ Rozhodnutí BGH ze dne 2.10.1962, sp. zn. VI ZR 253/61 anotované in: NJW, 1963, s. 151 a násl.

³⁴⁷ Zimmermann, W.: *Zivilprozeßordnung. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung*. § 1030, marg. č. 1; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1030, marg. č. 5; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 6.

4.4.2.1 Spory, jejichž předmětem je existence nájemního vztahu

Podle ustanovení § 1030 odst. 2 ZPO lze spory týkající se existence nájmu bytu projednat pouze v řízení před soudem. Předmětné ustanovení doplňuje hmotněprávní ochranu nájemce jako slabší strany nájemního vztahu.³⁴⁸ Na rozdíl od předchozí úpravy, jíž bylo předmětné ustanovení inspirováno, je však působnost § 1030 odst. 2 ZPO omezena pouze na spory týkající se bytů v SRN. Zahraniční prostory byly s ohledem na princip teritoriality desáté knihy ZPO z působnosti ustanovení § 1030 odst. 2 ZPO vyňaty.³⁴⁹

Předmětné ustanovení vylučuje z projednání v rozhodčím řízení veškeré spory, které se týkají vzniku, trvání a zániku nájmu bytu. Dále sem patří i spory týkající se podnájmu bytu a nájmu či podnájmu dalších prostor určených k trvalému bydlení, například vysokoškolských kolejí. Podle řady autorů přitom předmětné ustanovení vylučuje nejen arbitrabilitu sporů, v nichž je existence nájmu či podnájmu předmětem řízení, nýbrž i spory, v nichž představuje pouze prejudiciální otázku (například spory o vyklizení bytu).

Ustanovení § 1030 odst. 2 ZPO se naopak nevztahuje na spory, které se přímo netýkají existence nájemního vztahu (například spory ohledně předkupního práva nájemce nebo spory o zvýšení nájemného³⁵⁰) ani spory, které vznikly v souvislosti s ukončením nájemního vztahu, pokud žádná ze stran ukončení nájemního vztahu nezpochybňuje (například spory o náhradu škody). Arbitrabilními jsou dále i veškeré spory týkající se prostor určených pouze ke krátkodobému ubytování (například hotelový pokoj).

³⁴⁸ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 245.

³⁴⁹ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 245.

³⁵⁰ Podle ustanovení § 558 BGB je pronajímatel oprávněn požadovat za podmínek uvedených v tomto ustanovení zvýšení nájemného na částku, která odpovídá obvyklému nájemnému požadovanému v daném místě a v danou dobu za nájem srovnatelných bytových prostor.

4.4.2.2 Ostatní nearbitrabilní spory

Ustanovením § 1030 odst. 3 ZPO jsou z rozhodování v rozhodčím řízení vyňaty spory, jejichž arbitrabilitu vylučují zvláštní předpisy. Předlohou předmětného ustanovení byl článek 1 odst. 5 Vzorového zákona, který novela desáté knihy ZPO doslovně převzala.³⁵¹

Předpisem vylučujícím projednání sporů v rozhodčím řízení podle ZPO je především zákon o soudnictví v pracovněprávních věcech (*Arbeitsgerichtsgesetz*), který obecně zakazuje řešení sporů z individuálního pracovního práva v rozhodčím řízení. Výjimka platí pouze pro určité skupiny zaměstnanců, například filmaře, herce, jevištní umělce, kapitány a členy jejich posádek. Pracovněprávní spory těchto skupin zaměstnanců mohou být rozhodovány v rozhodčím řízení, pokud kolektivní smlouva, která zaměstnance váže, obsahuje rozhodčí doložku, případně pokud se zaměstnanec se zaměstnavatelem výslovně dohodl, že se na ně rozhodčí doložka obsažená v kolektivní smlouvě vztahuje (§ 101 odst. 2 ArbGG).³⁵²

Zákon o soudnictví v pracovněprávních věcech obsahuje komplexní úpravu rozhodčího řízení, na niž se ustanovení desáté knihy ZPO nepoužijí ani subsidiárně (§ 101 odst. 3 ArbGG). Zákon dále upravuje i opravné prostředky proti rozhodčímu nálezu, na základě kterých mohou být rozhodčí nálezy vydané podle tohoto zákona soudem meritorně přezkoumány.³⁵³

V rozhodčím řízení podle zákona o soudnictví v pracovněprávních věcech lze dále rozhodovat spory z kolektivních smluv (například spory o uzavření a trvání kolektivních smluv a o plnění závazků z kolektivních smluv). Pro řešení těchto sporů platí opět pouze úprava obsažená v předmětném zákoně.³⁵⁴

³⁵¹ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 245.

³⁵² Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 549.

³⁵³ Münch, J.: *Schiedsgerichte in Arbeitssachen*. in: Krause, R., Schwarze, R.: *Festschrift für Hansjörg Otto zum 70. Geburtstag am 23. Mai 2008*. Berlin: De Gruyter, 2008. s. 327 a násl.

³⁵⁴ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 549.

4.4.3 Arbitrabilita sporu v problematických oblastech

Přestože jsou od dne účinnosti novely desáté knihy ZPO veškeré majtkové spory považovány za arbitrabilní, vyvolává arbitrabilita určitých oblastí dosud pochybnosti. Jedná se především o spory o neplatnost patentu, spory o udělení a odebrání nucené licence (§ 81 PatG), spory o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady akciové společnosti (§ 246 a § 249 AktG) a společnosti s ručením omezeným a spory související s výkonem rozhodnutí. Následující podkapitoly se otázky jejich arbitrability podrobně věnují, přičemž uvádějí nejen názory zastávané právními teoretiky, nýbrž se snaží seznámit i s přístupem rozhodovací praxe.

4.4.3.1 Spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí

Mezi spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí patří především spory zahájené žalobou na odvrácení výkonu rozhodnutí (*Vollstreckungsabwehrklage*, § 767 ZPO),³⁵⁵ spory zahájené vylučovací žalobou (*Drittwiderrspruchsklage*, § 771)³⁵⁶ a odporové spory v rozdělovacím řízení zahájené věřiteli nebo třetími osobami (§ 878 odst. 1 ZPO).³⁵⁷

Autoři považují odporové spory spíše za arbitrabilní.³⁵⁸ Arbitrabilita sporů zahájených vylučovací žalobou a žalobou na odvrácení výkonu rozhodnutí však již vyvolává pochybnosti.³⁵⁹ V odborné literatuře se objevuje názor, že tyto spory nelze v rozhodčím řízení projednat ani nyní, neboť rozhodčí soud by musel usnesení, jímž soud povolil výkon rozhodnutí, prohlásit za nepřipustné. Pro takové rozhodnutí nemá však rozhodčí soud pravomoc.³⁶⁰

³⁵⁵ Žaloba na odvrácení rozhodnutí směřuje proti nařízenému výkonu rozhodnutí.

³⁵⁶ Vylučovací žalobou se třetí osoby domáhají vyloučení věci z výkonu rozhodnutí v řízení proti oprávněnému.

³⁵⁷ Předmětem odporových sporů v rozdělovacím řízení jsou pořadí a výše, v jaké budou uspokojovány pohledávky jednotlivých věřitelů.

³⁵⁸ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 57, marg. č. 15; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 33; Zöllner, R a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1032, marg. č. 8. K arbitrabilitě odporových sporů se rovněž kloní judikatura BGH. Srov. rozsudek BGH ze dne 3.12.1986, sp. zn. IVb ZR 80/85 publikovaný in: BGHZ 99, s. 143 a násl.

³⁵⁹ Nelle, A.: *Anspruch, Titel und Vollstreckung im internationalen Rechtsverkehr*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2000, s. 550 a násl., Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 13.

³⁶⁰ Nelle, A.: *Anspruch, Titel und Vollstreckung im internationalen Rechtsverkehr*. s. 550; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 31, marg. 5.

4.4.3.2 Spory vzniklé v souvislosti s insolvenčním řízením

Spory vzniklé v souvislosti s insolvenčním řízením jsou podle současné úpravy rozhodčího řízení považovány za arbitrabilní, neboť nemožnost uzavřít smír arbitrabilitu sporu neovlivňuje. Arbitrabilními jsou proto například spory o vyloučení věcí, práv a jiných majetkových hodnot z konkurzní podstaty, spory vzniklé při uspokojování věřitelů z konkurzní podstaty nebo spory o popření pravosti pohledávky (§ 180 InsO).³⁶¹

4.4.3.3 Spory z práva duševního vlastnictví

Z oblasti práva průmyslového vlastnictví vzbuzuje nejvíce pochybností arbitrabilita sporů týkajících se patentů, především sporů o neplatnost patentu a sporů o udělení nebo odebrání nucené licence (§ 81 PatG). Pro tyto spory je podle ustanovení § 36c číslo 2 PatG (*Patentgesetz*) dána výlučná pravomoc patentových soudů (§ 65 odst. 1 PatG).

Autoři přípustnost předmětných sporů k řešení v rozhodčím řízení spíše vylučují.³⁶² Svůj závěr vyvozují z povahy patentů, která není slučitelná s rozhodováním v rozhodčím řízení, neboť rozhodnutí o platnosti či neplatnosti patentu jsou účinná *erga omnes*, a dále z toho,

³⁶¹ Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3465; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1030, marg. č. 11, Flöther, L. F.: *Auswirkungen des inländischen Insolvenzverfahrens auf Schiedsverfahren und Schiedsabrede*. Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag, 2001, s. 60; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 31, marg. č. 5.

³⁶² Názor, podle něhož spory týkající se nucené licence a platnosti patentu nejsou arbitrabilní, se objevuje v důvodové zprávě k novele desáté knihy ZPO. Arbitrabilitu těchto sporů dále odmítla i většina právních teoretiků. Srov. důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 18; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 3; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. s. § 1030, marg. č. 8; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 155; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 196; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 109 a násl.

Naopak pro arbitrabilitu předmětných sporů se vyslovili například Pfaff, D.: *Grenzbewegungen der Schiedsgerichtsbarkeit – Patentinichtigkeit im Schiedsverfahren*. in: Nagel, H., Habscheid, W. J., Schwab, K. H.: *Beiträge zum internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit: Festschrift für Heinrich Nagel zum 75. Geburtstag*. Münster: Verlag Aschendorff, 1987, s. 278 a násl.; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 55, marg. č. 11; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1030, marg. č. 14; Schlosser, P.: *Das neue deutsche Recht der Schiedsgerichtsbarkeit*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. Bielefeld: Giesecking Verlag, 2000, s. 182. Rozhodovací praxe BGH a soudů vyšší instance se k dané problematice staví jednotně a předmětné spory pokládá za nearbitrabilní. Srov. rozsudek BGH ze dne 25.01.1983, sp. zn. X ZR 47/82 publikovaný in: BGHZ 86, s. 330 a násl. a usnesení Bayerisches Oberstes Landesgericht ze dne 15.12.1999, sp. zn. 4Z Sch 23/99 anotované in: Příloha BB, 1999, č. 50, s. 16 a násl.

že patenty jsou udělovány veřejnoprávními (správními) akty. Pro projednání předmětných sporů je navíc stanovena výlučná pravomoc patentových soudů jako zvláštní soudní soustavy, která je rovněž pokládána za překážku arbitrability sporu.³⁶³ Arbitrabilita ostatních sporů týkajících se patentů (nejčastěji sporů o užití patentu) je naopak nesporná.³⁶⁴

Arbitrabilními jsou dále i veškeré spory týkající se ostatních předmětů průmyslového vlastnictví.³⁶⁵ Na rozdíl od sporu o platnost patentu, jehož arbitrabilita není zcela jednoznačná, spor o výmaz obchodní známky je považován za arbitrabilní. Jediným omezením je ustanovení § 14 odst. 6 WahrnG, podle něhož rozhodčí smlouva uzavřená pro budoucí (nikoli již vzniklé) spory musí umožňovat volbu mezi rozhodčím řízením a řízením před soudem (§ 16 WahrnG). Arbitrabilními jsou dále i spory týkající se autorského práva (například spory uváděné v ustanoveních § 104 a § 105 UrhG), včetně sporů týkajících se osobnostních práv autorů děl.³⁶⁶

4.4.3.4 Spory vyžadující aplikaci soutěžního práva

Novela desáté knihy ZPO ukončila dlouhodobý teoretický spor o to, zda lze v rozhodčím řízení projednávat spory vyžadující aplikaci norem soutěžního práva či nikoliv. Novelou

³⁶³ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R.A.: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 230; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 196; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 18. Uváděný závěr není však zcela jednoznačný. Lze proti němu argumentovat tím, že výlučná pravomoc soudů není podle německého práva důvodem pro vyloučení arbitrability sporů. Nedostatek arbitrability sporů dále nevyplývá ani z povahy patentu, neboť zahraniční právní řády arbitrabilitu sporů týkajících se patentů bez omezení připouštějí. Autoři v tomto ohledu poukazují na švýcarskou a americkou právní úpravu. Pfaff, D.: *Grenzbewegungen der Schiedsgerichtsbarkeit – Patentnichtigkeit im Schiedsverfahren*. in: Nagel, H., Habscheid, W. J., Schwab, K. H.: *Beiträge zum internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit: Festschrift für Heinrich Nagel zum 75. Geburtstag*. s. 278 a násl.; Berger, K. P.: *Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht in der Praxis – Analyse und aktuelle Entwicklungen*. RIW, 2001, s. 11 a násl.; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3463.

³⁶⁴ Rozsudek Bayerisches Oberstes Landesgericht ze dne 15.12.1999, sp. zn. 4Z Sch 23/99 anotovaný in: EwiR, 2000, č. 1, s. 199 a násl.; Benkard, G.: *Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz*. München: C.H.Beck, 1993, § 143, marg. č. 13.

³⁶⁵ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 3; Albrechtkirchinger, G., Kretschmer, F.: *Schiedsgerichtsbarkeit und gewerblicher Rechtsschutz in der Internationalen Diskussion*. in: Plantey, A., Glossner, O.: *Festschrift für Ottarndt Glockner zum 70. Geburtstag*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1994, s. 11 a násl.; Ochmann, R.: *Das schiedsrichterliche Verfahren unter Berücksichtigung der gewerblichen Schutzrechte und seine Vor- und Nachteile gegenüber dem staatlichen Gerichtsverfahren*. GRUR, 1993, č. 3, s. 255 a násl.

³⁶⁶ Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1030, marg. č. 15; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 195.

bylo zrušeno ustanovení § 91 GWB považované za jedinou překážku arbitrability těchto sporů, neboť zákonodárce dospěl k závěru, že dodržování základních principů soutěžního práva lze zajistit nejen vyloučením arbitrability předmětných sporů, nýbrž i cestou následné kontroly rozhodčích nálezů v řízení o jejich zrušení či výkonu.³⁶⁷ Na rozšíření okruhu arbitrabilních sporů o spory vyžadující aplikaci soutěžních norem lze tak dále demonstrovat vliv mezinárodní obchodní arbitráže na vnitrostátní právní úpravu.

4.4.3.5 Spory z oblasti práva obchodních společností

Pro spory z oblasti práva obchodních společností může být pravomoc rozhodčího soudu založena buď rozhodčí smlouvou uzavřenou individuálně nebo rozhodčí doložkou, která je součástí zakladatelského dokumentu. Rozhodčí doložka může být přitom obsažena pouze ve stanovách akciové společnosti a ve společenské smlouvě společnosti s ručením omezeným. V zakladatelských dokumentech ostatních druhů společností (veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti atd.) je její začlenění nepřípustné.

Formální náležitosti stanovené v ustanovení § 1031 ZPO se v případě rozhodčí doložky obsažené v zakladatelském dokumentu společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti neuplatní, neboť rozhodčí doložka je jakožto součást zakladatelského dokumentu uzavírána ve formě notářského zápisu (§ 23 odst. 1 AktG a § 2 odst. 1 GmbHG). Pro rozhodčí řízení konané na základě doložky obsažené v zakladatelském dokumentu platí však ustanovení desáté knihy ZPO bez jakýchkoli odchylek (§ 1066 ZPO).³⁶⁸

4.4.3.5.1 *Spory o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady kapitálové společnosti*

Z hlediska sporů z oblasti práva obchodních společností byla předmětem největšího zájmu právních teoretiků arbitrabilita sporů o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady

³⁶⁷ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 246; Günther, K.: *Kartellstreitigkeiten vor Schiedsgerichten*. in: Habscheid, W. J., Schwab, K. H.: *Festschrift für Heinrich Nagel zum 75. Geburtstag*. s. 254.

³⁶⁸ Schütze, R. A.: *Zur notariellen Beurkundung von Schiedsvereinbarungen*. BB, 1992, č. 27, s. 1877 a násl.; Schmidt, K.: *Gesellschaftsrecht*. 4. vydání, Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag, 2002, s. 79.

akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným³⁶⁹ Odpůrci jejich arbitrability uváděli řadu důvodů,³⁷⁰ proč by tyto spory měly být řešeny pouze v soudním řízení. Nejdůležitějším z nich byla skutečnost, že zatímco soudní rozhodnutí ve sporu o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady působí *erga omnes*, tj. zavazuje i osoby, které nebyly stranou předmětného řízení (§ 248 a § 249 AktG), rozhodčí nález působí jen *inter partes*, tj. jen mezi stranami (§ 1055 ZPO). S tímto názorem se ztotožnil i BGH a ve svých starších rozhodnutích odmítl arbitrabilitu předmětných sporů právě z důvodu nedostatku účinku rozhodčího nálezu *erga omnes*.³⁷¹

Zastánci arbitrability předmětných sporů z judikatury BGH dovodili, že arbitrabilita sporů by byla patrně dána, pokud by rozhodčí doložka obsažená v zakladatelském dokumentu, případně pravidla rozhodčího řízení zněla tak, aby rozhodčí nález vydaný ve sporu o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady kapitálové společnosti vyvolával účinky *erga omnes*. Jako příklad uváděli postup, podle něhož by o sporu o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady proběhlo pouze jedno rozhodčí řízení, jehož by se účastnili všichni společníci (či akcionáři), případně postup, podle něhož by o veškerých žalobách podaných v jedné věci rozhodoval stejný rozhodčí soud jmenovaný třetí nezávislou osobou nebo způsobem, na němž by se podíleli všichni společníci (či akcionáři).³⁷²

Soudní praxe se s těmito úvahami ztotožnila a v následujícím rozhodnutí arbitrabilitu předmětných sporů uznala. BGH zde shledal, že účinku rozhodčího nálezu *erga omnes* lze docílit i odpovídající úpravou rozhodčí doložky obsažené ve společenské smlouvě, pokud úprava a průběh předvídaného rozhodčího řízení zaručují účastníkům stejnou právní ochranu jako soudní řízení. BGH zde zároveň stanovil i kritéria, která musí být splněna,

³⁶⁹ Výrazem „spory o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným“ označujeme spory podle ustanovení § 241 a násl. AktG, jimiž jsou spory o tzv. popření usnesení valné hromady (§ 246 a násl. AktG) a spory o vyslovení neplatnosti valné hromady (§ 249 a násl. AktG). Předpokladem popření usnesení valné hromady obchodní společnosti je, že oprávněná osoba se vady předmětného usnesení dovolá. Naopak neplatnost usnesení valné hromady podle ustanovení § 249 a násl. AktG nastává *ex lege*.

³⁷⁰ Často uváděnými důvody byla nemožnost uzavřít ve sporech o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady kapitálové společnosti smír a výlučná věcná příslušnost zemských soudů (*Landgericht*). Požadavek smíru jako předpokladu arbitrability byl však odstraněn novelou desáté knihy ZPO, která rovněž uzavřela, že výlučná věcná či místní příslušnost soudů nemůže být považována za překážku arbitrability sporu. Srov. důvodovou zprávu k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 244.

³⁷¹ Například rozsudek BGH ze dne 11.7.1966, sp. zn. II ZR 134/65 anotovaný in: NJW, 1966, s. 2055 a násl.; rozsudek BGH ze dne 28.5. 1979, sp. zn. III ZR 18/77 anotovaný in: NJW, 1979, s. 2567 a násl.; rozsudek BGH ze dne 29.3.1996, sp. zn. II ZR 124/95 publikovaný in: BGHZ 132, s. 278 a násl.

³⁷² Roth, G. H.: *Schiedsklauseln in Gesellschaftsverträgen*. in: Briner, R. a kol.: *Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel*. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2001, s. 318 a násl.

aby spory o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady kapitálové společnosti byly považovány arbitrabilní.³⁷³

4.4.3.5.2 *Ostatní spory z oblasti práva obchodních společností*

Arbitrabilita sporů mezi společníky navzájem nebo mezi společnostmi a společníky je od účinnosti novely desáté knihy ZPO naopak nesporná. Patří mezi ně například spory o to, zda je určitá osoba společníkem společnosti či nikoliv a spory týkající se práva na poskytnutí informací o společnosti jejím společníkovi a práva nahlédnout do účetních knih (§ 51a GmbHG).³⁷⁴ V rozhodčím řízení lze dále projednat i spory o náhradu škody způsobené společnosti jejími jednáními, členy dozorčí rady nebo členy představenstva (§ 43 GmbHG, § 50 AktG). Ustanovení, podle nichž v těchto sporech nelze uzavřít smír, jsou z hlediska arbitrability sporů bez významu.³⁷⁵

4.5 **Dílčí závěr**

Problematika arbitrability sporu je v mezinárodních úmluvách upravena jen prostřednictvím kolizních norem. Věcnou úpravu v zásadě neobsahuje ani Vzorový zákon. Přestože poznámka pod čarou k článku 1 odst. 1 interpretuje pro účely Vzorového zákona pojem „obchodní“, nelze toto ustanovení vykládat jako normu, dle níž by veškeré právní vztahy uváděné v poznámce pod čarou mohly být řešeny v rozhodčím řízení. Vzorový zákon tento výklad vyloučil v článku 1 odst. 5 Vzorového zákona, podle něhož mají národní právní předpisy upravující arbitrabilitu sporů před ustanoveními Vzorového zákona přednost.

³⁷³ Těmito předpoklady jsou:

- 1) Rozhodčí smlouva musí být v zakladatelském dokumentu obsažena se souhlasem všech společníků nebo, není-li obsahem zakladatelského dokumentu, musí být uzavřena všemi společníky.
- 2) Musí být zajištěno, že všichni společníci, vyjma společníků, kteří jsou členy statutárního orgánu nebo statutárním orgánem, budou informováni o zahájení a průběhu rozhodčího řízení, aby se řízení mohli účastnit jako vedlejší účastníci.
- 3) Všichni společníci musí mít možnost podílet se na výběru a jmenování rozhodce nebo rozhodce musí být jmenován třetí nezávislou a nestrannou osobou.
- 4) Veškeré spory týkající se stejné vady jednoho usnesení valné hromady musí projednávat stejný rozhodčí soud.

³⁷⁴ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 2.

³⁷⁵ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1030, marg. č. 2; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1030, marg. č. 8.

Úprava arbitrability sporu v německém i českém právním řádu odráží současné tendence vývoje rozhodčího řízení. Okruh sporů, které lze projednat v rozhodčím řízení, se postupně rozšiřuje. V porovnání s předchozí českou úpravou rozhodčího řízení došlo v ZRŘ k významnému rozšíření okruhu arbitrabilních sporů, neboť ZRŘ připustil arbitrabilitu vnitrostátních sporů. Z hlediska kritérií arbitrability mohou být v rozhodčím řízení rozhodovány pouze spory majetkového charakteru, k jejichž projednání by byla jinak dána pravomoc soudu a o jejichž předmětu lze uzavřít smír. V tomto ohledu jsou jedinou výjimkou určité spory podle zákona o elektronických komunikacích, o nichž jinak rozhoduje správní orgán.

Z projednání v rozhodčím řízení jsou naopak vyloučeny majetkové spory související s insolvenčním řízením a vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí, neboť výsledek těchto sporů ovlivňuje podle důvodové zprávy k ZRŘ výsledek řízení o výkonu rozhodnutí a insolvenčního řízení.³⁷⁶ Zákonodárce tím měl patrně na mysli, že předmětné spory ovlivňují nejen postavení sporných stran, nýbrž i třetích osob, a proto jejich projednání v rozhodčím řízení nelze připustit.

Německá právní úprava je v oblasti přípustnosti sporů k řešení v rozhodčím řízení výrazně liberálnější. Její inspirací se v tomto ohledu stala švýcarská právní úprava, která umožňuje projednávat v rozhodčím řízení veškeré majetkové vztahy. V souladu s touto předlohou pokládá německé právo veškeré majetkové spory za arbitrabilní, přičemž ustanovení omezující či vylučující možnost uzavření smíru nemají z hlediska arbitrability majetkových sporů žádný význam. Desátá kniha ZPO dále připouští i arbitrabilitu určitých nemajetkových sporů. V jejich případě však již požaduje, aby o těchto sporech bylo možné uzavřít smír. Arbitrabilita nemajetkových sporů je tak spíše výjimkou. V rozhodčím řízení lze dále projednat i úzkou skupinu sporů veřejnoprávní povahy.

Liberálnější přístup německého práva k arbitrabilitě sporů se dále projevuje i při posuzování sporů, jejichž přípustnost k řešení v rozhodčím řízení je tradičně považována za spornou. Z pohledu německého práva je arbitrabilita sporu zpochybňována zejména v případě sporů týkajících se platnosti patentů, udělení a odebrání nucené licence. V odborných kruzích je však zastáván i opačný názor, podle něhož je projednání těchto sporů v rozhodčím řízení přípustné. Autoři v této souvislosti odkazují na švýcarskou a

³⁷⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Dostupná na: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm> (citováno: 15.1.2012).

americkou právní úpravu, které arbitrabilitu v záležitostech patentů dovolují. Podle převažujícího názoru je však arbitrabilita ve sporech týkajících se platnosti patentu a nucených licencí vyloučena. U ostatních sporů z práv duševního vlastnictví je arbitrabilita naopak nesporná.

Problematickou se jeví i arbitrabilita sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Autoři se obecně staví spíše na stranu jejich přípustnosti k řešení v rozhodčím řízení, opačný názor převažuje jen v případě vylučovací žaloby a žaloby na odvrácení výkonu rozhodnutí. Spory související s insolvenčním řízením jsou naopak považovány za arbitrabilní.

Z hlediska českého práva se k problematickým oblastem řadí i některé skupiny velmi běžných sporů, včetně sporů zahájených žalobou na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, a sporů týkajících se vlastnického práva a jiných věcných práv k nemovitostem. Rozhodovací praxe i odborná literatura se však již v obou případech přiklonily na stranu arbitrability těchto sporů.

Dalšími oblastmi, jejichž arbitrabilita často vzbuzuje pochybnosti, jsou určité skupiny sporů z oblasti práva průmyslového vlastnictví, autorského práva a spory zahrnující použití norem soutěžního práva. V českém právu není posouzení arbitrability těchto sporů příliš obtížné. Jejich arbitrabilita závisí zejména na skutečnosti, zda lze v těchto sporech uzavřít smír či nikoli. Spory týkající se platnosti patentů proto nemohou být předmětem rozhodčího řízení. Ze stejného důvodu se rovněž nepřipouští ani arbitrabilita sporů z osobnostních práv autorů děl.

Obě porovnávané právní úpravy umožňují, aby zakladatelské dokumenty obchodních společností obsahovaly rozhodčí doložku, podle níž budou projednávány spory vzniklé mezi společníky (akcionáři) navzájem a mezi společníky (akcionáři) a společností. Okruh společností, v jejichž zakladatelském dokumentech může být rozhodčí doložka obsažena, se však liší. Zatímco české právo nestanoví v tomto ohledu žádné omezení, německé právo dovoluje začlenit rozhodčí doložku pouze do společenské smlouvy společnosti s ručením omezeným a do stanov akciové společnosti.

Při stanovení skupin sporů, které lze v rozhodčím řízení rozhodnout, je německé právo opět liberálnější. Zatímco české právo umožňuje projednat v rozhodčím řízení jen úzký okruh sporů vzniklých v souvislosti s účastí na obchodní společnosti (například spory

týkající se výplaty dividend), podle německého práva může být předmětem rozhodčího řízení i spor o vyloučení společníka ze společnosti ručením omezeným, případně spor o to, zda subjekt práva je společníkem (akcionářem) či nikoliv. Rozhodčí soud může rovněž vyslovit neplatnost usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným či akciové společnosti.

Z výkladů uváděných výše je zřejmé, že úprava arbitrability sporu v německém právu odráží vysokou míru důvěry zákonodárce v rozhodčí řízení. Úprava je i v souladu s moderními trendy rozhodčího řízení, jejichž odrazem je v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže tzv. doktrína druhého pohledu. Podle této koncepce lze v rozhodčím řízení projednat širokou škálu sporů a vydané rozhodčí nálezy zrušit, případně jejich výkon odepřít jen tehdy, pokud odporují veřejnému pořádku. V tomto ohledu se německá právní úprava tzv. doktríně druhého pohledu velmi podobá.

Na druhou stranu se však německá právní úprava jeví jako důslednější při ochraně slabších stran právních vztahů. Arbitrabilitu pracovněprávních sporů připouští jen ve velmi omezeném rozsahu, pro rozhodčí řízení v těchto sporech navíc obsahuje zcela svébytnou úpravu přizpůsobenou jejich charakteru. Z projednání v rozhodčím řízení dále vyjímá spory, jejichž předmětem je existence nájemního vztahu k bytu či obdobnému prostoru určenému k trvalému či dlouhodobému bydlení. Arbitrabilitu spotřebitelských sporů naopak neomezuje, neboť ochranu spotřebitelů zajišťuje jinými právními prostředky.

České právo se z vyjmenovaných skupin subjektů práv věnuje jen spotřebitelům, pro které s účinností od 1.4.2012 zavedlo novou komplexní úpravu rozhodčího řízení. Nájemci bytů a obdobných prostor se ZRŘ ani jiný právní předpis v souvislosti s rozhodčím řízením nezabývá. Ochrana zaměstnanců spíše než právní úprava zajišťují v současné době autoři odborných publikací, kteří se snaží zdůvodnit, proč by spory týkající se platnosti ukončení pracovního poměru měly být, resp. jsou vyloučeny z rozhodování v rozhodčím řízení. Jejich argumenty nejsou však příliš silné, v odborné literatuře se navíc začínají objevovat i názory, že pracovněprávní spory jsou arbitrabilní bez omezení. Patrně by proto bylo vhodné, aby do ZRŘ byla začleněna alespoň dílčí úprava týkající se určitých pracovněprávních sporů, která by pomohla předejít obdobným problémům, s nimiž se do nedávné doby potýkali spotřebitelé.

5. FORMA ROZHODČÍ SMLOUVY

Problematika formy rozhodčí smlouvy je na rozdíl od jejích ostatních náležitostí upravena v mezinárodních úmluvách přímými normami, jimiž úmluvy požadavky kladené na její formu unifikují. Mezinárodní úmluvy zpravidla podmiňují platnost rozhodčí smlouvy dodržáním písemné formy. Požadavek písemnosti rozhodčí smlouvy se dále objevuje i v řadě národních právních řádů, včetně české a německé právní úpravy.³⁷⁷

Jedním z nejčastěji uváděných důvodů písemnosti rozhodčí smlouvy jsou její závažné právní následky, kterých by si obě strany měly být v okamžiku uzavírání smlouvy vědomy a na které je obligatorní písemná forma upozorňuje.³⁷⁸ Neméně důležitým důvodem je otázka dokazování existence rozhodčí smlouvy.³⁷⁹ Písemně zachycená smlouva stranám umožňuje snadno prokázat, zda a za jakých podmínek se na řešení sporů v rozhodčím řízení dohodly. Pokud by se proto právní řády v budoucnu od obligatorní písemné formy odvrátily, strany by na ní patrně často trvaly samy.

V souvislosti s rozvojem mezinárodního obchodu i vývojem komunikačních technologií se problematika písemnosti rozhodčí smlouvy stává předmětem značného zájmu právní teorie i praxe. Otázkou je nejen okruh komunikačních prostředků, jimiž lze rozhodčí smlouvu platně sjednat, nýbrž i samotná písemnost rozhodčí smlouvy, tj. zda je písemná forma rozhodčí smlouvy skutečně opodstatněná. Současný legislativní vývoj naznačuje v tomto ohledu určitou diferenciaci. V oblasti mezinárodního obchodu jsou náležitosti kladené na formu rozhodčí smlouvy uvolňovány a od její písemnosti lze upustit či tento požadavek alespoň výrazně zmírnit.³⁸⁰ V oblasti spotřebitelských sporů se právní řády naopak vydávají zcela odlišným směrem a v zájmu ochrany spotřebitelů zavádějí pro jimi uzavírané rozhodčí smlouvy zvláštní formální náležitosti.

³⁷⁷ Výjimkami jsou například Švédsko, Norsko a Dánsko, které nestanoví pro formu rozhodčí smlouvy žádné požadavky. Lze ji proto platně uzavřít i ústně. Dalším příkladem je i anglická právní úprava, která ústně uzavřenou rozhodčí smlouvu považuje za písemnou. Srov: Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 148.

³⁷⁸ Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. s. 159; van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. Deventer, Antwerp, Boston, London, Frankfurt: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981, s. 173, Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 61.

³⁷⁹ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 360; Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 148; Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. s. 159.

³⁸⁰ Tuto tendenci patrně nejlépe ilustruje článek 7 Vzorového zákona ve znění schváleném v roce 2006, jehož druhá varianta dokonce odhlíží od stanovení jakýchkoli formálních náležitostí rozhodčí smlouvy a dovoluje ji uzavřít jakoukoli formou.

V následujících podkapitolách je podrobně popsána úprava formy rozhodčí smlouvy z pohledu mezinárodních úmluv, Vzorového zákona a porovnávaných právních řádů. Pozornost je přitom věnována především problematice formy rozhodčí smlouvy uzavírané v obchodních vztazích.³⁸¹

5.1 Forma rozhodčí smlouvy podle Newyorské úmluvy

Podle prvotní koncepce Newyorské úmluvy měla být forma rozhodčí smlouvy upravena v samostatném protokolu,³⁸² který měl být přílohou úmluvy. Newyorská úmluva se měla věnovat pouze problematice uznání a výkonu rozhodčího nálezu. V závěru konference svolané pro její přijetí byl však text protokolu začleněn do úmluvy jako článek II odst. 2.³⁸³

Účastníci se konference se tímto krokem snažili zajistit jednotné posuzování formy rozhodčí smlouvy ve smluvních státech Newyorské úmluvy a její mezinárodní uznání při dodržení jednodušších požadavků než takových, které obsahoval Ženevský protokol. Newyorská úmluva proto v předmětném ustanovení stanovila maximální požadavky kladené na formu rozhodčí smlouvy a smluvní státy zavázala k tomu, aby při jejich dodržení rozhodčí smlouvu uznaly.³⁸⁴

Konečné znění článku II odst. 2 Newyorské úmluvy bylo předmětem intenzivní diskuse. Někteří účastníci konference přistupovali k formě rozhodčí smlouvy velmi liberálně,³⁸⁵ z důvodu unifikace úpravy se však konference přiklonila k relativně striktní úpravě, která

³⁸¹ Problematika rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelských smluv je z důvodu řady jejích zvláštností komplexně rozebrána v kapitole 10. této práce, v rámci níž byla značná pozornost věnována problematice jejích formálních náležitostí.

³⁸² Srov. návrh protokolu dostupný na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/NY-conf/e-conf-26-1/52-N5813405.pdf> (citováno: 15.3.2012).

³⁸³ Doc. E/CONF.26/SR.21 dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/NY-conf/e-conf-26-sr/21-N5815711.pdf> (citováno: 1.5.2012); Bertheau, T. R.: *Das New Yorker Abkommen vom 10. Juni 1958 über die Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Schiedssprüche*. Zürich: Verlag Schulthess & Co. AG, 1965, s. 24 a násl.

³⁸⁴ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 56; Bertheau, T. R.: *Das New Yorker Abkommen vom 10. Juni 1958 über die Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Schiedssprüche*. s. 26.

³⁸⁵ Zástupci Nizozemí navrhovali, aby písemnou dohodou podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy bylo i písemné potvrzení rozhodčí smlouvy jedné ze stran, proti kterému druhá strana nevznesla žádné námitky. Belgická delegace vznesla návrh, aby vymezení písemné formy rozhodčí smlouvy bylo z Newyorské úmluvy vypuštěno a přenecháno národním právním řádům. Srov. Doc. E/CONF.26/L.54 dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/NY-conf/e-conf-26-1/54-N5813409.pdf> (citováno: 1.5.2012).

byla přijatelná pro širší okruh států, a platnost rozhodčí smlouvy podmínila její písemností.³⁸⁶

Požadavek písemné formy pokládá Newyorská úmluva za splněný, pokud je smlouva, jejíž součástí je rozhodčí doložka, nebo rozhodčí smlouva podepsána stranami, obsažena ve výměně dopisů nebo telegramů.³⁸⁷ První způsob uzavření rozhodčí smlouvy je z hlediska formálních náležitostí přísnější. Rozhodčí smlouva, případně smlouva obsahující rozhodčí ujednání, musí být podepsána oběma stranami a mezi stranami musí dojít k výměně podepsaných listin. Podpisy však nemusí být uvedeny na jedné listině.³⁸⁸

Je-li rozhodčí smlouva uzavírána výměnou dopisů či telegramů, jsou požadavky kladené na rozhodčí smlouvu mírnější. Podmínkou platnosti rozhodčí smlouvy je pouze výměna předmětných listin.³⁸⁹ Odborná literatura³⁹⁰ i judikatura zahraničních soudů³⁹¹ shodně uvádějí, že telegramy ani dopisy, jimiž je rozhodčí smlouva uzavírána, nemusí být podepsány. Ojedinelá rozhodnutí (obvykle staršího data) zastávající opačný názor³⁹² jsou nesprávná.³⁹³

³⁸⁶ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation.* s. 196; Kaplan, N.: *Is the Need for Writing as Express in the New York Convention and the Model Law Out of Step with Commercial Practice?* *Arbitration International*, 1996, č. 1, s. 28 a násl.

³⁸⁷ Newyorská úmluva vychází důsledně z požadavku písemné formy, s čímž se v zásadě jednoznačně ztotožnila i judikatura zahraničních soudů. Srov. například rozhodnutí ve věci *Frey v. Cuccaro*, kde italský soud uvedl, že rozhodčí doložka uzavřená na základě obchodních zvyklostí platných v oblasti obchodu se dřevem nespĺňuje požadavky na formu rozhodčí smlouvy podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy. Rozhodnutí Corte di Appello di Napoli ve věci *Frey v. Cuccaro* ze dne 13.12.1974 in: Lowenfeld, A.: *International Litigation and Arbitration.* s. 349 a násl.

Přesto se lze zahraniční judikatuře setkat i s rozhodnutími, v nichž soudy uznaly platnost rozhodčí smlouvy uzavřené konkludentně. Pro taková rozhodnutí však Newyorská úmluva neposkytuje žádnou oporu a nelze je proto považovat za správná. Srov. rozhodnutí ve věci *Smita Conductors Ltd vs Euro Alloys Ltd*, kde indický Nejvyšší soud shledal, že předpoklady dané článkem II odst. 2 Newyorské úmluvy naplňuje i faktické jednání, v tomto případě zaslání objednaného zboží. Rozhodnutí Supreme Court of India ve věci *Smita Conductors Ltd v. Euro Alloys Ltd* ze dne 31.8.2001, dostupné na: <http://www.indiankanoon.org/doc/1699016/> (citováno: 20.5.2012).

³⁸⁸ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* s. 139 a násl.

³⁸⁹ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation.* s. 194; Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration.* s. 159; Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit.* marg. č. 373 a násl.

³⁹⁰ Born, G. B.: *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials.* Svazek I, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009, s. 597; Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit.* marg. č. 373 a násl.

³⁹¹ Srov. například rozhodnutí United States District Court for the Southern District of California ve věci *Chloe Z Fishing Co., Inc. et al., v. Odyssey Re (London) Limited, formerly known as Sphere Drake Insurance P.L.C., et al.* ze dne 26.4.2000 in: van den Berg, A. J.: *YCA.* Svazek XXVI, Deventer: Kluwer Law International, 2001, s. 910 a násl.

³⁹² Srov. například rozhodnutí ve věci *Finagrain Compagnie Commerciale Agricole et Financière SA v. Patano snc*, kde italský soud dospěl k závěru, že rozhodčí smlouva uzavřená výměnou nepodepsaných faxových zpráv nezakládá platnou rozhodčí smlouvu ve smyslu článku II odst. 2 Newyorské úmluvy.

Největším nedostatkem Newyorské úmluvy, který se projevil brzy po jejím přijetí, se stal okruh komunikačních prostředků, jimiž lze rozhodčí smlouvu uzavřít. Newyorská úmluva vyjmenovala veškeré komunikační prostředky, která byly v 50. letech minulého století známé a užívané. Odborná literatura³⁹⁴ a rozhodovací praxe³⁹⁵ použití článku II odst. 2 Newyorské úmluvy rozšířily na fax, který se do určité míry podobá telegramu, jednajícími stranám však poskytuje vyšší míru jistoty. O jeho zařazení mezi komunikační prostředky ve smyslu předmětného ustanovení proto neměly výraznější pochybnosti.

Nejasnosti však vyvolává elektronická komunikace,³⁹⁶ která je dnes běžnou součástí právního styku, Newyorská úmluva na ni však ze zřejmých příčin nepamatuje. Odborná literatura uvádí řadu důvodů, proč by elektronická komunikace měla být mezi komunikační prostředky podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy zahrnuta. Argumentuje především zněním předmětného ustanovení, které uvádí veškeré v 50. letech 20. století běžně užívané prostředky písemné komunikace. Dokládá tím záměr autorů Newyorské úmluvy umožnit uzavření rozhodčí smlouvy libovolnými komunikačními

Rozhodnutí Corte di Appello, Bari ve věci *Finagrain Compagnie Commerciale Agricole et Financière SA v. Patano snc* ze dne 30.11.1989 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXI, The Hague: Kluwer Law International, 1996, s. 571 a násl.

³⁹³ Landau, T., Moollan, S.: *Article II and the Requirement of Form, Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. London: Cameron May, 2008, s. 194.

³⁹⁴ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 204; Bertheau, T. R.: *Das New Yorker Abkommen vom 10. Juni 1958 über die Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Schiedssprüche*. s. 31; Samuel, A.: *11 Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Weiss, U.S. and West German Law*, s. 85; Craig, W. L., Park, W., W., Paulsson, I.: *International Chamber of Commerce Arbitration*. 3. vydání, Paris: Oceana – ICC Publishing, 2000, s. 56.

³⁹⁵ Například rozhodnutí ve věci *Gabriel Capital, L.P. et alia v. CAIB Investmentbank Aktiengesellschaft, etc. and CIS Emerging Growth Limited*, kde Nejvyšší soud USA dospěl k závěru, že fax je obdobou dopisu a telegramu. Rozhodčí smlouvu ve smyslu článku II odst. 2 Newyorské úmluvy lze proto platně uzavřít i výměnou faxových zpráv. Obdobně rozhodovaly například rakouský nejvyšší soud a německý zemský soud v Hamburku, které působnost článku II odst. 2 Newyorské úmluvy rovněž rozšířily i na rozhodčí smlouvy sjednané výměnou faxových zpráv. Veškerá citovaná rozhodnutí dokládají, že při výkladu článku II odst. 2 Newyorské úmluvy je třeba přihlížet k vývoji komunikačních technologií a výčet komunikačních prostředků uvedený v článku II odst. 2 Newyorské úmluvy nepovažovat za úplný. Srov. rozhodnutí Supreme Court, New York County ve věci *Gabriel Capital, L.P. et alia v. CAIB Investmentbank Aktiengesellschaft, etc. and CIS Emerging Growth Limited* ze dne 25.4.2006 dostupné na: http://ny.findacase.com/research/wfrmDocViewer.aspx/xq/fac.20060425_0003912.NY.htm/qx (citováno: 18.4.2012); rozhodnutí Oberlandesgericht Hamburg ze dne 30.7.1998, sp. zn. 6 Sch 3/98 in: van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*, Svazek XXV, The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 715; rozhodnutí Oberster Gerichtshof ze dne 17.12.1971, sp. zn. 1 Ob 334/71 anotované in: *Juristische Blätter*, 1974, č. 96, s. 629 a násl.

³⁹⁶ Mezi prostředky elektronické komunikace patří především elektronická pošta (e-mail), dále sem patří například zprávy zasílané programy „instant messaging“ (například Windows Messenger, ISQ) nebo službou EDI, které se svou povahou blíží e-mailu, a webové formuláře. České ani německé právo okruh komunikačních prostředků považovaných za elektronickou komunikaci nijak nevymezuje.

prostředky, jimiž lze rozhodčí smlouvu zachytit písemně.³⁹⁷ Článek II odst. 2 Newyorské úmluvy je proto třeba vykládat v tomto směru a jeho působnost rozšířit i na rozhodčí smlouvy uzavřené prostředky elektronické komunikace. Možnost uzavřít rozhodčí smlouvu pomocí elektronické komunikace lze dále opřít o přípustnost telegramu, který jednajícím osobám poskytuje nižší míru jistoty než elektronická komunikace.³⁹⁸

Nezbytným předpokladem platnosti rozhodčí smlouvy je přitom stejně jako u dopisů a telegramů výměna e-mailů či obdobných elektronických zpráv.³⁹⁹ K popsáným závěrům se přiklonila i judikatura zahraničních soudů, která v nejnovějších rozhodnutích platnost rozhodčích smluv uzavřených elektronicky uznala.⁴⁰⁰

Článkem II odst. 2 Newyorské úmluvy a jeho souladem s rozvojem komunikačních technologií se dále zabývala komise UNCITRAL. Její pracovní skupina pro rozhodčí řízení a konciliaci připravovala od roku 2000 text doporučení, podle něhož by byl předmětný článek vykládán ve smyslu Vzorového zákona.⁴⁰¹ Iniciativa pracovní skupiny vyústila v červnu 2006 v přijetí doporučení UNCITRAL, v němž komise uvedla, že výčet

³⁹⁷ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation.* s. 204; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 389, marg. č. 7; Born, G. B.: *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials.* Svazek I., s. 597; Samuel, A.: *11 Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Swiss, U.S. and West German Law.* s. 85; Craig, W. L., Park, W., Paulsson, I.: *International Chamber of Commerce Arbitration.* s. 56; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* s. 64; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 45.

³⁹⁸ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* s. 64.

³⁹⁹ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation.* s. 194.

⁴⁰⁰ Například rozhodnutí ve věci *Carbomin S.A. v. Ekton Corp.*, kde švýcarský odvolací soud v Ženevě uvedl, že článek II „contemplates in a general way the transmission by telecommunication of messages which are reproduced in a lasting format“, čímž mezi komunikační prostředky, jimiž lze uzavřít rozhodčí smlouvu podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy zahrnul i e-mailovou korespondenci. K platnosti rozhodčí smlouvy uzavřené elektronicky se dále přiklonila pákistánská judikatura v rozhodnutí Nejvyššího soudu v Karáči ve věci *Metropolitan Steel Corporation Ltd. v. Macsteel International U.K. Ltd.* Spíše k opačnému názoru se přiklonil norský odvolací soud, který v rozhodnutí ze dne 16.8.1999 vyjádřil pochybnosti o tom, zda lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít výměnou e-mailů. Neplatnost rozhodčí smlouvy posuzované v tomto případě však opřel o jiné důvody. Srov. rozhodnutí Court of Appeal of Geneva ve věci *Carbomin S.A. v. Ekton Corp.* ze dne 14.4.1983 in: van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*, Svazek XII, Deventer: Kluwer Academic Publishers, 1987, s. 502 a násl.; rozhodnutí High Court of Karachi ve věci *Metropolitan Steel Corporation Ltd. v. Macsteel International U.K. Ltd.* ze dne 7.3.2006 dostupné na: <http://www.paklawsearch.com/detailview.php?pid=794> (citováno: 3.3.2012); rozhodnutí Hålogaland Court of Appeal ze dne 16.8.1999, sp. zn.: van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*, Svazek XXVII, Deventer: Kluwer Academic Publishers, 2002, s. 519 a násl.

⁴⁰¹ Srov. dokumenty pracovní skupiny UNCITRAL č. II (Arbitration and Conciliation) ze 33. zasedání v listopadu až prosinci 2000 a ze 34. zasedání v květnu až červnu 2001 dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V00/572/71/PDF/V0057271.pdf?OpenElement> a <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V01/820/74/PDF/V0182074.pdf?OpenElement>.

komunikačních prostředků obsažený v článku II odst. 2 Newyorské úmluvy není taxativní.⁴⁰² Ve stejném duchu se záhy vyjádřila i rezoluce Valného shromáždění OSN, která na doporučení komise UNCITRAL výslovně odkázala.⁴⁰³

Splnění požadavku písemné formy má z hlediska Newyorské úmluvy zásadní význam. Úmluva jej chápe nejen jako pouhý doklad o tom, že strany rozhodčí smlouvu uzavřely, nýbrž jako předpoklad pro uznání rozhodčího nálezu.⁴⁰⁴ Podle článku IV odst. 1 písm. b) Newyorské úmluvy je k návrhu na uznání a výkon rozhodčího nálezu třeba přiložit prvopis (tj. originál) rozhodčí smlouvy, případně její ověřenou kopii. Pro uznání a výkon rozhodčího nálezu proto nestačí, pokud oprávněná strana dokáže, že rozhodčí smlouva byla uzavřena, nemůže ji však příslušnému orgánu předložit.⁴⁰⁵ V takovém případě nelze rozhodčí nález podle ustanovení Newyorské úmluvy vykonat.⁴⁰⁶

5.2 Forma rozhodčí smlouvy podle Evropské úmluvy

Evropská úmluva upravuje problematiku formy rozhodčí smlouvy v článku I odst. 2 písm. a), podle něhož je písemná forma splněna, je-li rozhodčí smlouva podepsána stranami nebo obsažena ve vyměněných dopisech, telegramech nebo dálkopisných sděleních. V porovnání s Newyorskou úmlouvou rozšiřuje Evropská úmluva okruh přípustných komunikačních prostředků o dálnopis.⁴⁰⁷ Uzavření rozhodčí smlouvy pomocí prostředků elektronické komunikace ani faxu však neupravuje. Právní teorie se proto opět uchýlila k extenzivnímu výkladu úmluvy a působnost článku I odst. 2 písm. a) Evropské úmluvy

⁴⁰² Doporučení komise UNCITRAL ze dne 7.7.2006, v němž se UNCITRAL vyjádřila takto:... *article II, paragraph 2, of the Convention on the Recognition and Enforcement of foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958, be applied recognizing that the circumstances described therein are not exhaustive.* Dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/A2E.pdf> (citováno: 5.5.2012).

⁴⁰³ Usnesení Valného shromáždění OSN A/RES/61/33 ze dne 4.12.2006 dostupné například na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 5.5.2012).

⁴⁰⁴ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 463, marg. č. 3; Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit.* marg. č. 369; Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration.* s. 148.

⁴⁰⁵ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation.* s. 181; von Hülsen, H.-W.: *Die Gültigkeit von internationalen Schiedsvereinbarungen.* s. 55.

⁴⁰⁶ Pro uznání a výkon rozhodčího nálezu je však možné použít jakoukoli aplikovatelnou dvou- či vícestrannou mezinárodní smlouvu či vnitrostátní právo státu, kde je výkon rozhodčího nálezu nařizován. Srov. článek VII odst. 1 Newyorské úmluvy.

⁴⁰⁷ V České republice byl provoz dálkopisu ukončen v roce 2008. V SRN nebyl sice dálnopis dosud zrušen, v praxi se však již delší dobu nevyužívá. Z hlediska obou právních úprav je tak uvedení dálkopisu v článku I odst. 2 písm. a) Evropské úmluvy bez významu.

rozšířila na rozhodčí smlouvy uzavřené moderními komunikačními prostředky.⁴⁰⁸ Ohledně požadavku podpisu lze odkázat na výklad k článku II odst. 2 Newyorské úmluvy, neboť obě úmluvy se v tomto ohledu shodují.⁴⁰⁹

Evropská úmluva dále uznává i rozhodčí smlouvy uzavřené jinak než písemně (například ústně nebo konkludentně), pokud tuto méně přísnou formu rozhodčí smlouvy dovolují právní řády, v nichž mají strany v okamžiku uzavírání rozhodčí smlouvy svůj obvyklý pobyt nebo sídlo.⁴¹⁰ Předmětné ustanovení není v současnosti příliš významné, neboť podle většiny právních řádů může být rozhodčí smlouva sjednána pouze písemně. Ze změn Vzorového zákona přijatých v roce 2006 lze však usuzovat, že postupně bude docházet ke zmírňování formálních požadavků kladených na rozhodčí smlouvy a článek I odst. 2 písm. a) poslední část věty tím patrně získá na významu.

5.3 Forma rozhodčí smlouvy podle Vzorového zákona

Autoři Vzorového zákona vycházeli při jeho přípravě zčásti z Newyorské úmluvy, měli však již možnost zohlednit rychlý vývoj komunikačních prostředků, k němuž došlo ve druhé polovině 20. století. Článek 7 odst. 2 Vzorového zákona je proto ve srovnání s článkem II odst. 2 Newyorské úmluvy výrazně pokrokovější.⁴¹¹ Tvůrci Vzorového zákona se však zároveň snažili zachovat mezi oběma úpravami určitou kontinuitu, aby rozhodčí nálezy vydané v zemích, které přijaly Vzorový zákon, mohly být bez obtíží uznávány a vykonávány podle Newyorské úmluvy.⁴¹² Při výkladu pojmů užívaných v článku 7 odst. 2 lze proto odkázat na výklad článku II odst. 2 Newyorské úmluvy.⁴¹³

⁴⁰⁸ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 154; Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 378; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 46.

⁴⁰⁹ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 154; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 45.

⁴¹⁰ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 379.

⁴¹¹ Viz Summary records for meetings on the UNCITRAL model law on international commercial arbitration. Yearbook of the United Nations Commission on International Trade Law ze dne 12.6.1985 dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/ml-arb/320meeting-e.pdf> (citováno: 24.4.2012).

⁴¹² Srov. Summary records for meetings on the UNCITRAL model law on international commercial arbitration ze dne 6.6.1985 dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/ml-arb/311meeting-e.pdf> (citováno: 24.4.2012).

⁴¹³ Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. s. 61.

Podle článku 7 odst. 2 Vzorového zákona musí být rozhodčí smlouva uzavřena písemně.⁴¹⁴ Náležitost písemné formy je přitom naplněna, pokud je rozhodčí smlouva obsažená v listině podepsané stranami nebo ve výměně dopisů, telexů, telegramů nebo jiných komunikačních prostředků, které poskytují záznam o smlouvě.⁴¹⁵ Předmětné ustanovení pamatuje i na uzavírání rozhodčích smluv odkazem na jiný dokument obsahující rozhodčí doložku (například obchodní podmínky jedné ze stran). Podmínku písemnosti musí v tomto případě splňovat smlouva hlavní, listina obsahující rozhodčí doložku i odkaz na tuto listinu.⁴¹⁶ Vzorový zákon dále za písemnou rozhodčí smlouvu považuje i údaje v žalobě či v žalobní odpovědi, v nichž jedna ze stran tvrdí, že mezi stranami byla uzavřena rozhodčí smlouva, a druhá strana tuto skutečnost nepopírá. Zde se však spíše než o písemně uzavřenou smlouvu jedná o právní fikci.⁴¹⁷

V době svého vzniku upravil Vzorový zákon velmi vhodným způsobem uzavření rozhodčí smlouvy pomocí moderních prostředků komunikace. Právní úpravy, které ze Vzorového zákona vycházejí, se tímto ustanovením nechávají zpravidla inspirovat a na použití elektronických forem komunikace pamatují.⁴¹⁸

Počátkem 21. století se však ukázalo, že úprava obsažená v článku 7 odst. 2 Vzorového zákona začíná zaostávat za vývojem mezinárodní obchodní arbitráže a způsoby uzavírání smluv v mezinárodním obchodu.⁴¹⁹ UNCITRAL proto připravila změny předmětného ustanovení, které Valné shromáždění OSN schválilo v prosinci 2006 jako součást novelizovaného znění Vzorového zákona. Členským státům zároveň doporučilo, aby přijaté změny zohlednily ve svých právních rádech.⁴²⁰

⁴¹⁴ Srov. například rozhodnutí ve věci *H. Small Limited v. Goldroyce Garment Limited*, kde hong-kongský soud odmítl uznat rozhodčí doložku, jejíž uzavření se žalobce snažil prokázat výsledkem svědků, nebyl však schopen předložit kopii písemně uzavřené rozhodčí doložky. Rozhodnutí High Court of Hong Kong ve věci *H. Small Limited v. Goldroyce Garment Limited* ze dne 13.5.1994 anotace dostupná na: <http://interarb.com/clout/clout064.htm> (citováno: 16.3.2012).

⁴¹⁵ Stejně jako článek II odst. 2 Newyorské úmluvy nevyžaduje ani článek 7 odst. 2 Vzorového zákona, aby sdělení, jejichž výměnou byla rozhodčí smlouva uzavřena, byla podepsána stranami. Srov. například rozhodnutí Saskatchewan Court of Queen's Bench ve věci *Schiff Food Products Inc. v. Naber Seed & Grain Co. Ltd.* ze dne 1.10.1996 anotace dostupná na: <http://interarb.com/clout/clout365.htm> (citováno: 16.3.2012).

⁴¹⁶ Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 142.

⁴¹⁷ Hrnčířiková, M.: *Platnost rozhodčí smlouvy*. s. 85.

⁴¹⁸ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 138.

⁴¹⁹ Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006 dostupná na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 15.1.2012).

⁴²⁰ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/61/33 přijatá dne 4.12.2006 dostupná na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 5.5.2012).

Současné znění článku 7 Vzorového zákona dává státům na výběr, zda chtějí požadavek písemné formy rozhodčí smlouvy výrazně zmírnit či jej zcela vynechat. Podle první alternativy článku 7 Vzorového zákona v novelizovaném znění musí být rozhodčí smlouva nadále uzavřena písemně (článek 7 odst. 2 Vzorového zákona). Vzorový zákon však pokládá za písemnou i rozhodčí smlouvu uzavřenou ústně, konkludentně či v jakékoli jiné formě, pokud je její obsah následně zaznamenán písemně (článek 7 odst. 3 Vzorového zákona).

Obsah rozhodčí smlouvy může být přitom zachycen jakýmkoli prostředkem.⁴²¹ Elektronická komunikace se připouští, pokud lze obsah komunikace zaznamenat způsobem umožňujícím jeho opětovné vyhledání a zobrazení (článek 7 odst. 4 Vzorového zákona).⁴²²

V dalších odstavcích upravuje článek 7 Vzorového zákona otázku rozhodčí smlouvy uvedené v žalobě či v žalobní odpovědi, která není popírána druhou stranou (§ 7 odst. 5 Vzorového zákona), a rozhodčí smlouvu uzavíranou odkazem na jiný dokument (§ 7 odst. 6 Vzorového zákona). V obou případech vychází z předchozího znění článku 7 odst. 2 Vzorového zákona.

Druhá alternativa článku 7 Vzorového zákona schválená v roce 2006 je ve srovnání s popsanou úpravou výrazně jednodušší. Vzorový zákon se zde omezil pouze na definici rozhodčí smlouvy, její formální náležitosti však nijak neupravuje. Rozhodčí smlouva může být tedy uzavřena jakoukoli formou, přičemž následné písemné zachycení jejího obsahu se v tomto případě nevyžaduje.

UNCITRAL žádnou z obou alternativ neupřednostňuje, předpokládá však, že rozhodčí smlouvy uzavřené podle článku 7 Vzorového zákona ve znění schváleném v roce 2006 budou v případě obou alternativ uznávány podle článku VII odst. 1 Newyorské úmluvy a

⁴²¹ Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006 dostupná na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 15.1.2012).

⁴²² Článek 7 odst. 4 Vzorového zákona dále uvádí, že elektronickou komunikací je komunikace stran uskutečněná datovými zprávami, které zde definuje a za které mimo jiné pokládá i EDI (electronic data interchange), e-mail, telegram, fax a dálkopis. Článek 7 se tak dostává do souladu s ustanoveními Vzorového zákona UNCITRAL o elektronickém obchodu z roku 1996 a Úmluvou OSN o užití elektronických sdělovacích prostředků v mezinárodních smlouvách z roku 2005.

rozhodnutí vydávaná na jejich základě budou v zahraničí vykonatelná.⁴²³ V tomto ohledu se vyjádřila i rezoluce Valného shromáždění OSN, která novelizované znění Vzorového zákona schválila.⁴²⁴

5.4 Forma rozhodčí smlouvy podle českého práva

5.4.1 Rozhodčí smlouva uzavřená písemně

Problematika formy rozhodčí smlouvy je upravena především v ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ, podle něhož musí být rozhodčí smlouva uzavřena písemně, jinak je neplatná. Písemnou formu pokládá ZRŘ za naplněnou i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, které umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly.⁴²⁵

Česká právní úprava vychází z požadavku písemnosti rozhodčí smlouvy jako podmínky její platnosti.⁴²⁶ V tomto ohledu se podobá Vzorovému zákonu, jímž je zčásti

⁴²³ Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006 dostupná na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 15.1.2012).

⁴²⁴ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/61/33 přijatá dne 4.12.2006, podle níž se strany rozhodčí smlouvy mohou dovolávat jakýchkoli pro ně příznivých ustanovení národního právo státu, kde žádají o uznání rozhodčí smlouvy či jakýchkoli mezinárodních smluv, které tento stát uzavřel. Dostupné na: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf (citováno: 5.5.2012).

⁴²⁵ Úprava formy rozhodčí smlouvy byla novelou ZRŘ doplněna o ustanovení § 3 odst. 3 ZRŘ, podle něhož musí být rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv sjednána samostatně, a nikoliv jako součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní; jinak je neplatná. V předmětném ustanovení není výslovně uvedeno, co přesně zákonodárce rozumí výrazem „samostatně“. Domníváme se však, že záměrem zákonodárce nebylo vyloučit použití komunikačních prostředků, u nichž lze vlastnoruční podpis nahradit mechanickými prostředky, a stanovit, že rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít jen tehdy, pokud ji spotřebitel vlastnoručně podepíše. Rozhodčí smlouvu pro spory ze spotřebitelských sporů lze proto nadále uzavřít i faxem či telegramem, pokud spotřebitel podepíše jeho zadání. V tomto ohledu se česká právní úprava odlišuje od německého práva, jímž byla úprava rozhodčích smluv pro spory ze spotřebitelských smluv inspirována, neboť německé právo vlastnoruční podpis spotřebitele vyžaduje. K problematice rozhodčích smluv pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv srov. kapitolu 10. této práce.

⁴²⁶ V porovnání s předchozí úpravou formy rozhodčí smlouvy obsaženou v ustanovení § 4 ZRŘMS je současná úprava přísnější. ZRŘMS umožňoval, aby rozhodčí smlouva byla platně sjednána i ústně, pokud ji strany dodatečně písemně potvrdily (§ 4 odst. 1 ZRŘMS). ZRŘ tento způsob uzavření rozhodčí smlouvy nepřevzal. Pokud by však potvrzení splňovalo veškeré náležitosti rozhodčí smlouvy podle ZRŘ, bylo by jej možné pokládat za uzavření nové rozhodčí smlouvy. Okamžikem vzniku rozhodčí smlouvy by ovšem byl až podpis předmětného potvrzení. Srov. Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 63 a násl.

inspirována.⁴²⁷ Výčet prostředků, kterými lze rozhodčí smlouvu uzavřít, však odpovídá ustanovení § 40 odst. 4 ObčZ.

Ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ pojem písemnosti rozhodčí smlouvy blíže nevymezuje, autoři jej proto vykládají pomocí ustanovení občanského práva hmotného.⁴²⁸ Podle § 40 odst. 3 ObčZ je písemná forma právního úkonu naplněna, je-li jeho obsah zachycen písemně a text je podepsán jednajícím osobou.⁴²⁹ ZRŘ nevyžaduje, aby podpisy stran byly obsaženy v jedné listině, rozhodčí smlouvu lze proto platně sjednat i výměnou podepsaných listin (§ 3 odst. 1 ZRŘ ve spojení s § 40 odst. 3 ObčZ).⁴³⁰

Rozhodčí smlouva může být dále uzavřena výměnou telegrafických zpráv nebo dálkopisných sdělení. K přípustným komunikačním prostředkům se řadí i fax, který je obdobou dálkopisu, a telegram. Podpis je v těchto případech nahrazen mechanickými prostředky (§ 40 odst. 3 ObčZ).⁴³¹

Ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ rovněž umožňuje, aby rozhodčí smlouva byla platně sjednána výměnou elektronické komunikace, pokud použité komunikační prostředky dovolují, aby jimi byl zachycen obsah rozhodčí smlouvy a určena jednající osoba (§ 3 odst. 1 ZRŘ).

Nejjistějším způsobem určení jednající osoby je prostřednictvím jejího elektronického podpisu podle zák. č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu ve znění pozdějších předpisů. V takovém případě lze identifikaci jednající osoby zpochybnit jen stěží. Užití elektronického podpisu navíc zaručuje, že nemůže dojít ani ke změně obsahu elektronické

⁴²⁷ Důvodová zpráva k ZRŘ dostupná na: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm> (citováno: 15.1.2012).

⁴²⁸ Pro zajímavost lze uvést, kam by vedla důsledná aplikace procesních předpisů, pokud bychom se jí řídili i při výkladu pojmu písemnosti ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ. Použitím procesních předpisů se dostaneme k nelogickým závěrům, neboť procesní právo neumožňuje užití mechanických prostředků nahrazujících podpis (s výjimkou otisku podpisového razítka, jehož vzor byl uložen u soudu podle ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ) a u procesních úkonů učiněných telegraficky, telefaxem a elektronicky bez zaručeného elektronického podpisu (případně bez užití datové schránky) vyžaduje předložení originálního písemného podání, případně doplnění podání ve lhůtě tří dnů (§ 42 odst. 3 OSŘ). Citovaná procesní ustanovení jsou tak již na první pohled ve vztahu k rozhodčí smlouvě neaplikovatelná a jen dále dokládají, že postup, podle něhož jsou na rozhodčí smlouvu důsledně aplikována ustanovení OSŘ (například ustanovení § 21 OSŘ), je nesprávný.

⁴²⁹ Eliáš, K.: *Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování*. Ad Notam, 1996, č. 3, s. 54; Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 363 a násl.

⁴³⁰ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 143; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 45; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 63.

⁴³¹ Mothejzlková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. s. 25 a násl.; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 63.

zprávy. V běžném styku je však elektronický podpis využíván jen zřídka, je proto otázkou, zda je pro uzavření rozhodčí smlouvy nezbytný.

Právní teorie se spíše kloní k závěru, že pro určení jednající osoby není elektronický podpis třeba, neboť tuto osobu lze zpravidla určit na základě její e-mailové adresy,⁴³² jména a příjmení uvedeného v e-mailové adrese,⁴³³ případně na základě plnění hlavní smlouvy (například podle způsobu platby dohodnuté ceny).⁴³⁴ Rozhodčí smlouvu uzavřenou běžnou elektronickou komunikací lze zpochybnit výrazně snadněji než rozhodčí smlouvu uzavřenou za použití elektronického podpisu. Požadavek na zachycení obsahu rozhodčí smlouvy a určení jednající osoby však běžná elektronická komunikace splňuje.⁴³⁵

Problematickou se jeví otázka podpisu stran. České právo vychází při úpravě písemné formy právního úkonu bez výjimky z požadavku podpisu, který chápe nejen jako označení osoby, která právní úkon učinila, nýbrž i jako potvrzení, že tato osoba právní úkon učinit chtěla a že předmětný právní úkon je projevem její vůle.⁴³⁶ Písemným právním úkonem proto není faxová zpráva, která byla zaslána bez podpisu jednající osoby, případně telegram, jehož zadání jednající nepodepsal či alespoň nepřipojil dohodnutý kód.⁴³⁷

Vyžaduje-li české právo dodržení náležitosti podpisu u faxových zpráv, telegramů i obdobných komunikačních prostředků, nelze od tohoto požadavku odhlédnout ani v případě elektronické komunikace zasílané sítí internet.⁴³⁸ Jediným mechanickým

⁴³² Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 47; Raban, P.: *Online arbitráž a její podmínky.* Obchodní právo, 2004, č. 1, s. 7.

⁴³³ Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář.* s. 371.

⁴³⁴ Pokud byla například peněžní částka splatná podle hlavní smlouvy uhrazena platební kartou vystavenou na jméno jedné ze smluvních stran či uhrazena z bezhotovostním převodem bankovního účtu vedeného pro tuto smluvní stranu, lze smluvní stranu určit i podle těchto údajů. Srov. Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 48.

⁴³⁵ Podle zcela převažujícího názoru v české odborné literatuře lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít i běžnou elektronickou komunikací. Srov. Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 47; Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* s. 63; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.* s. 45. Opačný názor, který pokládáme za správný, zastávají pouze T. Pohl a I. Maštálka. Srov. Maštálka, I.: *Uzavírání rozhodčí doložky/smlouvy na Internetu.* Dostupné na: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=128493> (citováno: 1.4.2012); Pohl, T.: *Několik poznámek k praktické aplikaci zákon o rozhodčím řízení.* Obchodní právo, 2005, č. 9, s. 3.

⁴³⁶ Čermák, K.: *Elektronický podpis – pohled soukromoprávní.* Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 67.

⁴³⁷ Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář.* s. 370.

⁴³⁸ M. Hulmák se v komentáři k občanskému zákoníku k otázce právních úkonů sjednaných pomocí e-mailové komunikace vyjadřuje takto: „Vycházíme z toho, že pokud nejde v zásadě o písemný právní úkon u listiny, ke které je připojeno na stroji napsané jméno a příjmení nebo připojené razítko, nemělo by to platit ani v případě použití elektronických prostředků. Napojení na konkrétní osobu by proto mělo být

prostředkem, kterým lze nahradit vlastnoruční podpis v elektronické komunikaci, je přitom elektronický podpis ve smyslu zákona o elektronickém podpisu. Běžná elektronická komunikace náležitosti písemné formy nespĺňuje.⁴³⁹ Nelze ji proto využít ani pro uzavření rozhodčí smlouvy, pro kterou ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ předepisuje obligatorní písemnou podobu. Pomocí elektronické komunikace lze rozhodčí smlouvu uzavřít jen tehdy, pokud strany předmětnou komunikací „podepíší“ podle zákona o elektronickém podpisu.

Pro úplnost je třeba krátce poukázat na rozhodovací praxi, která se problematikou rozhodčí smlouvy uzavřené prostou elektronickou komunikací opakovaně zabývala. Dospěla přitom k protikladným závěrům. Zatímco RS pokládal rozhodčí smlouvu uzavřenou běžnou elektronickou komunikací za platnou,⁴⁴⁰ podle Městského soudu v Brně je pro její platnost elektronický podpis nezbytný.⁴⁴¹

5.4.2 Rozhodčí smlouva uzavřená jinak než písemně

Zákon o rozhodčím řízení zmírňuje požadavek písemné formy v případě rozhodčích smluv sjednaných podle ustanovení § 3 odst. 2 ZRŘ. Předmětné ustanovení upravuje uzavření rozhodčí doložky obsažené v písemném návrhu hlavní smlouvy, případně v písemných podmínkách, jimiž se řídí smlouva hlavní. Náležitost písemné formy zde splňuje pouze návrh na uzavření rozhodčí doložky. Přijetí návrhu může být naopak vyjádřeno jakýmkoli

silnější než formální označení subjektu a místa či zdroje odeslání.“ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 371.

⁴³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 1230/2007 ze dne 29.1.2009; Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 371.

⁴⁴⁰ Rozhodčí nález RS ve věci sp. zn. 16/2004 in: Bělohlávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 94.

⁴⁴¹ Městský soud v Brně k platnosti rozhodčí smlouvy uzavřené elektronicky uvedl: „Podle názoru soudu ovšem platně k uzavření rozhodčí smlouvy nedošlo, když v daném případě nelze aplikovat ust. 3 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb., neboť chybí řádný návrh smlouvy. Nebyla tedy dodržena forma, v které měl být jednostranný právní úkon učiněn, což má za následek neplatnost daného právního úkonu. Předmětný právní úkon, učiněný elektronickými prostředky (formulář na stránce www na síti internet) nebyl ve formě způsobilé mít právní účinky písemného podání, neboť nebyl a nemohl být podepsán elektronickým podpisem ve smyslu citovaného zákonného ustanovení § 40 ObčZ. Pokud má mít právní úkon učiněný elektronickými prostředky písemnou formu, měl by být podepsán podle zákona o elektronickém podpisu. Nelze konstituovat písemnost právního úkonu jenom na možnosti určení jednatelky osoby v jednotlivém konkrétním případě použití elektronického dokumentu, např. v důsledku předchozího styku nebo emailové adresy či telefonního čísla (email, chat, ICQ), pokud dokument není elektronicky podepsán.“ Srov. usnesení Městského soudu v Brně ze dne 15.6.2010, sp. zn. 31 C 56/2008 dostupné na: <http://www.spolecna-obrana.estranky.cz> (citováno: 15.2.2012). Obdobně se Městský soud v Brně vyjádřil i v souvisejících věcech, například v usnesení Městského soudu v Brně ze dne 21.7.2010, sp. zn. 16 C 58/2008 dostupném rovněž na <http://www.spolecna-obrana.estranky.cz> (citováno: 15.2.2012).

způsobem, z něhož je patrný souhlas s obsahem rozhodčí doložky. Odborná literatura v této souvislosti mluví o přijetí návrhu konkludentně, tj. faktickou činností (například plněním hlavní smlouvy nebo zaplacením smluvené ceny).⁴⁴²

V souvislosti s problematikou rozhodčí smlouvy uzavírané jinak než písemně je rovněž třeba krátce poukázat na názor, podle něhož písemná forma nemusí být naplněna ani u rozhodčích smluv uzavíraných podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ.⁴⁴³ Autor vychází z předpokladu, že strana, která podává žalobu k rozhodcům či ke stálému rozhodčímu soudu, předkládá touto žalobou zároveň návrh na uzavření smlouvy o rozhodci. Druhá strana projeví s tímto návrhem souhlas svou aktivní účastí na rozhodčím řízení.⁴⁴⁴ Tento názor je však nesprávný. Postupem podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ může být zhojena neexistence či neplatnost rozhodčí smlouvy, nedochází tím však k uzavření nové rozhodčí smlouvy.⁴⁴⁵

5.5 Forma rozhodčí smlouvy podle německého práva

Německé právo upravuje formu rozhodčí smlouvy v ustanovení § 1031 ZPO, kde obligatorně stanoví její písemnost. Předmětná norma byla nejvýrazněji inspirována článkem 7 odst. 2 Vzorového zákona, jejími dalšími předlohami byla předchozí úprava rozhodčího řízení a článek 178 IPRG.⁴⁴⁶

Ustanovení § 1031 stanoví rozdílnou úpravu pro spotřebitele (§ 1031 odst. 5 ZPO)⁴⁴⁷ a pro ostatní subjekty práva (§ 1031 odst. 1 až odst. 4 ZPO). Formální náležitosti rozhodčích smluv, jejichž stranou není spotřebitel, jsou v porovnání s článkem 7 odst. 2 Vzorového

⁴⁴² Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 49.

⁴⁴³ Podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ mohou sporné strany uplatnit námitku neexistence, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy nejpozději při prvním úkonu ve věci samé. ZRŘ se zde inspiroval ustanovením § 8 odst. 1 Vzorového zákona a článkem V odst. 1 Evropské úmluvy. Srov. důvodovou zprávu k ZRŘ dostupnou na: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm> (citováno: 15.1.2012).

⁴⁴⁴ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* s. 65.

⁴⁴⁵ Bělohávek, A.: *Vznik rozhodčí smlouvy a oprávnění rozhodců.* Právní zpravodaj, 2005, č. 7, s. 11 a násl.; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.* s. 39.

⁴⁴⁶ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 247; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 38, marg. č. 2.

⁴⁴⁷ Srov. kapitulu 10.3.1 této práce.

zákona výrazně liberálnější.⁴⁴⁸ Podmínku písemnosti musí vždy splňovat pouze na návrh na uzavření rozhodčí smlouvy. Pro přijetí návrhu jsou v ustanoveních § 1031 odst. 2 až odst. 4 ZPO stanoveny mírnější náležitosti. Za určitých podmínek lze souhlas s uzavřením rozhodčí smlouvy vyjádřit i mlčky. Naopak konkludentní přijetí návrhu ustanovení § 1031 ZPO nepřipouští.

5.5.1 Rozhodčí smlouva uzavřená písemně

Náležitost písemné formy je považována za splněnou, pokud je rozhodčí smlouva obsažena v podepsaném dokumentu nebo ve výměně dopisů, telexů, telegramů nebo jiných komunikačních prostředků, které poskytují záznam o obsahu smlouvy (§ 1031 odst. 1 ZPO).

Ustanovení § 1031 odst. 1 ZPO pojem podpisu ani písemnosti blíže nevymezuje, oba pojmy jsou proto vykládány pomocí norem občanského práva hmotného,⁴⁴⁹ kde německé právo písemnost právního úkonu a náležitosti podpisu upravuje (§ 126 a § 126a BGB).⁴⁵⁰

Podle předmětných ustanovení BGB je písemná forma právního úkonu splněna, pokud je text právního úkonu zachycen na listině a jednající osoba listinu vlastnoručně svým jménem podepíše, nebo pokud projeví souhlas s obsahem listiny znamením rukou, které ověří notář (§ 126 odst. 1 BGB). Podpisy přitom nemusí být uvedeny na jedné listině (§ 126 odst. 2 BGB). Náležitosti písemné formy dále splňuje elektronická komunikace opatřená elektronickým podpisem podle zákona o elektronickém podpisu

⁴⁴⁸ Ve srovnání s předchozí úpravě, podle níž mohli plnoprávní obchodníci uzavřít rozhodčí smlouvu i ústně, je však současná úprava přísnější, neboť ústně uzavřenou rozhodčí smlouvu nepokládá za platnou. Pro ostatní subjekty práva platily do 31.12.1997 náležitosti formy, které současná právní úprava ponechala pro rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli. Srov. například Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3435; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1031, marg. č. 5.

⁴⁴⁹ Výklad pojmů „písemnost“ a „podpis“ pomocí národních právních předpisů odpovídá i záměrů tvůrců Vzorového zákona, kteří interpretaci těchto pojmů ponechali národním právním řádům. Srov. Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 288.

⁴⁵⁰ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 38, marg. č. 2; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 221; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 4; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1031, marg. č. 3.

(*Signaturgesetz*)⁴⁵¹ (§ 126a BGB) a listina ve formě zápisu sepsaného notářem a podepsaného tímto notářem a stranami smlouvy (§ 126 odst. 4 BGB).

V souladu s ustanoveními § 126 a § 126a BGB je tedy rozhodčí smlouva platně uzavřena, pokud si strany mezi sebou vyměnily vlastnoručně podepsané listiny, v nichž je rozhodčí smlouva zachycena. Podpis může být nahrazen znamením rukou učiněným za přítomnosti notáře (§ 126 odst. 1 BGB).⁴⁵² Rozhodčí smlouvu lze uzavřít i výměnou elektronické komunikace „podepsané“ elektronickým podpisem.⁴⁵³

Požadavek písemné formy je dále naplněn, pokud je rozhodčí smlouva uzavřena výměnou dopisů, dálnopisných sdělení, telegramů a zpráv zaslaných pomocí jiných komunikačních prostředků, které poskytují záznam o obsahu smlouvy.⁴⁵⁴ Předmětné ustanovení, inspirováno Vzorovým zákonem, vychází vstříc vývoji v oblasti komunikačních technologií.⁴⁵⁵ Platnost rozhodčí smlouvy uzavřené výměnou uváděné komunikace podmiňuje pouze výměnou těchto zpráv, podpis není vyžadován.⁴⁵⁶

Autoři přitom vycházejí z gramatického výkladu předmětného ustanovení, které výslovně vyžaduje podpis jen u rozhodčí smlouvy obsažené v podepsaném dokumentu. U výměny dopisů a dalších druhů zpráv není náležitost podpisu uvedena. Je proto dostačující, pokud

⁴⁵¹ Srov. ustanovení § 2 zákona elektronickým podpisu ze dne 16.5.2001 (*Signaturgesetz*), který vymezuje pojem zaručený elektronický podpis a tzv. pokročilý elektronický podpis. Náležitost písemné formy právního úkonu je naplněna při použití jakéhokoli z obou druhů elektronického podpisu.

⁴⁵² Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 38, marg. č. 2; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1031, marg. č. 12; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar.* § 1031, marg. č. 3.

⁴⁵³ Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht.* marg. č. 3437; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1031, marg. č. 3.

⁴⁵⁴ Takovými komunikačními prostředky jsou kromě elektronické pošty (e-mailu) například i služba EDI, „instant messaging“ programy, webové formuláře apod.

⁴⁵⁵ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 247; Zimmermann, W.: *Zivilprozeßordnung. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung.* § 1031, marg. č. 1.

⁴⁵⁶ Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht.* marg. č. 3438; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1031, marg. č. 3; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 38, marg. č. 4; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung.* § 1031, marg. č. 5; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* 1031, marg. č. 7. Pro úplnost však dodejme, že v německé literatuře se ojediněle objevuje i opačný názor, podle něhož musí být jakékoli zprávy, jejichž výměnou je uzavírána rozhodčí smlouva, vždy podepsány a elektronická komunikace musí být opatřena elektronickým podpisem. V případě telegramu, u něhož podpis není podpisem technicky možný, musí být podepsáno jeho zadání. Tento názor je však ostatními autory odmítán s odkazem na povahu uváděných komunikačních prostředků, které ne vždy podpis umožňují, jakož i s ohledem na cíl úpravy, kterým je výrazné zmírnění formálních požadavků kladených na rozhodčí smlouvy. Autoři dále argumentují tím, že přístup důsledně vyžadující podpis vyměněných sdělení by vylučoval i použití komunikačních prostředků, které se teprve objeví v budoucnu, pokud by je nebylo možné podepsat. Srov. Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* marg. č. 104; Zimmermann, W.: *Zivilprozeßordnung. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung.* § 1031, marg. č. 1.

lze na základě této komunikace jednoznačně určit jednající osobu.⁴⁵⁷ Popsaný výklad odpovídá ustálenému výkladu článku 7 odst. 2 Vzorového zákona a článku II odst. 2 Newyorské úmluvy a naplňuje tím unifikační snahy obou těchto norem.⁴⁵⁸ Dále je v souladu i s výkladem článku 178 IPRG,⁴⁵⁹ z něhož ustanovení § 1031 odst. 1 ZPO zčásti vychází.⁴⁶⁰

5.5.2 Rozhodčí smlouva uzavřená jinak než písemně

Návrh na uzavření rozhodčí smlouvy musí podle desáté knihy ZPO vždy splňovat náležitosti písemné formy. Pro přijetí návrhu jsou však v ustanovení § 1031 odst. 2 ZPO stanoveny mírnější požadavky, které vycházejí ze specifické úpravy vnitrostátního obchodního styku v určitých oblastech.⁴⁶¹

Podle předmětného ustanovení lze návrh na uzavření rozhodčí smlouvy přijmout platně i mlčky, je-li mlčení pokládáno podle obchodních zvyklostí (či spíše právního obyčeje) platných v daném odvětví za přijetí návrhu. Obecná právní zásada, podle níž „mlčení neznamená souhlas“, se zde obrací a příjemce návrhu musí naopak projevit svůj nesouhlas, pokud rozhodčí smlouvu uzavřít nechce.⁴⁶²

⁴⁵⁷ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 3.

⁴⁵⁸ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 2.

⁴⁵⁹ Podle článku 178 odst. 1 IPRG je písemná forma rozhodčí smlouva splněna, pokud je smlouva uzavřena telegramem, dálnopisem nebo jinými komunikačními prostředky, které umožňují zaznamenat její obsah písemně.

⁴⁶⁰ Podle W. Wengera je rozhodčí smlouva podle článku 178 IPRG platná, pokud je uzavřena v podobě „durch den visuellen wahrnehmbaren, körperlich reproduzierbaren, nicht notwendigerweise unterzeichneten Text der Vereinbarung.“ Článek 178 IPRG tak považuje rozhodčí smlouvu za písemnou, pokud ji lze doložit „vizuálně vnímatelným, hmotně reprodukovatelným, ne nutně podepsaným textem dohody.“ Srov. Wenger, W. in: Honsell, H. a kol.: *Basler Kommentar: Internationales Privatrecht*. 2. vydání, Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2007, článek 178, marg. č. 10.

⁴⁶¹ Pro rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli je naopak přísně dodržována písemná forma v případě návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy i v případě akceptace tohoto návrhu. Srov. kapitolu 10.3.1 této práce.

⁴⁶² Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 6; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 5; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit, Kommentar*. s. 40, marg. č. 8; Opačný názor zastávají například M. Epping a D. Martiny. Podle jejich názoru se ustanovení § 1031 odst. 2 ZPO nevztahuje na potvrzení rozhodčí smlouvy, která byla již uzavřena, neboť tímto způsobem rozhodčí smlouva nevzniká. S tímto názorem však nelze souhlasit, neboť souhlas s již uzavřenou rozhodčí smlouvou vede v konečném důsledku ke stejnému výsledku jako návrh na uzavření rozhodčí smlouvy a přijetí tohoto návrhu. Srov. Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 78 a násl.; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3439.

Předlohou ustanovení § 1031 odst. 2 ZPO byla předchozí úprava rozhodčího řízení,⁴⁶³ která dovolovala uzavřít rozhodčí smlouvy ústně, konkludentně a dokonce i na základě pouhé existence obchodní zvyklosti, že spory v daném odvětví jsou rozhodovány v rozhodčím řízení.⁴⁶⁴ Současná právní úprava formální požadavky zpřísnila a zachovala jen možnost uzavřít rozhodčí smlouvu mlčením, pokud podle zvyklostí dodržovaných v daném odvětví znamená mlčení souhlas s obsahem zaslané listiny.⁴⁶⁵ Odpovídající obchodní zvyklost⁴⁶⁶ platí pouze v případě tzv. potvrzení obchodníka (*Kaufmännisches Bestätigungsschreiben*),⁴⁶⁷ a tzv. konečného sdělení zprostředkovatele (*Schlussnote eines Handelsmaklers*; § 94 HGB), jejichž obsah, včetně rozhodčí doložky, se stává mlčením příjemce těchto listin závazným. Navrhovatel nemusí na předmětnou obchodní zvyklost a její platnost v daném odvětví výslovně odkazovat,⁴⁶⁸ neboť obchodní zvyklosti platí pouze ve vztazích mezi obchodníky, u nichž se předpokládá, že jsou s nimi seznámeni.

S úpravou náležitostí formy rozhodčí smlouvy úzce souvisí problematika zhojení neplatnosti pro nedodržení těchto náležitostí. Podle ustanovení § 1031 odst. 6 ZPO lze tyto nedostatky zhojit aktivní účastí stran v rozhodčím řízení. Ratihabice však nezahrnuje celou rozhodčí smlouvu, nýbrž se týká pouze daného předmětu řízení.⁴⁶⁹ Ustanovení § 1031 odst. 6 ZPO je inspirováno článkem 7 odst. 2 druhá věta Vzorového zákona, obdobné ustanovení však již obsahovala předchozí úprava rozhodčího řízení.⁴⁷⁰ Stejně jako ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ ani ustanovení § 1031 odst. 6 ZPO nevede k uzavření nové rozhodčí smlouvy.

⁴⁶³ Ustanovení § 1027 odst. 2 ZPO ve znění do 31.12.1997.

⁴⁶⁴ Rozsudek BGH ze dne 10.2.1993, sp. zn. XII ZR 239/91 anotovaný in: NJW, 1993, s. 1789 a násl.; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Svazek 7, část 2, 21. vydání, Tübingen: Mohr Siebeck, 1994, § 1027 ve znění do 31.12.1997. marg. č. 13.

⁴⁶⁵ Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1031, marg. č. 8; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 229; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3439; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 7; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 14.

⁴⁶⁶ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 40, marg. č. 8; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 4.

⁴⁶⁷ Tzv. „*Kaufmännisches Bestätigungsschreiben*“ je listina, kterou obchodník zasílá druhé straně, rovněž v postavení obchodníka, v níž je písemně uvedeno, na čem se strany při předchozím jednání dohodly ústně.¹

⁴⁶⁸ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 41, marg. č. 10; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 4; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 8; V odborné literatuře se však objevuje i opačný názor. Srov. například Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 239; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3439.

⁴⁶⁹ Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 277; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 32.

⁴⁷⁰ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 249; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 29.

5.6 Dílčí závěr

Mezinárodní úmluvy, české i německé právo shodně stanovují pro rozhodčí smlouvu požadavek písemné formy, který lze v současnosti pokládat za jakousi standardní úpravu. Při porovnání jednotlivých mezinárodních úmluv a národních předpisů je však zřejmé, že náležitosti kladené na formu rozhodčí smlouvy se postupně zmírňují a původní značně formalistické pojetí rozhodčí smlouvy je tím prolamováno.⁴⁷¹

Zmírňování požadavků kladených na formu rozhodčí smlouvy se projevuje v okruhu komunikačních prostředků, jimiž lze rozhodčí smlouvu uzavřít a zejména v extenzivním výkladu, kterým jsou normy upravující náležitosti formy interpretovány. Příkladem může být Newyorská úmluva, která připouští jen několik druhů komunikačních prostředků, z nichž některé jsou v dnešní době již zastaralé a prakticky nepoužívané. Pokud by se proto její působnost omezila jen na rozhodčí nálezy vydané na základě rozhodčích smluv sjednaných těmito prostředky komunikace, ztratila by úmluva brzy na významu. Rozšiřujícím výkladem byly proto do okruhu prostředků, jimiž lze rozhodčí smlouvu podle Newyorské úmluvy uzavřít, zahrnuty i moderní telekomunikační prostředky. Obdobně byl rozšířen i okruh komunikačních prostředků přípustných podle Evropské úmluvy.

Nejvýraznějším odklonem od formalismu rozhodčí smlouvy je však novelizované znění článku 7 Vzorového zákona, jehož první varianta pokládá rozhodčí smlouvu uzavřenou jakýmkoli způsobem za písemnou, je-li její obsah následně zachycen písemně. Druhá alternativa článku 7 zachází ještě dále a rozhodčí smlouvu pokládá za platnou na základě jakékoli dohody stran, aniž by byl obsah této dohody následně písemně zachycen.

Česká a německá právní úprava naopak vycházejí spíše z formalistického pojetí rozhodčí smlouvy. Zákon o rozhodčím řízení upravuje na první pohled širokou škálu komunikačních prostředků, jejichž pomocí lze rozhodčí smlouvu sjednat. Při splnění určitých podmínek uznává rovněž platnost rozhodčí doložky uzavřené konkludentně. Pro úplnost dodejme, že návrh na uzavření rozhodčí smlouvy musí být písemný vždy. V případě písemného právního úkonu trvá však české právo důsledně na požadavku podpisu, jímž je v případě elektronické komunikace pouze elektronický podpis ve smyslu zákona o elektronickém podpisu. Česká právní úprava tak nepřipouští platnost rozhodčích smluv

⁴⁷¹ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 361.

uzavřených běžnou elektronickou komunikací. Překvapivě tak pro formu rozhodčí smlouvy stanoví přísnější požadavky než Newyorská a Evropská úmluva.

Německé právo zaujalo k problematice formy rozhodčí smlouvy poměrně progresivní postoj, zároveň se však snaží, aby jeho úprava byla v souladu s požadavkem právní jistoty. V rozporu s aktuálním trendem, jímž je postupný odklon od písemnosti rozhodčí smlouvy, proto odmítlo předchozí úpravu, která ve vztazích mezi obchodníky umožňovala uzavřít rozhodčí smlouvu v jakékoli formě, tj. ústně, konkludentně, praxí zavedenou mezi stranami⁴⁷² a dokonce i na základě pouhé obchodní zvyklosti platné v určitém odvětví.⁴⁷³

Novela desáté knihy ZPO formu rozhodčí smlouvy výrazně zpřísnila a vyžaduje, aby písemná forma byla vždy dodržena alespoň v případě návrhu na její uzavření. Z předchozí úpravy převzala pouze možnost přijmout návrh na uzavření rozhodčí smlouvy mlčením, je-li mlčení podle obchodní zvyklosti platné v určitém odvětví považováno za přijetí návrhu. Působnost této normy je omezená na velmi úzký okruh případů, v nichž je uzavírání smluv mlčením nejen obchodní zvyklostí, nýbrž i známou a obvyklou praxí. V ostatních případech lze návrh na uzavření rozhodčí smlouvy přijmout pouze písemně.

V porovnání s českou úpravou chápe německé právo požadavek písemné formy výrazně liberálněji a rozhodčí smlouvu pokládá za platnou i tehdy, je-li uzavřena výměnou nepodepsaných listin, telexů, telegramů, e-mailů či obdobných zpráv, které poskytují záznam o obsahu smlouvy. Na rozdíl od českého práva je tak německá právní úprava plně v souladu s mezinárodní úpravou.

⁴⁷² Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 237; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 277.

⁴⁷³ Podle předchozí úpravy mohla být rozhodčí smlouva uzavřena jakoukoli formou. BGH dokonce dovodil, že rozhodčí smlouvu lze uzavřít na základě pouhé obchodní zvyklosti dodržované v určitém odvětví, aniž by s ní strany musely souhlasit. Srov. rozsudek BGH ze dne 3.12.1992, sp. zn. III ZR 30/91 anotovaný in: NJW, 1993, s. 1798 a násl.

6. UZAVŘENÍ ROZHODČÍ SMLOUVY

Proces uzavření rozhodčí smlouvy je primárně upraven národními právními řády. Právní předpisy týkající se rozhodčího řízení obsahují v tomto ohledu zpravidla jen dílčí úpravu specifickou pro rozhodčí smlouvy, ostatní aspekty jejího vzniku se řídí obecným smluvním právem.

ZRŘ ani desátá kniha ZPO nejsou v tomto směru výjimkou. Z hlediska vzniku rozhodčí smlouvy upravují pouze některé aspekty přijetí návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy (§ 3 odst. 2 ZRŘ, § 1031 odst. 2 a odst. 4 ZPO) a v případě německé právní úpravy i uzavření rozhodčí smlouvy odkazem na jiný dokument, který ji obsahuje (§ 1031 odst. 3 ZPO). Z předmětných předpisů lze rovněž dovodit obsahové náležitosti návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy (§ 2 odst. 1 a odst. 3 ZRŘ, § 1029 odst. 1 ZPO).

Mezinárodní úmluvy se otázky vzniku rozhodčích smluv nevěnují. Soudy aplikující jejich ustanovení se však s touto problematikou často setkávají, nejčastěji patrně v souvislosti s rozhodčími smlouvami uzavřenými odkazem na jiný dokument. Na tuto otázku nahlízejí především z hlediska formálních náležitostí rozhodčí smlouvy stanovených v jednotlivých úmluvách. Splnění náležitostí podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy zakládá však domněnku, že ohledně obsahu rozhodčí smlouvy bylo dosaženo smluvního konsenzu a smlouva platně vznikla.⁴⁷⁴

Následující podkapitoly se otázkou vzniku rozhodčí smlouvy podrobně zabývají, přičemž velký prostor byl věnován především problematice rozhodčí smlouvy uzavřené odkazem na jiný dokument. Předmětnou otázkou se budeme zabývat z pohledu národních právních úprav i Vzorového zákona, který ji výslovně upravuje. Součástí kapitoly je i rozbor této problematiky z hlediska Newyorské úmluvy a zejména z pohledu bohaté zahraniční judikatury k tomuto tématu.

⁴⁷⁴ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation.* s. 177.

6.1 Rozhodčí smlouva uzavřená odkazem na jiný dokument podle Newyorské úmluvy

Problematika rozhodčí smlouvy uzavřené odkazem na jiný dokument, v němž je obsažena, přičemž odkaz na tento dokument je uveden v hlavní smlouvě, není v Newyorské úmluvě výslovně upravena. Odborná literatura i rozhodovací praxe se shodují, že platnosti těchto rozhodčích smluv Newyorská úmluva nebrání, s ohledem na absenci výslovné úpravy se však předpokládá, za nichž je rozhodčí smlouva uzavřená odkazem na jiný dokument uznávána, se liší.

Prvním případem, kdy rozhodčí smlouva je uzavírána odkazem na jiný dokument, je tzv. *relatio perfecta*,⁴⁷⁵ tj. strany si mezi sebou vyměnily dokumenty, které rozhodčí doložku neobsahují, ale výslovně odkazují na rozhodčí doložku uvedenou v jiném dokumentu. Soudy⁴⁷⁶ i odborná literatura⁴⁷⁷ považují rozhodčí doložky uzavřené tímto způsobem za platné. Jejich platnost zpravidla nepodmiňují ani tím, aby druhá strana byla s dokumentem obsahujícím rozhodčí doložku seznámena. K uzavření doložky postačí, pokud na ni návrhové strany v návrhu na uzavření hlavní smlouvy výslovně odkázal,⁴⁷⁸ neboť tímto odkazem byla v zásadě naplněna písemná forma rozhodčí doložky požadovaná článkem II odst. 2 Newyorské úmluvy.

V praxi se mnohem častěji objevují případy, kdy strany v hlavní smlouvě odkazují pouze na listinu obsahující rozhodčí doložku, ale tuto rozhodčí doložku výslovně nezmiňují (tzv. *relatio imperfecta*).⁴⁷⁹ Platnost rozhodčích doložek uzavřených tímto způsobem byla předmětem řady rozhodnutí zahraničních soudů. Z jejich závěrů lze dovodit určité zásady,

⁴⁷⁵ Di Pietro, D.: *Validity of arbitration clauses incorporated by reference*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 357.

⁴⁷⁶ Příkladem může být například rozhodnutí soudu první instance ve Zweibrücken, SRN ve věci sp. zn. 1 Zs 31/77, v němž soud uznal platnost rozhodčí doložky obsažené v mezinárodní smlouvě CIF/C&F/FOB pro obchod s kůžemi č. 15, která byla otištěna na zadní straně písemného potvrzení objednávky. Přední strana potvrzení přitom na rozhodčí doložku výslovně odkazovala. Obdobně soud rozhodl i ve věci *Carters (Merchants) Ltd. V. Francesco Ferraro*, kde potvrdil formální platnost rozhodčí doložky obsažené ve formulářové smlouvě asociace International Council of Hide and Skin Shippers Association otištěné na zadní straně, na kterou bylo odkázáno na přední straně objednávky. Srov. rozhodnutí Landgericht Zweibrücken ze dne 11.1.1978, sp. zn. 1 Zs 31/77 a rozhodnutí Corte di Appello di Napoli ve věci *Carters (Merchants) Ltd. V. Francesco Ferraro* ze dne 20.2.1975 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek IV, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1979, s. 262 a násl. a s. 275 a násl.

⁴⁷⁷ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 218; Landau, T., Moollan, S.: *Article II and the Requirement of Form*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 196.

⁴⁷⁸ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 221.

⁴⁷⁹ Di Pietro, D.: *Validity of arbitration clauses incorporated by reference*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 357.

při jejichž splnění je rozhodčí doložka podle ustanovení Newyorské úmluvy zpravidla uznávána.

Soudy pokládají za platné především rozhodčí doložky obsažené ve všeobecných obchodních podmínkách otištěných na zadní straně návrhu na uzavření hlavní smlouvy, na které je na přední straně návrhu výslovně odkázáno.⁴⁸⁰ Odkaz na obchodní podmínky otištěné na zadní straně smlouvy dává druhé smluvní straně dostatečnou možnost, aby se s těmito podmínkami, včetně rozhodčí doložky, seznámila. Není proto důvod, proč by takto uzavřená rozhodčí doložka neměla být považována za platnou. Obdobně soudy rozhodují i v případě, kdy hlavní smlouva odkazuje na všeobecné obchodní podmínky, které jsou ke smlouvě přiloženy,⁴⁸¹ případně pokud hlavní smlouva odkazuje na všeobecné obchodní podmínky, s nimiž byla druhá smluvní strana seznámena již dříve (například při uzavírání dřívějších smluv).⁴⁸²

Výrazně problematičtější je situace, kdy navrhovatel druhou smluvní stranu s dokumentem obsahujícím rozhodčí doložku před uzavřením hlavní smlouvy neseznámil, a tyto podmínky nejsou ani přílohou hlavní smlouvy. Rozhodovací praxe francouzských⁴⁸³ a

⁴⁸⁰ Například rozhodnutí ve věci *Agroengineering v. American Custom Services, Inc.*, kde soud dospěl k závěru, že rozhodčí doložka obsažená v obchodních podmínkách otištěných na druhé straně kupní smlouvy, je platná i tehdy, pokud odkaz uvedený na přední straně kupní smlouvy odkazuje na tyto obchodní podmínky, aniž by rozhodčí doložku výslovně zmiňoval. Obdobně soud rozhodl i ve starším rozhodnutí ve věci *Ferrara S.p.A. v. United Grain Growers Ltd.*, v němž posuzoval platnost rozhodčí doložky obsažené ve všeobecných podmínkách uvedených na zadní straně smlouvy č. 5 North American Export Grain Association (NAEGA 5), na které odkazovalo ustanovení uvedené na první straně smlouvy. Soud shledal, že pro platnost rozhodčí doložky není třeba, aby na rozhodčí smlouvu odkazoval zvláštní odkaz uvedený na přední straně smlouvy. Prostý odkaz na obchodní podmínky otištěné na zadní straně pro uzavření rozhodčí doložku postačuje. Srov. rozhodnutí United States District Court, Eastern District of New York ve věci *Agroengineering v. American Custom Services, Inc.* ze dne 7.6.1996 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXII, Deventer: Kluwer Law International, 1997, s. 990 a násl.; rozhodnutí District Court of New York, S.D. ve věci *Ferrara S.p.A. v. United Grain Growers Ltd.*, U.S. ze dne 2.12.1977 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek IV, 1979, s. 262 a násl a s. 331 a násl.

⁴⁸¹ Například rozhodnutí BGH ze dne 12.2.1976, podle něhož je požadavek písemné formy podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy naplněn tehdy, pokud smlouva obsahovala prostý odkaz na standardní obchodní podmínky připojené ke smlouvě, jejichž součástí byla rozhodčí doložka. Srov. rozsudek BGH ze dne 12.2.1976, sp. zn. III ZR 42/74 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek II, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1977, s. 242 a násl.

⁴⁸² Například rozhodnutí United States District Court, Southern District of New York ve věci *Progressive Casualty Insurance Company (US) at al v CA Reaseguradora Nacional de Venezuela* ze dne 6.4.1993 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XIX, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1994, s. 825 a násl.

⁴⁸³ Například rozhodnutí ve věci *Groupama Transport v. MS Regine Hans und Klaus Heinrich KG*, v němž soud posuzoval platnost rozhodčí doložky obsažené v obchodních podmínkách, na něž smlouva neodkazovala ani nebyly ke smlouvě přiložené, obě smluvní strany však věděly, že smlouva se těmito obchodními podmínkami řídí, jakož i to, že obchodní podmínky rozhodčí doložku obsahují. Soud se přiklonil k závěru, že tuto rozhodčí doložku je třeba pokládat za platnou. Předestřený výklad článku II odst. 2 Newyorské úmluvy je však příliš extenzivní a lze jej jen stěží pokládat za správný. Rozhodčí doložku by ovšem bylo možné pokládat za platnou podle článku VII odst. 1 Newyorské úmluvy ve spojení s francouzským národním právem, pokud francouzské právní předpisy považují rozhodčí

amerických soudů,⁴⁸⁴ které jsou tradičně rozhodčímu řízení velmi příznivě nakloněny, uznala, že rozhodčí doložka může být platně uzavřena i v těchto případech. Předmětná rozhodnutí však kladou velký důraz na to, aby druhá strana v okamžiku uzavírání hlavní smlouvy o existenci rozhodčí doložky věděla či alespoň vědět mohla a měla. Soudy přitom předpokládaly, že profesionálové v určitém odvětví (obchodníci nebo jejich právní zástupci) jsou s obchodními podmínkami a formulářovými smlouvami, které se v daném odvětví obvykle používají, podrobně seznámeni. Pokud je tedy běžnou součástí těchto obchodních podmínek či formulářových smluv i rozhodčí doložka, soudy ji pokládaly za platnou.

Soudy ostatních zemí se k této problematice staví zdrženlivěji a rozhodčí smlouvy uzavřené odkazem na dokument, s jehož obsahem navrhovatel druhou smluvní stranu před uzavřením hlavní smlouvy neseznámil, považují za neplatné.⁴⁸⁵

smlouvu uzavřenou popsáním způsobem za platnou. Obdobně soud rozhodl i ve věci *Animalfeeds International Corp. v S.A. A. Becker et Cie*, kde shledal, že prostý odkaz na dokument obsahující rozhodčí doložku, s nímž jsou obě strany seznámeny či by s ním s ohledem na své postavení seznámeny být měly, splňuje požadavky ustanovení čl. II odst. 2 Newyorské úmluvy. Soud zde vyložil článek II odst. 2 Newyorské úmluvy pomocí národního práva, podle něhož lze rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít i prostým odkazem na dokument obsahující rozhodčí doložku. Srov. rozsudek Cour de Cassation, Francie ve věci *Groupama Transport v. MS Regine Hans und Klaus Heinrich KG* z 21.11.2006 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXXII, Deventer: Kluwer Academic Publishers, 2007, s. 294 a násl.; rozhodnutí Tribunal de grande instance, Strasbourg ve věci *Animalfeeds International Corp. v S.A. A. Becker et Cie* ze dne 9.10.1970 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek II, 1977, s. 244 a násl.

⁴⁸⁴ Příkladem je rozhodnutí ve věci *Chloe Z Fishing*, kde americký soud posuzoval platnost rozhodčí doložky obsažené v pojistných smlouvách uzavřených na základě výměny tzv. „slip“, tj. nepodepsaného dokumentu, v němž je uveden rozsah pojištění. Během vyjednávání nové pojistné smlouvy si pojišťovna a pojištěný tzv. slip mezi sebou zasílají a na jeho základě dojednávají pojistné podmínky. V posuzovaném případě odkazoval „slip“ na obchodní podmínky pojišťovny, které nebyly ke slipu přiloženy ani pojištěnému zaslány. Soud však shledal, že rozhodčí smlouva obsažená v pojistných podmínkách byla platně uzavřena, neboť „slip“ splňoval požadavek výměny dokumentů mezi stranami i požadavek písemnosti. Podle názoru soudu byl prostý odkaz na pojistné podmínky pro uzavření rozhodčí smlouvy dostačující, neboť pojištěný, resp. jeho právní zástupce, který pojistnou smlouvu dojednával, musel být s obsahem pojistných podmínek (včetně existence rozhodčí doložky) seznámen na základě své dlouhodobé praxe v oblasti námořního pojištění. Obdobným příkladem je i rozhodnutí ve věci *Chelsea Square Textiles, Inc. et al. V. Bombay Dyeing and Manufacturing Company Ltd.*, v němž soud posoudil velice obtížně čitelnou rozhodčí doložku obsaženou v obchodních podmínkách jako platnou zejména s ohledem na zkušenosti smluvní strany v daném oboru a dlouhodobou spolupráci zástupce této strany s protistranou. Srov. rozhodnutí United States District Court for the Southern District of California ve věci *Chloe Z Fishing Co., Inc., et al. v. Odyssey Re (London) Limited, formerly known as Sphere Drake Insurance, P.L.C., et al.* ze dne 26.4.2000 in: van den Berg, A. J.: *YCA*, Svazek XXVI, 2001, s. 910 a násl.; rozhodnutí United States od Appeals, Second Circuit ve věci *Chelsea Square Textiles, Inc. et al. v. Bombay Dyeing and Manufacturing Company Ltd. U.S.* ze dne 23.3.1999 in: van den Berg, A. J.: *YCA*, Svazek XXV, 2000, s. 1035 a násl.

⁴⁸⁵ Například rozhodnutí norského odvolacího soudu v Hålogaland ze dne 16.8.1999, v němž soud posuzoval platnost rozhodčí doložky obsažené ve formulářové smlouvě GENCON. V předmětném případě sjednali zástupci jménem stran smlouvu o provozu dopravního prostředku výměnou e-mailů, v nichž zároveň odkázali na standardní formulář GENCON. Rozhodčí doložku však ve výměně e-mailů výslovně nezminili. Soud v tomto případě odmítl uznat platnost rozhodčí doložky uzavřené odkazem na standardní formulář, s nímž byli zástupci obou stran seznámeni. Zároveň vyjádřil vážné pochybnosti o

Zvláštním případem uzavření rozhodčí doložky odkazem na jiný dokument je uvedením odkazu v náložném listu (tzv. konosament). Tato situace je do značné míry specifická, neboť náložný list odkazuje na podmínky přepravní smlouvy, kterou nový majitel náložného listu nepodepsal, není její stranou a zpravidla s ní není ani seznámen.⁴⁸⁶ Stranou rozhodčí smlouvy se proto nový majitel stává jen tehdy, pokud náložný list na rozhodčí doložku obsaženou v přepravní smlouvě výslovně odkazuje.⁴⁸⁷

Výjimkou je pouze rozhodovací praxe anglických a amerických soudů, které se k otázce uzavírání rozhodčích doložek odkazem uvedeným v náložném listu staví liberálněji. Anglické soudy⁴⁸⁸ sice vyžadují, aby náložný list na rozhodčí doložku výslovně odkazoval, připouštějí však i další možnost, kterou může být doložka platně sjednána. Tuto možnost dovodily v případech, kdy je rozhodčí doložka formulována natolik široce, že se vztahuje i na jakékoli spory, které vzniknou v souvislosti s vydaným náložným listem.

nad tím, zda lze rozhodčí smlouvu podle článku II odst. 2 Newyorské úmluvy platně sjednat výměnou e-mailů. Obdobně rozhodl i Oberlandesgericht Hamburg v řízení, v němž posuzoval platnost rozhodčí doložky uzavřené odkazem na smlouvu uzavřené jednou ze stran a třetí osobou. Přestože tato smlouva, na niž bylo odkazováno, byla uzavřena na formuláři NYPE, s nímž musely být obě smluvní strany podrobně seznámeny, soud posoudil rozhodčí doložku jako neplatnou. V daném případě však soud dovodil, že rozhodčí smlouva byla mezi stranami uzavřena po vzniku sporu výměnou faxových zpráv a rozhodčí řízení mohlo tedy proběhnout. Dalším příkladem je i rozhodnutí ve věci *Miserocchi v. Paolo Agresi*, v němž soud neuznal platnost rozhodčí doložky obsažené ve standardní smlouvě č. 5 London Corn Trade Association (LCTA), která stanoví, že místem rozhodčího řízení je Londýn. Soud nepokládal prostý odkaz na tuto smlouvu, s níž musely být obě strany rozhodčí doložky seznámeny, za dostatečný. Srov. rozhodnutí odvolacího soudu v Hålogaland ze dne 16.8.1999 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXVII, 2002, s. 519 a násl.; rozsudek Oberlandesgericht Hamburg ze dne 30.7.1998, sp. zn. 6 Sch 3/98 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXV, 2000, s. 714 a násl.; rozhodnutí Corte di Cassazione ve věci *Miserocchi v. Paolo Agresi* ze dne 13.12.1971 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek I, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1976, s. 190.

⁴⁸⁶ Rozehnalová, N.: *Právo mezinárodního obchodu*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 423.

⁴⁸⁷ Například rozhodnutí ve věci *Granitalia v. Agenzia Marittima Sorrentini*, kde soud uvedl, že „... the general reference to the conditions, terms and exceptions of the charter party contained in the bills of lading, which were issued to the shipper by the carrier and then signed over to Granitalia, the consignor of the goods, does not derogate from jurisdiction of the Italian courts. Derogation can only ensue from a specific reference to the foreign arbitration.“ Srov. rozhodnutí Corte di Cassazione ve věci *Granitalia v. Agenzia Marittima Sorrentini* ze dne 22.12.2000 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXVII, 2002, s. 506 a násl.

⁴⁸⁸ Například rozhodnutí ve věci *The Federal Bulker*, kde soud shledal, že „rozhodčí doložka se bezprostředně netýká lodí dopravy a doručení zboží ... nelze ji proto uzavřít prostým odkazem na podmínky smlouvy o přepravě, obsaženým v náložném listu...“ Soud zde dospěl k závěru, že rozhodčí doložku lze platně uzavřít jen tehdy, je-li odkaz na rozhodčí doložku výslovný. Výjimku z tohoto pravidla soud připustil jen tehdy, pokud je rozhodčí doložka formulována natolik široce, že se vztahuje i na jakékoli spory, které vzniknou v souvislosti s náložným listem. Soud v citovaném rozhodnutí výslovně uvedl, že: „... it is clear that an arbitration clause is not directly germane to the shipment carriage and delivery of goods. ... It is, therefore, not incorporated by general words in the bill of lading. If it is to be incorporated, it must either be by express words in the bill of lading itself... or by express words in the charterparty itself... If it is desired to bring in an arbitration clause, it must be done explicitly in one document or the other.“ Stejně anglický soud rozhodl i ve starším rozhodnutí ve věci *The Rena K*. Srov. *Federal Bulk Carriers Inc v C Itoh & Co Ltd, The „Federal Bulker“* in: 1 Lloyd's Rep., 1989, s. 103 a násl.; rozhodnutí High Court, Admiralty Court (Queen's Bench Division) ve věci *The Rena K* ze dne 13.1.1978 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek IV, 1979, s. 323 a násl.

Podle názoru anglických soudů zahrnuje taková rozhodčí doložka i spory, které v souvislosti s vydaným náložným listem vzniknou jeho budoucím majitelům. Nového majitele proto rozhodčí doložka váže i v takovém případě, že odkaz uvedený v náložném listu odkazuje pouze obecně na podmínky přepravní smlouvy, a nový majitel náložného listu se s nimi neseznámil.

Nejmírněji otázku uzavření rozhodčí doložky její inkorporací do náložného listu posuzuje americká rozhodovací praxe, podle níž lze rozhodčí doložku platně uzavřít prostým odkazem na podmínky přepravní smlouvy.⁴⁸⁹ Tento postoj je opět odrazem obecného trendu americké judikatury, která řešení sporů v rozhodčím řízení výrazně upřednostňuje.

6.2 Rozhodčí smlouva uzavřená odkazem na jiný dokument podle Vzorového zákona

Vzorový zákon se problematikou uzavření rozhodčí smlouvy obsažené v obchodních podmínkách či jiném dokumentu, na který hlavní smlouva odkazuje, zabývá v článku 7 odst. 1 věta třetí. Podle tohoto ustanovení je rozhodčí doložka platně sjednána, pokud hlavní smlouva odkazuje na listinu obsahující rozhodčí doložku a odkaz je takové povahy, že činí rozhodčí doložku součástí hlavní smlouvy.

Podle článku 7 odst. 2 druhá věta Vzorového zákona je rozhodčí smlouva tímto způsobem platně sjednána, pokud hlavní smlouva je písemná a odkaz je takového charakteru, že činí rozhodčí doložku součástí této smlouvy.⁴⁹⁰

Na rozdíl od Newyorské úmluvy je předmětná problematika ve Vzorovém zákoně upravena výslovně, odborná literatura však při výkladu článku 7 odst. 1 věta třetí

⁴⁸⁹ Například rozhodnutí ve věci *Coastal States Trading Inc. v. Zenith Navigation S.A.*, v němž soud shledal, že prostý odkaz na podmínky přepravní smlouvy je pro uzavření platné rozhodčí doložky dostačující. Srov. rozhodnutí U.S. District Court of New York, S.D. ve věci *Coastal States Trading Inc. v. Zenith Navigation S.A.* ze dne 18.8.1977 in Sanders, P.: *YCA*. Svazek IV, 1979, s. 329 a násl.; rozhodnutí United States Court of Appeals, Second Circuit ve věci *Compania Espanola de Petroleje SA v Nereus Shipping SA* ze dne 12.12.1975 in: 527 F 2d 966 a násl. a dostupné na: <http://openjurist.org/527/f2d/966/compania-espanola-petroleos-sa-v-nereus-shipping-sa-hidrocarburos-derivados-ca> (citováno: 30.3.2012).

⁴⁹⁰ Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 145.

Vzorového zákona vychází z článku II odst. 2 Newyorské úmluvy a z příslušné judikatuře k této úmluvě.⁴⁹¹

Prvním předpokladem vyplývajícím z článku 7 odst. 1 věta třetí Vzorového zákona je písemnost smlouvy hlavní, rozhodčí doložky obsažené v jiném dokumentu i odkazu na tento dokument.⁴⁹² Pro platnost rozhodčí doložky uzavřené podle článku 7 odst. 1 Vzorového zákona proto nestačí, pokud by strany na dokument obsahující rozhodčí doložku odkázaly jen ústně nebo pokud by se podmínky obsažené v dokumentu staly součástí hlavní smlouvy na základě praxe zavedené mezi stranami či obchodní zvyklosti. V tomto ohledu se požadavky vyžadované Newyorskou úmluvou a Vzorovým zákonem shodují.⁴⁹³

Předmětné ustanovení nedává žádné vodítko, zda je rozhodčí doložka platně uzavřena jen tehdy, pokud ji odkaz výslovně zmiňuje, či zda stačí odkázat jen na listinu, která rozhodčí doložku obsahuje. Nejasnosti v tomto ohledu však již odstranili autoři Vzorového zákona, kteří v přípravných materiálech uvedli, že odkaz nemusí rozhodčí doložku výslovně zmiňovat.⁴⁹⁴ Ve stejném duchu se k předmětnému ustanovení vyjadřuje i odborná literatura.⁴⁹⁵

Pro platné uzavření rozhodčí doložky je třeba, aby strana, která její uzavření nenavrhl, při uzavírání hlavní smlouvy o existenci rozhodčí doložky věděla nebo alespoň s ohledem na veškeré okolnosti vědět musela. Rozhodčí doložka proto platně vznikne, pokud je strana, která použití obchodních podmínek obsahujících rozhodčí doložku nenavrhl, s těmito podmínkami před či nejpozději při uzavření rozhodčí smlouvy seznámena. V ostatních případech je rozhodčí smlouva platně uzavřena jen tehdy, pokud lze předpokládat, že straně, která použití předmětných obchodních podmínek nenavrhl, jsou tyto podmínky

⁴⁹¹ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 216; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. marg. č. 3425.

⁴⁹² Granzow, J.: *Das UNCITRAL-Modellgesetz über die internationale Handelsschiedsgerichtsbarkeit von 1985*. München: VVF, 1988, s. 91; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 145.

⁴⁹³ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 216; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1044, marg. č. 41.

⁴⁹⁴ Doc. A/CN.2/46 odst. 19 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 285; Doc. A/CN.9/264, odst. 8 in: Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. s. 291.

⁴⁹⁵ Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modellgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. s. 50; Berger, K. P.: *Wirtschaftsschiedsgerichtsbarkeit*. Berlin, New York: De Gruyter, 1992, s. 112.

známé s ohledem na jiné skutečnosti (například s ohledem na znalosti, zkušenosti a dlouhodobou praxi stran v daném odvětví).⁴⁹⁶

Úprava týkající se rozhodčí doložky uzavírané odkazem na jiný dokument byla převzata do první alternativy článku 7 Vzorového zákona schválené v roce 2006. Stejně jako výše popisovaný článek 7 odst. 2 vyžaduje, aby odkaz byl takové povahy, že činí rozhodčí doložku součástí hlavní smlouvy. Upouští však od požadavku písemnosti a pro platné uzavření rozhodčí doložky odkazem na jiný dokument jen požaduje, aby obsah rozhodčí doložky byl následně písemně zaznamenán. Druhá alternativa článku 7 Vzorového zákona se popisovanou problematikou vůbec nezabývá. Pro uzavření rozhodčí doložky odkazem na jiný dokument tak nestanoví žádné náležitosti, určité požadavky by však ve státech, které převezmou novelizované znění Vzorového zákona, mohly vyplývat z národních předpisů upravujících obecně použití všeobecných obchodních podmínek.

6.3 Uzavření rozhodčí smlouvy podle českého práva

Z hlediska českého práva se proces uzavírání rozhodčích smluv řídí zejména ustanoveními občanského zákoníku. Zákon o rozhodčím řízení upravuje v tomto ohledu pouze obsahové náležitosti rozhodčí smlouvy a určité aspekty přijetí návrhu na uzavření rozhodčí doložky.

Podle ustanovení § 2 odst. 1 a odst. 3 ZRŘ je povinným obsahem návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy přenesení pravomoci k rozhodování sporů z obecných soudů na rozhodce nebo stálý rozhodčí soud a vymezení okruhu sporů, pro něž se pravomoc rozhodců či rozhodčího soudu zakládá.⁴⁹⁷ Určení konkrétních rozhodců ani způsob jejich určení není podstatnou náležitostí rozhodčí smlouvy, a to podle našeho názoru ani tehdy, je-li uzavírána smlouva o rozhodci.⁴⁹⁸

⁴⁹⁶ Wackenhuth, M.: *Die Schriftform für Schiedsvereinbarungen nach dem UN-Übereinkommen und Allgemeine Geschäftsbedingungen*. ZZP, 1986, s. 445 a násl.

⁴⁹⁷ Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. s. 50; Růžička, s. 45 a násl. Za platnou rozhodčí smlouvu ve prospěch rozhodčího řízení *ad hoc* je proto považována i dohoda následujícího znění: „všechny spory z této kupní smlouvy budou projednány v rozhodčím řízení.“

⁴⁹⁸ Srov. část 1.2.1 této práce.

Proces uzavření rozhodčí smlouvy v podobě samostatného smluvního dokumentu se řídí ustanovením § 43 a násl. ObčZ, která upravují vznik hmotněprávních smluv.⁴⁹⁹ Vzhledem k předepsané písemné formě rozhodčí smlouvy lze však návrh na její uzavření přijmout pouze písemně, ustanovení § 43c odst. 1 ObčZ se proto neuplatní.

Pro rozhodčí smlouvu uzavíranou v podobě rozhodčí doložky obsahuje ZRŘ dílčí úpravu týkající se přijetí návrhu na její uzavření (§ 3 odst. 2 ZRŘ). Předmětné ustanovení se použije, pokud je rozhodčí doložka součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje. Výrazem podmínky je přitom třeba rozumět nejen podmínky obsažené v jiném dokumentu, nýbrž i podmínky obsažené v hlavní smlouvě, neboť tato ustanovení jsou jistě také podmínkami, jimiž se hlavní smlouva řídí.⁵⁰⁰

V souladu s ustanovením § 3 odst. 2 ZRŘ lze rozhodčí doložku uvedenou ve smlouvě hlavní nebo v jiném dokumentu obsahujícím podmínky, jimiž se řídí smlouva hlavní, přijmout i jinak než písemně. Z přijetí návrhu musí však být zřejmé, že příjemce návrhu s obsahem rozhodčí doložky souhlasí. Rozhodčí doložka proto vznikne například plněním hlavní smlouvy, zaplacením ceny či jinou faktickou činností akceptanta, pokud nelze z jeho jednání dovodit, že s rozhodčí doložkou nesouhlasí.⁵⁰¹

Poslední část ustanovení § 3 odst. 2 ZRŘ hraje při uzavírání rozhodčí doložky významnou roli. Pokud si strany v průběhu kontraktačního procesu vyměnily několik návrhů (protinávrhů) smlouvy, z nichž pouze poslední obsahoval rozhodčí doložku, a právě na tento návrh již akceptant výslovně neodpoví, nýbrž poskytne plnění, byla hlavní smlouva nepochybně uzavřena konkludentně (§ 43c odst. 1 ObčZ a § 275 odst. 4 ObchZ).⁵⁰² Platnost rozhodčí doložky, která nebyla součástí předchozích návrhů, však již vzbuzuje pochybnosti, neboť je otázkou, zda byl návrh na její uzavření přijat způsobem, z něhož je patrný bezvýhradný souhlas s obsahem rozhodčí doložky, či nikoliv. Domníváme se, že v tomto případě by rozhodčí doložka patrně nebyla považována za platnou, neboť

⁴⁹⁹ Zvláštní úpravu týkající se uzavření rozhodčí smlouvy obsahuje i ustanovení § 42 odst. 5 zák. č. 37/2004 Sb., o pojištění smlouvě, podle něhož je pojistitel povinen upozornit pojistníka při uzavírání smlouvy o pojištění právní ochrany, že pro spory z pojištění právní ochrany lze uzavřít rozhodčí smlouvu. Zároveň je mu zákonem uložena povinnost rozhodčí smlouvu uzavřít.

⁵⁰⁰ Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení. Komentář.* s. 49.

⁵⁰¹ Mothejzík, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář.* s. 85; Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* s. 144.

⁵⁰² Tomsa, M.: *Uzavření kupní smlouvy v obchodních vztazích poskytnutím plnění.* Právní praxe v podnikání, 2000, č. 5, s. 14 a násl.

z jednání akceptanta nevyplývá zřejmý souhlas s obsahem rozhodčí doložky.⁵⁰³ Ustanovení § 3 odst. 2 ZRŘ, byť na první pohled vychází vstřícně požadavkům obchodního styku, tak může vést ke značné nejistotě stran, neboť v situacích podobných případu popsanému výše je uzavření rozhodčí doložky přinejmenším sporné.

Na rozdíl od Vzorového zákona i německé právní úpravy, která je jím inspirována, neupravuje ZRŘ problematiku rozhodčí smlouvy uzavřené odkazem na jiný dokument. Zákon o rozhodčím řízení takovou možnost nevyklučuje, v ustanovení § 3 odst. 2 ZRŘ s ní naopak počítá, nestanoví však žádné předpoklady, při jejichž dodržení je rozhodčí doložka uzavřená odkazem na jiný dokument platná. V tomto ohledu je proto třeba aplikovat úpravu všeobecných obchodních podmínek obsaženou v obchodním zákoníku⁵⁰⁴ a v případě vztahů podléhajících občanskému zákoníku zásady, které pro platné použití všeobecných obchodních podmínek dovodila právní teorie a rozhodovací praxe.⁵⁰⁵ Pro platné sjednání rozhodčí doložky odkazem na obchodní podmínky či jiný dokument se přitom nevyžaduje, aby rozhodčí doložka byla v odkazu výslovně zmíněna.⁵⁰⁶

6.4 Uzavření rozhodčí smlouvy podle německého práva

Proces uzavírání rozhodčí smlouvy podle německého práva se primárně řídí ustanoveními desáté knihy ZPO, která upravuje obsahové náležitosti návrhu na její uzavření, problematiku rozhodčí smlouvy uzavřené odkazem na jiný dokument a některé zvláštní

⁵⁰³ Hrnčířiková, M.: *Platnost rozhodčí smlouvy*. s. 125.

⁵⁰⁴ Obchodní zákoník použití obchodních podmínek výslovně upravuje v ustanovení § 273 odst. 1 a odst. 2 ObchZ. Předmětné ustanovení rozlišuje všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi (například komisí UNCITRAL) a jiné obchodní podmínky. V případě obchodních podmínek vypracovaných odbornými a zájmovými organizacemi se předpokládá, že smluvní strany jsou s nimi seznámeny a pro jejich platné začlenění do smlouvy proto stačí prostý odkaz na tyto podmínky. V případě podmínek připravených jinými subjekty je však třeba, aby byly ke smlouvě přiloženy. Prostý odkaz na tyto podmínky postačí pouze tehdy, pokud jsou straně, která jejich použití nenavrhl, již známé (například z předchozí spolupráce). Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 862.

⁵⁰⁵ Občanský zákoník se začleněním obchodních podmínek do smlouvy výslovně nezabývá. Odborná literatura i právní praxe však použití obchodních podmínek ve vztazích podléhajících občanskému zákoníku připouštějí a pro jejich platné začlenění do smlouvy vyžadují, aby obchodní podmínky byly ke smlouvě připojeny nebo smluvní straně, která jejich použití nenavrhuje, před uzavřením smlouvy sděleny. Srov. Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 408.

⁵⁰⁶ Rozhodčí nález RS ve věci sp. zn. Rsp 57/62, Rsp 151/80, Rsp 112/82 in: Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 95 a násl.

způsoby přijetí návrhu. V ostatním se předkonsenzuální jednání stran řídí ustanoveními § 145 a násl. BGB.⁵⁰⁷

Obsahem návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy musí být podle ustanovení § 1029 odst. 1 ZPO alespoň přenesení rozhodovací pravomoci z obecných soudů na rozhodčí soud⁵⁰⁸ a určení okruhu sporů, na něž se rozhodčí smlouva vztahuje.⁵⁰⁹ Podstatnou náležitostí rozhodčí smlouvy naopak není bližší určení rozhodčího soudu, neboť pro jmenování rozhodců lze podpůrně použít způsob předvídaný v ustanovení § 1034 a § 1035 ZPO.

Desátá kniha ZPO se dále zabývá náležitostmi návrhu na uzavření rozhodčí doložky sjednávané odkazem na jiný dokument, kterým jsou nejčastěji obchodní podmínky jedné ze stran a smlouvy, které strany v minulosti uzavřely.⁵¹⁰ Podle ustanovení § 1031 odst. 3 ZPO musí být takový odkaz písemný⁵¹¹ a srozumitelný.⁵¹² Odkaz je přitom pokládán za srozumitelný, pokud druhá smluvní strana vezme či alespoň měla vzít na vědomí, že obsah dokumentu se stává součástí hlavní smlouvy.⁵¹³

Rozhodčí doložka nemusí být v odkazu na dokument ji obsahující výslovně zmíněna.⁵¹⁴ Autoři přitom vycházejí z výkladu článku 7 odst. 2 Vzorového zákona, který pro platné

⁵⁰⁷ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 7; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 2.

⁵⁰⁸ Desátá kniha ZPO používá výraz rozhodčí soud bez rozdílu, zda se jedná o rozhodce *ad hoc* či rozhodce zapsané na seznamu rozhodců vedeném stálým rozhodčím soudem, jehož pravomoc byla pro rozhodnutí daného sporu sjednána.

⁵⁰⁹ Vymezení okruhu sporů často odpovídá obvyklé formulaci: „*Veškeré spory, které vzniknou z této smlouvy nebo v souvislosti s touto smlouvou, budou rozhodnuty rozhodčím soudem ...*“. Srov. například rozhodčí doložku doporučenou MOK, která zní: „*All disputes arising out of or in connection with the present contract ...*“ a rozhodčí doložku doporučenou LCIA, která zní: „*Any dispute arising out of or in connection with this contract, including any question regarding its existence, validity or termination ...*“

⁵¹⁰ Spieker, O.: *Schiedsvereinbarungen in Allgemeinen Geschäftsbedingungen im Bereich des nicht kaufmännischen Verkehrs*. ZIP, 1999, s. 2138 a násl.; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 6; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 104.

⁵¹¹ Současná právní úprava nepřipouští, aby rozhodčí doložka byla platně uzavřena, pokud se obchodní podmínky stanou součástí smlouvy na základě obchodní zvyklosti nebo zvyklosti platné v daném odvětví, tj. bez výslovného odkazu. Předchozí úprava účinná do 1.1.1998 byla v tomto ohledu liberálnější a rozhodčí smlouvy uzavřené tímto způsobem pokládala za platné. Srov. například Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 7; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 7.

⁵¹² Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. s. 145.

⁵¹³ Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 7; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 10.

⁵¹⁴ Usnesení Bayerisches Oberlandesgericht ze dne 17.9.1998, sp. zn. 4Z Sch 1/98 anotované in: RIW, 1998, s. 965 a násl.; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 5.

uzavření rozhodčí smlouvy odkazem na jiný dokument rovněž nevyžaduje, aby doložka byla v odkazu výslovně uvedena.⁵¹⁵

Je-li rozhodčí doložka součástí obchodních podmínek, musí být kromě požadavků stanovených v § 1031 odst. 3 ZPO splněny i předpoklady požadované v § 305 BGB. Podle tohoto ustanovení jsou obchodní podmínky platně začleněny do hlavní smlouvy jen tehdy, má-li strana, která jejich použití nenavrhl, možnost se s nimi bez obtíží seznámit.⁵¹⁶ Obchodní podmínky jsou proto nejčastěji přikládány k navrhované hlavní smlouvě, její součástí se však stanou i tehdy, je-li straně sděleno, kde se s nimi může seznámit a jejich prostudování pro ni nepředstavuje nepřiměřené obtíže. Součástí hlavní smlouvy se tak mohou stát například obchodní podmínky vyvěšené v provozovně nebo uveřejněné na webové stránce smluvní strany, která jejich použití navrhla.⁵¹⁷

Desátá kniha ZPO dále výslovně upravuje uzavření rozhodčí smlouvy předáním náložného listu jeho novému vlastníkovi (tzv. konosament, § 656 HGB). V souladu s ustanovením § 1031 odst. 4 ZPO je rozhodčí smlouva platně sjednána pouze tehdy, pokud náložný list rozhodčí doložku výslovně zmiňuje v odkazu na přepravní smlouvu. Prostý odkaz na podmínky přepravní smlouvy v tomto případě nestačí (§ 1031 odst. 4 ZPO).⁵¹⁸

6.5 Dílčí závěr

Národní právní úpravy se problematikou vzniku rozhodčí smlouvy nejčastěji zabývají z hlediska úpravy rozhodčí doložky uzavírané odkazem uvedeným v hlavní smlouvě, který odkazuje na jiný dokument obsahující rozhodčí doložku. Právní úpravy se v tomto případě inspirojí Vzorovým zákonem, který se této problematice rovněž věnuje.

⁵¹⁵ Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1031, marg. č. 9; Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts.* s. 140.

⁵¹⁶ Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1031, marg. č. 10; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1031, marg. č. 5.

⁵¹⁷ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 248; Drettmann, F., Marly, J., Graf von Westphalen, F.: *Vertragsrecht und AGB-Klauselwerke.* Svazek 1, 5. vydání, München: C.H.Beck, 2006, s. 371.

⁵¹⁸ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 249; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar.* § 1031, marg. č. 8.

Pro platné uzavření rozhodčí doložky Vzorový zákon vyžaduje, aby odkaz byl takového charakteru, že činí rozhodčí smlouvu součástí smlouvy hlavní. Pro platné uzavření rozhodčí doložky je tak třeba, aby strany byly s dokumentem obsahujícím rozhodčí doložku před uzavřením hlavní smlouvy seznámeny či aby odkaz v hlavní smlouvě rozhodčí doložku výslovně zmiňoval.

Newyorská úmluva otázku uzavírání rozhodčích smluv odkazem na jiný dokument výslovně neupravuje, soudní praxe však platnost rozhodčích smluv uzavřených tímto způsobem doložek posuzuje ve stejném duchu. Výjimku představuje jen judikatura států výrazně preferujících rozhodčí řízení, které v konkrétních případech uznávají ve vztazích mezi profesionály i platnost rozhodčích smluv uzavřených odkazem na dokument, se kterým příjemce návrhu nebyl druhou stranou seznámen. Předmětná rozhodnutí však kladou velký důraz na to, aby strana, která použití dokumentu nenavrhl, s ohledem na své postavení profesionála věděla či alespoň měla vědět, že dokument rozhodčí doložku obsahuje.

Desátá kniha ZPO se v případě rozhodčí smlouvy uzavírané odkazem na jiný dokument inspirovala Vzorový zákon a platnost těchto rozhodčích smluv uznává při splnění stejných náležitostí. V případě, kdy je rozhodčí doložka součástí všeobecných obchodních podmínek, musí být rovněž dodrženy požadavky předpisů upravujících jejich použití.

Zákon o rozhodčím řízení se otázkou rozhodčí smlouvy uzavírané odkazem nezabývá, v tomto případě se použije úprava obsažená v obchodním zákoníku a ve vztazích podřízených občanskému zákoníku zásadami dovozenými právní teorií a praxí, neboť občanský zákoník problematiku všeobecných obchodních podmínek výslovně neupravuje.

Pro rozhodčí smlouvy uzavírané v podobě doložky obsahuje zákon o rozhodčím řízení zvláštní způsob přijetí návrhu na její uzavření, který umožňuje přijmout i jinak než písemně, pokud lze z tohoto přijetí patrný bezvýhradný souhlas s rozhodčí doložkou a jejím obsahem. Předmětná norma vede v právním styku k nejasnostem, neboť často nemusí být zcela zřejmé, zda byla jednáním příjemce návrhu uzavřena rozhodčí doložka či nikoliv. Ustanovení § 3 odst. 2 ZRŘ tak může v praxi způsobovat značné obtíže a nejistotu jednajících.

7. ÚČINKY ROZHODČÍ SMLOUVY

Uzavření rozhodčí smlouvy vede ke vzniku významných procesních následků. Autoři v této souvislosti rozlišují pozitivní účinek rozhodčí smlouvy, kterým je založení pravomoci rozhodců pro rozhodování sporů určených rozhodčí smlouvou, a negativní účinek, za který považují derogaci pravomoci obecných soudů.⁵¹⁹

Procesní účinky rozhodčí smlouvy jsou uznávány celosvětově, a to jak ve vnitrostátním tak i v mezinárodním rozhodčím řízení. Národní právní úpravy si brzy uvědomily, že mezinárodní uznávání procesních účinků je nezbytnou součástí systému mezinárodní obchodní arbitráže, která bez tohoto prvku nemůže řádně fungovat. Problematika uznávání rozhodčích smluv se zahraničním prvkem se tak stala i jedním z klíčových podnětů pro přijetí prvních úmluv z oblasti rozhodčího řízení.

Zahraniční, především angloamerická odborná literatura dále připisuje rozhodčí smlouvě i hmotněprávní účinky.⁵²⁰ V tomto ohledu je třeba spatřovat důsledný příklon angloamerického právního systému ke smluvní povaze rozhodčí smlouvy. Autoři vycházejí z obecných principů smluvního práva, zejména zásady *pacta sunt servanda*, která pro rozhodčí smlouvy platí stejně jako pro jakékoli jiné druhy smluv. Podle názoru angloamerické právní teorie i praxe vzniká uzavřením rozhodčí smlouvy povinnost stran uplatnit nároky určené rozhodčí smlouvou pouze v rozhodčím řízení. Podá-li některá ze stran žalobu u obecného soudu a způsobí tím druhé smluvní straně škodu, může se poškozená strana domáhat její náhrady.^{521;522}

Hmotněprávní účinky rozhodčí smlouvy jsou dále do jisté míry uznávány i v zemích kontinentálního právního systému, například ve Švýcarsku⁵²³ a Německu.⁵²⁴ V případě

⁵¹⁹ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 361.

⁵²⁰ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 320.

⁵²¹ Příkladem škody vzniklé porušením závazků z rozhodčí smlouvy mohou být náklady vynaložené na uplatnění námitky nedostatku pravomoci soudu v soudním řízení zahájeném v rozporu s rozhodčí smlouvou.

⁵²² Srov. úvodní část kapitoly 2 této práce. Dále srov. rozhodnutí Court of Appeal (Civil Division), *Aggeliki Charis Compania Maritima SA v Pagnan SpA (The Angelic Grace)*, 17.5.1994 in: 1 Lloyd's Rep., 1995, s. 87 a násl., rovněž dostupné na <http://international.westlaw.com> pod č. 1994 WL 1061019 (citováno: 10.5.2012); Court of Appeal (Civil Division), *Schiffahrtsgesellschaft Detlev Appen v Voest Alpine Intertrading (The Jay Bola)*, 16.4.1997 in: 2 Lloyd's Rep., 1997, s. 285 a násl. rovněž dostupné na: <http://international.westlaw.com> pod č. 1997 WL 1104413 (citováno: 10.5.2012).

⁵²³ Například rozhodnutí švýcarského federálního soudu ve věci sp. zn. ATF 108 Ia 197, č. 3 (citované in: Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 320), v němž tento soud shledal, že strany, které souhlasí s řešením sporu v rozhodčím řízení mají povinnost zdržet se jakéhokoli jednání, jímž by mohly zmařit průběh rozhodčího řízení. K obdobnému závěru dospěli i rozhodci v rozhodčím nálezu

obou těchto právních úprav se však nejedná o vznik povinnosti předkládat spory k rozhodnutí výhradně rozhodcům, nýbrž o vznik povinnosti činit vše pro to, aby rozhodčí řízení mohlo řádně proběhnout a splnit svůj cíl.

V následujících podkapitolách je otázce hmotněprávních následků z pohledu německého práva věnována značná pozornost. Neméně důležitým tématem této kapitoly je však i úprava procesních účinků rozhodčí smlouvy z pohledu českého a německého práva, Vzorového zákona a mezinárodních úmluv.

7.1 Účinky rozhodčí smlouvy podle Newyorské úmluvy

Newyorská úmluva upravuje procesní účinky rozhodčí smlouvy v článku II odst. 1 a odst. 3. Podle článku II odst. 1 Newyorské úmluvy uzná každý smluvní stát písemnou rozhodčí smlouvu, kterou se strany zavázaly podřídit budoucí či již vzniklé spory rozhodčímu řízení. Článek II odst. 3 Newyorské úmluvy upravuje postup soudu, u něhož byla podána žaloba ve věci, na kterou se vztahuje rozhodčí smlouva. Soud v takovém případě odkáže strany k žádosti kterékoli z nich (zpravidla strany žalované) na rozhodčí řízení, ledaže zjistí, že rozhodčí smlouva je neplatná, neúčinná anebo nezpůsobilá k použití. Podrobnou úpravu postupu soudu, včetně lhůty, v níž musí být námitka nedostatku pravomoci soudu uplatněna, ponechala Newyorská úmluva na národních právních řádech.⁵²⁵

Z článku II odst. 3 Newyorské úmluvy nevyplývá, zda soudy mají o námitce nedostatku pravomoci soudu rozhodovat na základě podrobného zkoumání rozhodčí smlouvy, v němž by ohledně její platnosti dospěly ke konečnému rozhodnutí, či zda mají rozhodčí smlouvu posoudit pouze *prima facie*.⁵²⁶ Text předmětného ustanovení je v tomto ohledu nejasný a může vést k oběma závěrům.⁵²⁷

vydaném RS MOK v Paříži dne 23.12.1982. Srov. rozhodčí nález vydaný RS MOK v Paříži č. 3896 ze dne 23.12.1982 publikovaný in: *Journal du droit international*, 1983, s. 914 a násl.

⁵²⁴ Srov. část 7.5.2 této práce.

⁵²⁵ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 123.

⁵²⁶ Bishop, R., Coriell, W., Campos, M.: *The „Null and Void“ Provision of the New York Convention in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 280.

⁵²⁷ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 408.

Starší judikatura se přikláněla k názoru, že z rozhodnutí v soudním řízení má být zřejmé, zda je rozhodčí smlouva platná či nikoliv,⁵²⁸ soudy proto přezkoumávaly rozhodčí smlouvu v plném rozsahu a k této otázce prováděly i dokazování. Soudy však tímto postupem porušovaly princip *competence-competence*, podle něhož mají o své pravomoci rozhodovat v první řadě rozhodci,⁵²⁹ a rozhodčí řízení neúměrně prodlužovaly. Postupně se proto prosadil opačný přístup,⁵³⁰ a soudy nyní posuzují rozhodčí smlouvu pouze *prima facie*.⁵³¹ Zamezily tím průtahům v rozhodčím řízení, ke kterým docházelo, pokud žalovaná strana uplatnila námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy pouze ryze účelově, tj. výlučně proto, aby rozhodčí řízení zdržela.

7.1.1 Rozhodčí smlouva neplatná, neúčinná a nezpůsobilá k použití

Podle článku II odst. 3 Newyorské úmluvy soud nepřihlédne k uzavřené rozhodčí smlouvě, zjistí-li, že rozhodčí smlouva je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití. Ohledně výkladu použitých pojmů nedává Newyorská úmluva žádné vodítko. Výrazy „neplatná“, „neúčinná“ a „nezpůsobilá k použití“ byly do Newyorské úmluvy zařazeny bez jakékoli diskuse o jejich obsahu. *Travaux preparatoires* ani ostatní dokumenty vypracované při přípravě Newyorské úmluvy se jimi proto nezabývají.⁵³²

Po bližším zkoumání článku II odst. 3 Newyorské úmluvy je zřejmé, že předmětné ustanovení bylo zčásti inspirováno článkem IV Ženevského protokolu, odkud převzalo pojem „neplatné“ a „neúčinné“ rozhodčí smlouvy. Jelikož však ani při přípravě

⁵²⁸ Příkladem tradičního přístupu soudů je například rozhodnutí ve věci *SMG Swedish Machine Group, Inc. v. Swedish Machine Group, Inc.*, v němž soud vyžadoval pro posouzení rozhodčí smlouvy uzavřené mezi výlučným americkým distributorem a švédskou společností, aby strany předložily rozsáhlou písemnou dokumentaci týkající se uzavření hlavní smlouvy obsahující rozhodčí doložku a následně nařídil pro posouzení rozhodčí doložky ústní jednání. Srov. rozhodnutí United States District Court, Northern District of Illinois, Eastern Division ve věci *SMG Swedish Machine Group, Inc. and Robert W. Schooley v. Swedish Machine Group, Inc., et al.* ze dne 4.1.1991 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXXI, Deventer: Kluwer Law International, 2006, s. 457 a násl.

⁵²⁹ Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 409.

⁵³⁰ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu Indie ve věci *Shin-Etsu Chemical Co. Ltd. v. Aksh Opticfibre Ltd.* ze dne 12.8.2005 in: van den Berg, A.J: *YCA*. Svazek XXXI, 2006, s. 747 a násl.; rozhodnutí Cour d'Appel, Paris ve věci *American Bureau of Shipping v. Copropriété Maritime Jules Verne* ze dne 4.12.2002 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XXIX, Deventer: Kluwer Law International, 2003, s. 657 a násl.

⁵³¹ *Prima facie* posuzování je posouzením tzv. na první pohled, tj. bez hlubšího zkoumání, při němž soud neprovádí žádné dokazování. Srov. Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 407.

⁵³² van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 154.

Ženevských úmluv nebyla výkladu uváděných termínů věnována odpovídající pozornost, nelze se při interpretaci Newyorské úmluvy opřít ani o článek IV Ženevského protokolu.⁵³³

Spojení „neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití“ zahrnuje na první pohled řadu skutkových okolností. Při výkladu jednotlivých pojmů je však třeba vycházet z toho, že Newyorská úmluva se článkem II snažila zabezpečit mezinárodní uznání rozhodčí smlouvy. Jednotlivé pojmy je proto třeba vykládat restriktivně.⁵³⁴ Soudy ve své rozhodovací praxi navíc často neodkazují na jednotlivé pojmy, nýbrž na celé sousloví „neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití“.⁵³⁵ Trvalo proto relativně dlouho, než se výklad výrazů „neplatná“, „neúčinná“ a „nezpůsobilá k použití“ v odborné literatuře a judikatuře ustálil.

Podle stávajícího výkladu je za neplatnou rozhodčí smlouvu ve smyslu článku II odst. 3 Newyorské úmluvy považována rozhodčí smlouva, která nespĺňuje náležitosti požadované pro její platný vznik a je tedy neplatná *ex tunc*.⁵³⁶ V praxi zahraničních soudů se neplatné rozhodčí smlouvy objevují spíše zřídka. Jejich neplatnost přitom způsobují především nedostatek způsobilosti stran k uzavření rozhodčí smlouvy a nedostatek smluvního konsenzu způsobený vadami vůle jejích stran.⁵³⁷

Výrazem „neúčinná rozhodčí smlouva“ rozumí Newyorská úmluva rozhodčí smlouvu, která platně vznikla, následně však ztratila své účinky. Důvod neúčinnosti spatřuje rozhodovací praxe nejčastěji v jednání stran, které rozhodčí smlouvu konkludentně či

⁵³³ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 155.

⁵³⁴ Autoři v této souvislosti mluví o tzv. „*pre-enforcement bias*“, s níž se ztotožnily i soudy smluvních států Newyorské úmluvy. Srov. například rozhodnutí District Court of New York, Southern Division ve věci *Ferrara S.p.A. v. United Braun Growers Ltd.* ze dne 2.12.1977 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek IV, 1979, s. 262 a násl. a s. 331 a násl.

⁵³⁵ Srov. například rozhodnutí United States Commission; High Court, Queen's Bench Division (Commercial Court) ve věci *Fowler v. Merrill Lynch* ze dne 10.6.1982 in: van den Berg, A. J., Sanders, P.: *YCA*. Svazek X, Deventer: Kluwer Law International, 1985, s. 499 a násl.

⁵³⁶ Born, G. B.: *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials*. s. 159.

⁵³⁷ V rozhodovací praxi soudů aplikujících Newyorskou úmluvu se s ohledem na *prima facie* posuzování rozhodčí smlouvy objevují neplatné rozhodčí smlouvy jen zřídka. Soudy navíc často dovozují, že neplatnou je pouze hlavní smlouva, zatímco rozhodčí doložka byla uzavřena platně. Výjimkou v tomto ohledu je například rozhodnutí ve věci *Bakwin and Erie International Trading Co. v. Sotheby's*, kde soud dospěl k závěru, že obě smlouvy, tj. jak hlavní smlouva tak i rozhodčí doložka byly uzavřeny pod nezákonným nátlakem a shledal proto neplatnost obou těchto smluv. Srov. rozhodnutí High Court, Queen's Bench Division ve věci *Bakwin and Erie International Trading Co. v. Sotheby's* ze dne 22.11.2005 in: Bishop, R., Coriell, W., Campos, M.: *The „Null and Void“ Provision of the New York Convention* in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 294 a násl.

výslovně zrušily⁵³⁸ či v řízení před soudem neuplatnily námitku nedostatku pravomoci soudu a vzdaly se tím práva na projednání věci v rozhodčím řízení.⁵³⁹

Neúčinnost rozhodčí smlouva nezpůsobují naopak skutečnosti, které jsou rozhodčímu řízení vlastní a představují jeho známé nevýhody, s nimiž musí strany při uzavírání rozhodčí smlouvy počítat.⁵⁴⁰ Rozhodčí smlouvy, s nimiž jsou spojené značné náklady stran,⁵⁴¹ rozhodčí smlouvy, podle nichž mají strany uhradit zálohu na náklady rozhodčího řízení ve výši přesahující jejich majetkové poměry⁵⁴² ani rozhodčí smlouvy, jejichž realizace je kvůli změně politické situace mimořádně obtížná,⁵⁴³ nelze proto považovat za neúčinné.

Posledním případem, kdy soudy k rozhodčí smlouvě nepřihlízejí, je její nezpůsobilost k použití. Pod tímto pojmem chápe odborná literatura smlouvu, která platně vznikla, ale rozhodčí řízení podle ní nemůže proběhnout.⁵⁴⁴ Na rozdíl od neúčinné rozhodčí smlouvy odkazuje nezpůsobilost k použití spíše na praktické aspekty rozhodčího řízení.⁵⁴⁵ Příkladem může být rozhodčí smlouva, v níž jmenovaný rozhodce funkci nepřijme, nemůže vykonávat nebo zemře, nebo rozhodčí smlouva, podle níž nelze rozhodčí senát

⁵³⁸ Podle zahraničních právních úprav (na rozdíl od české i německé právní úpravy) vede vzdání se práva na projednání věci v rozhodčím řízení často nejen k zániku rozhodčí smlouvy v rozsahu daného sporu, nýbrž v celém jejím rozsahu. Srov. například Court of Appeals Skåne and Blekinge, *Karmöy v. Foodeo*, 17.12.2004 anotovaný in: Fohlin, P., Myrén, J.: *Court Rules on Waiver of Right to Arbitrate*. International Law Office Newsletter, 31.5.2005 dostupný na: <http://www.internationallawoffice.com> (citováno: 15.11.2011).

⁵³⁹ Srov. například rozhodnutí United States Court of Appeals, Second Circuit, *Hannex Corp. v. GMI, Inc.* ze dne 15.6.1989 in van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XV, 1990, s. 594 a násl.

⁵⁴⁰ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 155.

⁵⁴¹ Srov. například rozhodnutí Federal Court of Australia, New South Wales District Registry, General Division ve věci *Dodwell & Co. (Australia) Pty. v. Moss Security* ze dne 11.4.1990 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XIX, 1994, s. 615 a násl.

⁵⁴² Srov. například rozhodnutí Court of Appeal, England ve věci *Paczy v. Haendler & Natermann GmbH* ze dne 3.-4.12.1980 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek IX, Deventer: Kluwer Law International, 1984, s. 445 a násl.

Výjimkou v tomto ohledu je německá judikatura, která zastává ustálený názor, že nedostatek finančních prostředků jedné ze stran, který jí neumožňuje platit náklady rozhodčího řízení, vede k neúčinnosti rozhodčí smlouvy, případně představuje důvod, pro který lze rozhodčí smlouvu vypovědět. Srov. část 9.2.1.3 této práce.

⁵⁴³ Srov. například rozhodnutí United States Court of Appeals, Fifth Circuit, *National Iranian Oil Co. v. Ashland Oil, Inc.*, 21.5.1987 in: 817 F.2d s. 326 a násl., dostupné rovněž na: <http://openjurist.org/817/f2d/326/national-iranian-oil-company-v-ashland-oil-inc> (citováno: 2.2.2012).

⁵⁴⁴ Born, G. B.: *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials*. s. 157.

⁵⁴⁵ van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 159.

sestavít, například proto, že tzv. *appointing authority* určená v rozhodčí smlouvě odmítla rozhodce jmenovat.⁵⁴⁶

7.2 Účinky rozhodčí smlouvy podle Evropské úmluvy

Evropská úmluva upravuje procesní účinky rozhodčí smlouvy v článku VI odst. 1, podle něhož musí žalovaná strana vznést v soudním řízení námitku nedostatku pravomoci obecného soudu založenou na existenci rozhodčí smlouvy, před uplatněním námitek ve věci samé nebo nejpozději současně s těmito námitkami. Evropská úmluva zde zohlednila, že některé smluvní státy považují námitku nedostatku pravomoci soudů za otázku řízení a některé za otázku týkající se věci samé.⁵⁴⁷

Soudy aplikující Evropskou úmluvu posuzují rozhodčí smlouvu pouze *prima facie*, tj. jen předběžně a tzv. na první pohled. Na rozdíl od Newyorské úmluvy, kde k tomuto postupu dospěla rozhodovací praxe na základě cíle a účelu úmluvy, Evropská úmluva obsahuje v tomto ohledu výslovnou úpravu v článku VI odst. 3.

Předmětné ustanovení se aplikuje v případě, kdy rozhodčí řízení bylo zahájeno dříve než soudní řízení, v němž je rozhodována stejná věc nebo soudní řízení, v němž je posuzována neexistence, neplatnost nebo zánik rozhodčí smlouvy. V takovém případě soud odloží rozhodnutí o otázce příslušnosti rozhodců, kterým je třeba rozumět rozhodnutí o platnosti rozhodčí smlouvy, a to do doby, než bude vydán rozhodčí nález, nebrání-li tomu vážné důvody.

Použitá formulace je v odborných kruzích považována za důvod pro to, aby rozhodčí smlouva byla ve veškerých soudních řízeních, v nichž se soudy zabývají její platností, posuzována pouze *prima facie*. Výjimkou jsou pouze řízení o zrušení rozhodčího nálezu, případně řízení o výkonu rozhodčího nálezu, v nichž je otázka platnosti a existence rozhodčí smlouvy naopak zjišťována s konečnou platností.⁵⁴⁸

⁵⁴⁶ Srov. například rozhodčí nález vydaný v rozhodčím řízení *ad hoc* ve věci *Aminoil v. Government of Kuwait* ze dne 24.5.1982 dostupný na: <http://www.trans-lex.org/260600> (citace: 1.4.2012).

⁵⁴⁷ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*, Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 5, s. 27.

⁵⁴⁸ Bishop, D., Coriell, W., Campos, M.: *The „Null and Void“ Provision of the New York Convention*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s.

7.3 Účinky rozhodčí smlouvy podle Vzorového zákona

Vzorový zákon upravuje procesní účinky rozhodčí smlouvy v článku 8 odst. 1, který se v zásadě shoduje s ustanovením článku II odst. 3 Newyorské úmluvy. Vzorový zákon pouze doplnil, že strana musí požádat o to, aby věc byla projednána v rozhodčím řízení, nejpozději při předložení svého prvního vyjádření k předmětu sporu. Výjimky, kdy soud věc projedná a rozhodne, přestože byla uplatněna námitka nedostatku jeho pravomoci založená na existenci rozhodčí smlouvy, byly převzaty z Newyorské úmluvy. Ohledně interpretace pojmů „neplatnost, neúčinnost a nezpůsobilost rozhodčí smlouvy k použití“ ve smyslu článku 8 odst. 1 Vzorového zákona lze proto odkázat na výklad článku II odst. 3 Newyorské úmluvy.⁵⁴⁹

Vzorový zákon převzal z Newyorské úmluvy i formulaci, že soud strany odkáže na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich. Z předmětného ustanovení vyplývá, že soud nemá diskreční pravomoc, zda strany na rozhodčí řízení odkáže či nikoliv. Je-li proto námitka nedostatku pravomoci soudu uplatněna řádně a včas a rozhodčí smlouva se na daný spor vztahuje, soud má povinnost strany na rozhodčí řízení odkázat.⁵⁵⁰

Samotné spojení „odkáže na rozhodčí řízení“ není pro Vzorový zákon, koncipovaný jako předlohu pro vnitrostátní právní předpisy, příliš vhodné. V mezinárodní úmluvě, která záměrně ponechává na úvaze smluvních států, jakým způsobem bude soud postupovat, je jeho použití na místě. Vzorový zákon měl však již s ohledem na svůj cíl procesní postup soudu blíže upravovat.⁵⁵¹

Autoři Vzorového zákona si byli tohoto nedostatku vědomi, k formulaci předmětného ustanovení se proto několikrát vraceli a zvažovali, zda by nebylo vhodnější použít spojení „soud odmítne svoji pravomoc“ či „odmítne pravomoc a odkáže strany na rozhodčí řízení“.⁵⁵² Nakonec se však z důvodu kontinuity s Newyorskou úmluvou přiklonili k textu

284; Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. s. 408.

⁵⁴⁹ Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 47.

⁵⁵⁰ Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 44; Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. s. 89.

⁵⁵¹ Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 44

⁵⁵² Doc. A/CN.9/245, odst. 186 dostupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/ml-arb/acn9-245-e.pdf> (citováno: 1.2.2012).

článku II odst. 3 Newyorské úmluvy a úpravu postupu soudu ponechali národním předpisům procesního práva.⁵⁵³

7.4 Účinky rozhodčí smlouvy podle českého práva

7.4.1 Procesní účinky rozhodčí smlouvy

Uzavřením rozhodčí smlouvy dochází podle českého práva k derogaci pravomoci obecných soudů a k založení pravomoci rozhodců k rozhodování sporů určených rozhodčí smlouvou (§ 2 odst. 1 ZRŘ). Stranám dále vzniká právo namítnout v řízení před soudem nedostatek pravomoci obecných soudů.⁵⁵⁴

Námitka nedostatku pravomoci soudu založená na existenci rozhodčí smlouvy a její účinky jsou upraveny v ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ, podle něhož soud k námitce nedostatku pravomoci soudu uplatněné nejpozději při prvním úkonu ve věci samé řízení zastaví.⁵⁵⁵ Tímto úkonem je nejčastěji vyjádření žalovaného k žalobě či odpor proti platebnímu rozkazu. Naopak za něj není považována žádost o prodloužení lhůty k vyjádření.⁵⁵⁶ Zmeškání lhůty stanovené v § 106 odst. 1 OSŘ, podle níž lze námitku nedostatku pravomoci soudu uplatnit nejpozději při prvním úkonu ve věci, přitom nelze prominout. Poté, kdy tato lhůta uplyne, nelze již námitku úspěšně vznést.

Pokud soud v důsledku uplatněné námítky nedostatku pravomoci řízení zastaví, zůstávají právní účinky původního návrhu zachovány, byl-li do 30 dnů od doručení usnesení soudu o zastavení soudního řízení podán návrh na zahájení řízení u rozhodců, případně stálého rozhodčího soudu, pokud byla sjednána jeho pravomoc.

⁵⁵³ Národní procesní předpisy upravují dva postupy, jimiž soudy rozhodují o žalobě, která byla podána v rozporu s uzavřenou rozhodčí smlouvou. Pokud jedna ze stran vznesla námitku nedostatku pravomoci soudu, soudy tyto žaloby buď zamítají nebo zahájené řízení jen zastaví. Za správnější je považován druhý postup. První alternativa může v konečném důsledku vést k *denegationis iustitiae*, pokud by nedostatek své pravomoci následně vyslovili i rozhodci, neboť zamítnutím žaloby je věc rozhodnuta meritorně a rozhodnutí zakládá překážku věci rozsouzené. Srov. Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. s. 45 a násl.

⁵⁵⁴ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 155 a násl.

⁵⁵⁵ Srov. například usnesení Okresního soudu v Nymburce č.j. 5 C 906/99-17 potvrzené usnesením Krajského soudu v Praze č.j. 29 Co 166/2001-36; usnesení Krajského soudu v Brně č.j. 17 Cm 190/2004-46 anotovaná in: Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 36 a násl.

⁵⁵⁶ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. s. 714.

Ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ dále uvádí i výjimky, kdy soud k uplatněné námitce nepřihlíží. Postupuje tak především tehdy, pokud účastníci sami po řádně a včas uplatněné námitce prohlásí, že na rozhodčí smlouvě netrvají, zjistí-li soud, že věc nemůže být podle českého práva projednána v rozhodčím řízení, rozhodčí smlouva je neplatná, vůbec neexistuje anebo předmětná věc přesahuje pravomoc rozhodců, která jim byla rozhodčí smlouvou svěřena.⁵⁵⁷ Za neplatnou rozhodčí smlouvu je přitom třeba považovat rozhodčí smlouvu, která nesplňuje předepsané formální a materiální náležitosti, a je proto stížena absolutní neplatností⁵⁵⁸ či ohledně níž se oprávněná strana dovolala její relativní neplatnosti.⁵⁵⁹ Ostatní pojmy uvedené v ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ nevyvolávají výraznější interpretační obtíže.

Soud řízení rovněž nezastaví, pokud se rozhodčí soud odmítl předmětnou věcí zabývat. České právo tím zamezilo možnému denegatio iustitiae, ke kterému by došlo, pokud by jak rozhodci tak i obecný soud vyslovili nedostatek pravomoci k projednání sporu a žádný z těchto orgánů by o něm věcně nerozhodl. V souladu se zásadou zákazu denegatio iustitiae vzniká v takovém případě k rozhodování sporu pravomoc obecného soudu.⁵⁶⁰

S ustanovením § 106 odst. 1 OSŘ úzce souvisí ustanovení § 106 odst. 3 OSŘ, které upravuje účinky zahájeného rozhodčího řízení na soudní řízení, v němž je rozhodováno o neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy. Bylo-li rozhodčí řízení zahájeno dříve než soudní řízení o určení neplatnosti nebo neexistenci rozhodčí smlouvy, soud řízení přeruší do doby, kdy rozhodci ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 ZRŘ⁵⁶¹ rozhodnou o své pravomoci nebo do doby, než bude vydán rozhodčí nález. Soud tak opět postupuje jen k námitce stran. Ex officio k rozhodčí smlouvě nepřihlíží ani tehdy, bylo-li již podle ní zahájeno rozhodčí řízení.

Ustanovení § 106 odst. 3 OSŘ zabraňuje obstrukcím strany, která by se uplatněním neplatnosti či neexistence rozhodčí smlouvy snažila zdržovat rozhodčí řízení. Předmětná úprava však stranám nebrání v tom, aby námitku založenou na neplatnosti, neexistenci nebo zániku rozhodčí smlouvy uplatnily v rozhodčím řízení podle ustanovení § 15 odst. 2

⁵⁵⁷ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 155 a násl.

⁵⁵⁸ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 31.

⁵⁵⁹ Srov. část 9.1.1.3.4 této práce.

⁵⁶⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. s. 714 a násl.

⁵⁶¹ Ustanovení § 15 odst. 1 ZRŘ zakotvuje tzv. doktrínu *competence-competence*, která dává rozhodcům oprávnění rozhodovat o své pravomoci k rozhodování daného sporu.

ZRŘ, případně v řízení o zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 písm. b) ZRŘ, pokud by rozhodci i přes namítnutý nedostatek rozhodčí smlouvy rozhodčí nález vydali.⁵⁶²

7.4.2 Hmotněprávní účinky rozhodčí smlouvy

Česká právní věda zpravidla nepřiznává rozhodčí smlouvě hmotněprávní účinky. Zastává naopak názor, že ani platně uzavřená rozhodčí smlouva stranám nebrání v tom, aby se svých nároků domáhaly i v řízení před soudem.⁵⁶³ Porušení rozhodčí smlouvy tedy nevede ke vzniku povinnosti k náhradě škody, nýbrž, pokud žalovaná strana namítne nedostatek pravomoci obecných soudů, pouze k následkům předvídaným v ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ.

Opačný závěr, podle něhož vzniká uzavřením rozhodčí smlouvy povinnost stran předkládat spory vymezené rozhodčí smlouvou výlučně rozhodcům či stálému rozhodčímu soudu, se v české odborné literatuře objevuje jen v díle *N. Rozehnalové*. Autorka předmětnou povinnost stran dovozuje z obecné právní zásady *pacta sunt servanta*. K otázce náhrady škody vzniklé porušením této povinnosti se nevyjadřuje, z uznání hmotněprávních účinků rozhodčí smlouvy však možnost úspěšného uplatnění náhrady škody nepřímo vyplývá.⁵⁶⁴

Soudní praxe se k otázce hmotněprávních účinků rozhodčí smlouvy dosud nevyjádřila. V porovnání s odbornou literaturou se v judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu výrazněji prosadila smluvní koncepce rozhodčího řízení. Oba soudy však chápou rozhodčí řízení spíše jako institut smluvního práva, v němž dochází k narovnávání sporných závazků stran činnostmi rozhodců, na něž strany delegovaly svoji vůli.⁵⁶⁵

Povinností vyplývající z uzavřené rozhodčí smlouvy, podle níž by strany mohly své spory předkládat k rozhodování výlučně rozhodcům či stálému rozhodčímu soudu, se soudy v souvislosti s posuzováním rozhodčího řízení nikdy nezabývaly. S ohledem na jejich pojetí rozhodčího řízení se však domníváme, že existenci předmětné povinnosti by patrně nedovodily. Otázka náhrady škody vzniklé porušením této povinnosti je tak z pohledu

⁵⁶² Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. s. 715.

⁵⁶³ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 36.

⁵⁶⁴ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 156.

⁵⁶⁵ Srov. část 2.1 této práce.

české soudní praxe bezpředmětná. S ohledem na chybějící judikaturu jsou však veškeré zde uváděné závěry pouhou domněnkou.

7.5 Účinky rozhodčí smlouvy podle německého práva

7.5.1 Procesní účinky rozhodčí smlouvy

V otázce procesních účinků rozhodčí smlouvy se německé právo výrazně neliší od české právní úpravy. Uzavřením rozhodčí smlouvy opět dochází k vyloučení pravomoci obecných soudů pro spory vymezené v rozhodčí smlouvě a v tomto rozsahu je založena pravomoc rozhodců.

Námítku nedostatku pravomoci soudu upravuje německé právo v ustanovení § 1032 odst. 1 ZPO, podle něhož musí žalovaná strana namítnout nedostatek pravomoci soudu z důvodu uzavřené rozhodčí smlouvy nejpozději před zahájením ústního jednání ve věci samé.⁵⁶⁶ Pokud se ve věci samé ústní jednání nekoná, musí žalovaný vznést námitku existence rozhodčí smlouvy nejpozději před svým písemným vyjádřením k věci samé.⁵⁶⁷ Zmeškání této lhůty nelze prominout.⁵⁶⁸

Ustanovení § 1032 odst. 1 ZPO je inspirováno článkem 8 odst. 1 Vzorového zákona, od něhož se výrazně neliší, pouze výslovně neuvádí, že soud strany odkáže na rozhodčí řízení a namísto toho stanoví procesní postup, podle něhož soud žalobu jako nepřipustnou odmítne.⁵⁶⁹ Zákonodárce tak postupoval v souladu se záměrem autorů Vzorového zákona, kteří předpokládali, že národní právní řády upraví způsob, jakým bude soud v dané situaci rozhodovat.

Na předmětné ustanovení navazuje ustanovení § 1032 odst. 1, poslední část věty ZPO, podle něhož soud věc projedná, je-li rozhodčí smlouva neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití. Desátá kniha ZPO zde doslovně převzala článek II odst. 3 Newyorské úmluvy a článek 8 odst. 1 Vzorového zákona. Ohledně výkladu pojmů užitých

⁵⁶⁶ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 50, marg. č. 1; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht.* § 174, marg. č. 33.

⁵⁶⁷ Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1032, marg. č. 2; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht.* marg. č. 3483.

⁵⁶⁸ Rozsudek BGH ze dne 10.5.2001, sp. zn. III ZR 262/00 anotovaný in: NJW, 2001, s. 2176 a násl.

⁵⁶⁹ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 250.

v ustanovení § 1032 odst. 2 ZPO lze proto odkázat na výklad citovaných ustanovení Newyorské úmluvy a Vzorového zákona.⁵⁷⁰ V souladu s ustáleným výkladem článku II odst. 3 Newyorské úmluvy je platnost rozhodčí smlouvy posuzována pouze *prima facie*.⁵⁷¹

K námitce nedostatku pravomoci soudu založené na existenci rozhodčí smlouvy soud dále nepřihlédne ani tehdy, pokud druhá strana uplatní tzv. protinámitku lsti (*Gegeneinrede der Arglist*).⁵⁷² Tato námitka představuje specifický institut německého práva, který stranám zabraňuje v tom, aby námitku existence rozhodčí smlouvy uplatnily šikanózně, tj. výlučně proto, aby způsobilý průtahy v řízení před soudem.⁵⁷³

S ustanovením § 1032 odst. 1 ZPO úzce souvisí ustanovení § 1032 odst. 2 ZPO, podle něhož kterákoli ze stran může nejpozději do okamžiku sestavení rozhodčího soudu podat žalobu, v níž se domáhá určení, zda je rozhodčí řízení přípustné či nikoliv. Soud v tomto řízení posuzuje platnost rozhodčí smlouvy s konečnou platností a k této otázce provádí i dokazování.⁵⁷⁴ Byla-li žaloba podána včas, soud z důvodu probíhajícího rozhodčího řízení soudní řízení o přípustnosti rozhodčího řízení nepřerušuje ani nezastavuje. V tomto ohledu se odlišuje od české úpravy obsažené v ustanovení § 106 odst. 3 OSŘ. Podá-li však strana žalobu později, soud ji s odkazem na probíhající rozhodčí řízení odmítne.⁵⁷⁵

⁵⁷⁰ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 250; Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 27a, § 1032, marg. č. 7; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1032, marg. č. 1.

⁵⁷¹ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 256; Berger, K. P.: *Das neue Schiedsverfahrensrecht in der Praxis – Analyse und aktuelle Entwicklungen*. RIW, 2001, s. 17.

⁵⁷² Tzv. námitka lsti (*Arglisteinwand*) je specifickým institutem německého práva. Při jejím úspěšném uplatnění soud nepřihlédne k námitce existence rozhodčí smlouvy uplatněné druhou stranou a žalobu neodmítne. Rozhodovací praxe dovodila možnost úspěšného uplatnění tzv. námitky lsti jen v několika případech uváděných dále. Srov. Illmer, M.: *Der Arglisteinwand an der Schnittstelle von staatlicher Gerichtsbarkeit und Schiedsgerichtsbarkeit*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.

⁵⁷³ Uplatnění tzv. protinámitky lsti dovodila právní praxe především v následujících případech:

- a) žalovaný ve výměně podání před zahájením soudního řízení, případně v předchozím rozhodčím řízení úspěšně uplatnil pravomoc obecných soudů (srov. rozsudek BGH ze dne 2.4.1987, sp. zn. III. ZR 76/86 anotovaný in: NJW, 1987, s. 3140 a násl.); nebo
- b) žalovanému schází finanční prostředky, které potřebuje k placení nákladů rozhodčího řízení (srov. rozsudek BGH ze dne 12.11.1987, sp.zn. III ZR 29/87 anotovaný in: NJW, 1988, s. 1215 a násl.).

⁵⁷⁴ Berger, K. P.: *Das neue Schiedsverfahrensrecht in der Praxis – Analyse und aktuelle Entwicklungen*. RIW, 2001, s. 17; Habscheid, W. J.: *Das neue Recht der Schiedsgerichtsbarkeit*. JZ, 1998, s. 447.

⁵⁷⁵ Habscheid, W. J.: *Das neue Recht der Schiedsgerichtsbarkeit*. JZ, 1998, s. 448.

7.5.2 Hmotněprávní účinky rozhodčí smlouvy

Německá soudní praxe⁵⁷⁶ i řada právních teoretiků⁵⁷⁷ přiznávají rozhodčí smlouvě účinky v oblasti hmotného práva. Uzavřením rozhodčí smlouvy vzniká podle německého práva povinnost stran činit vše pro to, aby se rozhodčí řízení mohlo řádně uskutečnit.⁵⁷⁸ Odborná literatura tuto povinnost označuje jako tzv. „povinnost podporovat rozhodčí řízení“ (*Förderungspflicht*).⁵⁷⁹ S touto povinností úzce souvisí povinnost zdržet se jakéhokoli jednání, jímž by mohl být zmařen účel rozhodčího řízení. Autoři tuto povinnost nazývají tzv. „povinností loajality“ (*Looyalitätspflicht*).⁵⁸⁰ Mezi tyto povinnosti zahrnuje odborná literatura například povinnost podílet se na sestavení rozhodčího soudu,⁵⁸¹ povinnost uhradit zálohu na náklady řízení⁵⁸² a v neposlední řadě i povinnost žalované strany předložit žalobní odpověď.⁵⁸³ O povinnosti předkládat spory k rozhodnutí výlučně rozhodčímu soudu naopak nehovoří.

Od procesních povinností, či spíše procesních břemen, jak je německá právní teorie označuje, se hmotněprávní povinnosti liší především tím, že jejich splnění lze soudně vynutit. Splnění procesních povinností naopak není třeba vynucovat soudně, neboť rozhodčí řízení se může konat i tehdy, pokud strany tyto povinnosti nesplní⁵⁸⁴ nebo pokud lze splnění těchto povinností dosáhnout jednoduššími procesními prostředky.⁵⁸⁵ Za pouhou procesní povinnost je proto považována například povinnost jmenovat rozhodce,

⁵⁷⁶ Rozsudek BGH ze dne 12.11.1987, sp. zn. III ZR 29/87 anotovaný in: NJW, 1988, s. 1215 a násl.; rozsudek OLG Oldenburg ze dne 31.3.1971, sp. zn. 8 U 103/70 anotovaný in: NJW, 1971, s. 1461 a násl.

⁵⁷⁷ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 126; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 26 a násl.; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 51; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 118; Baumgärtel, G.: *Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß*. s. 234. Existence hmotněprávních povinností není však v právní teorii jednoznačně přijímána. Někteří autoři, zejména zastánci procesní teorie rozhodčí smlouvy, se přiklání k opačnému názoru, podle něhož je uváděným povinnostem třeba přisuzovat výlučně procesní povahu. Srov. Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 60, marg. č. 20; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 38.

⁵⁷⁸ Rozsudek BGH ze dne 12.11.1987, sp. zn. III ZR 29/87 anotovaný in: NJW, 1988, s. 1215 a násl.; rozsudek BGH ze dne 10.2.1993, sp. zn. XII ZR 239/91 anotovaný in: NJW, 1993, s. 1788 a násl.; rozsudek OLG Oldenburg ze dne 31.3.1971, sp. zn. 8 U 103/70 anotovaný in: NJW, 1971, s. 1461 a násl.

⁵⁷⁹ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 26 a násl.; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 51.

⁵⁸⁰ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 51; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 126.

⁵⁸¹ Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 38.

⁵⁸² Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 118.

⁵⁸³ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 126.

⁵⁸⁴ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 60, marg. č. 20; Baumgärtel, G.: *Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß*. s. 235.

⁵⁸⁵ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 51; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 118.

neboť sestavení rozhodčího soudu lze dosáhnout i náhradním postupem podle ustanovení § 1035 odst. 3 až odst. 5 ZPO bez součinnosti druhé strany. Pouhou procesní povinností je i povinnost předložit žalobní odpověď, jelikož její nepodání nijak nebrání dalšímu průběhu rozhodčího řízení.

Výjimkou je naopak situace, kdy strany ve smlouvě sjednají způsob jmenování rozhodců, pro který je součinnost obou stran nezbytná (například pokud by podle rozhodčí smlouvy měla rozhodce jmenovat třetí osoba ke společnému návrhu obou stran).⁵⁸⁶ V takovém případě lze již povinnost podílet se na jmenování rozhodců považovat za povinnost hmotněprávního charakteru. Povinností, jejíž splnění lze vynutit soudně, je rovněž závazek stran uhradit zálohu na náklady řízení.⁵⁸⁷ Pokud by splnění této povinnosti nebylo možné soudně vynutit, mohla by žalovaná strana neuhrazením zálohy na náklady řízení účinně zmařit průběh rozhodčího řízení.⁵⁸⁸

Povaha jednotlivých povinností se odráží v následcích jejich porušení. Zatímco porušení procesních povinností nevyvolává žádné následky, porušením hmotněprávních povinností vzniká nárok na náhradu způsobené škody.⁵⁸⁹ Vznik a rozsah škody způsobené porušením jednotlivých povinností lze však zpravidla prokázat jen obtížně,⁵⁹⁰ ohledně náhrady škody způsobené porušením povinností založených rozhodčí smlouvou proto dosud nebylo vydáno žádné rozhodnutí soudu vyššího stupně, kterým by se bylo možné řídit.

7.6 Dílčí závěr

Problematika procesních účinků rozhodčí smlouvy je v mezinárodních úmluvách upravena takřka shodně. Podle Newyorské úmluvy i Evropské úmluvy zakládá rozhodčí smlouva námitku nedostatku pravomoci soudu, kterou lze uplatnit v soudním řízení zahájeném v rozporu s rozhodčí smlouvou a dosáhnout toho, že věc bude projednána v rozhodčím řízení. Podle obou mezinárodních úmluv je rozhodčí smlouva v rámci řízení o námitce

⁵⁸⁶ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 30; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 118.

⁵⁸⁷ Rozsudek BGH ze dne 7.3.1985, sp. zn. III ZR 169/83 publikovaný in: BGHZ 94, s. 92 a násl.

⁵⁸⁸ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 127; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 60, marg. č. 21; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 378.

⁵⁸⁹ Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeines Schuldrecht*. s. 325; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 30.

⁵⁹⁰ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 30; Pro úplnost lze dodat, že žádný takový případ nebyl zatím rozhodován.

nedostatku pravomoci soudu posuzována jen *prima facie*. Podrobné a konečné přezkoumání rozhodčí smlouvy ponechávají obě úmluvy do fáze řízení o výkonu rozhodčího nálezu či o jeho zrušení. Obdobnou úpravu obsahuje procesních účinků rozhodčí smlouvy obsahuje i Vzorový zákon.

Podobně upravují problematiku procesních účinků rozhodčí smlouvy i obě porovnávané právní úpravy. Rozhodčí smlouvu zohledňují pouze na základě vznesené námitky. *Ex officio* k ní nepřihlížejí ani tehdy, bylo-li již podle ní zahájeno rozhodčí řízení. Rozhodčí smlouva však nebrání tomu, aby se strany mohly domáhat vydání předběžného opatření, případně jiného institutu předběžné ochrany či zajišťovacího institutu u obecného soudu.⁵⁹¹

Obě právní úpravy stanoví postup, kterým se strany mohou domáhat určení, že rozhodčí smlouva je neplatná nebo neexistuje. Zároveň se však české i německé právo snaží zamezit tomu, aby žalovaná strana napadla platnost rozhodčí smlouvy v průběhu rozhodčího řízení a působila tak nežádoucí průtahy v rozhodčím řízení.

České právo možným obstrukcím v rozhodčím řízení zabraňuje v ustanovení § 106 odst. 3 OSŘ, podle něhož soud přeruší řízení, v němž se strana domáhá vyslovení neplatnosti, neexistence nebo zániku smlouvy do doby, než rozhodci rozhodnou o své pravomoci nebo než bude rozhodnuto ve věci samé. Předmětná úprava se do značné míry shoduje s článkem VI odst. 3 Evropské úmluvy.

Desátá kniha ZPO zvolila jinou cestu. Podle jejích ustanovení lze žalobu na určení přípustnosti rozhodčího řízení podat nejpozději do okamžiku jmenování posledního rozhodce. Podá-li ji strana později, soud žalobu odmítne. Je-li však žaloba podána včas, soud ji projedná a o přípustnosti rozhodčího řízení rozhodne. Probíhající rozhodčí řízení přitom není důvodem k přerušení či zastavení soudního řízení. Soudní řízení naopak nijak neovlivňuje průběh rozhodčího řízení. Podáním žaloby na určení přípustnosti rozhodčího řízení proto nevznikají žádné průtahy v rozhodčím řízení.

Problematika hmotněprávních účinků rozhodčí smlouvy je na rozdíl od jejích procesních účinků posuzována českou a německou právní úpravou různě. Česká úprava se k hmotněprávním účinkům staví rezervovaně a až na ojedinělé názory autorů je nepřipouští.

⁵⁹¹ Podle české právní úpravy ani nemají jinou možnost, neboť ZRŘ tuto pravomoc rozhodcům nesvěřuje.

Německá právní teorie i rozhodovací praxe rozhodčí smlouvě hmotněprávní účinky, byť ne jednoznačně, přiznává. Autoři se přiklánějí i k tomu, že porušením hmotněprávních povinností vyplývajících z rozhodčí smlouvy má poškozená strana nárok na náhradu škody, byť by patrně bylo obtížné škodu prokázat a vyčíslit. Vzhledem k tomu, že k této otázce schází jakákoli relevantní judikatura, nebyly však závěry německých právních teoretiků dosud ověřeny praxí.

8. ZÁVAZNOST ROZHODČÍ SMLOUVY

8.1 Subjektivní závaznost rozhodčí smlouvy

S výjimkou obligatorní arbitráže, která není předmětem této práce, lze rozhodčí řízení vést jen mezi stranami, které s tím souhlasí.⁵⁹² V souladu s touto zásadou zavazuje rozhodčí smlouva pouze své strany, naopak neváže rozhodce ani rozhodčí instituce. Nepodléhají jí ani třetí osoby, jejichž zájmů se spor, pro jehož projednání je dána pravomoc rozhodců, dotýká. Na rozdíl od řízení před obecnými soudy proto nemůže být třetí osoba podřízena rozhodčímu řízení, aniž by s tím souhlasila.⁵⁹³

Z uváděné zásady existuje pouze několik výjimek, z nichž nejčastěji uváděnou je právní nástupnictví. Nový subjekt se stranou rozhodčí smlouvy stává, pokud na něj přešla práva a povinnosti z rozhodčí smlouvy. Je však otázkou, zda jej rozhodčí smlouva váže i v případě, kdy na něj přecházejí práva a povinnosti ze smlouvy hlavní, ale přechod práv a povinností z rozhodčí smlouvy strany výslovně neupravily.

V oblasti mezinárodní obchodní arbitráže je otázka právního nástupnictví řešena nejednotně. Postupně se prosazuje zásada, že postoupením práv ze smlouvy hlavní se rozhodčí smlouva stává závaznou i pro právního nástupce, neboť dohoda o způsobu řešení sporů v rozhodčím řízení představuje neoddělitelnou vlastnost postupovaného práva.⁵⁹⁴ Podle odborné literatury nelze připustit, aby na základě právního úkonu jedné ze stran sporu (postupitele) a třetí osoby, kterým byla postoupena pohledávka, na niž se vztahuje rozhodčí smlouva, došlo ke změně způsobu řešení sporu. Taková změna by byla možná pouze se souhlasem dlužníka.⁵⁹⁵ Lze však najít i opačná rozhodnutí, která argumentují zásadou samostatnosti rozhodčí smlouvy a tvrdí, že ke změně subjektů rozhodčí smlouvy je třeba souhlasu všech smluvních stran.⁵⁹⁶ Nejednotné posuzování problematiky

⁵⁹² Z této zásady učinily mezinárodní rozhodčí instituce výjimku pouze v ojedinělých případech. Jedním z nejvýznamnějších případů je rozhodnutí RS MOK ve věci *Dow Chemical*, kde rozhodčí soud na základě tzv. „*group of companies*“ theory dovodil, že účastníci rozhodčího řízení nebudou pouze společnosti, které rozhodčí doložku uzavřely, nýbrž i jejich mateřské společnosti, které byly ve vztahu ke stranám rozhodčí smlouvy ovládajícími osobami a měly nad nimi absolutní kontrolu. Rozhodčí náleží RS MOK, ICC č. 4131/1982 ve věci *Dow Chemical v. ISOVER Saint Gobain (France)* ze dne 23.9.1982 in: Sanders, P.: *YCA*. Svazek IX, Deventer: Kluwer Law International, 1984, s. 131 a násl.

⁵⁹³ Berger, K. P.: *Schiedsrichterbestellung in Mehrparteienschiedsverfahren*. RIW, 1993, s. 702 a násl.

⁵⁹⁴ Rozhodčí náleží vydaný v rozhodčím řízení *ad hoc* ze dne 27.5.1991 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XVII, Deventer: Kluwer Law International, 1992, s. 17 a násl.

⁵⁹⁵ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 15 a násl.; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 37.

⁵⁹⁶ Například rozhodčí náleží Arbitrážní komise zahraničního obchodu při Obchodní a průmyslové komoře Sovětského svazu, č. 109/1980 ve věci *All-Union Foreign Trade Association "Sojuznefteexport" v. Joc*

nástupnictví bylo mimo jiné i jedním z témat XII. Kongresu o arbitráži ve Vídni v roce 1994, který však na předmětnou otázku nenašel jednotnou odpověď.⁵⁹⁷

Přestože je otázka právního nástupnictví v rozhodčí smlouvě ve vztahu k převodu či přechodu práv z hlavní smlouvy dosud nejasná, výslovně ji upravuje jen několik právních řádů.⁵⁹⁸ Mezinárodní úmluvy i Vzorový zákon v tomto ohledu mlčí, právní úpravy inspirované Vzorovým zákonem proto zpravidla nenabízejí žádné řešení.

Následující podkapitoly podrobně pojednávají o problematice právního nástupnictví z pohledu české a německé právní úpravy. Dále se zabývají i ostatními méně častými výjimkami, kdy se rozhodčí smlouva stává závaznou pro subjekty, které ji neuzavřely. V závěru jsou přístupy zastávané jednotlivými právními úpravami opět porovnány.

8.1.1 Subjektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle českého práva

8.1.1.1 Právní nástupnictví

Pro české právo je závaznost rozhodčí smlouvy pouze mezi jejími stranami vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ. Nejvýznamnější výjimkou z této zásady je právní nástupnictví, které české právo upravuje výslovně.

Podle ustanovení § 2 odst. 5 ZRŘ je rozhodčí smlouva závazná i pro právní nástupce stran, pokud to strany v rozhodčí smlouvě výslovně nevyloučí. Právní nástupnictví v rozhodčí smlouvě tak nastává přímo ze zákona. ZRŘ se v tomto ohledu inspiroval ustanovením § 3 odst. 3 ZRŘMS, které však na rozdíl od stávající úpravy neumožňovalo, aby strany právní nástupnictví vyloučily.⁵⁹⁹

Oil Ltd. ze dne 9.7.1980 in: van den Berg, A. J.: *YCA*. Svazek XVIII, Deventer: Kluwer Law International, 1993, s. 92 a násl.; dále například rozhodnutí Court of Appeal (England) ve věci *Baytur SA v Finagro Holdings SA* ze dne 13.6.1991 in: 4 All ER 1991, s. 129 a násl.

⁵⁹⁷ Veeder, V. V.: *Towards a Possible Solution*. in: van den Berg, A. J.: *Planning Efficient Arbitration Proceedings: The Law Applicable in International Arbitration*, XII. International Arbitration Congress, Vídeň, 3.-6.11.1994, ICCA Congress Series č. 7, Deventer: Kluwer Law International, 1996, s. 268 a násl.

⁵⁹⁸ Srov. například ustanovení § 2 odst. 5 ZRŘ a ustanovení § 3 odst. 2 ZRK.

⁵⁹⁹ Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 37.

Ustanovení § 2 odst. 5 ZRŘ nerozlišuje mezi tzv. singulární a univerzální sukcesí a vztahuje se na obě tyto situace.⁶⁰⁰ Při univerzální právní sukcesí⁶⁰¹ by však k právnímu nástupnictví v rozhodčí smlouvě došlo i bez výslovné právní úpravy, neboť univerzální právní sukcesí přecházejí veškerá práva a povinnosti právního předchůdce na právního nástupce, a to včetně práv a povinností vyplývajících z rozhodčí smlouvy.

V případě singulárního právního nástupnictví⁶⁰² má ustanovení § 2 odst. 5 ZRŘ svůj nesporný význam, neboť odstraňuje pochybnosti, zda spolu s předmětem právních vztahů „přešel“ na právního nástupce i sjednaný způsob řešení sporů.

Předmětné ustanovení se použije zejména v případě postoupení pohledávky (§ 524 a násl. ObčZ) a převzetí dluhu (§ 531 a § 532 ObčZ). Jeho aplikace dále přichází v úvahu i v případě novace, kdy jedna ze smluvních stran je se souhlasem druhé smluvní strany nahrazena třetí osobou. Pokud účastníci této trojstranné dohody nevyloučí závaznost rozhodčí smlouvy pro třetí osobu, budou spory vzniklé z hlavní smlouvy i nadále řešeny v rozhodčím řízení.⁶⁰³

Rozhodování sporů v rozhodčím řízení naopak nepodléhají spory z akcesorických právních vztahů, např. z ručení za závazek z hlavní smlouvy, jehož se týká rozhodčí smlouva. Rozhodčí smlouva proto neváže ručitele. Stává se pro něho však závaznou v okamžiku, kdy na něho přecházejí práva dlužníkovy věřitele, tj. v okamžiku, kdy ručitel

⁶⁰⁰ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 14; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 37; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 37.

⁶⁰¹ Univerzální sukcesí se označují případy, kdy právní nástupce nabývá práva a závazky v rámci převodu či přechodu jako celku. Příkladem univerzálního právního nástupnictví u fyzických osob je dědictví, v případě právnických osob přeměny obchodních společností, např. fúze nebo rozdělení obchodní společnosti. Obdobná situace dále nastává i v případě převodu podniku, kde je přechod veškerých práv a závazků výslovně upraven v ustanovení § 477 odst. 1 ObchZ. Srov. Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 267; Křížová, V.: *Prodej podniku*. Dostupné na: <http://www.economicrevue.com/HTM/archivio/13/cz/04.pdf> (citováno: 1.6.2012).

⁶⁰² Singulární sukcesí jsou označovány případy, kdy právní nástupce nabývá jednotlivě jedno, případně více subjektivních práv. Nabytí práva může být úplné nebo jen částečné, například pokud se převádí pouze část práva. Srov. Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 18.

⁶⁰³ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 19. Autorovy závěry týkající se slovenské právní úpravy lze aplikovat i na českou právní úpravu, neboť ustanovení § 3 odst. 3 ZRK odpovídá ustanovení § 2 odst. 5 ZRŘ. Úprava novace ve slovenském právu rovněž odpovídá české právní úpravě.

splnil za dlužníka jeho závazek (§ 308 ObchZ). Rozhodčí smlouva se dále nevztahuje ani na spoludlužníka a spoluvěřitele, pokud ji sám nepodepsal.⁶⁰⁴

8.1.1.2 Závaznost rozhodčí smlouvy pro insolvenčního správce

Podle ustanovení § 246 odst. 1 InsZ přechází prohlášením konkurzu na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Právní teorie nepokládá insolvenčního správce za právního nástupce úpadce, nýbrž mu přiznává zvláštní postavení, kdy insolvenční správce sice nakládá s majetkem náležejícím do podstaty, ale pouze „na vrub“ majetkové podstaty. Obdobně právní teorie nahlížela i na postavení správce konkurzní podstaty, který rovněž nebyl považován za právního nástupce úpadce.⁶⁰⁵

Po dlouhou dobu bylo proto sporné, zda rozhodčí smlouva sjednaná úpadcem váže i správce konkurzní podstaty. Pochybnosti odstranilo až rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 29 Odo 1051/2004 ze dne 28.4.2005, v němž se tento soud přiklonil k závěru, že rozhodčí smlouva uzavřená úpadcem je pro správce konkurzní podstaty závazná. Závěry předmětného rozhodnutí lze aplikovat i na insolvenčního správce, jehož postavení se v tomto ohledu od konkurzního správce neliší.

8.1.1.3 Závaznost rozhodčí smlouvy při přeměnách obchodních společností

Významnou výjimkou ze zásady, že rozhodčí smlouva váže jen své strany, bylo ustanovení § 220k odst. 1 ObchZ, které nabylo účinnosti 1.1.2001. Podle předmětného ustanovení mohly smlouva o fúzi (§ 220a ObchZ), smlouva o převzetí jmění hlavním akcionářem (§ 220p), smlouva o rozdělení (§ 220za ObchZ ve spojení s § 220v ObchZ) i projekt rozdělení (§ 220r ObchZ ve spojení s § 220v ObchZ nebo § 220zb ObchZ ve spojení s § 220v ObchZ) určit, že o přezkoumání výměnného poměru akcií a určení výše

⁶⁰⁴ Kamlach, M.: *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. s. 15; Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě*. s. 28.

⁶⁰⁵ Kotoučová, J. a kol.: *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 576.

dorovnání v penězích bude rozhodováno v rozhodčím řízení.⁶⁰⁶ Stranami smlouvy o fúzi a smlouvy o rozdělení jsou přitom pouze společnosti zúčastněné na přeměně. V případě projektu rozdělení se navíc o stranách ani hovořit nedá, neboť projekt rozdělení není smlouvou a jeho „stranou“ je pouze zanikající (§ 220r a násl. ObchZ) nebo rozdělovaná společnost (§ 220zb ObchZ). Nároky z práva na dorovnání jsou však právem akcionářů společností zúčastněných na přeměně, nikoli samotných zúčastněných společností. Rozhodčí smlouva obsažená v příslušných dokumentech tak zavazovala subjekty, které nebyly její stranou.⁶⁰⁷

Soulad ustanovení § 220k odst. 1 ObchZ s ústavním právem vyvolával v odborných kruzích pochybnosti, neboť umožňovalo konat rozhodčí řízení bez souhlasu jeho účastníků. Stalo se proto častým předmětem sporů před obecnými soudy i před Ústavním soudem. Ústavní soud se ustanovením § 220k odst. 1 ObchZ zabýval v rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 84/2005, rozpor tohoto ustanovení s ústavním pořádkem však neshledal.⁶⁰⁸ Předmětné ustanovení bylo rovněž posuzováno v několika řízeních vedených Nejvyšším soudem, který opakovaně judikoval, že rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě o fúzi, případně dalších dokumentech týkajících se přeměn obchodních společností je pro akcionáře zrušované společnosti závazná.⁶⁰⁹

Přestože se Nejvyšší soud i Ústavní soud ve svých rozhodnutích postavily jednomyslně na stranu ustanovení § 220k ObchZ, odbornou veřejností bylo předmětné ustanovení nadále považováno za kontroverzní. Účinností zák. č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev dne 1.7.2008 bylo proto bez náhrady zrušeno. Následně se od své předešlé rozhodovací praxe odklonil i Nejvyšší soud, který v rozhodnutí ve věci sp. zn. 31 Cdo 1387/2009 dospěl k závěru, že rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě o převzetí

⁶⁰⁶ Ustanovení § 220k odst. 1 ObchZ, podle něhož o výši přiměřeného protiplnění mohlo být na základě rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě o fúzi rozhodováno v rozhodčím řízení, bylo součástí českého právního řádu od 1.1.2000, kdy vstoupil v účinnost zák. č. 370/2000 Sb., do 30.6.2008, kdy bylo zrušeno zák. č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

⁶⁰⁷ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 14.

⁶⁰⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23.6.2005, sp. zn. III. ÚS 84/05. Ústavní soud zde neshledal rozpor předmětného ustanovení s ústavním pořádkem. Naopak judikoval, že „rovněž je bez významu, že stěžovatelé sami smluvní stranou smlouvy o převzetí nebyli a hlasovali na valné hromadě proti jejímu schválení. Stěžovatelé jsou jakožto minoritní akcionáři vázáni rozhodnutím valné hromady, která může při respektování jejich práv jako minoritních akcionářů rozhodnout o věcech, které se akcií stěžovatelů týkají. Předmětné ustanovení má tedy svůj význam, a to umožnit přezkum vypořádání (realizovat právo na dorovnání) méně formálním postupem v rozhodčím řízení, které je vhodné pro rozhodování sporů v obchodních věcech. Proto nebyl návrh na zrušení citovaného rozhodnutí shledán důvodným.“ Obdobně Ústavní soud judikoval i v usnesení ze dne 25.1.2006, sp. zn. III. ÚS 588/05.

⁶⁰⁹ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.7.2006, sp. zn. 29 Odo 499/2005, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.6.2007, sp. zn. 29 Odo 226/2006; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.11.2008, sp. zn. 29 Cdo 1006/2007.

jmění hlavním akcionářem minoritní akcionáře zrušované společnosti neváže.⁶¹⁰ V předmětném rozhodnutí vycházel z argumentace Evropského soudu pro lidská práva, který v rozhodnutí ve věci Suda proti České republice shledal, že ustanovení, které umožňuje, aby se akcionář stal stranou rozhodčího řízení bez svého souhlasu, odporuje článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁶¹¹

8.1.2 Subjektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle německého práva

8.1.2.1 Právní nástupnictví

Podle německého práva lze rozhodčí řízení rovněž konat jen mezi subjekty, které s tím souhlasí. Rozhodčí smlouva proto váže jen své strany.⁶¹² Stejně jako české právo, uznává však i německá právní úprava určité výjimky z této zásady, mezi které patří zejména právní nástupnictví.⁶¹³ Na rozdíl od českého práva není však otázka právního nástupnictví upravena v desáté knize ZPO výslovně, nýbrž vychází z ustálené judikatury BGH.⁶¹⁴

Koncepce univerzálního právního nástupnictví z pohledu německé právní úpravy odpovídá českému pojetí. I německé právo označuje tímto výrazem situace, kdy určitý celek přechází na nový subjekt a tento subjekt vstupuje do veškerých práv a povinností právního předchůdce, včetně práv a povinností z rozhodčí smlouvy.⁶¹⁵

Mezi příklady univerzálního právního nástupnictví právnických osob a osobních společností⁶¹⁶ patří především přeměny společností podle zákona o přeměnách (*Umwandlungsgesetz*)⁶¹⁷ a nabytí majetku spolku státem (§ 46 BGB).⁶¹⁸ Převod podniku

⁶¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2012, sp. zn. 31 Cdo 1387/2009.

⁶¹¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28.10.2010 ve věci Suda proti České republice, č. 1643/06.

⁶¹² Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 58; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 60; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 81. Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 40.

⁶¹³ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 60.

⁶¹⁴ Například rozsudek BGH ze dne 18.12.1975, sp. zn. III ZR 103/73 anotovaný in: NJW, 1976, s. 852 a násl.; rozsudek BGH ze dne 2.3.1978 sp. zn. III ZR 99/76 publikovaný in: BGHZ 71, s. 162 násl.; rozsudek BGH ze dne 28.5.1979, sp. zn. III ZR 18/77 anotovaný in: NJW, 1979, s. 2567 a násl.; rozsudek BGH ze dne 3.5.2000 sp. zn. XII ZR 42/98 anotovaný in: NJW, 2000, s. 2346 a násl.

⁶¹⁵ Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 101.

⁶¹⁶ Srov. kapitolu 3.3.2.

⁶¹⁷ Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 358; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 61.

⁶¹⁸ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 61.

naproti tomu není považován za případ univerzální právní sukcese. Podle ustanovení § 25 a § 28 HGB⁶¹⁹ přecházejí však při převodu podniku veškerá práva a povinnosti náležející k podniku na jeho nabyvatele. Dochází tím k obdobným účinkům jako v případech univerzálního právního nástupnictví. Nabyvatel podniku je proto rovněž vázán rozhodčí smlouvou uzavřenou prodávajícím.

U fyzických osob je nejčastějším příkladem univerzální právní sukcese nápad dědictví (§ 1922 BGB).⁶²⁰ Rozhodčí smlouva v tomto případě zavazuje dědice, pokud právní vztah, na který se rozhodčí smlouva vztahuje, na dědice přešel.⁶²¹

Při singulární právní sukcesi vstupuje právní nástupce do konkrétně určených právních vztahů svého právního předchůdce nebo na něho přecházejí pouze jednotlivá práva nebo závazky.⁶²² Pokud se na předmětné právní vztahy, práva či závazky vztahuje rozhodčí smlouva, přechází na právního nástupce spolu s nimi.⁶²³ Německé právo v tomto ohledu neobsahuje žádné speciální ustanovení, soudní praxe i právní teorie však závaznost rozhodčí smlouvy pro právního nástupce dovozují z ustanovení § 401 BGB,⁶²⁴ případně z ustanovení § 404 BGB⁶²⁵ a rozhodčí smlouvu považují za vlastnost převáděných práv a závazků.⁶²⁶ Ustanovení § 401 BGB ani ustanovení § 404 BGB však stranám nebrání, aby se dohodly odlišně a závaznost rozhodčí smlouvy pro právního nástupce vyloučily, ať již

⁶¹⁹ Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 62.

⁶²⁰ Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 358; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 62.

⁶²¹ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 35.

⁶²² Nejčastějšími příklady jsou postoupení pohledávky (§ 398 BGB), převzetí dluhu (§ 414 BGB) a přechod pohledávky ze zákona (§ 412 BGB). Německé právo dále připouští i převzetí smlouvy, pokud k nahrazení jedné ze smluvních stran dojde na základě výslovné dohody všech zúčastněných subjektů. Převzetí smlouvy jako samostatný institut však německé právo výslovně neupravuje. Srov. Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeines Schuldrecht.* 31. vydání, München: C.H.Beck, 2006, s. 409.

⁶²³ Rozsudek BGH ze dne 18.12.1975, sp. zn. III ZR 103/73 anotovaný in: NJW, 1976, s. 852 a násl.; rozsudek BGH ze dne 3.5.2000 sp. zn. XII ZR 42/98 anotovaný in: NJW, 2000, s. 2346 a násl.

⁶²⁴ Podle ustanovení § 401 BGB přecházejí spolu s postupovanou pohledávkou i vedlejší práva, která se k této pohledávce vztahují (například ručení za splnění závazku odpovídajícího postupované pohledávce).

⁶²⁵ Podle ustanovení § 404 BGB přecházejí spolu s postupovanou pohledávkou i námitky dlužníka, které mohl dlužník uplatnit proti pohledávce v době postoupení.

⁶²⁶ Rozsudek RG ze dne 8.12.1903, sp. zn. Rep. VII. 321/03 publikovaný in: RGZ 56, s. 183 a násl.; rozsudek BGH ze dne 2.3.1978 sp. zn. III ZR 99/76 publikovaný in: BGHZ 71, s. 162 násl.; rozsudek BGH ze dne 18.12.1975, sp. zn. III ZR 103/73 anotovaný in: NJW, 1976, s. 852 a násl.; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 62, marg. č. 31; Wagner, G.: *Prozeßverträge: Privatautonomie im Verfahrensrecht.* s. 311 a násl.

při uzavření hlavní smlouvy či následně při uzavření dohody, na jejímž základě přecházejí na právního nástupce práva či závazky podřízené rozhodčí smlouvě.⁶²⁷

Rozhodčí smlouva však stejně jako podle české právní úpravy neváže ručitele,⁶²⁸ kteří ručí za splnění závazků z hlavní smlouvy ani další subjekty, které mohou zajišťovat závazky z hlavní smlouvy.⁶²⁹ Přejde-li na ně pohledávka za dlužníkem, které se rozhodčí smlouva týkala, přechází s touto pohledávkou i sjednaný způsob řešení sporů. Rozhodčí smlouvě uzavřené jedním ze spoludlužníků ostatní spoludlužníci nepodléhají, a to ani pokud se jedná o solidární závazek. Stejně pravidlo platí i v případě spoluvěřitelů.⁶³⁰

8.1.2.2 Právo obchodních společností

Zvláštní úprava subjektivní závaznosti rozhodčí smlouvy platí v oblasti osobních společností, kde odráží specifickou úpravu odpovědnosti za závazky těchto společností. Zatímco u kapitálových společností nevykazuje úprava odpovědnosti společností za jejich vlastní závazky oproti českému právu větší rozdíly, osobní společnosti se v tomto ohledu výrazně odlišují. Podle německého práva totiž společníci veřejné obchodní společnosti a komplementáři komanditní společnosti za závazky společnosti neručí, nýbrž odpovídají spolu se společností jako solidární dlužníci (§ 128 věta první HGB).

Projevem této koncepce je i závaznost rozhodčí smlouvy uzavřené obchodní společností pro společníky veřejné obchodní společnosti a pro komplementáře komanditní společnosti.⁶³¹ Německé právo zde v zájmu věřitelů rozšířilo závaznost rozhodčí smlouvy uzavřené osobní společností na její společníky a umožnilo tak věřitelům žalovat společníky a společnost v jednom řízení.⁶³² Shodná úprava dále platí pro zapsané spolky, tj. spolky mající právní subjektivitu, tzv. společnosti občanského práva a spolky bez

⁶²⁷ Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 24; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 359.

⁶²⁸ Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 86.

⁶²⁹ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 8; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 33; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 64.

⁶³⁰ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 64.

⁶³¹ Předmětná úprava se nevztahuje na komanditisty, kteří za závazky společnosti odpovídají pouze do výše svého vkladu do společnosti (§ 171 odst. 1 HGB).

⁶³² Rozsudek BGH ze dne 12.11.1990, sp. zn. II ZR 249/89 anotovaný in: NJW-RR 1991, s. 423 a násl.; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 64; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 64, marg. č. 35; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 25.

právní subjektivitu,⁶³³ jimiž uzavřené rozhodčí smlouvy zavazují i členy těchto spolků a společníky společnosti občanského práva.⁶³⁴

8.1.2.3 Závaznost rozhodčí smlouvy pro insolvenčního správce a osoby v obdobném postavení

Insolvenční správce není podle německého práva považován za právního nástupce úpadce. Prohlášením konkurzu však vstupuje do veškerých práv a závazků úpadce, a to včetně rozhodčí smlouvy, která byla uzavřena před zahájením jeho činnosti.⁶³⁵ Rozhodčí smlouva dále zavazuje i osoby v obdobném postavení, jimiž jsou správce pozůstalosti (Nachlassverwalter; § 1984 odst. 1 BGB), vykonatel závěti (Testamentsvollstecker; § 2364 odst. 1 BGB ve spojení s § 2362 odst. 1 BGB).⁶³⁶

8.2. Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy

Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy, tj. okruh sporů, na něž se rozhodčí smlouva vztahuje, není v zahraničních právních řádech zpravidla nijak upravena.⁶³⁷ Výslovná úprava v ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ je v tomto ohledu výjimkou. Absenci zákonné úpravy řeší strany zpravidla co nejširším vymezením rozsahu rozhodčí smlouvy. Stejně postupují i stálé rozhodčí instituce, jimiž doporučované rozhodčí doložky jsou rovněž značně široké⁶³⁸ a kromě sporů ze smlouvy hlavní umožňují řešit v rozhodčím řízení i řadu sporů vzniklých v souvislosti s touto smlouvou, včetně otázky její platnosti.⁶³⁹

⁶³³ Srov. část 3.3.2 této práce.

⁶³⁴ Rozsudek BGH ze dne 12.11.1990, sp. zn. II ZR 249/89 anotovaný in: NJW-RR 1991, s. 423 a násl.; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 34; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 25.

⁶³⁵ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 64.

⁶³⁶ Rozsudek BGH ze dne 28.2.1957 sp. zn. VII ZR 204/56 publikovaný in: BGHZ 24, s. 15 a násl.; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. § 174, marg. č. 41.

⁶³⁷ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 9.

⁶³⁸ Srov. poznámku pod čarou č. 509.

⁶³⁹ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 12.

8.2.1 Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle českého práva

Pro určení rozsahu rozhodčí smlouvy je klíčovým ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ, podle něhož se rozhodčí smlouva vztahuje jak na práva, která z právních vztahů přímo vznikají, tak i na otázku právní platnosti těchto vztahů a na práva, která s těmito právy souvisejí. Citované ustanovení je dispozitivní povahy, uplatní se tedy pouze v případě, pokud strany v rozhodčí smlouvě okruh sporů, které budou řešeny v rozhodčím řízení, nezúží.

Při aplikaci ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ vzniká výkladový problém, co je třeba chápat pod pojmem „související práva“. Těmito právy se zpravidla rozumí nároky na náhradu škody, nároky na vydání bezdůvodného obohacení v případě plnění z neplatného právního úkonu nebo plnění z právního úkonu, který odpadl, nároky na příslušenství pohledávky a na plnění smluvní pokuty, nároky uplatněné námitkou započtení anebo vzájemnou žalobou, pokud vyplývají ze stejného právního vztahu jako hlavní žaloba. Naopak mezi související práva nepatří práva z akcesorických právních vztahů, např. z ručení a bankovní záruky.⁶⁴⁰

Podle odborné literatury⁶⁴¹ i rozhodovací praxe⁶⁴² lze dále v rozhodčím řízení projednat i nároky uplatněné námitkou započtení, pro které nebyla založena pravomoc rozhodců. Rozhodčí instituce (RS ČSOPK i RS) v tomto ohledu shledaly, že uzavřením rozhodčí doložky vzniká pravomoc rozhodců nejen pro veškeré spory vyplývající z právního vztahu, pro který byla rozhodčí smlouva uzavřena, nýbrž i pro veškeré nároky, které by ve sporech podřízených rozhodčí smlouvě mohly být uplatněny cestou námitky započtení. Argumentují přitom tím, že započtení je primárně institutem hmotného práva, jehož uplatnění v rozhodčím řízení rozhodčí smlouva nebrání.

⁶⁴⁰ Mothejzík, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář.* s. 24; Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě.* s. 28.

⁶⁴¹ Knapp, V.: *K některým sporným otázkám pravomoci Rozhodčího soudu při Čs. obchodní komoře.* Časopis pro mezinárodní právo, 1960, č. 1, s. 9 a násl.

⁶⁴² Rozhodnutí RS ČSOPK ve věci sp. zn. Rsp 108/65, Rsp 127/65. RS ČSOPK v rozhodnutích v těchto věcech shledal, že: „Rozhodci jsou příslušní rozhodovat i o námitce započtení proti pohledávce, která je předmětem rozhodčího řízení, i když pohledávka uplatněná k započtení vyplývá z právního vztahu, ohledně něhož nebyla sjednána rozhodčí smlouva zakládající příslušnost rozhodců. Započtení je institutem hmotného práva, hmotněprávním důvodem zániku závazku, jemuž odpovídá pohledávka, proti které započtení směřuje. Je-li započtení uplatněno, je nutno rozhodnout i o pohledávce k započtení, proti které započtení směřuje.“ in: Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* s. 125. Obdobně rozhodl i RS v rozhodnutí ve věci sp. zn. Rsp 9/95, v níž shledal, že uzavřením rozhodčí smlouvy ve prospěch RS byla založena pravomoc rozhodců i pro projednání nároků vyplývajících ze smlouvy, na niž se rozhodčí smlouva nevztahuje, pokud byly tyto nároky ve formě protižaloby uplatněny u RS. Srov. rozhodnutí RS ve věci sp. zn. Rsp 9/95 in: *Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Retrospektiva II.*, s. 15.

Odborná literatura s rozhodčí praxí souhlasí. Nad rámec uváděných závěrů pouze dodává, že odlišná situace by nastala, pokud by žalovaná strana uplatnila pohledávku určenou k započtení (nepodřízenou rozhodčí smlouvě) nikoliv pouhou kompenzační námitkou, nýbrž protižalobou a požadovala by přisouzení zbytku pohledávky v rozhodčím řízení. K takovému rozhodnutí nemá však rozhodčí soud pravomoc a návrh žalovaného by proto musel odmítnout.⁶⁴³ V odborné literatuře se dále setkáváme i s opačným názorem, podle něhož představuje rozhodčí smlouva v určitých případech (zejména v některých vztazích se zahraničním prvkem) překážku započtení.⁶⁴⁴ Autor jí v tomto ohledu přiznává určité hmotněprávní účinky a považuje ji za záповěď hmotněprávního započtení. Vychází přitom z judikatury BGH, které se budeme věnovat v následujících podkapitolách. V české rozhodovací praxi se však tento názor nikdy neobjevil.

Podle ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ lze v rozhodčím řízení posoudit i otázku platnosti hlavní smlouvy jako otázku právní platnosti právního vztahu, z něhož vznikají práva řešená v rozhodčím řízení. Pravomoc rozhodců v tomto ohledu zakládají i ustanovení § 267 odst. 3 ObchZ, které se týká neplatné smlouvy a § 351 odst. 1 ObchZ upravující následky odstoupení od smlouvy.⁶⁴⁵ Rozhodci jsou platnost hlavní smlouvy oprávněni posuzovat nejen jako předběžnou otázku, nýbrž i jako samotný předmět sporu.⁶⁴⁶

Spornou otázkou po dlouhou dobu bylo, zda se rozhodčí smlouva týká i sporů ze směnek a šeků, pro jejichž projednání procesní právo předvídá zvláštní typ řízení v podobě rozkazního řízení podle ustanovení § 175 OSŘ. Rozhodovací praxe nejdříve připustila, že nároky ze směnek jsou podřízeny rozhodčímu řízení jen tehdy, pokud rozhodčí smlouva zcela jasně uvádí, že se na tyto nároky rovněž vztahuje.⁶⁴⁷ Nejvyšší soud ČR však následně shledal, že pravomoc rozhodců je založena již obvyklou formulací rozhodčí smlouvy, která na nároky ze směnky výslovně neupozorňuje.⁶⁴⁸

⁶⁴³ Knapp, V.: *K některým sporným otázkám pravomoci Rozhodčího soudu při Čs. obchodní komoře*. Časopis pro mezinárodní právo, 1960, č. 1, s. 26.

⁶⁴⁴ Landa, A.: *Ještě k otázce příslušnosti rozhodčího soudu k rozhodnutím o vzájemně započitatelné pohledávce*. Časopis pro mezinárodní právo, 1963, s. 355 a násl.

⁶⁴⁵ Srov. část 1.3. této práce.

⁶⁴⁶ Srov. část 4.3.3.1 této práce.

⁶⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 342/2007 publikovaný in: Soudní judikatura, 2009, č. 2, s. 53.

⁶⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2011, sp. zn. 29 Cdo 1130/2011, v němž Nejvyšší soud shledal, že pravomoc rozhodce k rozhodování sporu o zaplacení směnky je dána, pokud je rozhodčí doložka formulována takto: „... [zakládá] pravomoc k řešení veškerých sporů o nároky, které přímo nebo odvozeně vznikly z této smlouvy o revolvingovém úvěru nebo v návaznosti na ni...“

Oba soudy se v uváděných rozhodnutích zabývaly rozhodčí smlouvou, která zavazovala výstavce směnky vlastní a remitenta. V rozhodčím řízení lze však projednat i nároky ze směnky cizí, pokud jsou stranami rozhodčí smlouvy remitent a akceptant. O sporech ze směnek lze v rozhodčím řízení meritorně rozhodnout pouze rozhodčím nálezem, nikoliv směnečným platebním rozkazem, jehož vydání se v rozhodčím řízení nepřipouští.⁶⁴⁹ Uváděné závěry se přiměřeně uplatní i na spory ze šeků.

8.2.2 Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy podle německého práva

Německé právo neobsahuje zvláštní ustanovení, kterým by se (alespoň podpůrně) řídil rozsah rozhodčí smlouvy. Objektivní závaznost rozhodčí smlouvy lze proto určit pouze jejím výkladem na základě vůle jejích stran.⁶⁵⁰ Základním výkladovým pravidlem je, že strany založily pravomoc rozhodčího soudu pro co nejširší okruh sporů. V pochybnostech se předpokládá, že pravomoc rozhodců je dána.⁶⁵¹ Stejně jako v českém právu mohou strany předmět rozhodčí smlouvy libovolně zúžit a rozhodčímu řízení podříditi jen určité aspekty jejich právního vztahu.⁶⁵²

Pokud strany předmět rozhodčí smlouvy nijak neomezí,⁶⁵³ vztahuje se rozhodčí smlouva na spory, které vznikají z právního vztahu určeného v rozhodčí smlouvě⁶⁵⁴ a na veškeré související nároky. Patří sem především rozhodování o platnosti hlavní smlouvy,⁶⁵⁵ o nárocích, které vyplývají z neplatnosti smlouvy hlavní, především nároky z bezdůvodného obohacení⁶⁵⁶ a o nárocích z porušení závazků ze smlouvy hlavní,⁶⁵⁷ včetně nároků na

⁶⁴⁹ Pařízek, I.: *Směnka a rozhodčí řízení*. Právní rozhledy, 2002, č. 1, s. 6 a násl.; Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. s. 187.

⁶⁵⁰ Obvyklou formulací, podle níž má mít rozhodčí smlouva co nejširší rozsah, je například: „*Veškeré spory, které vzniknou z této smlouvy nebo v souvislosti s touto smlouvou*“ nebo „*veškeré spory v souvislosti s touto smlouvou a její realizací/jejím provedením*“. Srov. Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 44; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 339; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 75.

⁶⁵¹ Rozsudek BGH ze dne 28.11.1963, sp. zn. VII ZR 112/62 anotovaný in: NJW, 1964, s. 591 a násl.

⁶⁵² Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 56.

⁶⁵³ Tj. pokud strany použily obvyklou formulaci uvedenou v poznámce č. 550 výše, případně obdobnou formulaci.

⁶⁵⁴ Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 44; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 23; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 75.

⁶⁵⁵ Rozsudek BGH ze dne 27.2.1970, sp. zn. VII ZR 68/68 publikovaný in: BGHZ 53, s. 315 a násl.; rozsudek BGH ze dne 6.6.1991, sp.zn. III ZR 68/90 anotovaný in: NJW, 1991, s. 2215 a násl.

⁶⁵⁶ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 392, marg. č. 421; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 340.

náhradu škody.⁶⁵⁸ Rozhodčí smlouva se dále vztahuje i na řešení sporů vzniklých z dodatků ke smlouvě hlavní a z dohody o novaci.⁶⁵⁹ Rozhodčí doložka obsažená v rámcové smlouvě se vztahuje i na nároky z jednotlivých smluv uzavřených na základě tohoto rámcového ujednání.⁶⁶⁰

Pochybnosti vzbuzuje otázka, zda lze v rozhodčím řízení rozhodnout i o nárocích, které žalovaný uplatnil v průběhu rozhodčího řízení. Vyplývají-li tyto protinároky z právního vztahu podřízeného rozhodčí smlouvě, je pravomoc rozhodčího soudu nepochybně dána. Vyplývají-li však z právního vztahu, pro který nebyla rozhodčí smlouva sjednána, případně pro který byla sjednána pravomoc jiného rozhodčího soudu, je pravomoc rozhodčího soudu sporná.

Starší judikatura⁶⁶¹ i odborná literatura⁶⁶² se přikláněly k závěru, že uplatněnou námitku započtení či podanou protižalobu je třeba v rozhodčím řízení zohlednit i tehdy, pokud pro tyto nároky nebyla dána pravomoc rozhodčího soudu. Podle jejich názoru strany uzavřením rozhodčí smlouvy založily pravomoc rozhodců k rozhodování o veškerých uplatňovaných námitkách, ať již vyplývají z jakéhokoli právního vztahu mezi stranami. Započtení je navíc hmotněprávní povahy, rozhodčí smlouvu, jejímž primárním předmětem je úprava procesních vztahů, nelze proto chápat jako překážku započtení.⁶⁶³

Soudobá právní teorie i praxe však zastávají zcela opačný názor.⁶⁶⁴ Podle něho není rozhodčí soud oprávněn přihlídnout k uplatněné námitce, pokud se na ni nevztahuje rozhodčí smlouva, neboť k jejímu projednání mu schází pravomoc.⁶⁶⁵ Uzavřením rozhodčí

⁶⁵⁷ Rozsudek BGH ze dne 12.11.1987, sp. zn. III ZR 29/87 anotovaný in: NJW, 1988, s. 1215 a násl.; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 288.

⁶⁵⁸ Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 44; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 69; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 23.

⁶⁵⁹ Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 421, marg. č. 427.

⁶⁶⁰ Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 70.

⁶⁶¹ Rozsudek BGH ze dne 20.12.1956, sp. zn. II ZR 177/55 publikovaný in: BGHZ 23, s. 17 a násl.

⁶⁶² Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 338.

⁶⁶³ Rozsudek BGH ze dne 20.12.1956, sp. zn. II ZR 177/55 publikovaný in: BGHZ 23, s. 17 a násl.; rozsudek BGH ze dne 22.11.1962, sp. zn. VII ZR 264/61 publikovaný in: BGHZ 38, s. 254 a násl.

⁶⁶⁴ Rozsudek BGH ze dne 22.11.1962, sp. zn. VII ZR 264/61 publikovaný in: BGHZ 38, s. 254 a násl.; rozsudek BGH ze dne 20.12.1972, sp. zn. VIII ZR 186/70 publikovaný in: BGHZ 60, s. 89 a násl.; rozsudek OLG Hamm ze dne 26.5.1983, sp. zn. 24 U 239/82 anotovaný in: RIW, 1983, s. 698 a násl.; Berger, K.P.: *Die Aufrechnung im Internationalen Schiedsverfahren*. RIW, 1998, s. 429 a násl.; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 24; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 31; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 348.

⁶⁶⁵ Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 145, marg. č. 23.

smlouvy se strany vzdaly práva na přístup k obecným soudům pouze v rozsahu určeném v rozhodčí smlouvě. Pro ostatní nároky zůstává pravomoc obecných soudů zachována.⁶⁶⁶ V rozhodčím řízení proto nelze uplatnit k započtení pohledávku, která nepodléhá rozhodčí smlouvě a ohledně které tedy nebyla pravomoc obecných soudů vyloučena. Rozhodčí smlouvu autoři chápou jako procesní zákaz započtení, které je z hlediska hmotného práva perfektní.⁶⁶⁷ Výjimky ze zásady nepřipustnosti započtení připouští judikatura a odborná literatura pouze v několika případech.⁶⁶⁸

Obdobné zásady se uplatní i v řízení před obecným soudem, který nemůže projednat nároky, na něž se vztahuje rozhodčí smlouva. Je-li takový nárok uplatněn v řízení před soudem, soud se jím odmítne zabývat, pokud kterákoli ze stran uplatní námitku nedostatku pravomoci obecného soudu.⁶⁶⁹ Opačný závěr by vedl k tomu, že o pohledávce, na niž se vztahuje rozhodčí smlouva, by rozhodl obecný soud, což strany uzavřením rozhodčí smlouvy vyloučily. Odborná literatura se s tímto názorem zcela ztotožňuje a uvádí, že rozhodčí smlouva v tomto ohledu představuje hmotněprávní záповěď započtení pohledávky podřízené rozhodčí smlouvě v řízení před obecným soudem.⁶⁷⁰ Výjimky ze zásady nepřipustnosti započtení uvedené výše se přiměřeně uplatní i zde.

Zvláštní pozornost je v německé odborné literatuře věnována otázce, zda se uzavřená rozhodčí smlouva vztahuje i na nároky ze směnek a šeků. Německé procesní právo předvídá pro projednání těchto sporů zvláštní procesní postup, v němž se lze nároků ze směnek a šeků domoci jednodušší a rychlejší cestou. Obdobný procesní postup se uplatní i

⁶⁶⁶ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 22.

⁶⁶⁷ Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 73.

⁶⁶⁸ Výjimkami ze zásady nepřipustnosti započtení jsou především:

- a) Namítaná pohledávka je zjištěna pravomocným rozhodnutím;
- b) Žalobce neuplatnil námitku při uplatnění námitky započtení námitku nedostatku pravomoci rozhodčího soudu;
- c) Strany výslovně nebo konkludentně rozšířily pravomoc rozhodčího soudu na rozhodnutí o namítané pohledávce.

Srov. Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 709; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 31; Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 73.

⁶⁶⁹ Rozsudek BGH ze dne 22.11.1962, sp. zn. VII ZR 264/61 publikovaný in: BGHZ 38, s. 254 a násl.; rozsudek BGH ze dne 20.12.1972, sp. zn. VIII ZR 186/70 publikovaný in: BGHZ 60, s. 89 a násl.; rozsudek OLG Hamm ze dne 26.5.1983, sp. zn. 24 U 239/82 anotovaný in: RIW, 1983, s. 698 a násl.

⁶⁷⁰ Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 22; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 23, marg. č. 13; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtsbarkeit*. marg. č. 348; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 2; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1032, marg. č. 7.

pro rozhodování o dalších pohledávkách inkorporovaných do listin. Německá procesní teorie jej označuje jako tzv. listinný proces.⁶⁷¹

Soudní praxe⁶⁷² i právní teorie⁶⁷³ zpočátku zastávaly názor, že rozhodčí smlouva uzavřená pro projednání sporů z určitého právního vztahu se na nároky ze směnek a šeků vydané k úhradě, případně k zajištění závazků z tohoto právního vztahu nevztahuje, neboť by tím bylo vyloučeno uplatnění nároků ve zvláštním směnečném a šekovém řízení před obecnými soudy.⁶⁷⁴

Současná právní teorie i praxe však zastávají opačný názor a připouštějí, že rozhodčí smlouva se vztahuje i na nároky ze směnek a šeků. Zároveň však uznávají, že remitent se uzavřením rozhodčí smlouvy nechtěl vzdát práva na projednání sporů ze směnek a šeků ve zjednodušeném řízení. Směnečný věřitel proto může své nároky ze směnek a šeků uplatnit jak v řízení před rozhodci tak i ve zjednodušeném řízení před soudem.⁶⁷⁵ Jsou-li však proti směnečnému či šekovému platebnímu rozkazu podány námitky a řízení se přesune do další fáze, v níž se již neliší od projednání jakýchkoli jiných peněžitých nároků, může žalovaná strana úspěšně uplatnit námitku nedostatku pravomoci soudu. Následné řízení se již ničím neliší od soudního řízení v jakékoli jiné věci, právo zde proto neklade důraz na zachování procesních výhod věřitele a vychází bez výjimky z toho, že nároky podřízené rozhodčí smlouvě (včetně směnečných nároků) mají být projednány v rozhodčím řízení.⁶⁷⁶ Popsané zásady se uplatní i v případě listinného procesu, v němž jsou rozhodovány nároky z dalších cenných papírů a nároky inkorporované v listinách.⁶⁷⁷

⁶⁷¹ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 57, marg. č. 16.

⁶⁷² Rozsudek RG ze dne 2.4.1909, sp. zn. Rep. II 727/08 publikovaný in: RGZ 71, s. 14 a násl.

⁶⁷³ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* Svazek 7, část 2, § 1025 ve znění do 31.12.1997, marg. č. 13; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens.* marg. č. 52.

⁶⁷⁴ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 57, marg. č. 16.

⁶⁷⁵ Rozsudek BGH ze dne 28.10.1993, sp. zn. III ZR 175/92 anotovaný in: NJW, 1994, s. 136 a násl.; rozsudek OLG Düsseldorf ze dne 4.5.1995, sp. zn. 6 U 175/94 anotovaný in: WM, 1995, s. 1488 a násl.; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 344; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1032, marg. č. 5; Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 8; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1032, marg. č. 10; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht.* marg. č. 2495.

⁶⁷⁶ Rozsudek BGH ze dne 28.10.1993, sp. zn. III ZR 175/92 anotovaný in: NJW, 1994, s. 136 a násl.; rozsudek OLG Düsseldorf ze dne 4.5.1995, sp. zn. 6 U 175/94 anotovaný in: WM, 1995, s. 1488 a násl.

⁶⁷⁷ Rozsudek OLG Düsseldorf ze dne 4.5.1995, sp. zn. 6 U 175/94 anotovaný in: WM, 1995, s. 1488 a násl.; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1032, marg. č. 10.

8.3 Dílčí závěr

Problematika subjektivní ani objektivní závaznosti rozhodčí smlouvy není upravena mezinárodními úmluvami a zpravidla se jí nezabývají ani národní právní úpravy. Ustanovení § 2 odst. 4 a odst. 5 ZRŘ, která tyto otázky řeší v českém právu, jsou v tomto ohledu výjimkou. Desátá kniha ZPO obdobná ustanovení neobsahuje, závěry, ke kterým německá rozhodovací praxe i právní teorie dospěly, se však od české právní úpravy výrazně neliší.

V obou právních úpravách platí zásada, podle níž může být rozhodčí řízení vedeno jen mezi subjekty, které s tím souhlasí. V souladu s tímto principem váže rozhodčí smlouva pouze své strany. Z tohoto principu uznávají německá a česká právní úprava shodně jen několik výjimek, z nichž nejvýznamnější je právní nástupnictví. Podle obou právních úprav přechází spolu s právy a povinnostmi z hlavní smlouvy i sjednaný způsob řešení sporů. Tento postup se uplatní v případě univerzální i singulární sukcese. Česká a německá judikatura dále shodně dovodily, že rozhodčí smlouva uzavřená úpadcem váže i správce konkurzní podstaty a osoby v obdobném postavení.

Svébytnou úpravu týkající se subjektivní závaznosti rozhodčí smlouvy obsahovala v minulosti česká právní úprava přeměn obchodních společností. Předmětná úprava byla však značně kontroverzní, neboť umožňovala konání rozhodčího řízení i mezi osobami, které nebyly stranou rozhodčí smlouvy a na něž tato smlouva ani nepřešla. Účinností zákona o přeměnách byla proto zrušena. Německé právo obdobná ustanovení nikdy neobsahovalo.

Obě úpravy se shodují i při určení věcného rozsahu rozhodčí smlouvy, do něhož jsou kromě sporů vzniklých z určitého právního vztahu podřízeného rozhodčí smlouvě zahrnuty i spory vzniklé v souvislosti s tímto právním vztahem. Zatímco česká právní úprava obsahuje v tomto ohledu výslovnou úpravu (§ 2 odst. 4 ZRŘ), německá právní úprava dospěla k obdobnému závěru extenzivním výkladem rozhodčích ujednání, jehož základem je interpretační pravidlo, že strany chtěly rozhodčí smlouvě podřídit co nejširší okruh arbitrábilních sporů.

V oblasti věcného rozsahu rozhodčí smlouvy je zvláštní pozornost věnována problematice námítky započtení a podání protižaloby, k jejichž projednání je podle německé právní teorie i praxe pravomoc rozhodců dána jen tehdy, pokud nároky uplatněné námítkou

započtení či protižalobou podléhají stejnému rozhodčímu soudu. Není-li ohledně těchto nároků pravomoc rozhodců založena, mohou je rozhodci projednat pouze tehdy, pokud strany svou aktivní účastí v rozhodčím řízení nedostatek rozhodčí smlouvy zhojí. V české právní teorii i praxi se naopak prosadil spíše opačný názor, který rozhodcům dovoluje zohlednit i nároky žalované strany, na něž se rozhodčí smlouva nevztahuje. Svůj postoj přitom zdůvodňují zejména tím, že rozhodčí smlouva nepředstavuje žádnou překážku započtení, které je z hlediska hmotného práva perfektní. Námitku započtení lze proto v rozhodčím řízení uplatnit bez ohledu na to, zda je pohledávka namítaná započtením podřízena stejné rozhodčí smlouvě či nikoliv.

Obě právní úpravy se dále podrobně zabývaly problematikou závaznosti rozhodčí smlouvy pro nároky ze směnek a šeků a shodně shledaly, že rozhodčí smlouva se těchto nároků týká. V jednotlivostech se jejich závěry liší. Podle obou právních úprav je nepřipustné, aby rozhodci rozhodovali ve zkráceném řízení předvídaném procesními předpisy pro směnečné a šekové nároky. Německá judikatura se proto přiklonila na stranu remitenta a ponechává mu právo, aby si způsob řešení nároků ze směnky zvolil. Podle vlastní volby může směnečné nároky uplatnit v řízení před rozhodci či ve zkráceném řízení před obecným soudem. Pro následné řízení, v němž jsou projednávány námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu, je však již dána výlučně pravomoc rozhodců. Rozhodovací praxe v ČR se výrazněji přiklonila na stranu závaznosti rozhodčí smlouvy a nároky ze směnky umožňuje projednat v řízení před soudem jen tehdy, pokud žalovaná strana nevznesla námitku nedostatku pravomoci obecných soudů.

9. ZÁNÍK ROZHODČÍ SMLOUVY

Ze zásady autonomie rozhodčí smlouvy vyplývá, že zánikem hlavní smlouvy nezaniká rozhodčí smlouva, a to ani pokud byla součástí hlavní smlouvy. Pro zánik rozhodčí smlouvy jsou rozhodující pouze okolnosti, které se vztahují specificky k ní.

Mezinárodní smlouvy se zánikem rozhodčí smlouvy nezabývají, pouze stanoví jeho důsledky.⁶⁷⁸ Zánik rozhodčí smlouvy zpravidla výslovně neupravují ani národní právní předpisy upravující rozhodčí řízení, některé důvody jejího zániku lze však z ustanovení těchto předpisů dovodit. V ostatním je třeba použít normy o zániku závazkových právních vztahů, při jejichž aplikaci je třeba přihlížet k procesním aspektům rozhodčí smlouvy, jakož i k účelu, pro který je rozhodčí smlouva uzavírána.⁶⁷⁹

9.1 Zánik rozhodčí smlouvy podle českého práva

Česká odborná literatura se zabývá především způsoby zániku rozhodčí smlouvy upravenými procesním právem. Z hmotněprávních způsobů zániku smlouvy aplikuje na rozhodčí smlouvu zpravidla jen dohodu stran, uplynutí doby, na niž byla rozhodčí smlouva sjednána, a splnění rozvazovací podmínky. Poslední dva důvody však přicházejí do úvahy spíše jen teoreticky. Následující podkapitola se k vyjmenovaným způsobům zániku rozhodčí smlouvy krátce vyjadřuje; nad jejich rámec se dále zabývá i možnostmi aplikace ostatních hmotněprávních způsobů zániku smluv.

⁶⁷⁸ Srov. článek II odst. 3 Newyorské úmluvy.

⁶⁷⁹ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská smluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 18.

9.1.1 Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska hmotného práva

9.1.1.1 Dohoda stran o zrušení rozhodčí smlouvy

Smluvní strany mohou rozhodčí smlouvu kdykoli po jejím uzavření zrušit výslovnou dohodou. V souladu s ustanovením § 40 odst. 2 ObčZ a ustanovením § 272 odst. 2 ObchZ musí být taková dohoda uzavřena písemně.⁶⁸⁰

Ohledně sporů, o nichž dosud nebylo zahájeno rozhodčí řízení, dochází zrušením rozhodčí smlouvy k obnovení pravomoci obecných soudů. V odborné literatuře se objevuje názor, že stejný princip se uplatní i v případě sporů, o nichž bylo rozhodčí řízení již zahájeno. Podle tohoto názoru ztrácí rozhodci zrušením rozhodčí smlouvy pravomoc rozhodovat i v již zahájených řízeních, procesní zásada *perpetuatio fori* se zde neuplatní, neboť výslovným zrušením rozhodčí smlouvy strany projevily vůli, aby veškeré spory podřízené rozhodčí smlouvě byly rozhodovány obecnými soudy.⁶⁸¹ Za správnější však považujeme spíše opačný závěr, který se opírá o použití ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, podle něhož lze námitku nedostatku pravomoci rozhodců uplatnit nejpozději při prvním úkonu v řízení ve věci samé.⁶⁸² Byla-li proto rozhodčí smlouva zrušena až poté, kdy strany učinily první úkony ve věci samé, rozhodci mohou v řízení pokračovat a o věci meritorně rozhodnout. Stranám však nic nebrání v tom, aby součástí jejich dohody o zrušení rozhodčí smlouvy bylo i ujednání, podle něhož obě strany učiní veškeré kroky pro to, aby probíhající rozhodčí řízení bylo zastaveno.⁶⁸³

Další otázkou spojenou s dohodou o zrušení rozhodčí smlouvy je její účinek na již vydané rozhodčí nálezy. Je zřejmé, že zrušením rozhodčí smlouvy vydané rozhodčí nálezy nezanikají. Otázkou však je, zda by zrušení rozhodčí smlouvy mohlo být důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 písm. b) ZRŘ. Zákon v tomto ohledu pouze říká, že soud rozhodčí nález zruší, pokud byla rozhodčí smlouva, na jejímž základě

⁶⁸⁰ Strany mohou rozhodčí smlouvu zrušit pouze písemně i v takovém případě, že se řídí normami obchodního zákoníku. Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 9. vydání, Praha: C.H.Beck, s. 956.

⁶⁸¹ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 19. Autorovy závěry se sice týkají slovenské právní úpravy rozhodčí smlouvy, pro podobnost obou úprav je však lze aplikovat i na rozhodčí smlouvu uzavřenou podle ZRŘ. Obdobně se vyjadřuje i K. Růžička k obdobné situaci, kterou je zánik rozhodčí smlouvy uplynutím doby, na niž byla sjednána. Srov. Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 47.

⁶⁸² Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 28.

⁶⁸³ Součástí dohody o zrušení rozhodčí smlouvy by byl například závazek žalobce vzít zpět žalobu, kterou bylo rozhodčí řízení zahájeno, případně veškeré žaloby, jimiž bylo rozhodčí řízení zahájeno, a závazek žalovaného souhlasit se zpětvzetím podané žaloby, případně žalob.

byl rozhodčí nález vydán, zrušena. Z ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, podle něhož lze námitku nedostatku pravomoci rozhodců uplatnit nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícím se věci samé, však vyplývá, že pro pravomoc rozhodců je rozhodující existence platné rozhodčí smlouvy v době zahájení rozhodčího řízení, nikoli až poté, kdy rozhodčí řízení skončilo. Jakékoli změny či zrušení rozhodčí smlouvy nemají tedy na existenci již vydaného rozhodčího nálezu vliv.⁶⁸⁴

9.1.1.2 Uplynutí doby, na kterou byla rozhodčí smlouva uzavřena

Podle odborné literatury lze rozhodčí smlouvu uzavřít na dobu určitou či s rozvazovací podmínkou.⁶⁸⁵ Rozhodčí smlouva v takovém případě zaniká uplynutím doby, na niž byla sjednána, případně splněním rozvazovací podmínky. V praxi se však rozhodčí smlouvy uzavřené na dobu určitou či uzavřené s rozvazovací podmínkou takřka nevyskytují,⁶⁸⁶ neboť jejich ukončení vede k obtížně řešitelným problémům.

Podle některých autorů ztrácí rozhodci uplynutím sjednané doby či splněním rozvazovací podmínky pravomoc k rozhodování sporů, na které se rozhodčí smlouva vztahuje, a to i ohledně sporů, o nichž bylo rozhodčí řízení již zahájeno.⁶⁸⁷ V odborné literatuře se však objevuje i opačný názor, podle něhož se zániku rozhodčí smlouvy splněním rozvazovací podmínky lze dovolat pouze tehdy, pokud rozhodčí smlouva zanikla nejpozději do doby, kdy žalovaný učinil v řízení první úkon ve věci samé.⁶⁸⁸ Autoři v této souvislosti odkazují na ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, podle něhož lze námitku nedostatku pravomoci rozhodců vznést nejpozději při prvním úkonu ve věci samé. S ohledem na výklad uvedený výše v rámci podkapitoly věnované zrušení rozhodčí smlouvy výslovnou dohodou pokládáme za správný spíše tento názor.

⁶⁸⁴ K otázce splnění rozvazovací podmínky srov. Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 28.

⁶⁸⁵ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 158; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 47, Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 28.

⁶⁸⁶ Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 157 a násl.

⁶⁸⁷ Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*, s. 19; Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 47.

⁶⁸⁸ Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. s. 28.

9.1.1.3 Ostatní hmotněprávní způsoby zániku rozhodčí smlouvy

Autoři dále uvádějí, že rozhodčí smlouva zaniká i z důvodu zániku či smrti jedné z jejích stran bez právního nástupce, a to bez zřetele na to, zda k této události došlo před zahájením rozhodčího řízení či v jeho průběhu.⁶⁸⁹ K použití ostatních způsobů zániku závazkových právních vztahů se vyjadřují jen zřídka.

Zákon o rozhodčím řízení ani jakýkoli jiný předpis použití žádného z hmotněprávních způsobů zániku smluv výslovně nevylučují. V úvahu přichází zánik rozhodčí smlouvy z důvodu odstoupení (§ 48 ObčZ a § 344 a násl. ObchZ), výpovědi (§ 582 ObčZ) a nemožnosti plnění (§ 575 Obč a § 352 ObchZ). S ohledem na dualismus českého závazkového práva je u rozhodčích smluv, které lze podřadit ustanovení § 261 a § 262 ObchZ, třeba vycházet z úpravy zániku závazkových vztahů obsažené v obchodním zákoníku, která se od občanského zákoníku v některých aspektech liší.

9.1.1.3.1 *Odstoupení*

Podle ustanovení § 48 odst. 1 ObčZ lze od smlouvy odstoupit, pokud tak stanoví občanský zákoník nebo dohoda stran. Důvody pro odstoupení od smlouvy občanský zákoník uvádí v ustanovení § 49 ObčZ, § 517 odst. 1 ObčZ a v ustanoveních upravujících jednotlivé smluvní typy. Od rozhodčí smlouvy lze podle našeho názoru odstoupit pouze podle ustanovení § 49 ObčZ z důvodu tísně a mimořádně nevýhodných podmínek. Důvody uváděné v ustanovení § 517 odst. 1 ObčZ (tj. prodlení s plněním smluvního závazku) a v rámci úpravy jednotlivých smluvních typů nelze na rozhodčí smlouvu aplikovat.

Ustanovení § 53 odst. 7 ObčZ obsahuje speciální úpravu pro odstoupení od spotřebitelské smlouvy. Podle tohoto ustanovení může spotřebitel odstoupit od smlouvy bez uvedení důvodu a bez jakékoli sankce ve lhůtě 14 dnů od převzetí zboží nebo jiného plnění. Otázkou je, zda lze předmětné ustanovení přiměřeně aplikovat i na rozhodčí doložku obsaženou ve spotřebitelské smlouvě, byla-li spotřebitelská smlouva (a tím i rozhodčí doložka) sjednána postupem upraveným v ustanovení § 53 ObčZ. Přestože je takový závěr pro spotřebitele nepříznivý, přikláníme se spíše k názoru, že v případě odstoupení od

⁶⁸⁹ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská smlouva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 18. Pro podobnost české a slovenské úpravy lze však autorovy závěry aplikovat i na rozhodčí smlouvu podle ZRŘ.

smlouvy hlavní bude spotřebitel rozhodčí doložkou nadále vázán. Lhůta, během níž lze od spotřebitelské smlouvy odstoupit, počíná převzetím plnění poskytnutého podle hlavní smlouvy. Na základě rozhodčí smlouvy žádné plnění poskytováno není. Ze zásady samostatnosti rozhodčí doložky přitom plyne, že k odstoupení od této smlouvy by mohlo dojít pouze tehdy, pokud by na základě rozhodčí doložky bylo spotřebiteli rovněž plněno a doložka by tak odpovídala spotřebitelské smlouvě podle ustanovení § 53 ObčZ. Charakter smlouvy hlavní a povinnosti v ní zakotvené jsou s ohledem na doktrínu samostatnosti rozhodčí doložky bez významu.

Jedinou cestou, kterou bychom mohli dospět k možnosti odstoupit od rozhodčí doložky podle ustanovení § 53 odst. 7 ObčZ by tak dle našeho názoru bylo, pokud bychom přijali závěr, že již jen z důvodu sjednání rozhodčí doložky postupem podle ustanovení § 53 ObčZ lze předmětné ustanovení aplikovat. S ohledem na neexistenci plnění podle rozhodčí doložky by pak bylo přípustné, aby spotřebitel od rozhodčí doložky odstoupil v zásadě kdykoli. Přestože bychom takový závěr rádi považovali za správný, neboť by byl pro spotřebitele značně příznivý, je dle našeho názoru příliš extenzivní a mylný.

Důsledkem odstoupení je zánik smlouvy *ex tunc*. V případě rozhodčí smlouvy je však účinek *ex tunc* značně problematický. S ohledem na ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, podle něhož lze nedostatek pravomoci rozhodců namítnout nejpozději při prvním úkonu ve věci samé, lze dojít spíše k opačnému závěru, podle něhož odstoupení od rozhodčí smlouvy učiněné po zahájení rozhodčího řízení pravomoc rozhodců neovlivní. Stejně tak nejsou odstoupením od rozhodčí smlouvy dotčeny již vydané rozhodčí nálezy.

Pro vztahy podřízené obchodnímu zákoníku je institut odstoupení komplexně upraven v ustanovení § 344 a násl. ObchZ.⁶⁹⁰ Důvody pro odstoupení od smlouvy uváděné obchodním zákoníkem nelze však na rozhodčí smlouvu aplikovat. Podle obchodního zákoníku by proto strany mohly od rozhodčí smlouvy odstoupit jen tehdy, pokud by si tuto možnost vyhradily ve smlouvě.

⁶⁹⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 9. vydání, Praha: C.H.Beck, s. 1024.

9.1.1.3.2 Nemožnost plnění

Dalším způsobem zániku závazkových právních vztahů, jehož přiměřené použití na rozhodčí smlouvy lze připustit, je nemožnost plnění upravená v ustanovení § 575 a násl. ObčZ a pro obchodní vztahy v ustanovení § 352 a násl. ObchZ.

Právní teorie rozlišuje nemožnost právní a nemožnost faktickou.⁶⁹¹ Příkladem zániku rozhodčí smlouvy z důvodu právní nemožnosti je především vydání právního předpisu, jímž by bylo určitým subjektům zakázáno uzavírat rozhodčí smlouvy nebo být účastníkem rozhodčího řízení. V českém právním řádu byl takovým předpisem například zák. č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních, který z projednání v rozhodčím řízení vyloučil veškeré spory těchto subjektů.⁶⁹²

Případem faktické nemožnosti, který by mohl vést k zániku rozhodčí smlouvy, je například válečný konflikt či přírodní katastrofa v zemi místa konání rozhodčího řízení.⁶⁹³ S ohledem na to, že rozhodci mohou zpravidla zasedat kdekoli, tj. nejen v místě konání rozhodčího řízení, je však zánik rozhodčí smlouvy z těchto důvodů spíše jen teoretickou možností. Příkladem faktické nemožnosti rozhodčí smlouvy by dále mohl být i zánik stálého rozhodčího soudu, jehož pravomoc strany sjednaly, aniž by zároveň vznikla jakákoli nástupnická rozhodčí instituce, která by namísto zrušeného stálého rozhodčího soudu mohla ve sporech podřízených předmětné rozhodčí smlouvě rozhodovat.⁶⁹⁴

⁶⁹¹ Za případy nemožnosti plnění jsou považovány případy nemožnosti faktické i právní. Faktická nemožnost plnění spočívá v tom, že plnění nelze objektivně poskytnout, tj. závazek nelze objektivně uskutečnit. Překážka právní nemožnosti spočívá v tom, že plnění, k němuž je dlužník zavázán, bylo právní předpisem vydaným po vzniku závazku zakázáno. Jedná se zde tedy o nedovolenost plnění (§ 39 ObčZ). Srov. Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník II. Komentář*. s. 1682 a násl.

⁶⁹² Zák. č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních byl zrušen zák. č. 466/2011 Sb., kterým byl zrušen zák. č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních. Předmětný právní předpis nabyl účinnosti 30.12.2011. Podle současného znění ZRR jsou tak spory veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních opět arbitrabilní.

⁶⁹³ Zahraniční literatura a soudní praxe v této souvislosti hovoří o nezpůsobilosti k použití či neúčinnosti rozhodčí smlouvy. Srov. Kröll, S.: *The „Incapable of Being Performed“ Exception in Article II (3) of the New York Convention*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 341.

⁶⁹⁴ Zahraniční odborná literatura a právní praxe se však v tomto případě často přiklání k závěru, že strany uzavřením rozhodčí smlouvy projevily vůli projednat spory vzniklé z určitého právního vztahu v rozhodčím řízení, a uznávají proto rozhodčí smlouvu za platnou s tím, že namísto rozhodčí instituce určené v rozhodčí smlouvě budou rozhodovat rozhodci v rozhodčím řízení *ad hoc*. Srov. Kröll, S.: *The „Incapable of Being Performed“ Exception in Article II (3) of the New York Convention*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 332.

9.1.1.3.3 Výpověď

Dalším hmotněprávním způsobem zániku závazkových právních vztahů, nad jehož použitím pro rozhodčí smlouvy se lze zamyslet, je výpověď podle ustanovení § 582 ObčZ.⁶⁹⁵

V tomto případě není však aplikace hmotněprávních ustanovení na místě, neboť použitím ustanovení o výpovědi bychom došli k závěru, že rozhodčí smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou lze kdykoli bez důvodu jednostranně ukončit. Takový výklad odporuje účelu, pro který byla rozhodčí smlouva uzavřena a nelze jej proto na základě *analogie legis* připustit.⁶⁹⁶ Stranám však nic nebrání v tom, aby si možnost výpovědi v rozhodčí smlouvě samy sjednaly. Účinností výpovědi by nastaly shodné právní následky jako při zániku rozhodčí smlouvy písemnou dohodou, uplynutím sjednané doby nebo splněním rozvazovací podmínky.

9.1.1.3.4 Dovolání se relativní neplatnosti

Posledním hmotněprávním důvodem zániku rozhodčí smlouvy, který je pro úplnost třeba zmínit, je dovolání se relativní neplatnosti rozhodčí smlouvy podle ustanovení § 40a ObčZ.⁶⁹⁷

Z důvodů vyjmenovaných v ustanovení § 40a ObčZ přichází v úvahu zejména neplatnost rozhodčí smlouvy z důvodu omylu (§ 49a ObčZ), kterou v nedávné době shledala judikatura Ústavního soudu v zavádějícím označení jednoho z tzv. arbitrážních center.⁶⁹⁸ Účinky dovolání se relativní neplatnosti nastávají *ex tunc* stejně jako v případě odstoupení

⁶⁹⁵ Výpověď je odbornou literaturou definována jako „... jednostranný právní úkon, kterým lze zrušit závazek či právo k nepřetržitě nebo opakovaně činnosti nebo závazek zdržet se určité činnosti anebo strpět určitou činnost.“ Srov. Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol: *Občanské právo hmotné*. II. díl, Praha: ASPI, 2002, s. 152.

⁶⁹⁶ Nemožnost použití výpovědi pro ukončení rozhodčí smlouvy dále vyplývá i z použití výkladového pravidla *argumentum reductione ad absurdum*, podle něhož je výklad právní normy třeba odmítnout jako nesprávný, pokud by vedl k absurdnímu, tj. nesmyslnému závěru, nebo takovému závěru, který nemá rozumný smysl apod. Srov. Knapp, V.: *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 173.

⁶⁹⁷ Kamlach, M.: *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. s. 14; Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. s. 13.

⁶⁹⁸ Ústavní soud dospěl v usnesení Ústavního soudu ze dne 5.10.2011, sp. zn. II.ÚS 3057/10 k závěru, že rozhodčí doložku odkazující na Rozhodčí soud České republiky, k.s. lze pokládat za neplatnou „pro uvedení spotřebitele v omyl, neboť tento název obchodní společnosti je zavádějící, když se o žádný rozhodčí soud nejedná, ale jde o soukromý subjekt, zabývající se výlučně podnikatelskou činností v oblasti obchodu a služeb.“

podle ustanovení § 48 odst. 2 ObčZ. Ohledně dalšího výkladu lze tak odkázat na část této práce věnovanou problematice odstoupení od rozhodčí smlouvy.

9.1.2 Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska procesního práva

9.1.2.1 Dosažení účelu rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva zaniká z důvodů upravených procesním právem především tehdy, pokud o veškerých záležitostech určených v jejím předmětu, byl vydán rozhodčí nález nebo uzavřen smír, a předmět smlouvy byl zcela vyčerpán.⁶⁹⁹ Určit takový okamžik je však obtížné, neboť rozhodčí smlouva se nejčastěji vztahuje na okruh sporů vymezený jen právním vztahem, z něhož mohou spory vzniknout, aniž by blíže určovala charakter těchto sporů či období, během něhož mohou vzniknout.⁷⁰⁰ Výjimkou v tomto ohledu by patrně byla jen rozhodčí smlouva uzavřená pro řešení jednoho či jen několika konkrétně určených sporů, u níž by okamžik zániku bylo možné určit poměrně snadno.

9.1.2.2 Neuplatnění námitky nedostatku pravomoci soudu

K částečnému zániku rozhodčí smlouvy dochází rovněž tehdy, pokud žalobce podal žalobu k obecnému soudu, žalovaný však neuplatnil námitku podle ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ, čímž byla ohledně předmětného sporu založena pravomoc obecného soudu.⁷⁰¹ V rozsahu ostatních záležitostí, které mohou rozhodci na základě rozhodčí smlouvy projednat, zůstává rozhodčí smlouva platná a účinná. Byl-li však předmětný spor jedinou, případně poslední věcí, kterou lze podle rozhodčí smlouvy projednat, rozhodčí smlouva zaniká, neboť byl zcela vyčerpán její předmět.⁷⁰²

⁶⁹⁹ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 46 a násl.

⁷⁰⁰ Hrivnák, J.: *Základy arbitráže, Druhá část, Rozhodcovská zmluva*. Bulletin slovenskej advokácie, 2005, č. 6-7, s. 18.

⁷⁰¹ Zánik rozhodčí smlouvy projednáním sporu před obecným soudem, jehož pravomoc ani jedna ze stran nezpochybnila, uvádí jako častý důvod zániku rozhodčí smlouvy i zahraniční literatura. Na rozdíl od české úpravy rozhodčího řízení považuje však řada zahraničních právních řádů projednání sporu před obecným soudem za důvod zániku rozhodčí smlouvy bez ohledu na to, zda její předmět byl vyčerpán či nikoli. Srov. Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 322.

⁷⁰² Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. s. 157.

9.1.2.3 Odmítnutí pravomoci stálým rozhodčím soudem nebo rozhodci ad hoc

V souladu s ustanovením § 106 odst. 1 OSŘ nepřihlédne soud k námitce nedostatku pravomoci založené na uzavřené rozhodčí smlouvě, pokud se rozhodci již odmítli předmětnou věcí zabývat. Uvedené ustanovení účinně zabraňuje nebezpečí *denegationis iustitiae*, ke kterému by mohlo dojít, pokud by se jak rozhodci tak i soud považovali za nepravomocné k projednání určité věci. Soud je proto rozhodnutím rozhodců *ad hoc* či stálého rozhodčího soudu, jímž rozhodli podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ o své pravomoci, vázán a je povinen předloženou věc projednat a rozhodnout.⁷⁰³

Zákon v tomto ohledu nerozlišuje, zda rozhodci rozhodli o své pravomoci správně či nikoliv. Jelikož usnesení vydané podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ nelze postupem podle ZRŘ zrušit, je jejich rozhodnutí konečné. Posoudili-li proto svoji pravomoc nesprávně a v rozporu s uzavřenou rozhodčí smlouvou rozhodli, že jejich pravomoc v předložené věci není dána, rozhodčí smlouva v odpovídajícím rozsahu zaniká a v dané věci je jediným pravomocným orgánem soud.

9.1.2.4 Rozhodce jmenovaný v rozhodčí smlouvě se neujme své funkce

Rozhodčí smlouva, v níž strany výslovně jmenovaly rozhodce, zaniká též v případě, pokud takto určený rozhodce svoji funkci nepřijme, stane se nezpůsobilým ji vykonávat nebo zemře, a rozhodčí smlouva pro takový případ neupravuje žádný postup.^{704;705} Jelikož strany daly určením osoby rozhodce najevo, že mají zvláštní zájem na tom, aby jejich spor rozhodovala právě tato osoba (např. pro svoji odbornost, zkušenosti, dobrou pověst apod.), náhradní způsob jmenování rozhodců předvídaný v ustanovení § 7 odst. 2 ZRŘ se neuplatní. Pokud se tato osoba nemůže funkce rozhodce z jakéhokoli důvodu ujmout, rozhodčí smlouva zaniká.⁷⁰⁶

⁷⁰³ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád I. Komentář*. s. 715.

⁷⁰⁴ Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. s. 46 a násl.

⁷⁰⁵ V zahraničních právních úpravách je zánik rozhodčí smlouvy z tohoto důvodu spíše výjimkou. Srov. Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. s. 322.

⁷⁰⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2008, sp. zn. 33 Odo 135/2006, v němž se Nejvyšší soud k problematice zániku rozhodčí smlouvy z daného důvodu vyjádřil takto: „Jestliže se smluvní strany dohodly, že jejich případné spory bude rozhodovat jediný blíže konkretizovaný rozhodce, daly tím najevo, že jsou ochotny podrobit se rozhodnutí jen této jediné osobě. Tím se ovšem vystavily riziku, že nepřijme-li tato osoba funkci rozhodce, funkce se vzdá nebo ji nebude moci vykonávat, nebude tu podle

9.2. Zánik rozhodčí smlouvy podle německého práva

Německá literatura i právní praxe se zánikem rozhodčí smlouvy zabývají velmi podrobně. Uvádějí, že rozhodčí smlouva může v souladu se svou povahou i účelem zaniknout jak z hmotněprávních tak i z procesních důvodů. Zatímco v prvním případě je její zánik upraven pouze normami BGB,⁷⁰⁷ ve druhém případě se řídí normami desáté knihy ZPO. Přiměřeně se však uplatní i normy hmotněprávní, pokud procesním předpisům neodporují.⁷⁰⁸

9.2.1 Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska hmotného práva

9.2.1.1 Dohoda stran o zrušení rozhodčí smlouvy

Německé právo umožňuje zrušit rozhodčí smlouvu dohodou jejích stran.⁷⁰⁹ Tato dohoda přitom nemusí odpovídat formálním náležitostem stanoveným v ustanovení § 1031 ZPO pro uzavření rozhodčí smlouvy,⁷¹⁰ nýbrž může být uzavřena i ústně nebo konkludentně.⁷¹¹ Strany mohou rozhodčí smlouvu zrušit kdykoli.⁷¹² Je-li však rozhodčí smlouva zrušena poté, kdy strany mohou uplatnit námitku nedostatku pravomoci rozhodců (§ 1040 odst. 2 ZPO), nemá zrušení rozhodčí smlouvy vliv na pravomoc rozhodců, ledaže se strany dohodly jinak.⁷¹³ Zrušení rozhodčí smlouvy se dále nijak nedotýká již vydaných

rozhodčí doložky nikdo, kdo by jejich spor v rámci rozhodčího řízení projednal a rozhodl. Za takového stavu se platně sjednaná rozhodčí smlouva stává obsoletní a zaniká. Nic pak nebrání tomu, aby věc byla projednána před obecným soudem.“

⁷⁰⁷ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 12; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 127.

⁷⁰⁸ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 68, marg. č. 9.

⁷⁰⁹ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 137; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 12; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 86; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 53.

⁷¹⁰ Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 87.

⁷¹¹ Rozsudek BGH ze dne 28.11.1963, sp. zn. VII ZR 112/62 publikovaný in: BGHZ 40, s. 325 a násl.; rozsudek Hanseatisches OLG Hamburg ze dne 15.11.1995, sp. zn. 5 U 169/95 anotovaný in: ZIP, 1995, s. 1903 a násl.

⁷¹² Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 137; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 86.

⁷¹³ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 68, marg. č. 7; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 137. Objevuje se však i opačný názor, podle něhož zrušením rozhodčí smlouvy ztrácejí rozhodci pravomoc spor rozhodnout a rozhodčí řízení by proto měli zastavit pro nedostatek své pravomoci. Srov. Stein F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 3.

rozhodčích nálezů.⁷¹⁴ Nebyl-li však rozhodčí nález dosud prohlášen soudem za vykonatelný (§ 1060 ZPO), jeho účinky se odvíjejí pouze z vůle stran, které jej proto mohou výslovnou dohodou zrušit.⁷¹⁵

9.2.1.2 Odstoupení

Podle německého práva lze odstoupit pouze od smlouvy, která zakládá vzájemná práva a povinnosti (§ 323 BGB). V případě rozhodčí smlouvy se odborná literatura kloní spíše k závěru, že rozhodčí smlouvu lze za takovouto smlouvu pokládat,⁷¹⁶ neboť uzavřením rozhodčí smlouvy dochází nejen k významným procesním následkům, nýbrž i ke vzniku vzájemných povinností stran, jimiž jsou zejména povinnost podporovat rozhodčí řízení (*Förderungspflicht*) a povinnost zdržet se jakýchkoli činností, jimiž by strana mohla zmařit cíl rozhodčího řízení (*Looyalitätspflicht*).^{717;718}

Právo na odstoupení od rozhodčí smlouvy se přiměřeně řídí ustanovením § 323 BGB, podle něhož může věřitel od smlouvy odstoupit, pokud dlužník neposkytne plnění nebo pokud jím poskytnuté plnění neodpovídá smlouvě a přiměřená lhůta, kterou věřitel stanovil dlužníkovi k nápravě, uplynula (§ 323 odst. 1 BGB). V případě rozhodčí smlouvy je důvodem pro odstoupení porušení kterékoli z uváděných povinností.⁷¹⁹ Odstoupit od

⁷¹⁴ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 68, marg. č. 7; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* marg. č. 137.

⁷¹⁵ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1040, marg. č. 5.

⁷¹⁶ Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 12; Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 81; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 27; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens.* marg. č. 139.

⁷¹⁷ Srov. část 7.5.2 této práce.

⁷¹⁸ V odborné literatuře se však lze setkat i s opačným názorem, podle něhož nevznikají z rozhodčí smlouvy vzájemná práva a povinnosti, nýbrž pouze procesní povinnosti (či spíše procesní břemena). Strany proto nemohou od rozhodčí smlouvy odstoupit z důvodů stanovených v zákoně. Nic jim však nebrání v tom, aby si právo na odstoupení sjednaly smluvně. Srov. Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 56; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 68, marg. č. 10.

⁷¹⁹ Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 81; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar.* § 1029, marg. č. 26; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 121; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 27.

rozhodčí smlouvy lze však pouze do zahájení ústního jednání ve věci samé,⁷²⁰ neboť následně již nelze pravomoc rozhodců zpochybnit.

9.2.1.3 Výpověď

Judikatura i právní teorie se shodují v tom, rozhodčí smlouva zakládá tzv. trvalý procesněprávní vztah mezi svými stranami. Přiměřeně se na ni proto použijí ustanovení BGB upravující trvalý závazkový vztah (*Dauerschuldverhältnis*),⁷²¹ včetně jeho ukončení výpovědí.⁷²²

Trvalý závazkový právní vztah lze podle ustanovení § 314 BGB vypovědět pouze z podstatného důvodu (*aus wichtigem Grund*). Takovým důvodem je každá okolnost, pro niž nelze po straně rozumně požadovat, aby byla nadále vázána rozhodčí smlouvou, zahájila rozhodčí řízení nebo aby v něm pokračovala.⁷²³ Zpravidla je takovou okolností objektivní skutečnost, která nastala nezávisle na vůli stran rozhodčí smlouvy, ve výjimečných případech může však spočívat i v jednání stran.

V souladu s ustanovením § 314 odst. 3 BGB musí oprávněná strana oznámit výpověď bez zbytečného odkladu poté, kdy se o výpovědním důvodu dozvěděla. Pozdě oznámená výpověď by mohla být neúčinná, neboť jednání oprávněné strany by mohlo vést k závěru, že okolnost zakládající výpovědní důvod není natolik závažná, aby po oprávněné straně nebylo možné rozumně požadovat, aby byla nadále vázána rozhodčí smlouvou, případně

⁷²⁰ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 127; Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 12; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 27; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 26.

⁷²¹ Pojmem „*Dauerschuldverhältnis*“ označuje německé právo závazkový vztah, jehož předmětem je závazek k opakované nebo nepřetržité činnosti nebo závazek zdržet se určité činnosti nebo strpět určitou činnost.

⁷²² Rozsudek BGH ze dne 30.1.1957, sp. zn. V ZR 80/55 publikovaný in: BGHZ 23, s. 198 a násl.; rozsudek BGH ze dne 30.1.1964, sp. zn. VII ZR 5/63 publikovaný in: BGHZ 41, s. 104 a násl.; rozsudek BGH ze dne 7.3.1985, sp. zn. III ZR 169/83 publikovaný in: BGHZ 94, s. 92 a násl.; Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 68, marg. č. 11; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 27; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 37 a násl.; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 127; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 140.

⁷²³ Rozsudek BGH ze dne 7.3.1985, sp. zn. III ZR 169/83 publikovaný in: BGHZ 94, s. 92 a násl.

že výpovědní důvod prominula.⁷²⁴ Výpověď na rozdíl od popření právního úkonu a odstoupení působí *ex nunc*.⁷²⁵

Rozhodovací praxe dovodila, že důvodem pro výpověď z rozhodčí smlouvy může být především závažná změna ekonomických a politických podmínek,⁷²⁶ například válečný konflikt v zemi, kde má být podle rozhodčí smlouvy místo rozhodčího řízení, případně mezi státy, kde mají své sídlo či obvyklý pobyt strany rozhodčí smlouvy.⁷²⁷ Mezi podstatné ekonomické změny patří například změna devizových předpisů, která by straně znemožnila hradit náklady spojené s rozhodčím řízením.⁷²⁸

Výpovědním důvodem mohou být rovněž nepříznivé majetkové poměry jedné ze stran rozhodčí smlouvy, které jí neumožňují uhradit zálohu na náklady rozhodčího řízení či platit ostatní náklady rozhodčího řízení.⁷²⁹ Judikatura v tomto ohledu dospěla k závěru, že nemá význam, zda se majetkové poměry oprávněné strany změnily až po uzavření rozhodčí smlouvy či zda byla strana již i v době uzavření smlouvy ve špatné finanční situaci,⁷³⁰ ale mohla důvodně očekávat, že se její majetkové poměry uzavřením a plněním z hlavní smlouvy zlepší.⁷³¹

⁷²⁴ Rozsudek BGH ze dne 30.1.1964, sp. zn. VII ZR 5/63 publikovaný in: BGHZ 41, s. 104 a násl.; rozsudek BGH ze dne 7.3.1985, sp. zn. III ZR 169/83 publikovaný in: BGHZ 94, s. 92 a násl.

⁷²⁵ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 140.

⁷²⁶ Podle ustálené judikatury BGH je důvodem pro výpověď z rozhodčí smlouvy zpravidla taková ekonomická či politická změna poměrů, která prakticky znemožňuje, aby rozhodčí řízení podle uzavřené rozhodčí smlouvy proběhlo, tj. vede k nezpůsobilosti rozhodčí smlouvy k použití. Podle článku II odst. 3 Newyorské úmluvy je nezpůsobilost k použití samostatným důvodem pro to, aby soud k rozhodčí smlouvě nepřihlédl. Není tedy třeba, aby rozhodčí smlouva byla vypovězena či byla jinak ukončena. Novelou desáté knihy ZPO účinnou od 1.1.1998 bylo v souladu s článkem 8 odst. 1 Vzorového zákona a článkem II odst. 3 Newyorské úmluvy stanoveno, že soud námitku nedostatku pravomoci založenou na rozhodčí smlouvě nezpůsobilé k použití neuzná, stejně jako v případě, kdy uplatněná rozhodčí smlouva je neúčinná nebo neplatná (§ 1032 odst. 1 ZPO). Neplatnost, neúčinnost i nezpůsobilost k použití nyní vedou ke stejným právním následkům. V odborné literatuře se proto objevil názor, že okolnosti, pro které je rozhodčí smlouva nezpůsobilá k použití nejsou výpovědním důvodem, nýbrž vedou k nezpůsobilosti rozhodčí smlouvy k použití, pro niž soud k rozhodčí smlouvě nepřihlédne. Rozhodčí smlouvu proto není třeba ukončovat výpovědí. Předestřený výklad, který pokládáme za správný, se však dosud výrazněji neprosadil a řada autorů se nadále přiklání k názoru, že okolnosti způsobující nezpůsobilost rozhodčí smlouvy k použití jsou i po nabytí účinnosti novely desáté knihy ZPO výpovědním důvodem a k ukončení rozhodčí smlouvy je proto výpověď nezbytná. BGH k této problematice dosud nezauljal žádné stanovisko. Srov. Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. marg. č. 390 a násl.; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 402.

⁷²⁷ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 68, marg. č. 11.

⁷²⁸ Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 17; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 38.

⁷²⁹ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 127.

⁷³⁰ Jedinou výjimkou, kdy by podle BGH měla být nemajetná strana rozhodčí smlouvou nadále vázána, je situace, kdy strana v době uzavření smlouvy o své špatné finanční situaci věděla, nemohla očekávat, že se v brzké době zlepší, a rozhodčí smlouvu přesto uzavřela. Soud v tomto případě uznal, že uzavřela-li druhá strana rozhodčí smlouvu v dobré víře, že obě strany jí budou vázány, nemůže nemajetná strana svoji nepříznivou finanční situaci použít jako výpovědní důvod. BGH však sám uvedl, že k tomuto

Odborná literatura i BGH shodně argumentují, že právo na právní pomoc, kam náleží i právo na pomoc při placení nákladů řízení, je součástí práva na spravedlivý proces, neboť nikomu nelze upřít možnost bránit svá práva jen z důvodu nemajetnosti.⁷³² Autoři zde odkazují na článek 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (tzv. právo na spravedlivý proces), který se uplatní ve veškerých druzích řízení, včetně rozhodčího řízení. Pokud proto účastník nemůže svá práva účinně bránit v rozhodčím řízení, protože mu jeho na vedení nestačí finanční prostředky, musí mít možnost uplatnit svá práva v soudním řízení, v němž může zároveň požádat i o osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu či alespoň zčásti a o bezplatnou právní pomoc.⁷³³

Druhá strana má možnost výpovědi z rozhodčí smlouvy zabránit, pokud za nemajetnou stranu náklady rozhodčího řízení uhradí. Přebírá přitom nejen povinnost zaplatit zálohu na náklady rozhodčího řízení, nýbrž i náklady právního zastoupení, pokud po druhé straně nelze rozumně požadovat, aby se rozhodčího řízení účastnila i bez právního zástupce.⁷³⁴

9.2.1.4 Popření rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva dále zaniká i tzv. popřením⁷³⁵ (*Anfechtung*) podle ustanovení § 119 a § 123 BGB ve spojení s ustanovením § 142 odst. 2 BGB.⁷³⁶ Důvodem popření může být omyl (*Irrtum*), lstivé klamání (*Arglistige Täuschung*) nebo výhrůžka (*Drohung*). V odborné literatuře převažuje názor,⁷³⁷ že rozhodčí smlouvu lze platně popřít i po vydání

závěru lze dospět jen za zcela výjimečných okolností. Srov. rozsudek BGH ze dne 21.11.1968, sp. zn. III ZR 144/67 publikovaný in: BGHZ 51, s. 79 a násl.; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 59.

⁷³¹ Rozsudek BGH ze dne 10.4.1980, sp. zn. III ZR 47/79 publikovaný in: BGHZ 77, s. 65 a násl.

⁷³² Rozsudek BGH ze dne 21.11.1968, sp. zn. III ZR 144/67 publikovaný in: BGHZ 51, s. 79 a násl.

⁷³³ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 38; Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 82; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1029, marg. č. 59; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1029, marg. č. 26.

⁷³⁴ Rozsudek BGH ze dne 12.11.1989, sp. zn. III ZR 29/87 publikovaný in: BGHZ 102, s. 199 a násl.; rozsudek BGH ze dne 21.11.1968, sp. zn. III ZR 144/67 publikovaný in: BGHZ 51, s. 79 a násl.

⁷³⁵ Koncept popření podle ustanovení § 119 a § 123 BGB odpovídá do značné míry konceptu relativní neplatnosti v českém právu. Právní úkon stíženou vadou, pro který jej lze podle ustanovení § 119 a § 123 BGB popřít, je považován platný, dokud jej oprávněná osoba nepopře. Právní úkon lze přitom popřít pouze z důvodu omylu (*Irrtum*), lstivého klamání (*Arglistige Täuschung*) nebo výhrůžky (*Drohung*).

⁷³⁶ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. s. 68, marg. č. 9; Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 138; Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. § 1029, marg. č. 87; Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 419.

⁷³⁷ Rozsudek BGH ze dne 21.11.1966, sp. zn. VII ZR 174/65 anotovaný in: BB, 1967, s. 97 a násl.; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. marg. č. 138; Baumgärtel, G.: *Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß*. s. 239; Stein, F., Jonas, M. a kol.:

rozhodčího nálezu.⁷³⁸ Účinky popření nastávají *ex tunc* (§ 142 odst. 1 BGB). V případě rozhodčí smlouvy je účinek *ex tunc* problematický, autoři se k němu však zpravidla přiklánějí a dokonce připouštějí, že poté, kdy byla rozhodčí smlouva popřena, se lze domáhat zrušení rozhodčího nálezu vydaného na jejím základě, je-li návrh na zrušení rozhodčího nálezu podán ve lhůtě tří měsíců od jeho doručení (§ 1059 odst. 3 ZPO).⁷³⁹

Na rozhodčí smlouvu se dále použije i ustanovení § 144 BGB, podle něhož je popření právního úkonu vyloučeno, pokud oprávněná osoba vadný právní úkon potvrdí. Za potvrzení rozhodčí smlouvy se pokládá, pokud se účastník rozhodčího řízení nadále účastní, ačkoli ví o tom, že rozhodčí smlouva trpí vadou, pro kterou by ji mohl úspěšně popřít.⁷⁴⁰

9.2.1.5 Ostatní hmotněprávní důvody zániku rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouvu lze stejně jako podle českého práva uzavřít na dobu určitou nebo s odkládací podmínkou. V těchto případech zaniká rozhodčí smlouva splněním rozvazovací podmínky či uplynutím sjednané doby.⁷⁴¹ Rozhodčí smlouva dále zaniká i smrtí jedné ze stran, pokud tato osoba nemá dědice či zánikem jedné ze stran bez právního nástupce. Ohledně následků zániku rozhodčí smlouvy uplynutím sjednané doby a splněním rozvazovací podmínky lze odkázat na podkapitulu věnovanou zrušení rozhodčí smlouvy dohodou stran.

Kommentar zur Zivilprozessordnung. § 1029, marg. č. 3; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 120.

⁷³⁸ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 67, marg. č. 7; Baumbach, A., Lauterbach, W. a kol.: *Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 27; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens.* marg. č. 137.

⁷³⁹ Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens.* marg. č. 138; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht.* § 174, marg. č. 45; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 87; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 8.

⁷⁴⁰ Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 8.

⁷⁴¹ Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 295, marg. č. 434; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 4; Zöller, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1029, marg. č. 87; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 56.

9.2.2 Zánik rozhodčí smlouvy z hlediska procesního práva

9.2.2.1. Dosažení účelu

Rozhodčí smlouva zaniká vydáním konečného rozhodčího nálezu (§ 1056 odst. 1 ZPO) nebo smírem uzavřeným v rozhodčím řízení (§ 1053 odst. 1 věta první ZPO) v rozsahu, v jakém byl vyčerpán její předmět.⁷⁴² Je-li rozhodčí nález později zrušen, nabývá rozhodčí smlouva v odpovídajícím rozsahu opět účinnosti (§ 1059 odst. 5 ZPO).⁷⁴³ Současná právní úprava se tím odvrátila od předchozí koncepce, podle níž rozhodčí smlouva zanikla vydáním rozhodčího nálezu s konečnou platností. Pokud byl rozhodčí nález později zrušen, musel spor projednat obecný soud.⁷⁴⁴

9.2.2.2 Neuplatnění námítky nedostatku pravomoci soudu

Rozhodčí smlouva dále zaniká, pokud žalobce uplatnil u obecného soudu nárok, na který se vztahuje rozhodčí smlouva, žalovaný však nevznesl námitku nedostatku pravomoci obecného soudu (§ 1032 odst. 1 ZPO). Rozhodčí smlouva v tomto případě zaniká prekluzí práva uplatnit tuto námitku.⁷⁴⁵ V rozsahu ostatních záležitostí, na něž se vztahuje, je však rozhodčí smlouva nadále platná a účinná.

9.2.2.3 Odmítnutí pravomoci rozhodčím soudem

Rozhodčí smlouva zaniká i v případě, pokud se rozhodčí soud odmítl předloženou věcí zabývat, a to v rozsahu odpovídajícím této věci.⁷⁴⁶ Stejně jako české právo nezohledňuje ani německá právní úprava, zda se rozhodčí soud odmítl věcí zabývat, protože jeho

⁷⁴² Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 66, marg. č. 1, 3; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens.* marg. č. 150.

⁷⁴³ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 publikovaná in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 298.

⁷⁴⁴ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 publikovaná in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 298; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 54.

⁷⁴⁵ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 67, marg. č. 4; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 39.

⁷⁴⁶ Rozsudek RG ze dne 2.6.1931, sp. zn. VII 529/30 publikovaný in: RGZ 114, s. 170 a násl.; Maier, H. J.: *Handbuch der deutschen und internationalen Schiedsgerichtspraxis.* marg. č. 120; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 39.

pravomoc k rozhodování v dané věci skutečně nebyla dána, nebo zda o své pravomoci rozhodl v rozporu s uzavřenou rozhodčí smlouvou. Ohledně předmětné věci vzniká v obou případech pravomoc obecného soudu.⁷⁴⁷

9.2.2.4 Rozhodce jmenovaný ve smlouvě se neujme své funkce

Strany mohou jmenovat konkrétní osobu rozhodcem již v rozhodčí smlouvě. Pokud se však tato osoba své funkce neujme, rozhodčí smlouva podle stávající právní úpravy nezaniká a nový rozhodce, případně noví rozhodci budou jmenováni postupem podle ustanovení § 1039 ZPO ve spojení s ustanovením § 1035 ZPO, ledaže se strany výslovně dohodly, že rozhodčí smlouva v takovém případě zaniká.⁷⁴⁸ Desátá kniha ZPO se tím odklonila od předchozího pojetí, podle něhož rozhodčí smlouva zanikla, pokud se rozhodce určený v rozhodčí smlouvě své funkce z jakéhokoli důvodu nemohl ujmout.⁷⁴⁹

9.3. Dílčí závěr

Podle německé i české právní úpravy zaniká rozhodčí smlouva z celé řady důvodů upravených procesním právem. V tomto ohledu se od sebe obě úpravy výrazně neliší. Rozcházejí se pouze v otázce zániku rozhodčí smlouvy, která určuje konkrétního rozhodce.

Podle českého práva rozhodčí smlouva zaniká, pokud se rozhodce určený v rozhodčí smlouvě své funkce neujme. Česká právní úprava přitom vychází z předpokladu, že strany chtěly svůj spor projednat v rozhodčím řízení pouze tehdy, pokud o něm bude rozhodovat osoba uvedená v rozhodčí smlouvě. Podle německého práva zůstává rozhodčí smlouva naopak platná a nový rozhodce je jmenován náhradním způsobem. Německá právní úprava přitom klade důraz na úmysl stran projednat jejich spor v rozhodčím řízení, který se nemění ani tím, že osoba určená v rozhodčí smlouvě jejich spor neprojedná. Podle obou

⁷⁴⁷ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 67, marg. č. 2; Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens.* marg. č. 146.

⁷⁴⁸ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 67, marg. č. 2; Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht.* § 174, marg. č. 47; Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung.* § 1029, marg. č. 55.

⁷⁴⁹ Srov. ustanovení § 1033 č. 1 ZPO ve znění do 31.12.1997.

právních úprav mohou však strany rozhodčí smlouvy docílit opačných účinků výslovnou dohodou.

Obě úpravy připouštějí, že rozhodčí smlouva může zaniknout i z hmotněprávních důvodů. Přestože se německá literatura i nejnovější judikatura BGH shodně kloní k procesní povaze rozhodčí smlouvy, připouští německá právní úprava poměrně široké uplatnění hmotněprávních důvodů pro zánik rozhodčí smlouvy. V české právní teorii a praxi, kde spíše převažuje smíšené pojetí rozhodčí smlouvy, je okruh hmotněprávních způsobů zániku rozhodčí smlouvy, které jsou obvykle zmiňovány v odborné literatuře, překvapivě užší.

Obě právní úpravy shodně připouštějí ukončení rozhodčí smlouvy uplynutím sjednané doby, splněním rozvazovací podmínky a zánikem či smrtí strany rozhodčí smlouvy bez právního nástupce. Podle německého práva lze rozhodčí smlouvu rovněž ukončit výpovědí z podstatného důvodu, kterým jsou zejména závažné změny politických a ekonomických poměrů v místě rozhodčího řízení či v zemích, jejichž právním řádům podléhají strany rozhodčí smlouvy, a nepříznivá finanční situace stran. V tomto ohledu se německá právní úprava dostává do rozporu s ustálenou judikaturou zahraničních soudů k článku II odst. 3 Newyorské úmluvy, která změnu politických a ekonomických poměrů, včetně vydání právních předpisů ztěžujících či znemožňujících účast stran v rozhodčím řízení, a nepříznivé majetkové poměry stran rozhodčí smlouvy nepokládá za důvody, pro které by rozhodčí smlouva měla pozbyt své účinnosti nebo se stát nezpůsobilou k použití.⁷⁵⁰ Německá odborná literatura i rozhodovací praxe dále připouštějí i možnost ukončení rozhodčí smlouvy odstoupením, pokud oprávněná strana od rozhodčí smlouvy odstoupí nejpozději do zahájení ústního jednání ve věci samé.

Česká odborná literatura se naopak k použití řady způsobů zániku závazkových právních vztahů na rozhodčí smlouvy nevyjadřuje. Zamyslíme-li se nad touto problematikou, dojdeme k závěru, že ukončení rozhodčí smlouvy výpovědí nepřichází v úvahu, neboť odporuje zřejmému úmyslu stran projednávat jejich spory vzniklé z určitého právního vztahu v rozhodčím řízení. Stranám však nic nebrání v tom, aby si možnost výpovědi z rozhodčí smlouvy samy sjednaly. Stejně tak se mohou dohodnout, že rozhodčí smlouva se uzavírá pouze na dobu určitou či rozhodčí smlouvu sjednat s rozvazovací podmínkou.

⁷⁵⁰ Kröll, S.: *The „Incapable of Being Performed“ Exception in Article II (3) of the New York Convention.* in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards.* s. 343.

Dále se domníváme, že rozhodčí smlouvu lze platně ukončit odstoupením od této smlouvy z důvodu tísně a nápadně nevýhodných podmínek podle ustanovení § 49 ObčZ, ostatní důvody odstoupení od smlouvy však pokládáme za neaplikovatelné. Přípustným důvodem zániku rozhodčí smlouvy je i dodatečná nemožnost plnění podle ustanovení § 575 a násl. ObčZ a § 352 a násl. ObchZ. Případy nemožnosti plnění rozhodčí smlouvy přitom často odpovídají výpovědním důvodům podle německého práva.

10. ROZHODČÍ SMLOUVA VE SPOTŘEBITELSKÝCH SPORECH

Rozhodčí řízení je tradičním prostředkem řešení sporů mezi podnikateli, v poslední době se však stále častěji užívá i pro rozhodování spotřebitelských sporů. Oblast těchto sporů, za které v této práci pokládáme spory ze spotřebitelských smluv, je přitom značně specifická. Zatímco jednou ze stran je podnikatel, který je ve svém odvětví profesionálem, na druhé straně stojí spotřebitel, jehož zkušenosti a zejména vyjednávací síla jsou v porovnání s podnikatelským subjektem výrazně nižší. Podnikatel má rozhodující vliv na stanovení obsahu smlouvy, který bývá velmi často připraven předem a spotřebitel jej může ovlivnit jen nepatrně či vůbec. Mnohdy se tedy může jen rozhodnout, zda předloženou smlouvu uzavře či nikoliv.

Národní právní řády si nepoměr sil obou subjektů uvědomují a snaží se jej prostřednictvím speciálních ustanovení chránících spotřebitele vyrovnat a zabránit tomu, aby podnikatelé slabšího postavení spotřebitelů zneužívali. Mezi normami na ochranu spotřebitele se v poslední době začínají objevovat i zvláštní ustanovení upravující rozhodčí řízení pro spory ze spotřebitelských smluv.⁷⁵¹ Právní řády se tím snaží posílit postavení spotřebitele v oblasti procesního práva a dosáhnout toho, že si spotřebitel bude při uzavírání rozhodčí smlouvy vědom veškerých důsledků takového kroku a že v následném rozhodčím řízení budou respektována veškerá hmotněprávní ustanovení, jimiž právní řád spotřebitele chrání.

Aby mohla být rozhodčí smlouvě pro spory ze spotřebitelských smluv a jejím zvláštností věnována odpovídající pozornost, rozhodli jsme se o ní pojednat v samostatné kapitole a odchýlit se tím od dosavadní struktury práce. Úvodní část této kapitoly se zabývá úpravou rozhodčího řízení a zejména rozhodčí smlouvy ve spotřebitelských sporech z pohledu komunitárního práva, které se jinak rozhodčímu řízení nevěnuje. Další podkapitoly popisují úpravu rozhodčích smluv pro spory ze spotřebitelských smluv z hlediska českého a německého práva. Součástí rozboru české úpravy je i podrobná analýza rozsáhlé novely ZRŘ, která vstoupila v účinnost 1.4.2012. V této souvislosti se rovněž krátce zabýváme předchozími návrhy novely, které nebyly schváleny, a rozhodovací praxí soudů k problematice rozhodčí smlouvy ve spotřebitelských sporech podle ZRŘ ve znění účinném do 31.3.2012.

⁷⁵¹ Příkladem může být mimo jiné Rakousko, Slovensko a Velká Británie, které ve své právní úpravě zohledňují specifika rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech a obsahují v tomto ohledu speciální ustanovení.

10.1 Úprava rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelských smluv v komunitárním právu

Komunitární právo se rozhodčím řízením záměrně nezabývá,⁷⁵² neboť podrobnými evropskými normami by mohla být nechtěně narušena jednotná úprava obsažená v mezinárodních úmluvách.⁷⁵³ Jedinou výjimkou v tomto směru je oblast spotřebitelských sporů, která naopak stojí v centru pozornosti Evropských společenství. Zájem Společenství se zde odvíjí z obecného požadavku na ochranu spotřebitele, která je jednou z komunitárních priorit.

V oblasti ochrany spotřebitele opírá Evropské společenství svoji pravomoc o článek 3 písm. t) a článek 153 Smlouvy o založení Evropského společenství, v nichž se zavázalo chránit a podporovat zájmy spotřebitelů.⁷⁵⁴ Alternativní způsoby řešení sporů jsou přitom podle názoru Evropského společenství pro oblast spotřebitelských sporů vhodnější než soudní řízení, svou činností se proto snaží jejich využití podporovat. V této souvislosti lze poukázat především na doporučení Komise č. 98/257 ES⁷⁵⁵ a doporučení Komise č. 310/2001 ES,⁷⁵⁶ v nichž Evropská komise vytyčila hlavní zásady řešení spotřebitelských sporů mimosoudní cestou.

Řešením spotřebitelských sporů se dále zabývá i nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 EEC,⁷⁵⁷ jímž byla vytvořena síť Evropských spotřebitelských center, která kromě platformy pro řešení sporů mimosoudní cestou poskytují spotřebitelům poradenskou činnost a pomoc při uplatňování jejich práv, a Směrnice Evropského

⁷⁵² Rozhodčí řízení a rozhodčí smlouvy jsou z působnosti norem komunitárního práva zpravidla výslovně vylučovány. Srov. například článek 1 odst. 2 písm. d) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podle něhož se nařízení na rozhodčí řízení nevztahuje.

⁷⁵³ Hrnčířiková, M.: *Platnost rozhodčí smlouvy*. s. 153.

⁷⁵⁴ K podrobnému vývoji postavení a povahy práv spotřebitele v EU srov. například Reich, N.: *A European Concept of Consumer Rights: Some Reflections on Rethinking Community Consumer Law*. in: Ziegel, J. S.: *New Developments in International Commercial and Consumer Law*. Oxford: Hart Publishing, 1998, s. 431.

⁷⁵⁵ Doporučení Komise 98/257/ES ze dne 30.3.1998 o zásadách platných pro orgány odpovědné za mimosoudní řešení spotřebitelských sporů.

⁷⁵⁶ Doporučení Komise 2001/310/ES ze dne 4.4.2001 o zásadách pro mimosoudní orgány při řešení spotřebitelských sporů dohodou.

⁷⁵⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27.10.2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele ("nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele")

Parlamentu a Rady 2008/48/ES, která se zabývá mimo jiné i mimosoudním řešením spotřebitelských sporů z úvěrových smluv.⁷⁵⁸

Z pohledu předkládané práce je však nejdůležitějším komunitárním předpisem Směrnice Rady EHS 13/93 EEC, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, kterou se Evropské společenství snaží zajistit, aby nepřiměřené podmínky obsažené ve spotřebitelských smlouvách nebyly pro spotřebitele závazné. Nepřiměřenou podmínkou ve smyslu Směrnice může být (a často i bývá) rozhodčí doložka.

Pojem „nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách“ vymezuje Směrnice v článku 3 odst. 1 a odst. 2, podle nichž tímto výrazem rozumí smluvní podmínku nesjednanou individuálně, pokud tato podmínka v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran vyplývajících z dané smlouvy v neprospěch spotřebitele. Podmínka je vždy považována za nesjednanou individuálně, jestliže byla sepsána předem, zejména v rámci předem sepsané smlouvy, a spotřebitel proto nemohl mít na obsah podmínky žádný vliv.

Součástí Směrnice je příloha k článku 3 odst. 3, která obsahuje demonstrativní výčet podmínek obvykle považovaných ve spotřebitelských smlouvách za nepřiměřené.⁷⁵⁹ Na rozdíl od ustanovení Směrnice, která jsou státy povinny implementovat do svých právních řádů, výčet nepřiměřených ujednání uvedený v příloze převzít nemusí.⁷⁶⁰ Podle názoru ESD je však tento seznam cenným zdrojem informací pro vnitrostátní orgány i jednotlivce, členské státy musí proto přinejmenším zajistit, že tyto subjekty budou mít možnost se s ním bez obtíží seznámit.⁷⁶¹

Z ujednání vyjmenovaných v příloze se problematiky rozhodčích doložek výslovně dotýká pouze podmínka uvedená v článku 1 odst. 1 písm. q). Předmětné ustanovení pokládá za nepřiměřené takové ujednání, jímž by se spotřebitel zavazoval předkládat spory výlučně

⁷⁵⁸ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23.4.2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

⁷⁵⁹ Podle článku 1 odst. 1 písm. q) přílohy k článku 3 odst. 3 Směrnice jsou nepřiměřenými takové smluvní podmínky, které: „způsobují zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli.“

⁷⁶⁰ Jak je uvedeno dále, česká i německá právní úprava tímto způsobem postupovaly, když ani jedna z nich předmětný výčet v plném rozsahu nepřevzala. Česká úprava navíc smluvní ujednání vyjmenovaná v ustanovení § 56 odst. 3 ObčZ považuje za nepřiměřená vždy.

⁷⁶¹ Rozsudek ESD ze dne 7.5.2002 ve věci *Komise Evropských Společenství v. Švédské království*, C-478/99.

rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů. Směrnice ani judikatura ESD však neuvádějí, co je třeba pod pojmem „*rozhodčí soud, na nějž se nevztahují ustanovení právních předpisů*“ rozumět.

V odborné literatuře se výklad článku 1 odst. 1 písm. q) přílohy objevuje rovněž jen zřídka. Z českých autorů se interpretaci předmětného pojmu nejpodrobněji věnuje I. Pelikánová.⁷⁶² Autorka „*rozhodčím soudem, na nějž se nevztahují ustanovení právních předpisů*“ rozumí rozhodčí soud či rozhodce, kteří nemají povinnost aplikovat právní předpisy přijaté členskými státy Evropské unie na ochranu spotřebitelů. V souladu s tímto výkladem by tak „*rozhodčím soudem, na nějž se nevztahují ustanovení právních předpisů*“ byl jakýkoli rozhodčí subjekt, který strany pověřily k tomu, aby rozhodoval podle zásad spravedlnosti. Zákon o rozhodčím řízení ve znění do 31.3.2012 navíc neumožňoval, aby se spotřebitel domohl zrušení rozhodčího nálezu, pokud rozhodci při svém rozhodování nerespektovali normy spotřebitelského práva. Přestože tedy ustanovení § 25 odst. 3 ZRŘ stanoví, že rozhodci rozhodují spor podle pro něj rozhodného práva, nebyli rozhodci normami spotřebitelského práva v zásadě vázáni. Pokud bychom se tedy řídili výkladem I. Pelikánové, mohli bychom za „*rozhodčí soud, na nějž se nevztahují ustanovení právních předpisů*“ pokládat jakýkoli subjekt, který rozhodoval ve spotřebitelském sporu podle ZRŘ ve znění účinném do 31.3.2012.⁷⁶³

Předestřený výklad pokládáme za příliš extenzivní, s autorkou však souhlasíme v tom, že za „*rozhodčí soud, na nějž se nevztahují ustanovení právních předpisů*“ je třeba považovat subjekty oprávněné rozhodovat podle zásad spravedlnosti, neboť takový postup nemá v rozhodčím řízení ve spotřebitelských sporech své místo. Obdobně článek 1 odst. 1 písm. q) přílohy interpretuje i zahraniční literatura.⁷⁶⁴

Pro pochopení významu Směrnice pro úpravu rozhodčích smluv ve spotřebitelských sporech je třeba rovněž zmínit judikaturu ESD, jejíž závěry jsou pro danou problematiku zásadní. Soud Evropských společenství dospěl ve svých starších rozhodnutích k závěru, že cíle Směrnice lze dosáhnout jen tehdy, pokud vnitrostátní soudy budou smluvní podmínku

⁷⁶² Pelikánová, I.: *České právo, Evropa a rozhodčí doložky*. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, s. 17 a násl.

⁷⁶³ Pelikánová, I.: *České právo, Evropa a rozhodčí doložky*. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, s. 22.

⁷⁶⁴ Schiavetta, S.: *Does the Internet Occasion New Directions in Consumer Arbitration in the EU?* Journal of Information, Law and Technology, 2004, č. 3, s. 3; Raeschke-Kessler, H.: *Stand und Entwicklungen der nationalen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. s. 223.

a její nepřiměřenost posuzovat *ex officio*.⁷⁶⁵ Spotřebitel se její nepřiměřenosti nemusí dovolat, ani ji v soudním řízení namítat.⁷⁶⁶ S ohledem na nezávazný charakter přílohy se přitom soudy nemusí omezovat pouze na podmínky, které jsou v ní uvedené, naopak musí posuzovat nepřiměřenost jakýchkoli smluvních ujednání, pokud naplňují předpoklady stanovené Směrnicí.⁷⁶⁷

V novějších rozhodnutích se ESD výslovně vyjádřil i k problematice rozhodčích doložek a jejich závaznosti pro spotřebitele. V rozhodnutí ve věci *Claro*⁷⁶⁸ dospěl ESD k závěru, že vnitrostátní soudy se nepřiměřeností rozhodčí doložky musí zabývat i v takovém případě, kdy spotřebitel její nepřiměřenost nenamítl v rozhodčím řízení, nýbrž ji uplatnil až v návrhu na zrušení rozhodčího nálezu.⁷⁶⁹ ESD přitom nepřihlédl ani k tomu, že paní Claro se rozhodčího řízení účastnila, čímž podle španělských právních předpisů zhojila nedostatek pravomoci rozhodčího soudu založený na neplatné rozhodčí smlouvě.

Na uvedené rozhodnutí navázal ESD ve věci *Asturcom*,⁷⁷⁰ v níž dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy mají k nepřiměřenosti rozhodčí doložky přihlídnout i v řízení o návrhu na výkon rozhodčího nálezu.⁷⁷¹ Pro úplnost jen dodejme, že v případě *Asturcom* se spotřebitelka rozhodčího řízení neúčastnila, přestože jí k tomu byla dána příležitost.

⁷⁶⁵ Rozhodnutí ESD ve věci *Océano Grupo Editorial SA v. Roció Muricano Quintero* ze dne 27.6.2000, sp. zn. C-240/98 až C-244/98.

⁷⁶⁶ ESD v rozhodnutí ve věci *Océano Grupo Editorial SA v. Roció Muricano Quintero* stanovil, že „*cíle sledovaného čl. 6 Směrnice by nebylo dosaženo, pokud by se spotřebitel musel sám dovolávat nepřiměřenosti takových podmínek.*“ Srov. rozhodnutí ESD ve věci *Océano Grupo Editorial SA v. Roció Muricano Quintero* ze dne 27.6.2000, sp. zn. C-240/98 až C-244/98.

⁷⁶⁷ Rozhodnutí ESD ve věci *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter a Ulrike Hofstetter* ze dne 1.4.2004, sp. zn. C-237/02.

⁷⁶⁸ Rozhodnutí ESD ve věci *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Mobil Milenium SL* ze dne 26.10.2006, sp. zn. C-168/05.

⁷⁶⁹ ESD v rozhodnutí ve věci *Claro* dospěl k následujícímu závěru: „*Směrnice musí být vykládána v tom smyslu, že vyžaduje, aby vnitrostátní soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, posoudil neplatnost rozhodčí dohody a zrušil tento nálezh v důsledku toho, že uvedená dohoda obsahuje zneužívající klauzuli, i když spotřebitel neplatnost rozhodčí dohody uplatnil nikoli v rámci rozhodčího řízení, ale pouze v rámci žaloby na neplatnost.*“ Srov. rozhodnutí ESD ve věci *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Mobil Milenium SL* ze dne 26.10.2006, sp. zn. C-168/05.

⁷⁷⁰ Rozhodnutí ESD ve věci *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira* ze dne 6.10.2009, sp. zn. C-40/08.

⁷⁷¹ ESD v rozhodnutí ve věci *Asturcom* judikoval, že: „*Vnitrostátní soud, který rozhoduje o návrhu na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu, vydaného bez účasti spotřebitele, musí, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkové stavu, i bez návrhu posoudit nepřiměřenost rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem, je-li podle vnitrostátních procesních pravidel možné provést takové posouzení v rámci obdobných řízení na základě vnitrostátního práva. Jde-li o nepřiměřenou doložku, přísluší tomuto soudu vyvodit veškeré, které z toho vyplývají podle vnitrostátního práva, aby se ujistil, že tento spotřebitel nebude uvedenou doložkou vázán.*“ Srov. rozhodnutí ESD ve věci *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira* ze dne 6.10.2009, sp. zn. C-40/08.

10.2 Rozhodčí smlouva ve spotřebitelských sporech podle českého práva

Úprava rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech a zejména úprava rozhodčích doložek uzavíraných pro tyto spory byla v České republice po dlouhou dobu považována za nedostatečnou. Hlavním důvodem byly nekalé praktiky tzv. soukromých rozhodčích soudů nazývaných nejčastěji arbitrážní centra, které vedly seznamy rozhodců a vydávaly vlastní jednací řády, přestože nebyly stálými rozhodčími soudy. Rozhodci zapsaní na seznamech arbitrážních center ve svých rozhodnutích nerespektovali hmotněprávní ustanovení na ochranu spotřebitelů a často přihlíželi i k takovým smluvním ujednáním, která by obecné soudy považovaly za neplatné pro rozpor se zákonem.⁷⁷² Jelikož česká právní úprava neumožňovala zrušit rozhodčí nález pro nesprávnou aplikaci hmotněprávních ustanovení na ochranu spotřebitele, navíc tuzemský rozhodčí nález nebylo možné zrušit pro rozpor s veřejným pořádkem, nestálo výkonu těchto rozhodčích nálezů nic v cestě. Popsaná praxe tak představovala obtížně řešitelný problém, který nakonec vedl až k přijetí novely ZRR.

V následujících podkapitolách se zabýváme především právní úpravou rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelských smluv účinnou od 1.4.2012. Úvodem se však věnujeme předchozí úpravě rozhodčího řízení ve spotřebitelských věcech, podle níž budou nadále posuzovány rozhodčí smlouvy uzavřené do 31.3.2012, a zejména relativně bohaté judikatuře, která byla k této problematice v posledních letech vydána.

10.2.1 Úprava rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelské smlouvy do 31.3.2012

Česká úprava rozhodčího řízení nerozlišovala do 1.4.2012 mezi rozhodčím řízením ve spotřebitelských a v ostatních věcech a ochranu spotřebitelů v rozhodčím řízení zajišťovala výlučně prostřednictvím ustanovení občanského zákoníku o spotřebitelských smlouvách, tj. smlouvách uzavřených mezi spotřebitelem a dodavatelem (§ 52 odst. 1 ObčZ).

Pojem spotřebitele vymezuje české právo v ustanovení § 52 odst. 3 ObčZ jako fyzickou osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné

⁷⁷² Srov. například Mašek, F.: *Zákon za špatnou doložku nemůže*. Ekonom, 2007, č. 14, s. 76; Kučera, P.: *Skončí finta splátkových firem? Zrušil ji další soud*. Dostupné na: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=660482> (citováno: 17.11.2011).

podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.⁷⁷³ Dodavatelem ve smyslu ustanovení § 52 odst. 2 ObčZ je naopak osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Definice obou pojmů odpovídají komunitárnímu právu, odkud byly převzaty.

Těžiště ochrany spotřebitele proti nepřiměřeným ujednáním ve spotřebitelských smlouvách představují ustanovení § 55 odst. 2 ObčZ⁷⁷⁴ ve spojení s ustanovením § 56 ObčZ, jimiž byla do českého práva implementována Směrnice. Podle těchto ustanovení jsou ujednání obsažená ve spotřebitelských smlouvách, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, neplatná. Pojem „dobré víry“ uvedený v ustanovení § 56 odst. 1 ObčZ je přitom interpretován ve smyslu přiměřenosti, nikoliv jako „objektivně posuzované vědomí jedince o souladu jednání s právem“, jak české právo pojem dobré víry obvykle chápe (například ustanovení § 130 ObčZ).⁷⁷⁵

Na rozdíl od Směrnice se česká úprava nepřiměřených ujednání vztahuje i na individuálně sjednané smluvní podmínky, nikoliv pouze na ujednání uzavřená adhezním způsobem. Veškeré smluvní podmínky obsažené v ustanovení § 56 odst. 3 ObčZ jsou považována za neplatná bez ohledu na to, zda v konkrétním případě nepřiměřeně znevýhodňují spotřebitele či nikoliv. Lze tedy říci, že v porovnání se Směrnicí je ochrana spotřebitele v českém právu silnější.

Český zákonodárce naopak nepřevzal demonstrativní výčet uvedený v příloze k článku 3 odst. 3 Směrnice v celém rozsahu a ze 17 smluvních podmínek jich do občanského zákoníku zařadil pouze 11. Ujednání uvedené v článku 1 odst. 1 písm. q) přílohy, které se týká mimo jiné i rozhodčích soudů, do občanského zákoníku nezačlenil.

⁷⁷³ Definice spotřebitele byla uvedena do souladu s komunitárním právem zák. č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů.

⁷⁷⁴ Ustanovení § 55 odst. 2 ObčZ bylo do občanského zákoníku začleněno zák. č. 360/2000 Sb., který nabyl účinnosti 1.1.2001. Předmětné ustanovení bylo předmětem značné kritiky, neboť v rozporu s komunitárním právem byla důsledkem nepřiměřeného ujednání pouze jeho relativní nikoliv absolutní neplatnost. Spotřebitelé se tedy v rozporu s požadavky komunitárního práva museli neplatnosti smluvního ustanovení dovolat. Tento nedostatek napravil až zák. č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů jehož účinností (od 1.8.2010) jsou ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, absolutně neplatná.

⁷⁷⁵ Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. s. 739.

10.2.1.1 Rozhodčí doložka pro spory ze spotřebitelské smlouvy v soudní judikatuře

Problematikou rozhodčích doložek pro spory ze spotřebitelských smluv uzavřených podle předchozí právní úpravy se zabývala řada rozhodnutí vyšších soudů a Ústavního soudu. Soudy zde posuzovaly především rozhodčí doložky uzavírané zčásti odkazem na předpisy vydávané tzv. arbitrážními centry,⁷⁷⁶ která nejsou stálými rozhodčími soudy (tzv. kombinované rozhodčí doložky). V rozhodčím řízení konaném podle těchto rozhodčích doložek rozhodovali rozhodci zapsaní na seznamu vedeném těmito arbitrážními centry a jmenovaní podle předpisů vydávaných arbitrážními centry.

Obecné soudy pokládaly tzv. kombinované rozhodčí doložky zpočátku za platné a připouštěly, aby arbitrážní centra ve formě obchodních společností vydávaly vlastní pravidla řízení a vedly seznamy rozhodců. Odkaz na pravidla vydávaná arbitrážními centry uvedený v rozhodčí doložce považovaly za dohodu, kterou si strany určily okruh rozhodců, kteří mohou o sporu rozhodovat, způsob jejich jmenování a postup, jímž mají řízení vést.⁷⁷⁷

⁷⁷⁶ Označení „arbitrážní centra“ je užíváno pro právnické osoby vzniklé nejčastěji podle obchodního zákoníku, které vydávají své jednací a poplatkové řády, vedou seznamy rozhodců, případně vykonávají i další činnosti patřící do pravomoci stálých rozhodčích soudů, přestože stálými rozhodčími soudy nejsou. V řadě rozhodnutí vyšších soudů, které jsou uvedeny níže, byl posuzován soulad činnosti arbitrážních center s právem. Po prvotních rozhodnutích, kdy soudy nepokládaly činnost arbitrážních center za porušení právních předpisů, se soudní praxe výrazně změnila a soudy se postupně přiklonily k závěru, že předmětné činnosti jsou výlučnou pravomocí stálých rozhodčích soudů a soukromé společnosti osobující si pravomocí stálých rozhodčích soudů svým jednáním obcházejí zákon.

⁷⁷⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30.5.2001 potvrzené usnesením Vrchního soudu ze dne 10.10.2001, podle něhož „strany si mohou dohodou určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami, či postup, jímž mají rozhodci vést řízení. I soukromé subjekty mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodčí řízení řídí.“ V předmětné věci se jednalo o spor ze smlouvy o dílo. Na rozdíl od obvyklých spotřebitelských sporů zde byla žalobcem fyzická osoba a žalovanou osobou, která zároveň namítala i neplatnost rozhodčí doložky, byl zhotovitel díla – právnická osoba. Soud proto nebyl veden snahou o ochranu spotřebitele a patrně i z tohoto důvodu se přiklonil k názoru, že soukromé osoby mohou vydávat pravidla, jež jsou v zásadě totožná s pravidly vydávanými stálými rozhodčími soudy. Srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30.5.2001 potvrzené usnesením Vrchního soudu ze dne 10.10.2001 publikované in: *Jurisprudence*, 1994, č. 8, s. 32. V následujících rozhodnutích Nejvyššího soudu byl však již žalovanou stranou spotřebitel, Nejvyšší soud se však i v těchto případech přiklonil k tomu, že rozhodčí doložka, podle níž bude ve sporech z hlavní smlouvy rozhodovat jeden rozhodce vybraný žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného soukromým subjektem a rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných tímto subjektem, je platná. V posuzovaném případě byla přitom smlouvou hlavní o leasingová smlouva, žalující stranou byl proto takřka vždy podnikatel. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.7.2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008. Shodně Nejvyšší soud rozhodl i v usnesení ze dne 29.9.2009, sp. zn. 23 Cdo 5129/2007. S popsanou praxí dále vyslovil souhlas i Ústavní soud, který v rámci odůvodnění svého rozhodnutí, jímž rozhodoval o ústavní stížnosti proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.7.2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 vyjádřil takto: „Ústavní soud neshledal na těchto závěrech [Nejvyššího soudu] jakýkoli rozpor s kogentním zněním norem jednoduchého práva, který by podle ustálené judikatury Ústavního soudu, případně mohl rovněž založit porušení základních práv.“ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 6.11.2008, sp. zn. II. ÚS 2682/2008.

Jedinou výjimkou v tomto ohledu bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu,⁷⁷⁸ podle něhož je rozhodčí doložka uzavřená odkazem na pravidla řízení uveřejněná na webové stránce arbitrážního centra neplatná pro svoji neurčitost. V uváděném rozhodnutí dospěl Nejvyšší soud k závěru, že vydávání pravidel rozhodčího řízení obchodními společnostmi není v ZŘŘ nijak upraveno, společnost je proto může kdykoli změnit, aniž by se strany rozhodčí smlouvy o takové změně dozvěděly. Platné použití těchto pravidel tak předpokládá, aby pravidla byla k rozhodčí doložce připojena či aby s nimi strany byly alespoň seznámeny a obě souhlasily s jejich určitým zněním, jímž se bude rozhodčí řízení řídit. Samotnou možnost soukromých osob vydávat své jednací a poplatkové řády však Nejvyšší soud neodmítl, naopak dospěl k závěru, že tzv. arbitrážní centra mohou svá pravidla vydávat.

Za přelomové rozhodnutí, jímž se karta začala obracet ve prospěch spotřebitelů, se tak stalo až usnesení Vrchního soudu v Praze vydané v květnu 2011.⁷⁷⁹ Vrchní soud se zde postavil proti praxi tzv. arbitrážních center, která si podle jeho názoru vydáváním jednacích řádů a vedením seznamů rozhodců osobují pravomoci svěřené výlučně stálým rozhodčím soudům a svou činností obcházejí zákon. Rozhodčí doložku uzavřenou odkazem na pravidla vydaná soukromou společností proto posoudil jako neplatnou.⁷⁸⁰ Obsah rozhodnutí shrnutý do tzv. právní věty⁷⁸¹ byl následně přijat Nejvyšším soudem

⁷⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.1.2009, sp. zn. 32 Cdo 2312/2007.

⁷⁷⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28.5.2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008.

⁷⁸⁰ Vrchní soud v Praze dospěl k závěru, že „pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zvláštního zákona, jak to předpokládá zákon o rozhodčím řízení ve svém § 13, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o úmysl obcházet zákon a dochází tak k rozporu se zákonem.“ Vrchní soud v Praze dále shledal, že „možnost vést seznam rozhodců je umožněna pouze v řízení vedeném u stálého rozhodčího soudu, nikoliv u soukromé společnosti, v daném případě u Správy rozhodčích řízení a veřejných zakázek, s.r.o. Stanovením způsobu určení rozhodce je třeba rozumět jen určení takového způsobu, který nezáleží jen na vůli jedné strany, jak je tato zásada formulována v § 269 odst. 3 obč. zák.“ Vrchní soud tak odmítl možnost, aby rozhodce byl určen na základě výběru jen jedné ze stran. Odvolací soud rovněž zdůraznil, že obchodní společnost uvedená v daném rozhodnutí není oprávněna vydávat své statuty a řády, jimiž by byl upraven způsob vedení rozhodčího řízení, ani pravidla o nákladech řízení a odměňování rozhodců, neboť veškeré tyto činnosti patří do výlučné pravomoci stálých rozhodčích soudů.

⁷⁸¹ Právní věta shrnující závěry Vrchního soudu v Praze, která byla následně spolu odůvodněním rozhodnutí publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, zní takto: „Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, nebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen stanoví, že rozhodce bude určen jednou smluvní stranou ze seznamu rozhodců vedeného právníčkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel vydaných touto právníčkou osobou, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona.“

k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, čímž byl jeho význam pro rozhodovací praxi výrazně zesílen.⁷⁸²

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze vyvolalo bouřlivou diskusi na téma rozhodčích doložek uzavíraných spotřebiteli a výrazně přispělo k vývoji legislativy v této oblasti. Odborná veřejnost přijala předmětné rozhodnutí spíše kladně, vyčítala mu však několik nedostatků. Jedním z nich bylo i to, že soud rozhodčí doložku neposoudil pouze jako částečně neplatnou, neboť z ní nesporně vyplýval úmysl stran projednat spor v rozhodčím řízení. S tímto argumentem se ve svém následném rozhodnutí vypořádal Nejvyšší soud ČR, který se v rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia⁷⁸³ ztotožnil se závěry Vrchního soudu v Praze a rozhodčí doložku uzavřenou odkazem na pravidla vydaná tzv. arbitrážním centrem posoudil jako neplatnou pro rozpor se zákonem. K možnosti posoudit rozhodčí doložku jako částečně neplatnou se nepřiklonil.⁷⁸⁴ Judikaturu Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu následně podpořil i Ústavní soud, který se se závěry obou soudů ztotožnil.⁷⁸⁵

S ohledem na výše uvedené lze říci, že rozhodovací praxe soudů dospěla k jednoznačnému závěru, že rozhodčí doložky uzavřené zčásti odkazem na pravidla vydávaná tzv. arbitrážními centry je třeba považovat za neplatné. Poslední nedořešenou otázkou v této oblasti tak zůstává, jakým způsobem budou posuzovány tzv. kombinované rozhodčí doložky uzavřené v době, kdy o jejich platnosti nebylo v rozhodovací praxi soudů pochyb.

⁷⁸² Vrcha, P.: *K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení*. Právní rádce, 2010, č. 3, s. 14 a násl.

⁷⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.5.2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

⁷⁸⁴ Nejvyšší soud dospěl k závěru, že „obchodní společnost podle zákona nebyla (a není) oprávněná vydávat statuty a řády (obdobně jako stálé rozhodčí soudy, jejichž statuty a řády jsou obligatorně uveřejňovány v *Obchodním věstníku - § 13 odst. 2 ZRŘ*), které by mimo jiné především upravovaly způsob vedení rozhodčího řízení, resp. případně vymezovaly způsob jmenování rozhodců, apod.“ Nejvyšší soud dále dovodil, že „pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zvláštního zákona, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o zcela zřejmý a logicky odvoditelný úmysl odporující zákonu.“ Na základě citované argumentace soud uzavřel, že pokud „rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti pouze odkazuje na „rozhodčí řád“ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem (a nikoliv pro neurčení rozhodce nebo způsobu, jak má být určen).“ Nejvyšší soud předmětným rozhodnutím definitivně potvrdil závěr Vrchního soudu a odklonil se od právního názoru vysloveného v usnesení téhož soudu ze dne 31.7.2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.5.2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

⁷⁸⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 5.10.2011, sp. zn. II. ÚS 3057/10; náleží Ústavního soudu ze dne 1.11.2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10.

Nastíněnou problematikou se zabýval Krajský soud v Brně,⁷⁸⁶ který v konkrétním případě posoudil namítnutí neplatnosti rozhodčí doložky uzavřené v dubnu roce 2007 za jednání v rozporu s dobrými mravy a k neplatnosti doložky nepřihlédl. Aplikace korektivu dobrých mravů je v souladu s judikaturou Ústavního soudu,⁷⁸⁷ která takový postup doporučila pro posuzování jiné právní otázky, ohledně níž se rozhodovací praxe obecných soudů rovněž diametrálně změnila. Domníváme se však, že rozhodnutí, k němuž dospěl Krajský soud v Brně, byť správným postupem, je nesprávné a soudy by pomocí ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ měly docházet spíše k opačnému závěru a tzv. kombinované rozhodčí doložky uzavírané spotřebiteli v minulosti pokládat za neplatné.

10.2.2 Úprava rozhodčí smlouvy pro spory ze spotřebitelské smlouvy od 1.4.2012

Činnost tzv. arbitrážních center a zejména jejich nesprávná rozhodnutí poškozující práva spotřebitelů i pověst rozhodčího řízení přispěly významnou měrou k legislativním snahám v dané oblasti. Pro řešení nastíněných problémů byly postupně připraveny dva návrhy novely ZRŘ. První z nich, předložený skupinou poslanců Poslanecké sněmovny ČR, výrazně omezoval arbitrabilitu spotřebitelských sporů, když z projednání v rozhodčím řízení vylučoval spory vzniklé ze smluv o spotřebitelském úvěru a ze smluv o úvěru ze stavebního spoření podle zvláštních zákonů.⁷⁸⁸ Návrh se setkal s kritikou Vlády ČR⁷⁸⁹ a RS.⁷⁹⁰ Předkladatelé jej proto přepracovali a navrhli přijetí novely, podle níž by spory

⁷⁸⁶ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27.9.2011, sp. zn. 44 Co 246/2010, ve kterém soud shledal, že který podle svého sdělení dospěl s ohledem na okolnosti případu k závěru, že „dovolání se této absolutní neplatnosti považuje odvolací soud za rozporné s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 ObčZ“. Soud své úvahy uzavřel tím, že se „ztotožnil s námitkou žalované ohledně nepřipustnosti využití (rozpor s dobrými mravy) retroaktivity judikatury na posuzování právního jednání, jež ve své době vycházelo ze shodné vůle subjektů při jejich podnikatelské činnosti se zohledněním případného podnikatelského rizika...“ Srov. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27.9.2011, sp. zn. 44 Co 246/2010 publikovaný in: Právní rádce, 2012, č. 3, s. 112 a násl.

⁷⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 31.8.2010, sp. zn. II ÚS 635/09.

⁷⁸⁸ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Poslanecká sněmovna ČR, Sněmovní tisk 808, dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0> (citováno: 1.6.2012).

⁷⁸⁹ Stanovisko Vlády ČR k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 808, dostupné na

⁷⁹⁰ Stanovisko předsednictva Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ze dne 9.10.2009 k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=1> (citováno: 11.12.2011).

vzniklé ze spotřebitelských smluv, ze smluv o spotřebitelském úvěru, ze smluv o úvěru ze stavebního spoření, ze smluv o hypotečním úvěru, ze smluv o penzijním připojištění a ze smluv o životním pojištění podle zvláštních zákonů^{1b} mohly být projednávány v rozhodčím řízení jen tehdy, pokud strany v rozhodčí smlouvě, kterou uzavřely až následně po vzniku sporu, sjednaly pravomoc stálého rozhodčího soudu.⁷⁹¹

Poslanecký návrh nebyl ani v tomto znění pokládán za vhodnou legislativní úpravu rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech. Ministerstvo spravedlnosti ČR proto vypracovalo nový návrh,⁷⁹² jehož předmětem byla komplexní úprava rozhodčího řízení s účastí spotřebitele. Na rozdíl od předchozích, návrh předložený Ministerstvem spravedlnosti ČR nepočítal s vyloučením či omezením arbitrability určitých skupin spotřebitelských sporů, v řadě aspektů však navrhoval pro rozhodčí řízení s účastí spotřebitele zvláštní úpravu.⁷⁹³ Působil tak spíše dojmem úpravy, která by měla úspěšně zamezit zneužívání rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech a umožnit jeho větší kontrolu, aniž by konání rozhodčího řízení v těchto sporech zakázala či nepřiměřeně omezila. Návrh se setkal s kladnou odezvou v Poslanecké sněmovně i v odborných kruzích a po přijetí dílčích pozměňovacích návrhů byl schválen jako zák. č. 19/2012 Sb., který vstoupil v účinnost 1.4.2012.

Novela zavádí do ZRŘ velké množství změn, z nichž některé mění koncepci rozhodčího řízení obecně,⁷⁹⁴ některé se týkají pouze rozhodčího řízení s účastí spotřebitele.⁷⁹⁵

⁷⁹¹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 808/2. Dostupný na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=2> (citováno: 10.12.2011).

⁷⁹² Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve v znění pozdějších předpisů, č.j.:183/2010-LO-SP/1. Vláda ČR, dostupný na: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf> (citováno: 11.12.2011).

⁷⁹³ Kromě zvláštní úpravy formálních a obsahových náležitostí rozhodčí doložky pro spory ze spotřebitelských smluv předpokládal návrh například i zavedení kvalifikačních kritérií pro rozhodce rozhodující ve spotřebitelských sporech a úpravu zvláštních důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve spotřebitelském sporu a zastavení nařízeného výkonu takového rozhodčího nálezu.

⁷⁹⁴ Přestože předmětem práce není úprava rozhodčího řízení obecně, nýbrž jen úprava rozhodčí smlouvy, pokládáme vzhledem k charakteru a rozsahu novely za vhodné pojednat krátce o změnách, které tato novela přináší.

Novela rozšířila arbitrabilitu sporu i na některé spory rozhodované jinak jiným orgánem než soudem, pokud jejich projednání v rozhodčím řízení výslovně připouští zákon (§ 2 odst. 1 ZRŘ). Od účinnosti novely lze tak v rozhodčím řízení projednat určité spory podle zákona o elektronických komunikacích. Novela dále výslovně upravila tzv. *appointing authority*, tj. osoba, o níž se strany dohodly, že určí rozhodce (§ 7 odst. 1 ZRŘ). Touto tzv. *appointing authority* může být například i tzv. arbitrážní centrum. Novela rovněž upřesnila, že stálým rozhodčím soudem ve smyslu ZRŘ může být pouze stálý rozhodčí soud zřízený jiným zákonem, či jehož zřízení jiný zákon výslovně připouští (§ 13 odst. 1 ZRŘ). S konečnou platností je tak zřejmé, že tzv. arbitrážní centra stálými rozhodčími soudy nejsou a ani být nemohou. Novela se dále zabývá způsobem, jakým lze sjednat procesní postup rozhodčího řízení. Stranám umožňuje dohodnout se na procesních pravidlech v samostatném dokumentu, které může být

Z pohledu této práce je však nejdůležitější změnou zpřísnění formálních a obsahových náležitostí rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli. Arbitrability spotřebitelských sporů se novela naopak nijak nedotýká.

Při úpravě formálních náležitostí rozhodčí doložky⁷⁹⁶ ve spotřebitelských sporech se novela inspirovala německou úpravou. V souladu s touto předlohou zakázala možnost uzavřít rozhodčí doložku jako součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, a stanovila, že rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelské smlouvy musí být uzavřena samostatně (§ 3 odst. 3 ZRŘ). Novela správně zohlednila, že vzdání se práva na přístup k obecným soudům je příliš závažným právním následkem na to, aby k němu mohlo dojít jinak než uzavřením rozhodčí smlouvy v podobě samostatného ujednání.⁷⁹⁷

vydáno například i tzv. arbitrážním centrem, tento dokument však musí být vždy přiložen k rozhodčí smlouvě (§ 19 odst. 4 ZRŘ). Pro jeho platné použití tak platí přísnější úprava než u všeobecných obchodních podmínek, jimž se do určité míry podobá. Novela rovněž uvádí, že rozhodčí řízení končí právní mocí rozhodčího nálezu, nikoliv jeho vydáním (§ 23 ZRŘ), čímž stranám umožňuje, aby si dohodly postup týkající se doručování rozhodčího nálezu samostatnou dohodou podle ustanovení § 19 ZRŘ a nemuselo být postupováno, v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu, podle ustanovení § 45 a násl. OSŘ.

Ostatní významné změny ZRŘ se týkají již jen rozhodčího řízení s účastí spotřebitele. Srov. důvodovou zprávu k návrhu novely ZRŘ, dostupnou na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=371&CT1=0> (citováno: 2.4.2012).

⁷⁹⁵ Novela se zabývá celým průběhem rozhodčího řízení s účastí spotřebitele. Zavádí zvláštní kvalifikační předpoklady pro rozhodce určeného rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv, jímž může být pouze fyzická osoba zapsaná v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti (§ 4 odst. 4 ZRŘ). Pro zápis do předmětného seznamu musí přitom fyzická osoba splnit mimo jiné i předpoklad vysokoškolského vzdělání v oboru právo (§ 35b odst. 1 písm. c) ZRŘ). Rozhodcem stanoveným na základě smlouvy o rozhodci může být naopak jakákoli fyzická osoba, které splňuje všeobecné předpoklady kladené na osobu rozhodce.

Novela dále upravuje i požadavky kladené na rozhodčí nálezy vydané ve sporu ze spotřebitelské smlouvy, když stanoví, že takový nálezy musí být vždy odůvodněn. Velký důraz novela klade na dodržování předpisů na ochranu spotřebitele. Rozhodcům výslovně ukládá povinnost přihlížet k právním předpisům stanoveným na ochranu spotřebitele. Rozhodčí nálezy vydané ve spotřebitelském sporu lze pro rozpor s předpisy na ochranu spotřebitele zrušit. Novela tak zavádí možnost napadnout rozhodčí nálezy vydané ve sporu ze spotřebitelské smlouvy z věcných důvodů. Důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve spotřebitelském sporu je dále i rozpor s dobrými mravy, veřejným pořádkem, jakož i rozpor rozhodčí smlouvy s požadavkem poskytnutí veškerých informací důležitých pro rozhodčí řízení spotřebiteli. Otázka ochrany spotřebitele se dále promítá i do řízení o zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu, neboť podle ustanovení § 35 ZRŘ se důvody pro zastavení rozhodčího nálezu vydaného ve sporu ze spotřebitelské smlouvy v zásadě shodují s důvody pro zrušení takového rozhodčího nálezu. Zvláštní úpravu novela zavádí i do oblasti odkladu vykonatelnosti. Podá-li návrh na zrušení rozhodčího nálezu spotřebitel, zavádí novela automatickou přezkoumatelnost důvodů pro přiznání odkladného účinku.

⁷⁹⁶ Novela zde v souladu s lehce nepřesnou terminologií obsaženou v ZRŘ užívá pojem rozhodčí doložka, ačkoli je zřejmé, že tento pojem je primárně užíván pro rozhodčí smlouvu uzavíranou v podobě doložky, která je součástí smluvních podmínek. Přitom právě rozhodčí smlouva v této podobě je pro spotřebitelské spory předmětnou novelou zakázána, neboť podle ustanovení § 3 odst. 3 ZRŘ musí být rozhodčí smlouva pro spory ze spotřebitelských smluv uzavřena samostatně.

⁷⁹⁷ Důvodová zpráva k návrhu novely ZRŘ, dostupná na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=371&CT1=0> (citováno: 2.4.2012).

Ochranu spotřebitele při uzavírání rozhodčí doložky doplňuje ustanovení § 3 odst. 5 ZRŘ, kde jsou uvedeny obligatorní obsahové náležitosti rozhodčí doložky. Patří sem především informace o rozhodci nebo o tom, že ve sporu bude rozhodovat stálý rozhodčí soud, základní procesní pravidla rozhodčího řízení, včetně způsobu zahájení řízení a doručení rozhodčího nálezu, informace o nákladech rozhodčího řízení, včetně odměny rozhodce a údaj o tom, že pravomocný rozhodčí nález je vykonatelný. Zákon zde klade důraz na to, aby spotřebitel uzavíral rozhodčí doložku se znalostí veškerých podstatných okolností, které se k ní vážou. Výjimka je stanovena pouze pro rozhodčí doložky ve prospěch stálého rozhodčího soudu, u nichž pro splnění obsahových náležitostí stačí prostý odkaz na statuty a řády vydané tímto stálým rozhodčím soudem.

Informovanost spotřebitele dále zdůrazňuje ustanovení § 3 odst. 4 ZRŘ, které ukládá podnikateli povinnost informovat spotřebitele před uzavřením rozhodčí doložky o veškerých jejích následcích. Pro splnění poučovací povinnosti nejsou stanoveny ani obsahové ani formální náležitosti. Spotřebiteli lze proto veškeré informace podat i ústně.⁷⁹⁸ Výraz „podnikatel“ použitý v tomto ustanovení je přitom třeba vykládat ve smyslu pojmu „dodavatel“ podle ustanovení § 52 odst. 2 ObčZ.⁷⁹⁹

Nová úprava představuje na první pohled vhodný základ pro uzavírání rozhodčí doložky ve spotřebitelských vztazích, má však i určitá problematická místa. Ze znění ustanovení § 3 odst. 5 písm. a) ve spojení s ustanovením § 4 odst. 4 ZRŘ lze dovodit, že obsahem rozhodčí doložky pro spory ze spotřebitelských smluv je i určení konkrétního rozhodce, přičemž stanovení způsobu určení rozhodců by pro platnost rozhodčí doložky pro spory ze spotřebitelských smluv bylo nedostatečné. Novela se v tomto ohledu zřejmě pokusila posílit postavení spotřebitele tím, že již od počátku bude znát jméno rozhodce. Rozhodčí doložky jsou však uzavírány pro spory, které mohou vzniknout teprve v budoucnu. Konkrétní určení rozhodce je proto nevhodné. Novela měla v tomto ohledu spíše stanovit, že strany mohou rozhodce jmenovat postupem podle ustanovení § 7 ZRŘ, jejich výběr se však musí omezit pouze na rozhodce zapsané v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR podle ustanovení § 35a a násl. ZRŘ.

⁷⁹⁸ Obdobně postupuje například rakouská právní úprava, podle níž musí dodavatel předložit spotřebiteli před uzavřením rozhodčí smlouvy písemný právní rozbor, v němž jsou uvedeny hlavní rozdíly mezi rozhodčím řízením a řízením před obecnými soudy. Srov. ustanovení § 617 rakouského ZPO.

⁷⁹⁹ Sadecký, L.: *Rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv po novele zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Právní rozhledy, 2012, č. 5, s. 154.

Novela požadavky kladené na rozhodčí doložku uzavíranou spotřebiteli promítla i do úpravy zrušení rozhodčího nálezu a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí. Podle ustanovení § 31 písm. h) ZRŘ soud rozhodčí nález zruší, pokud rozhodčí doložka neobsahuje informace požadované ustanovením § 3 odst. 5 ZRŘ nebo tyto informace jsou záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné nebo nepravdivé. Ze stejných důvodů se lze domáhat i zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu (§ 35 odst. 1 písm. b) ZRŘ).

Ochranu spotřebitele doplňuje ustanovení § 31 písm. g) ZRŘ, podle něhož soud k návrhu strany rozhodčí nález zruší, pokud rozhodci rozhodli spor ze spotřebitelské smlouvy v rozporu s právem na ochranu spotřebitele, nebo ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem. Neobsahoval-li rozhodčí nález poučení o právu spotřebitele podat soudu návrh na zrušení rozhodčího nálezu, může spotřebitel rozpor s právem na ochranu spotřebitele, s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem uplatnit i v návrhu na zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu (§ 35 odst. 1 písm. b) ZRŘ).

Novela naopak nevnáší žádné změny do úpravy rozhodčí smlouvy uzavírané po vzniku sporu ze spotřebitelské smlouvy. Důvodová zpráva navíc výslovně uvádí, že rozhodce rozhodující ve sporech vzniklých před uzavřením rozhodčí smlouvy nemusí splňovat žádné zvláštní předpoklady.⁸⁰⁰

10.3 Rozhodčí smlouva pro spory ze spotřebitelských smluv podle německého práva

10.3.1 Formální náležitosti rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebitelem

V německém právu zajišťuje ochranu spotřebitelů v rozhodčím řízení pouze zvláštní úprava formy rozhodčí smlouvy, která platí shodně pro smlouvy uzavírané před i po vzniku sporu. Jinak není pro rozhodčí řízení s účastí spotřebitele stanovena žádná speciální úprava, která by jej odlišovala od řízení mezi podnikatelskými subjekty.

Pojem „*spotřebitel*“ vymezuje německé právo v souladu s komunitárními předpisy jako fyzickou osobu, která při uzavírání právního úkonu nejedná v rámci své živnostenské ani

⁸⁰⁰ Důvodová zpráva k návrhu novely ZRŘ, dostupná na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=371&CT1=0> (citováno: 2.4.2012).

jiné podnikatelské činnosti (§ 13 BGB). Formální náležitosti stanovené pro rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli přitom platí nejen pro rozhodčí smlouvy mezi spotřebitelem a podnikatelem,⁸⁰¹ nýbrž i pro smlouvy mezi dvěma spotřebiteli a rozhodčí doložky obsažené v zakladatelských dokumentech některých druhů sdružení osob, jejichž založení a činnost patří spíše do soukromé sféry zakladatelů.⁸⁰² Mezi tato sdružení patří spolky a tzv. společnosti občanského práva,⁸⁰³ pokud nebyly založeny za účelem podnikání a podnikatelské činnosti se ani nevěnují.⁸⁰⁴

Podle ustanovení § 1031 odst. 5 ZPO musí být rozhodčí smlouva uzavíraná spotřebitelem obsažena v jedné listině, kterou strany vlastnoručně podepsaly nebo v dokumentu opatřeném zaručeným elektronickým podpisem stran.⁸⁰⁵ Vlastnoruční podpis stran nelze nahradit mechanickými prostředky, a to ani v případě strany, která není spotřebitelem.⁸⁰⁶ Popsaný postup chrání spotřebitele před tím, aby se podpisem obsáhlé smlouvy, případně všeobecných obchodních podmínek nepodřídil rozhodčímu řízení a nevzdal se tak přístupu k obecným soudům, aniž by si toho vůbec všiml.⁸⁰⁷

Obsahem listiny, případně elektronického dokumentu může být pouze samotná rozhodčí smlouva a ujednání týkající se rozhodčího řízení.⁸⁰⁸ Zákon však nevyžaduje, aby se jednalo o zcela samostatnou listinu. Rozhodčí smlouva proto může být i součástí hlavní smlouvy, pokud je od ní prostorově oddělena a strany ji zvlášť podepíší.⁸⁰⁹

⁸⁰¹ Podnikatelem ve smyslu německého práva je fyzická osoba, právnická osoba nebo osobní společnost s právní subjektivitou, která při uzavírání právního úkonu jedná v rámci své živnostenské nebo jiné samostatně výdělečné činnosti (§ 14 BGB). Definice pojmu „*podnikatel*“ opět odpovídá komunitárnímu právu.

⁸⁰² Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. marg. č. 250; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 10.

⁸⁰³ Tzv. Gesellschaft bürgerlichen Rechts (GbR) podle ustanovení § 705 BGB.

⁸⁰⁴ Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 14; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar*. § 1031, marg. č. 11.

⁸⁰⁵ Ustanovení § 1031 odst. 5 věta druhá ZPO bylo do ZPO začleněno zákonem o právním rámci pro užívání elektronického obchodního styku (*Gesetz über rechtliche Rahmenbedingungen für den elektronischen Geschäftsverkehr*) ze dne 14.12.2001. Spotřebiteli bylo tímto ustanovením umožněno uzavřít rozhodčí smlouvu prostřednictvím elektronické komunikace, pokud dodrží podmínky uvedené v ustanovení § 126a BGB.

⁸⁰⁶ Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. marg. č. 101; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1031, marg. č. 12.

⁸⁰⁷ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 publikovaná in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. s. 249; Raeschke-Kessler, H.: *Stand und Entwicklungen der nationalen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. s. 227.

⁸⁰⁸ Drettmann, F., Marly, J., Graf von Westphalen, F.: *Vertragsrecht und AGB-Klauselwerke*. Svazek 1, s. 369.

⁸⁰⁹ Rozsudek BGH ze dne 25.10.1962, sp. zn. II ZR 188/61 publikovaný in: BGHZ 38, s. 155 a násl.

Rozhodčí smlouva však nemusí upravovat veškeré detaily rozhodčího řízení. Podrobná ujednání týkající se průběhu rozhodčího řízení lze proto sjednat i odkazem na již existující rozhodčí smlouvu, řád rozhodčí instituce nebo všeobecné obchodní podmínky, pokud jsou k rozhodčí smlouvě připojeny nebo spotřebiteli známé a obě strany s jejich použitím souhlasí.⁸¹⁰

Ustanovení § 1031 odst. 5 ZPO se nepoužije, pokud je rozhodčí smlouva uzavřena ve formě notářského zápisu.⁸¹¹ V takovém případě může být rozhodčí smlouva i součástí hlavní smlouvy, nemusí od ní být prostorově oddělena ani zvlášť podepsána.⁸¹² Postačí, pokud strany podepíší notářský protokol, který obsahuje hlavní smlouvu i rozhodčí doložku. Zákon zde zohledňuje, že notář je v rámci výkonu své činnosti povinen poučit strany o významu a důsledcích rozhodčí smlouvy.⁸¹³ Spotřebitel proto nemůže rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě hlavní uzavřít, aniž by si toho byl vědom.⁸¹⁴

10.3.2 Rozhodčí řízení a komunitární úprava z pohledu německého práva

Komunitární předpisy obsahující ustanovení na ochranu spotřebitelů byly v Německu implementovány do zákona na ochranu spotřebitele (*Verbraucherschutzgesetz*), který byl s účinností od 1.1.2002 začleněn do německého občanského zákoníku BGB.

Součástí BGB se tak stala i úprava nepřiměřených smluvních podmínek (§ 307 a násl. BGB), která se podle ustanovení § 305 BGB vztahuje pouze na ujednání uzavřená adhezním způsobem. Přestože rozhodčí smlouva uzavíraná spotřebitelem musí být samostatně podepsána oběma stranami (§ 1031 odst. 5 ZPO), a tedy v zásadě nemůže být součástí všeobecných obchodních podmínek, úprava nepřiměřených smluvních podmínek se na ni aplikuje. Německé právo přitom vychází z toho, že spotřebitel není schopen

⁸¹⁰ Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar.* § 1031, marg. č. 38; Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar.* § 1031, marg. č. 13; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens.* marg. č. 248.

⁸¹¹ Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts.* s. 81; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht.* marg. č. 3443; Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens.* marg. č. 246.

⁸¹² Rozsudek BGH ze dne 25.10.1962, sp. zn. II ZR 188/61 publikovaný in: BGHZ 38, s. 155 a násl.

⁸¹³ Důvodová zpráva k novele desáté knihy ZPO, tisk Spolkového sněmu č. 13/5274 publikovaná in: Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren.* s. 249; Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht.* marg. č. 3446.

⁸¹⁴ Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar.* s. 44, marg. č. 19.

rozhodčí smlouvu a její důsledky kvalifikovaně posoudit, proto je třeba chránit ho pomocí ustanovení upravujících nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách. Skutečnost, že rozhodčí smlouvu vlastnoručně podepíše, na tom nic nemění.⁸¹⁵

Úprava nepřiměřených podmínek se použije tehdy, pokud spotřebitel neměl žádný vliv na obsah rozhodčí smlouvy, nýbrž ji mohl podepsat pouze v takovém znění, v jakém mu byla předložena. Jestliže taková rozhodčí smlouva spotřebitele nepřiměřeně znevýhodňuje, považuje ji německé právo za neplatnou.⁸¹⁶

Ustanovení na ochranu spotřebitele vycházející z komunitárního práva mají dále význam při přezkoumávání rozhodčích nálezů, neboť německá právní úprava pokládá stěžejní normy spotřebitelského práva za součást svého veřejného pořádku.⁸¹⁷ V tomto ohledu se odráží vliv rozhodnutí ESD ve věci *Eco Swiss*,⁸¹⁸ podle něhož normy evropského soutěžního práva tvoří součást evropského veřejného pořádku. Soudy členských zemí Evropské unie mají povinnost přezkoumávat soulad zahraničních rozhodčích nálezů s evropským veřejným pořádkem *ex officio*.⁸¹⁹

Rozpor s veřejným pořádkem je přitom podle německého práva důvodem, pro který lze zrušit nejen cizí, nýbrž i domácí rozhodčí nález. Pokud proto rozhodci nepostupovali v souladu s normami spotřebitelského práva, může se spotřebitel ve lhůtě tří měsíců od jeho doručení domáhat zrušení předmětného rozhodčího nálezu (§ 1059 odst. 2 č. 2 písm. b) ZPO). Rozpor s veřejným pořádkem je dále zohledňován v řízení o prohlášení vykonatelnosti rozhodčího nálezu (*Verfahren über Vollstreckbarkeitserklärung*), kde soud návrh na prohlášení vykonatelnosti domácího rozhodčího nálezu pro rozpor s veřejným pořádkem odmítne a rozhodčí nález následně zruší (§ 1060 odst. 2 ZPO). Spotřebitel přitom nemusí rozpor s veřejným pořádkem namítat, soud jej v tomto případě posuzuje *ex officio*.

⁸¹⁵ Raeschke-Kessler, H.: *Stand und Entwicklungen der nationalen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. s. 228; Drettmann, F., Marly, J., Graf von Westphalen, F.: *Vertragsrecht und AGB-Klauselwerke*. Svazek 1, s. 370.

⁸¹⁶ Drettmann, F., Marly, J., Graf von Westphalen, F.: *Vertragsrecht und AGB-Klauselwerke*. Svazek 1, s. 372.

⁸¹⁷ Rozsudek BGH ze dne 12.7.1990, sp. zn. III ZR 174/89 publikovaný in: NJW, 1990, s. 3210 a násl; Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. § 1061, marg. č. 149, s. 708; Raeschke-Kessler, H.: *Stand und Entwicklungen der nationalen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. s. 228.

⁸¹⁸ Rozhodnutí ESD ve věci *Eco Swiss China Time Ltd. v. Benetton International NV* ze dne 1.6.1999, sp. zn. C-26/97.

⁸¹⁹ Reich, N.: *More clarity after „Claro“?* Luzern: Rechtswissenschaftliche Fakultät, 2007, s. 5. Dostupné na: <http://www.unilu.ch/files/ercl.2007.pdf> (citováno: 6.6.2012).

10.4 Dílčí závěr

Německá úprava rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli je v porovnání s úpravou zaváděnou novelou ZRR výrazně střídmější, v nezměněné podobě však v SRN platí již od účinnosti novely desáté knihy ZPO a je odbornou veřejností považována za zcela dostačující.⁸²⁰

Česká úprava rozhodčího řízení s účastí spotřebitele byla naopak po dobu několika let považována za nedostatečnou. Smlouvy uzavírané spotřebiteli (nejčastěji smlouvy o úvěru, leasingové smlouvy apod.), jejichž součástí byly rozhodčí doložky, často obsahovaly ustanovení odporující normám na ochranu spotřebitelů. Rozhodci však této skutečnosti nepřikládali žádnou váhu a protiprávní ustanovení pokládali za platná. K eskalaci problému přispěla existence tzv. arbitrážních center, o jejichž legalitě bylo od počátku možné vážně pochybovat. Na stranu spotřebitelů se proto v loňském roce postavily Nejvyšší soud i Ústavní soud a podpořily starší rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, v němž soud vyšší instance poprvé posoudil rozhodčí doložku uzavřenou zčásti odkazem na předpis vydaný tzv. arbitrážním centrem jako neplatnou pro obcházení zákona.

Přestože je z uváděné judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu zřejmé, že rozhodovací praxe se snažila poskytnout spotřebitelům ochranu, stála jí v cestě úprava rozhodčího řízení, která neumožňovala zrušit rozhodčí nález pro rozpor s ustanoveními na ochranu spotřebitelů. Novela ZRR byla proto pro ochranu spotřebitelů nezbytná.

Předmětná novela vstoupila v účinnost 1.4.2012. Na posouzení jejích praktických dopadů je proto ještě brzy, na první pohled se však zdá, že předmětná úprava poskytne spotřebitelům odpovídající ochranu, aniž by výrazně omezila možnost spotřebitelů domáhat se svých práv v rozhodčím řízení, pokud to považují za vhodné. Nová právní úprava se zároveň snaží spotřebitele chránit před tím, aby mu podnikatel, s nímž uzavírá hlavní smlouvu, neměl možnost uzavření rozhodčí doložky vnutit či aby ji spotřebitel nesjednal, aniž by si toho vlastně všiml. Novela pokrývá i veškeré problémy, které v souvislosti s rozhodčím řízením ve spotřebitelských věcech vzbuzovaly pozornost v odborných kruzích. Lze ji proto hodnotit jako vhodný základ pro řešení sporů ze

⁸²⁰ Drettmann, F., Marly, J., Graf von Westphalen, F.: *Vertragsrecht und AGB-Klauselwerke*. Svazek 1, s. 370; Raeschke-Kessler, H.: *Stand und Entwicklungen der nationalen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. s. 225.

spotřebitelských smluv v rozhodčím řízení. Jediným nedostatkem, který lze nové úpravě rozhodčí smlouvy vytknout, je povinnost určit konkrétního rozhodce již v rozhodčí doložce. V tomto ohledu by jistě postačovalo, pokud by novela omezila výběr rozhodců pouze na osoby zapsané na seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR podle ustanovení § 35a násl. ZRŘ. Účinně by tím ochránila spotřebitele, zároveň by však předešla situaci, kdy se určený rozhodce nebude moci z jakéhokoli důvodu ujmout své funkce a rozhodčí smlouva proto zanikne.

Poté, kdy vstoupila v účinnost novela ZRŘ, vyvolává pochybnosti již jen platnost rozhodčích doložek sjednaných podle ZRŘ ve znění účinném do 1.4.2012.⁸²¹ Ve světle závěrů přijatých Krajským soudem v Brně v jeho nedávném rozhodnutí⁸²² se zdá, že i nadále se budou objevovat rozhodnutí, která rozhodčí doložky uzavřené odkazem na pravidla řízení vydávaná tzv. arbitrážními centry v době před rozhodnutím Vrchního soudu v Praze v květnu 2009 budou pokládat za platné a závěry Nejvyššího soudu a Ústavního soudu odmítat s odkazem na nepřipustnou retroaktivitu judikatury.

Postup aplikovaný Krajským soudem v Brně, podle něhož je na rozhodčí doložky uzavírané v minulosti třeba nahlížet optikou ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ, které je odrazem obecného požadavku na nalezení spravedlivého řešení, považujeme za správný. V souladu s tímto požadavkem by však starší rozhodčí doložky uzavírané odkazem na pravidla vydávaná tzv. arbitrážními centry měly být pokládány spíše za neplatné, neboť jejich uznávání požadavku spravedlivého řešení příliš neodpovídá.

⁸²¹ V souladu s obecnými právními zásadami, které zakazují retroaktivitu práva, nemůže novela ZRŘ působit retroaktivně. Novela tuto zásadu navíc výslovně zakotvila v ustanovení článku II bod 2., podle něhož se platnost rozhodčí smlouvy posuzuje podle ZRŘ ve znění účinném v době uzavření rozhodčí smlouvy.

⁸²² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27.9.2011, sp. zn. 44 Co 246/2010 publikovaný in: Právní rádce, 2012, č. 3, s. 112 a násl.

ZÁVĚR

Předcházející části práce se podrobně zabývaly jednotlivými prvky rozhodčí smlouvy z pohledu české a německé právní úpravy, mezinárodních úmluv a Vzorového zákona, vzájemně je porovnávaly a zamýšlely se nad souladem rozhodovací praxe v Německu a České republice s ustáleným výkladem úpravy rozhodčí smlouvy obsažené v mezinárodních úmluvách. Konkrétní závěry týkající se jednotlivých aspektů rozhodčí smlouvy byly již uvedeny v rámci příslušných kapitol, v závěrečné části se proto zabýváme komplexním zhodnocením obou právních úprav, jejich hlavních rysů a v souladu s cíli vytyčenými v úvodu práce rovněž i tím, zda se česká právní úprava může v některých ohledech německou právní úpravou inspirovat.

Na základě podrobného rozboru jednotlivých prvků rozhodčí smlouvy jsme dospěli k závěru, že obě úpravy představují dostatečný právní rámec pro uzavírání a fungování rozhodčích smluv. Jedinou kritickou oblastí, která byla identifikována, byla předchozí česká úprava rozhodčích smluv pro spotřebitelské spory, která nijak nerespektovala rozdíl mezi rozhodčím řízením mezi podnikateli a rozhodčím řízením ve sporech, jichž se účastní spotřebitelé. V tomto ohledu by inspirace německou právní úpravou bývala byla jistě na místě.

Uvedený nedostatek do značné míry napravila novela ZRR, která nabyla účinnosti 1.4.2012 a jejímž hlavním předmětem je komplexní úprava rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech. Novela věnovala značnou pozornost rozhodčí smlouvě ve vztazích ze spotřebitelských smluv, která již nemůže být součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, nýbrž musí být sjednána samostatně. V tomto ohledu se česká právní úprava skutečně inspirovala německým právem, které spotřebitele chrání pomocí zvláštních formálních náležitostí stanovených pro jimi uzavírané rozhodčí smlouvy. V porovnání s německým právem posílila však novela ochranu spotřebitele o další prvky, jimiž jsou především obligatorní obsahové náležitosti, při jejichž nedodržení je rozhodčí smlouva neplatná, a poučovací povinnost podnikatele. Přestože je zřejmé, že ani novele se nevyhnuly drobné nedostatky, kterým je například povinnost určit rozhodce již v rozhodčí smlouvě uzavírané před vznikem sporu, lze ji hodnotit jako velmi vhodnou úpravu rozhodčího řízení ve spotřebitelských věcech.

Pokud však odhlédneme od nové úpravy rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech, je třeba za modernější a vhodnější považovat právní úpravu německou, v níž se výrazněji prosadily současné trendy z oblasti vývoje rozhodčího řízení. Těmi jsou na jedné straně všestranná liberalizace úpravy rozhodčího řízení v obchodních věcech, zejména ve vztazích se zahraničním prvkem, a na druhé straně ochrana slabších účastníků právních vztahů, jejichž účast v rozhodčím řízení vyžaduje zvláštní právní úpravu.

Německé právo přistupuje k ochraně slabší smluvní strany v porovnání s českou úpravou důsledněji, když kromě spotřebitelů chrání i zaměstnance a nájemce prostor určených k trvalému bydlení. Řešení pracovněprávních sporů v rozhodčím řízení německé právo s výjimkou úzké skupiny zaměstnanců nedovoluje. Pro rozhodčí řízení, jehož se tito zaměstnanci účastní, navíc předvídá zvláštní postup upravený v zákoně o soudnictví v pracovněprávních věcech (*Arbeitsgerichtsgesetz*). Z rozhodování v rozhodčím řízení dále vyjímá spory mezi pronajímateli a nájemci, jejichž předmětem je existence nájmu týkajícího se prostor určených k trvalému bydlení. Je zřejmé, že výsledek těchto sporů je pro nájemce bytových prostor zásadní, německé právo ho proto svěruje výlučně do pravomoci obecných soudů.

České právo chrání ze skupiny slabších subjektů pouze spotřebitele. Arbitrabilita pracovněprávních sporů týkajících se platnosti ukončení pracovního poměru je dosud sporná, postupně však sílí názor, že pochybnosti ohledně arbitrability těchto druhů sporů nejsou dány ani tak stávající právní úpravou, která jejich projednání v rozhodčím řízení nebrání, jako spíše sociální stránkou této věci. S tímto názorem nelze bohužel nesouhlasit. Na druhou stranu je zřejmé, že stávající úprava rozhodčího řízení je pro rozhodování pracovněprávních sporů týkajících se existence pracovního poměru nevhodná. Při budoucích změnách by bylo proto na místě, aby do ZRŘ byla začleněna úprava, která by zaměstnanci umožňovala domoci se zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve sporu o platnost ukončení pracovního poměru z obdobných důvodů, z jakých lze podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve spotřebitelském sporu, případně, aby arbitrabilita sporů týkajících se platnosti ukončení pracovního poměru byla z projednání v rozhodčím řízení výslovně vyloučena.

Česká úprava rozhodčího řízení se dále nijak nevěnuje ani sporům zahrnujícím platnost nájemního vztahu k bytům a ostatním prostorům určeným k trvalému bydlení a projednání

těchto sporů v rozhodčím řízení umožňuje bez jakýchkoli omezení.⁸²³ V případě těchto sporů však postup, který zvolilo české právo, pokládáme za vhodný a odpovídající společenským poměrům, neboť proti použití rozhodčí doložky ve smlouvě o nájmu bytu a proti řešení veškerých sporů týkajících se nájmu bytu v rozhodčím řízení nelze nic namítat. Při stávající situaci nájemního bydlení, kdy nabídka výrazně převyšuje poptávku a nájemce má tak vždy možnost uzavřít nájemní smlouvu bez rozhodčí doložky či případně si ve velice krátké době pronajmout za srovnatelné nájemné nové bytové prostory,⁸²⁴ není nutné použití rozhodčí doložky ve smlouvách o nájmu bytu jakkoli omezovat. Aby však byla vyloučena možnost, že nájemci bude rozhodčím nálezem uložena povinnost hradit rozličné poplatky či případně smluvní pokuty ve výši, která odporuje dobrým mravům, bylo by opět vhodné uvážit, zda by při případných dalších novelizacích mohla být do ZRR doplněna ustanovení, podle nichž by se nájemce mohl domáhat zrušení rozhodčího nálezu, případně zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu z důvodu zjevného rozporu s dobrými mravy nebo s veřejným pořádkem, tj. z obdobných důvodů jako spotřebitel.

V porovnání s českou úpravou odráží německé právo lépe i druhý významný trend v oblasti rozhodčího řízení, jímž je výrazné uvolňování formálních náležitostí rozhodčí smlouvy ve vztazích mezi podnikateli, zejména v mezinárodní obchodní arbitráži, a rozšiřování okruhu sporů, jež mohou být projednány v rozhodčím řízení, opět především v oblasti sporů ze zahraničního obchodu.

Ukázkou liberálního pojetí formálních náležitostí rozhodčí smlouvy v německém právu je v prvé řadě možnost uzavřít rozhodčí smlouvu výměnou nepodepsaných zpráv, pokud lze určit jednající osobu. Tato úprava odpovídá ustálenému výkladu článku II odst. 2 Newyorské úmluvy, článku I odst. 2 písm. a) Evropské úmluvy i článku 7 odst. 2 Vzorového zákona ve znění schváleném v roce 1985.

Přístup české právní úpravy k otázce formy rozhodčí smlouvy je spíše opačný. České právo důsledně trvá na požadavku vlastnoručního podpisu, který sice může být v určitých případech nahrazen mechanickými prostředky, nelze od něho však zcela odhlédnout.

⁸²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.10.2000, sp. zn. 20 Cdo 2312/2000 publikované in: Soudní judikatura, 2001, č. 1, s. 35.

⁸²⁴ Jiný názor bychom však patrně zastávali, pokud by v České republice nadále platilo tzv. regulované nájemné. Regulace nájemného však na většině území České republiky skončila již 31.12.2010 a ve vybraných městech, jimiž jsou Praha, většina krajských měst a obce ve Středočeském kraji s více než 10.000 obyvatel skončí nejpозději 31.12.2013.

České právo tak neumožňuje, aby rozhodčí smlouva byla platně uzavřena výměnou nepodepsaných sdělení (například dopisů, faxů apod.). Pochybnosti dále vyvolává i použití elektronické komunikace, neboť jedinou přípustnou náhradou vlastnoručního podpisu je elektronický podpis ve smyslu zákona o elektronickém podpisu. Výměnou elektronických zpráv „nepodepsaných“ elektronickým podpisem nelze proto rozhodčí smlouvu platně uzavřít.

České právo tak překvapivě stanovuje pro uzavření rozhodčí smlouvy přísnější formální požadavky než mezinárodní úprava obsažená v článku II odst. 2 Newyorské úmluvy a v článku I odst. 2 písm. a) Evropské úmluvy, které umožňují sjednání rozhodčí smlouvy výměnou nepodepsaných zpráv a s určitým váháním připouštějí i uzavření rozhodčí smlouvy běžnou elektronickou komunikací. Z principu přednosti mezinárodních úmluv před vnitrostátní úpravou vyplývá, že v případě, kdy by český soud rozhodoval o uznání rozhodčí smlouvy podle Newyorské či Evropské úmluvy, musel by postupovat podle příslušných ustanovení těchto úmluv a uznat takovou rozhodčí smlouvu, která neodpovídá požadavkům ZRR. Je však otázkou, zda by takto český soud skutečně postupoval či zda by obě úmluvy nesprávně neinterpretoval pomocí národního práva a rozhodčí smlouvu nesplňující požadavek podpisu (avšak vyhovující požadavkům Newyorské či Evropské úmluvy) mylně neuznal. Pro úplnost dodejme, že česká rozhodovací praxe k dané otázce dosud nezaujala žádné stanovisko.

Liberalizace formálních náležitostí kladených na rozhodčí smlouvu se rovněž odráží ve zvláštní úpravě formy přijetí návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy. Obě právní úpravy umožňují uzavřít rozhodčí smlouvu i jinak než písemným návrhem na uzavření rozhodčí smlouvy a jeho písemným přijetím. Podle české právní úpravy lze rozhodčí smlouvu uzavřít konkludentně, německé právo dovoluje uzavřít rozhodčí smlouvu mlčky, pokud v tomto ohledu existuje odpovídající obchodní zvyklost (či spíše právní obyčej), a vydáním náložného listu, v němž je výslovně odkázáno na rozhodčí doložku obsaženou v jiném dokumentu (nejčastěji v přepravní smlouvě). Popsané způsoby uzavření rozhodčí smlouvy odpovídají národní praxi a vycházejí z předchozích právních úprav rozhodčího řízení, zároveň do určité míry zohledňují i vývoj v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže. Protože však vycházejí z národních specifik, nejsou pro sebe navzájem vhodnou inspirací.

Odklon od striktních formálních náležitostí rozhodčí smlouvy v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže lze však patrně nejlépe ilustrovat na článku 7 Vzorového zákona ve znění schváleném v roce 2006, kde se Vzorový zákon odklonil od požadavku písemnosti rozhodčí smlouvy jakožto podmínky její platnosti a zdůraznil, že rozhodčí smlouvu lze uzavřít jakoukoli formou, pokud je následně zachycena způsobem, který umožňuje její opětovné zobrazení. V zásadě tím uznal, že písemnost rozhodčí smlouvy není podstatnou pro její platnost, nýbrž až pro její doložení v případném rozhodčím či soudním řízení. Druhá varianta novelizovaného článku 7 zachází ještě dále a pro rozhodčí smlouvu již nevyžaduje ani její následné zaznamenání v písemné podobě.

Vzorovým zákonem ve znění schváleném v roce 2006 se však již neinspirovala ani německá právní úprava, která přes své pokrokové zaměření klade velký důraz na právní jistotu, kterou lépe zajišťují formální náležitosti rozhodčí smlouvy vyžadující alespoň písemný návrh na uzavření rozhodčí smlouvy. S ohledem na to, že novelou desáté knihy ZPO byla z německého právního řádu odstraněna možnost uzavřít rozhodčí smlouvu ve vztazích mezi obchodníky ústně, praxí zavedenou mezi stranami či na základě pouhé existence obchodní zvyklosti, je zřejmé, že německá právní úprava novelizované znění Vzorového zákona patrně nepřevzme.

Liberální postoj a vyšší míra důvěry německé právní úpravy v rozhodčí řízení se dále projevují i v oblasti arbitrability sporu, kde desátá kniha ZPO umožňuje řešení veškerých majetkových sporů v rozhodčím řízení, přičemž nepožaduje, aby strany mohly o předmětu sporu uzavřít smír. V určitém rozsahu připouští i arbitrabilitu nemajetkových sporů. Při posuzování tradičně sporných oblastí se rovněž výrazně staví na stranu jejich arbitrability. V rozhodčím řízení tak umožňuje projednat spory vyžadující aplikaci soutěžního práva, veškeré spory z oblasti práva obchodních společností, včetně sporů o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady kapitálové společnosti a veškeré spory týkající se práv duševního vlastnictví. Výjimkou jsou pouze spory o vyslovení neplatnosti patentu a spory týkající se nucených licencí, které jsou spíše pokládány za nearbitrabilní. Pochybnosti vyvolávají i některé spory vyvolané konkurzem a vyrovnáním, arbitrabilita sporů souvisejících s insolvenčním řízením se naopak připouští.

Široké pojetí arbitrability sporu se odráží ve zvýšené potřebě kontroly vydaných rozhodčích nálezů. Německé právo si proto ponechává možnost zrušit rozhodčí nález, případně odmítnout jeho uznání a výkon z důvodu rozporu s veřejným pořádkem, a to

nejen v případě cizích rozhodčích nálezů, nýbrž i v případě rozhodčích nálezů vydaných v Německu. Převzalo tak stěžejní myšlenku tzv. doktríny druhého pohledu, která obdobným způsobem postupuje v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže.

Česká právní úprava naopak přistupuje ke stanovení okruhu arbitrabilních sporů poměrně konzervativně a v rozhodčím řízení umožňuje projednat pouze takové spory, s nimiž mohou strany volně nakládat. Arbitrabilita sporu se dále omezuje pouze na spory majetkové, k jejichž projednání je dána pravomoc soudů v občanském soudním řízení. Výjimkou je pouze úzký okruh sporů podle zákona o elektronických komunikacích, které lze projednat v rozhodčím řízení, ač k jejich rozhodování je jinak dána pravomoc správního orgánu. Tato výjimka byla do českého právního řádu zavedena novelou ZRŘ účinnou od 1.4.2012.

Z hlediska českého práva byly za problematické oblasti označovány mimo jiné i spory týkající se věcných práv k nemovitostem a spory o platnost právního vztahu, o jejichž arbitrabilitě nebývá v zahraničních právních úpravách (včetně německé právní úpravy) zpravidla pochyb.⁸²⁵ Postupně byla však jejich arbitrabilita uznána i z pohledu českého práva a nyní je již považována za nespornou. Z rozhodování v rozhodčím řízení jsou naopak vyloučeny spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí, incidenční spory a spory z práv duševního vlastnictví s výjimkou sporů o majetková práva autorů děl a subjektů práv předmětů průmyslového vlastnictví.

Je zřejmé, že arbitrabilita sporů podle českého práva je v porovnání s německým právem výrazně užší. Její současná úprava však již nevyvolává výraznější aplikační či interpretační obtíže, jakékoli změny v tomto ohledu proto nepovažujeme za nutné. V souvislosti s dalším vývojem rozhodčího řízení v oblasti mezinárodního obchodu bude však v budoucnu patrně vhodné okruh arbitrabilních sporů rozšířit.

Na rozdíl od předchozích oblastí, v nichž se české a německé právo výrazněji odlišují, v úpravě procesních účinků rozhodčí smlouvy se naopak do značné míry shodují. Rozdílně však upravily případy, kdy soud k námitce existence rozhodčí smlouvy nepřihlíží. Německá právní úprava v tomto ohledu převzala článek II odst. 3 Newyorské úmluvy a článek 8 odst. 1 Vzorového zákona. Rozhodovací praxe se ovšem v určitých

⁸²⁵ Výjimkou v tomto ohledu je však například slovenská právní úprava, která v ustanovení § 1 odst. 3 písm. a) ZRK výslovně vylučuje arbitrabilitu sporů týkajících se vlastnického práva a jiných věcných práv k nemovitostem.

ohledech od ustálené judikatury k uváděným ustanovením Newyorské úmluvy a Vzorového zákona odchýlila a úspěšné uplatnění námitky nedostatku pravomoci rozhodců připouští i v případech, ke kterým soudy ostatních smluvních států Newyorské úmluvy nepřihlížejí. Zahraniční literaturou je proto německá judikatura často kritizována.⁸²⁶

Obě úpravy se dále shodují v oblasti věcného a osobního rozsahu rozhodčí smlouvy, odlišně posuzují jen institut protižaloby a započtení pohledávky v rozhodčím řízení. Podle německého práva mohou rozhodci k námitce započtení vznesené v rozhodčím řízení či k protižalobě přihlídnout jen tehdy, pokud uplatňovaný nárok podléhá té samé rozhodčí smlouvě či o něm má rozhodovat stejně obsazený rozhodčí soud. V opačném případě nemají rozhodci k rozhodování o uplatněném protinároku pravomoc a vznesení druhá strana námitku nedostatku pravomoci, rozhodci se nárokem uplatněným protižalobou odmítnou zabývat. Rozhodčí smlouva tak z pohledu německého práva představuje překážku započtení, které je z hlediska hmotného práva perfektní.

Česká rozhodovací praxe postupuje v případě započtení opačně a rozhodci přihlížejí i k nárokům, na které se rozhodčí smlouva nevztahuje. Na rozdíl od německé právní úpravy nespátřují v rozhodčí smlouvě zákaz započtení, zánik pohledávky započtením proto posuzují stejně jakoby pohledávka zanikla jakýmkoli jiným způsobem (například splněním). Ke způsobu řešení sporů, který byl ohledně namítané pohledávky sjednán, přihlížejí jen tehdy, je-li tato pohledávka uplatňována protižalobou a v určitém rozsahu převyšuje pohledávku, která je předmětem řízení. V takovém případě lze část namítané pohledávky přesahující pohledávku, proti níž je započítáváno, přiznat jen tehdy, pokud obě pohledávky podléhají stejné rozhodčí smlouvě. V opačném případě nemohou rozhodci o pohledávce uplatňované protižalobou v části, v níž převyšuje žalovanou pohledávku, rozhodnout, neboť jejich pravomoc k takovému rozhodnutí není dána. Postup, který zvolila česká právní úprava, považujeme v tomto případě za vhodnější, neboť dospěla ke správnému závěru, že uplatnění námitky započtení, kterou je namítána pohledávka splňující hmotněprávní předpoklady pro započtení, rozhodčí smlouva nebrání.

V oblasti zániku rozhodčí smlouvy obě právní úpravy, či spíše odborná literatura a právní praxe zohledňují, že na rozhodčí smlouvu jsou přiměřeně aplikována ustanovení hmotného práva, pokud neodporují úpravě rozhodčího řízení. V rozsahu, v jakém jsou na

⁸²⁶ Kröll, S.: *The „Incapable of Being Performed“ Exception in Article II(3) of the New York Convention*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. s. 347; van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. s. 160.

rozhodčí smlouvu aplikovány způsoby zániku závazkových právních vztahů, se však obě úpravy výrazně liší. Německé právo připouští kromě zániku rozhodčí smlouvy dohodou, splněním rozvazovací podmínky, uplynutím sjednané doby a zánikem či smrtí některé ze stran bez právního nástupce i ukončení rozhodčí smlouvy výpovědí z podstatného důvodu, tzv. popřením a zpravidla i odstoupením. V české odborné literatuře je obvykle zmiňován pouze zánik rozhodčí smlouvy dohodou, splněním rozvazovací podmínky, uplynutím sjednané doby a zánikem či smrtí některé ze stran bez právního nástupce. V předkládané práci jsme se proto zamýšleli nad tím, zda lze na rozhodčí smlouvu aplikovat i další způsoby zániku závazku upravené českým právem.

Rozborem jednotlivých způsobů zániku závazkových právních vztahů jsme dospěli k závěru, že rozhodčí smlouvu nelze podle českého práva ukončit výpovědí, při splnění podmínek uvedených v ustanovení § 49 ObčZ lze však od rozhodčí smlouvy odstoupit. Ze zásady autonomie rozhodčí smlouvy přitom vyplývá, že předpoklad tísně a mimořádně nevýhodných podmínek by musel být splněn ve vztahu k rozhodčí smlouvě, nikoliv pouze ke smlouvě hlavní.

Rozhodčí smlouva stížená vadou, která ji činí relativně neplatnou, může být dále ukončena dovoláním se relativní neplatnosti. S ohledem na ustanovení § 15 odst. 2 ZRR, podle něhož lze námitku nedostatku pravomoci rozhodců vznést nejpozději při prvním úkonu ve věci samé, se však lze relativní neplatnosti rozhodčí smlouvy dovolat nejpozději do tohoto okamžiku. Ze zásady autonomie rozhodčí smlouvy přitom vyplývá, že nedostatkem způsobujícím její relativní neplatnost musí být stížena rozhodčí smlouva, nikoliv smlouva hlavní.

V rámci předkládané práce jsme se rovněž podrobně zabývali právní povahou rozhodčí smlouvy a zejména dopadem jejího teoretického posouzení na právní praxi. V tomto ohledu jsme dospěli k závěru, že právní povaha rozhodčí smlouvy aplikační praxi výrazněji neovlivňuje, neboť i přes její procesní účinky nelze ohlížet od toho, že se stále jedná o smlouvu. Autoři v obou zemích proto bez ohledu na jimi zastávanou koncepci aplikují na rozhodčí smlouvu hmotněprávní ustanovení o závazkových právních vztazích, pokud právní předpisy upravující rozhodčí řízení neobsahují zvláštní úpravu.

Jedinou výjimkou v tomto směru je ojedinělý názor zastávaný několika českými představiteli procesní koncepce rozhodčí smlouvy, kteří se na tento institut snaží důsledně aplikovat procesní předpisy. Jejich pojetí však ve svém konečném důsledku vede

k nelogickým a rovněž nepřilíš praktickým závěrům. Jedním z příkladů je uzavírání rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě hlavní, pokud je jednou ze smluvních stran kapitálová společnost. V tomto případě by obě smlouvy musely být často podepisovány různým způsobem, neboť způsob jednání navenek se u kapitálových společnostech v oblasti hmotného a procesního práva může výrazně lišit.

Aplikace procesního práva na co nejširší okruh prvků rozhodčí smlouvy by dále vedla k odmítnutí konceptu neplatnosti rozhodčí smlouvy, která by mohla být posuzována jen jako nepřípustná, neúčinná či vadná ve smyslu procesního práva. Na rozhodčí smlouvu by navíc mohlo být nahlíženo jen z pohledu projevu vůle, nikoliv však z hlediska náležitostí vůle samotné a shody vůle a jejího projevu. Vadné rozhodčí smlouvy by mohly být napraveny jen procesními prostředky. Pro jejich použití a odpovídající postup rozhodců však ani ZRŘ ani jakýkoli jiný předpis neposkytují oporu. Důsledný procesní přístup lze tak jen stěží pokládat za správný. Na místě je naopak použití zcela opačného postupu, k němuž se česká i německá právní věda správně přiklání, a to bez zřetele na zastávanou koncepci rozhodčího řízení a rozhodčí smlouvy.

RESUMÉ

Pojetí rozhodčí smlouvy ze srovnávacího hlediska

Předmětem předkládané práce je podrobný rozbor problematiky rozhodčí smlouvy z pohledu mezinárodních úmluv, jimiž jsou Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů („Newyorská úmluva“) a Evropská úmluva o obchodní arbitráži („Evropská úmluva“), z pohledu Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži („Vzorový zákon“) a z hlediska české a německé právní úpravy. Práce se zabývá veškerými aspekty rozhodčí smlouvy, které posuzuje z hlediska věcných norem. Kolizní úpravu rozhodčí smlouvy zmiňuje jen tehdy, pokud je to vhodné pro doplnění výkladu příslušné problematiky.

Jednotlivé kapitoly se věnují pojmu a základní charakteristice rozhodčí smlouvy, jejím formálním a materiálním náležitostem, účinkům a rozsahu rozhodčí smlouvy a jejímu zániku. Zvláštní pozornost je věnována rozhodčím smlouvám pro spory ze spotřebitelských smluv, jejichž úprava byla v českém právu po dlouhou dobu hodnocena jako nedostatečná a výrazně přispěla k dosud nejrozsáhlejší novele zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů („ZRŘ“).

První kapitola překládané práce je věnována základní charakteristice rozhodčí smlouvy. Zabývá se jejím vymezením, jednotlivými typy rozhodčí smlouvy a doktrínou autonomie rozhodčí smlouvy.

Následující kapitola pojednává o právní povaze rozhodčí smlouvy z hlediska vybraných právních úprav a právní teorie. Po podrobném rozboru jednotlivých koncepcí rozhodčí smlouvy dochází k závěru, že zatímco v české právní vědě lze za převažující patrně označit koncepci smíšenou, německá právní teorie se jednoznačně přiklání k procesní koncepci. Rozhodčí praxi však jednotlivá koncepční pojetí rozhodčí smlouvy příliš neovlivňují. Pro srovnání se předmětná kapitola rovněž krátce věnuje pojetí rozhodčí smlouvy z hlediska angloamerické právní vědy, která se v tomto ohledu jednoznačně přiklonila k hmotněprávní koncepci.

Třetí kapitola rozebírá problematiku stran rozhodčí smlouvy. Podrobně se zabývá tím, kdo a za jakých podmínek může být stranou rozhodčí smlouvy. Zkoumá přitom, zda je z hlediska jednotlivých právních úprav pro uzavření rozhodčí smlouvy rozhodující

hmotněprávní způsobilost k právním úkonům či procesní způsobilost. V tomto ohledu navazuje na předchozí kapitolu věnovanou problematice právní povahy rozhodčí smlouvy. Třetí kapitola se rovněž zabývá omezeními právních subjektů při uzavírání rozhodčí smlouvy a problematikou plné moci pro uzavření rozhodčí smlouvy.

Ve čtvrté kapitole se práce detailně věnuje problematice arbitrability sporu, která je v oblasti rozhodčího řízení klíčovou. V souvislosti s úpravou obsaženou v mezinárodních úmluvách a Vzorovém zákoně je krátce zmíněna kolizní úprava rozhodčí smlouvy, již se práce jinak nevěnuje. Další výklad se soustřeďuje již jen na věcnou úpravu přípustnosti sporu k řešení v rozhodčím řízení. Úvodem se předmětná kapitola krátce zabývá úpravou arbitrability sporu v zahraničních úpravách a aktuálními trendy v této oblasti, jimiž je postupné rozšiřování okruhu arbitrabilních sporů a s tím související tzv. doktrína druhého pohledu.

Stěžejním tématem čtvrté kapitoly je úprava arbitrability sporu z hlediska českého a německého práva, která se od sebe při stanovení kritérií pro arbitrabilitu sporu výrazně odlišují. Zatímco české právo stále trvá na tradičním pojetí arbitrability sporu a projednání sporu v rozhodčím řízení umožňuje jen tehdy, pokud se jedná o majetkový spor, k jehož projednání je dána pravomoc soudu v občanském soudním řízení a o předmětu tohoto sporu lze uzavřít smír, německé právo se přiklonilo k arbitrabilitě veškerých majetkových sporů rozhodovaných soudy. Současná právní úprava byla v tomto ohledu inspirována švýcarským právem. Desátá kniha ZPO, která rozhodčí řízení v SRN upravuje, dále připouští i arbitrabilitu nemajetkových sporů, o nichž lze uzavřít smír, a v určitém rozsahu i arbitrabilitu veřejnoprávních sporů rozhodovaných ve správním soudnictví.

Na první pohled je zřejmé, že okruh arbitrabilních sporů v německém právu je v porovnání s českým právem výrazně širší. Jedinou výjimkou v tomto směru je arbitrabilita určitých sporů podle zák. č. 127/2005, Sb. o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), k jejichž projednání je jinak dána pravomoc správního orgánu. Německé právo žádný případ, kdy lze v rozhodčím řízení projednat i spory rozhodované správními orgány, neupravuje. Čtvrtá kapitola dále rozebírá jednotlivé druhy sporů, jejichž arbitrabilita je podle dané právní úpravy pokládána za spornou. Analýza v tomto směru potvrzuje závěr, že pojetí arbitrability je z hlediska českého práva výrazně užší než z pohledu německé právní úpravy.

Pátá kapitola práce pojednává o problematice formy rozhodčí smlouvy uzavírané pro jiné než spotřebitelské spory. V porovnání s ostatními kapitolami se tato část intenzivněji zabývá mezinárodními úmluvami, neboť Newyorská i Evropská úmluva upravují formu rozhodčí smlouvy přímými normami. Pro doplnění výkladu práce odkazuje na řadu zahraničních rozhodnutí k článku II Newyorské úmluvy.

Úprava formy rozhodčí smlouvy byla v obou porovnávaných právních úpravách inspirována Vzorovým zákonem, v řadě aspektů ji však doplňují normy vnitrostátního původu. Česká úprava formy rozhodčí smlouvy vychází do značné míry z předešlé úpravy obsažené v zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů („ZRŘMS“). V souladu s touto předlohou umožňuje kromě písemného přijetí návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy uzavřít rozhodčí smlouvu i konkludentně, je-li rozhodčí smlouva součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní. V souvislosti s úpravou formy rozhodčí smlouvy podle českého práva se práce podrobně věnuje problematice rozhodčí smlouvy uzavírané běžnou elektronickou komunikací, jejíž platnost je přinejmenším sporná.

Úprava formy rozhodčí smlouvy obsažená v desáté knize ZPO do značné míry odpovídá příslušným ustanovením Vzorového zákona. Úpravu dále doplňují ustanovení převzatá z předchozí právní úpravy rozhodčího řízení, podle nichž lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít i mlčky, pokud v tomto ohledu existuje odpovídající obchodní zvyklost.

Šestá kapitola se zabývá procesem uzavírání rozhodčí smlouvy, přičemž se zejména soustředí na rozbor problematiky rozhodčí doložky obsažené v obchodních podmínkách či jiném dokumentu, na který smlouva hlavní odkazuje. Tuto problematiku popisuje nejen z hlediska národních právních úprav, nýbrž i z pohledu mezinárodních úmluv. V rámci výkladu věnovanému německé právní úpravě se rovněž krátce věnuje úpravě vycházející z rozhodčí praxe, podle níž lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít i vydáním náložného listu, je-li v něm rozhodčí doložka výslovně zmíněna.

V následující kapitole se práce věnuje účinkům rozhodčí smlouvy. V rámci této části je rovněž značná pozornost věnována problematice účinků rozhodčí smlouvy z pohledu mezinárodních úmluv, neboť právě mezinárodní uznání procesních účinků rozhodčí smlouvy je pro řešení sporů z mezinárodního obchodu v rozhodčím řízení zcela nezbytné. Nemenší pozornost je věnována i procesním účinkům rozhodčí smlouvy z pohledu porovnávaných právních úprav. V rámci jednotlivých podkapitol věnovaných národním

právním úpravám se práce rovněž zabývá hmotněprávními účinky rozhodčí smlouvy, jejichž existence není na rozdíl od jejich procesních účinků všeobecně přijímána. Pojednání o účincích rozhodčí smlouvy je pro úplnost doplněno o krátký výklad hmotněprávních účinků rozhodčí smlouvy z pohledu angloamerické právní vědy.

Osmá kapitola je věnována subjektivnímu a objektivnímu rozsahu rozhodčí smlouvy. Největší pozornost je věnována problematice právního nástupnictví z hlediska porovnávání právních úprav. Z hlediska věcného rozsahu rozhodčí smlouvy se práce podrobně zabývá problematikou námitky započtení a protižaloby, pokud jimi uplatněné nároky nejsou podřízené rozhodčí smlouvě.

Následující kapitola pojednává o zániku rozhodčí smlouvy. Na zánik rozhodčí smlouvy přitom pohlíží z hlediska procesního i hmotného práva. V rámci příslušných podkapitol se zamýšlí především nad tím, které způsoby zániku závazku lze na rozhodčí smlouvu přiměřeně aplikovat a které nikoliv.

Desátá kapitola se vymyká dosavadní systematice práce, neboť pojednává o veškerých aspektech rozhodčích smluv pro spotřebitelské spory. Úvodem této kapitoly je rozebrána komunitární právní úprava týkající se rozhodčího řízení. Následující části se již věnují úpravě rozhodčí smlouvy z pohledu národních právních úprav, přičemž je podrobně popsána především současná i předchozí česká právní úprava rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli. Výklad je doplněn detailním rozbořením relevantní judikatury.

Závěrečná část předkládané práce obsahuje komplexní zhodnocení obou sledovaných úprav, upozorňuje na jejich nedostatky a v některých ohledech na nesoulad s mezinárodní úpravou. Ohledně podrobných závěrů týkajících se jednotlivých aspektů rozhodčí smlouvy lze odkázat na dílčí závěry, které jsou součástí jednotlivých kapitol.

Na základě analýzy jednotlivých aspektů rozhodčí smlouvy dospěla práce k závěru, že obě právní úpravy poskytují poměrně vhodný právní rámec pro uzavírání a existenci rozhodčí smlouvy. Německou právní úpravu je však nepochybně třeba pokládat za zdařilejší a lépe odpovídající současným vývojovým směrům v oblasti rozhodčího řízení. Těmito trendy jsou především liberalizace formálních náležitostí rozhodčí smlouvy, rozšiřování okruhu arbitrabilních sporů při současném zachování kontroly nad vydanými rozhodčími nálezy prostřednictvím institutů zrušení rozhodčího nálezu a odmítnutí jeho výkonu pro rozpor s veřejným pořádkem, který lze aplikovat i na domácí rozhodčí nálezy, a důsledná ochrana

slabších účastníků právních vztahů, k nimž kromě spotřebitelů patří i zaměstnanci a nájemci prostor určených k trvalému bydlení.

Novelizaci současné české úpravy však práce nepokládá za nezbytně nutnou. Poté, kdy byl odstraněn její nejvýznamnější nedostatek, jímž byla neuspokojivá úprava rozhodčího řízení pro spory ze spotřebitelských smluv, lze českou právní úpravu rozhodčího řízení považovat za dostačující a její dílčí nejasnosti napravit výkladem a rozhodovací praxí. V tomto ohledu je třeba především upozornit na problematiku rozhodčí smlouvy uzavírané elektronickými komunikačními prostředky, neboť přestože v právní teorii i rozhodčí praxi výrazně převažuje názor, že rozhodčí smlouva uzavřená prostou elektronickou komunikací je platná, správný závěr je zcela opačný.

ABSTRACT

Concept of the arbitration agreement from a comparative perspective

The theme of this doctoral thesis is a detailed analysis of the concept of the arbitration agreement under international conventions, specifically the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (the “New York Convention”), the European Convention on International Commercial Arbitration (the “European Convention”), under the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (the “Model Law”) and under Czech and German Law. The thesis covers all aspects of the arbitration agreement, analysing it from the perspective of material norms. The regulation of any conflict of rules is mentioned only if it is appropriate for an analysis of the substantive norms of the elements of an arbitration agreement.

The individual chapters of this thesis address the concept and elementary characteristics of the arbitration agreement and the formal and material requirements, effects, extent and ending of the arbitration agreement. Special attention is paid to arbitration agreements concluded regarding disputes arising from and in connection with agreements entered into between consumers and entrepreneurs (sellers or suppliers), because the Czech regulation of such arbitration agreements was regarded as insufficient for a long time and contributed to the enactment of the most significant and extensive amendment to Act no. 216/1994 Coll. on Arbitral Proceedings and Enforcement of Arbitral Awards (the “Czech Arbitration Act”) so far.

Chapter One deals with the basic characteristics of the arbitration agreement, particularly the definition of the arbitration agreement, the types of arbitration agreement and the separability doctrine of the arbitration clause.

The following chapter addresses the legal character of the arbitration agreement under Czech and German law. On the basis of a detailed analysis of different theories regarding the arbitration agreement, the thesis comes to the conclusion that under Czech law, the theory that combines procedural and contractual elements prevails. Under German law, the procedural theory of the arbitration agreement prevails. Nevertheless, the theories have only a little influence on legal practice. For a comparison with the legal theory of the

common law legal system, chapter one also mentions that the contractual theory of the arbitration agreement prevails in common law countries.

Chapter Three analyses the parties to an arbitration agreement, particularly who can enter into an arbitration agreement and under which conditions. Chapter Three also explores whether under Czech and German Law, the capacity to act in court proceedings or the capacity to enter into a contract is the decisive criterion for entering into an arbitration agreement. In this respect it partly touches on the theories governing arbitration agreements. Chapter Three also deals with the restrictions on the capacity of natural persons and legal entities to enter into an arbitration agreement and with the concept of a power of attorney granted for the conclusion of an arbitration agreement.

Chapter Four addresses arbitrability, which is the crucial concept of the arbitration. In connection with the regulation contained in the New York Convention, the European Convention and the Model Law, the thesis also briefly covers the conflict of law rules relating to the arbitration agreement. Other parts of Chapter Four concentrate exclusively on the material regulation of arbitrability. Further, Chapter Four describes the regulation of arbitrability in foreign law and current trends in the development of the concept of arbitrability in arbitration law, the trends being the so-called “second look” doctrine and extending the group of disputes being eligible for settlement by arbitration.

The main topic of Chapter Four is the regulation of arbitrability under Czech and German law. The criteria stipulated by these regulations differ significantly. Czech law sticks to the classic concept of arbitrability. The criteria which a dispute has to meet in order to be amenable to arbitration are as follows: the dispute relates to an asset, a court must be competent to decide in the dispute and the dispute can be settled between the parties. German law approaches the concept of arbitrability differently and provides for the arbitrability of all disputes relating to an asset, irrespective of the possibility of the parties to settle on the matter of the dispute. German law was inspired by the Swiss regulation in this respect. Current German law also provides for the arbitrability of disputes not relating to an asset which the parties can end by a settlement. Further, German law allows the arbitration of certain claims arising under public law.

It is immediately apparent that the group of disputes that are capable of settlement by arbitration is much larger under German law than under Czech law. The only exception in this respect are certain disputes arising from provisions of Act no. 127/2005, Coll., on

Electronic Communication which fall under the competence of an administrative authority. German law does not provide for any similar exception. Chapter Four further addresses particular types of disputes whose arbitrability is generally questionable from the perspective of Czech and German law. The analysis in this respect confirms the conclusion that the concept of arbitrability under the Czech law is much narrower than under the German law.

Chapter Five addresses the form of the arbitration agreement entered into for all disputes except for disputes arising from agreements between consumers and entrepreneurs. In comparison with other chapters, Chapter Five describes the regulation contained in the New York and European Conventions more deeply because the form of the arbitration agreement is governed by material norms contained in these conventions. An analysis of the respective norms contained in both conventions is supplemented by an analysis of foreign case law relating to the provisions of the New York Convention governing the form of the arbitration agreement.

The regulation of the form of the arbitration agreement under both Czech and German law was inspired by the provisions of the Model Law. Nevertheless, it was supplemented by national norms in many respects. The Czech regulation of the form of the arbitration agreement derives from the previous regulation of the arbitration proceedings that was contained in Act no. 98/1963 Coll., on Arbitral Proceedings in International Business and the Enforcement of Arbitral Awards, which provided for the possibility of an arbitration agreement being entered into by virtue of certain actions in the case that the arbitration clause was a part of the terms and conditions governing the main agreement. This regulation was carried over to the Czech Arbitration Act. Further, attention is paid to the regulation of an arbitration agreement that was entered into by electronic communication with no electronic signature, as the validity of such arbitration agreement is questionable.

The regulation (stipulated in the Tenth Book of the German Procedural Code) of the form of an arbitration agreement complies with the regulation of the form of the arbitration agreement contained in the Model Law to a great extent. The German regulation is supplemented by provisions that carried over from the previous regulation of arbitration proceedings. Under these provisions, it is possible to conclude an arbitration agreement by means of tacit acceptance expressed by means of inaction, if there such acceptance by inaction corresponds to business custom in this respect.

Chapter Six deals with the concluding an arbitration agreement under Czech and German Law focussing particularly on the concept of an arbitration agreement contained in the business terms and conditions or any other document which is referred to in the main agreement and special means of concluding an arbitration agreement - the issuance of a bill of lading containing a specific reference to an arbitration clause in the charterparty. Also, Chapter Six deals with the concept of an arbitration agreement contained in the business terms and conditions or any other document which is referred to in the main agreement from the perspective of the New York and the European Convention.

The next chapter deals with the effects of an arbitration agreement. Particular attention is paid to the effects of an arbitration agreement under the New York and the European Conventions, as the recognition and enforcement of an arbitration agreement under these conventions is essential to international commercial arbitration. Chapter Seven also analyses the procedural effects under German and Czech law. In addition, the thesis addresses the material effects of the arbitration agreement that are not generally accepted. In this respect, the thesis also describes the material effects of an arbitration agreement from the perspective of common law legal systems.

Chapter Eight deals with the extent of an arbitration agreement as regards the persons and matters falling under the ambit of an arbitration agreement from the perspective of the Czech and German law. The main topic of Chapter Eight is the assignment of an arbitration agreement and the legal succession in an arbitration agreement under Czech and German law. Further, the thesis also covers the concept of counterclaims and set-off if claims being raised by way of a set-off or a counter-action do not fall under the scope of the arbitration agreement in question.

The following Chapter analyses the ending of an arbitration agreement, which it describes from the perspective of both procedural and substantive law. Throughout this chapter, the thesis takes into consideration which manners of the ending of agreements entered into under Czech or German Civil or Commercial Code apply to an arbitration agreement by analogy.

Chapter Ten describes arbitration agreements concluded for the disputes arising from agreements entered into between consumers and entrepreneurs. The first part of this chapter describes the European regulation of arbitration proceedings. The subsequent parts analyse the Czech and German regulation of arbitration agreements concluded for disputes

arising from agreements entered into between consumers and entrepreneurs. As regards Czech law, the attention is paid to both previous and current Czech regulation. Attention is also paid to the relevant case law.

Conclusions are drawn in the last chapter, which also contains a complex assessment of the Czech and German regulation of arbitration agreements. Further, certain weak points and non-compliance with international conventions are noted. Partial conclusions relating to the individual elements of an arbitration agreement form closing parts of all chapters of the thesis.

On the basis of the analysis of the particular elements of the arbitration agreement the thesis concludes that both national regulations (i.e. both the Czech and the German regulation) provide for a suitable legal framework for the conclusion and existence of an arbitration agreement. Nonetheless, the German regulation is considered as being more suitable and more in accord with current trends in the regulation of arbitration proceedings in the following respects: liberalisation of formal requirements of an arbitration agreement; extending the categories of disputes capable of settlement by arbitration (German arbitral awards can be checked in proceedings on their annulment and on their refusal due to their non-compliance with *ordre public*); and the protection of weaker parties to legal relationships, in particular consumers, employees and tenants of apartments and similar premises determined for permanent living.

Amending the current Czech regulation is not necessary at the moment. The biggest problem of the Czech legal system used to be the insufficient regulation of arbitration proceedings in consumer disputes. However, this has now been solved by an amendment to the Czech arbitration code. Ambiguity can be removed by means of proper interpretation and case law. From this perspective, the current biggest problem requiring the clarification by the way of the proper interpretation of the Czech Arbitration Act is the usage of electronic communication for the conclusion of an arbitration agreement. Although the prevailing opinion among legal scholars and also in the arbitration practice is that an arbitration agreement can be validly entered into on the basis of normal electronic communication (i.e. with no guaranteed electronic signature), the exact opposite is in fact the case.

SEZNAM LITERATURY

Albrechtskirchinger, G., Kretschmer, F.: *Schiedsgerichtsbarkeit und gewerblicher Rechtsschutz in der Internationalen Diskussion*. in: Plantey, A., Glossner, O.: *Festschrift für Ottarndt Glockner zum 70. Geburtstag*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1994, s. 11 a násl.

Bandúrová, M.: *Rozhodčí doložka a plná moc*. Právní rozhledy, 2009, č. 8, s. 293 a násl.

Bassenge, P., Brudermüller, G., Diederichsen, U. a kol.: *Palandt Bürgerliches Gesetzbuch*. 61. vydání, München: Verlag C.H.Beck, 2002.

Baumbach, A., Duden, K., Hopt, K. J.: *Handelsgesetzch: mit GmbH & Co., Handelsklauseln, Bank-und Börsenrecht, Transportrecht (ohne Seerecht)*. *Kurz-Kommentar*. 30. vydání, München: C.H.Beck, 2000.

Baumgärtel, G.: *Wesen und Begriff der Prozeßhandlung einer Partei im Zivilprozeß*. Berlin, Frankfurt am Main: Verlag Franz Vahlen GmbH, 1957.

Bělina, M.: *Zákoník práce. Komentář*. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2010.

Bělohlávek, A.: *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. Bulletin advokacie, 2007, č. 9, s. 23 a násl.

Bělohlávek, A.: *Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení*. Praha: C.H.Beck, 2012.

Bělohlávek, A.: *Pravomoc rozhodčího soudu v případě sporů v rámci obchodních společností*. Právní rádce, 1994, č. 4, s. 8 a násl.

Bělohlávek, A.: *Rozhodčí řízení v tzv. smluvních vztazích spotřebitelského typu*. Právní fórum, 2010, č. 3, s. 89 a násl.

Bělohlávek, A.: *Vznik rozhodčí smlouvy a oprávnění rozhodců*. Právní zpravodaj, 2005, č. 7, s. 11 a násl.

Bělohlávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2004.

Benkard, G.: *Patentgesetz/Gebrauchsmustergesetz*. München: C.H.Beck, 1993.

Berger, K. P.: *Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht in der Praxis – Analyse und aktuelle Entwicklungen*. RIW, 2001, č. 1, s. 11 a násl.

Berger, K. P.: *Schiedsrichterbestellung in Mehrparteienschiedsverfahren*. RIW, 1993, s. 702 a násl.

Berger, K. P.: *Wirtschaftsschiedsgerichtsbarkeit*. Berlin, New York: De Gruyter, 1992.

Binder, P.: *International Commercial Arbitration and Conciliation in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*. London: Sweet & Maxwell, 2005.

Bishop, R., Coriell, W., Campos, M.: *The „Null and Void“ Provision of the New York Convention* in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. London: Cameron May, 2008, s. 275 a násl.

Blomeyer, K.: *Betrachtungen über die Schiedsgerichtsbarkeit*. in: Bernhardt, W., Rosenberg, L.: *Beiträge zum Zivilprozessrecht: Festgabe zum siebzigsten Geburtstag von Leo Rosenberg*. München, Berlin: Beck, 1949, s. 51 a násl.

Born, G. B.: *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials*. Svazek I, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009.

Broches, A.: *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. in: Paulsson, J.: *International Handbook on Commercial Arbitration*. Svazek IV, The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2005.

Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeines Schuldrecht*. 31. vydání, München: C.H.Beck, 2006.

Brox, H., Walker, W.-D.: *Allgemeiner Teil des BGB*. 30. vydání, Köln, Berlin, München: Carl Heymanns Verlag, 2006.

Bystrický, R.: *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha: Orbis, 1958.

Calavros, C.: *Das UNCITRAL Modelgesetz über die internationale Schiedsgerichtsbarkeit*. Bielefeld: Giesecking, 1988.

Craig, W. L., Park, W., W., Paulsson, I.: *International Chamber of Commerce Arbitration*. 3. vydání, Paris: Oceana – ICC Publishing, 2000.

Crha, M.: *Arbitrabilita spotřebitelských a pracovněprávních sporů*. Právo pro podnikání a zaměstnání, 2010, č. 9, s. 12 a násl.

Čermák, K.: *Elektronický podpis – pohled soukromoprávní*. Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 64 a násl.

Češka, Z. a kol.: *Občanské právo procesní*. Praha: Panorama, 1989.

David, M.: *K povaze rozhodčí smlouvy podruhé a jinak*. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, s. 27 a násl.

Derka, L.: *Je platná rozhodčí smlouva v případě neplatného určení rozhodce (rozhodců)?* Právní rozhledy, 2010, č. 6, s. 215 a násl.

Di Pietro, D.: *Validity of arbitration clauses incorporated by reference*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. London: Cameron May, 2008, s. 355 a násl.

Dobiáš, P., Dobiáš, P.: *Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí podle platné právní úpravy ČR*. Právník 2005, č. 8, s. 925 a násl.

- Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009.
- Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád II. Komentář*. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009.
- Dvořák, J.: *Majetkové společenství manželů*, Praha: ASPI, 2004.
- Eliáš, K.: *Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování*. Ad Notam, 1996, č. 3, s. 52 a násl.
- Eller, O.: *Mezinárodní občanské právo procesní*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1987.
- Epping, M.: *Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts*. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999.
- Fasching, H.W.: *Lehrbuch des Österreichischen Zivilprozessrechts*. 2. vydání. Wien: Manz, 1990.
- Fiala, J.: *Recenze a anotace*. Právník, 1968, č. 8, s. 645 a násl.
- Filip, J.: Poznámka pod čarou jako problém legislativy a judikatury, Právní zpravodaj, 1999, č. 0, s. 7 a násl.
- Flöther, L. F.: *Auswirkungen des inländischen Insolvenzverfahrens auf Schiedsverfahren und Schiedsabrede*. Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag, 2001.
- Forejt, A.: *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995.
- Förschler, H., Förschler, P.: *Der Zivilprozess*. 6. vydání, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2004.
- Friedland, P. D.: *Arbitration Clause for International Contracts*. 2. vydání, New York: Juris, 2007.
- Gaillard, E., Savage, J.: *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague, Kluwer Law International, 1999.
- Gonsorčíková, M.: *Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení*. Dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/pd_1/art_3708/detail.aspx.
- Drettmann, F., Marly, J., Graf von Westphalen, F.: *Vertragsrecht und AGB-Klauselwerke*. Svazek 3, 5. vydání, München: C.H.Beck, 2006.
- Granzow, J.: *Das UNCITRAL-Modellgesetz über die internationale Handelsschiedsgerichtsbarkeit von 1985*. München: VVF, 1988.

Günther, K.: *Kartellstreitigkeiten vor Schiedsgerichten*. in: Habscheid, W. J., Schwab, K. H.: *Festschrift für Heinrich Nagel zum 75. Geburtstag*. Verlag Aschendorff: Münster, 1987, s. 254 a násl.

Hausmann, R.: *Einheitliche Anknüpfung internationaler Gerichtsstands- und Schiedsvereinbarungen?* in: Lorenz, W., Pfister, B., Will, M. R.: *Festschrift für Werner Lorenz zum siebzigsten Geburtstag*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1991, s. 361 a násl.

Habscheid, W.: *Das neue Recht der Schiedsgerichtsbarkeit*. *Juristenzeitung*, 1998, č. 53, s. 446 a násl.

Habscheid, W.: *Die Rechtsnatur des Schiedsvertrages und ihre Auswirkungen*. *Zeitschrift für Insolvenzrecht*, 1955, s. 35 a násl.

Hascher, D. T.: *European Convention on International Commercial Arbitration of 1961 - Commentary*. in: van den Berg, A. J.: *YCA. Svazek XV*, Deventer: Kluwer Law International, 1990, s. 633 a násl.

Henn, G.: *Schiedsverfahrensrecht: ein Handbuch*. 2. vydání, Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 1991.

Hlavsa, P., Klimeš, F.: *Civilní nároky a jejich uplatňování anebo návod ke vzorovým podáním. Vzory s výkladem*. Praha: Linde, 1995.

Holtzmann, H. M., Neuhaus, J. E.: *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1989.

Honsell, H. a kol.: *Basler Kommentar: Internationales Privatrecht*. 2. vydání, Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2007.

Hora, V.: *Československé právo procesní. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Díl III., Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1934.

Horská, J., Burian, J.: *Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách ve světle aktuální judikatury českých soudů a ESD*. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 4, s. 22 a násl.

Hrivnák, J.: *Základy arbitráže. Druhá část. Rozhodcovská zmluva*. *Bulletin slovenskej advokacie*, 2005, č. 5, s. 7 a násl.

Hrivnák, J.: *Základy arbitráže. Druhá část. Rozhodcovská zmluva (dokončenie)*. *Bulletin slovenskej advokacie*, 2005, č. 6-7, s. 9 a násl.

Hrnčířiková, M.: *Platnost rozhodčí smlouvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

Hulmák, M., Tomančáková, B.: *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1.část)*. *Obchodněprávní revue*, 2010, č. 6, s. 168 a násl.

Hulmák, M., Tomančáková, B.: *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2.část)*. *Obchodněprávní revue*, 2010, č. 7, s. 189 a násl.

Illmer, M.: *Der Arglisteinwand an der Schnittstelle von staatlicher Gerichtsbarkeit und Schiedsgerichtsbarkeit*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.

Jauerning, O.: *Zivilprozessrecht*, 28. vydání, München: C.H.Beck, 2003.

Joseph, D.: *Jurisdiction and Arbitration Agreements and Their Enforcement*. London: Sweet & Maxwell, 2005.

Kamlach, M.: *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. Ostrava: Sagit, 1995.

Kaplan, N.: *Is the Need for Writing as Express in the New York Convention and the Model Law Out of Step with Commercial Practice?* *Arbitration International*, 1996, č. 1, s. 28 a násl.

Kirry, A.: *Arbitrability: Current Trends in Europe*. *Arbitration International*, 1996, č. 4, s. 373 a násl.

Kisch, W.: *Einige Bemerkungen zum Wesen des Schiedsvertrages*. *ZZP*, 1926, s. 321 a násl.

Klein, B., Doleček, M.: *Rozhodčí řízení*. Praha: ASPI, 2007.

Knapp, V.: *K některým sporným otázkám pravomoci Rozhodčího soudu Čs. obchodní komory*. *Časopis pro mezinárodní právo*. 1960, č. 1, s. 9 a násl.

Knapp, V.: *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995.

Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. II. díl, Praha: ASPI, 2002.

Kopp, F. O., Schenke, W.-R.: *Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar*. 17. vydání, München: C.H.Beck, 2011.

Kordač, Z.: Pozor při určování rozhodců. Dostupné na: www.epravo.cz.

Kornmeier, U.: *Schiedsfähigkeit und materielle Vergleichsbefugnis*. *ZZP*, 1981, s. 27 a násl.

Kotoučová, J. a kol.: *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010.

Koukal, P.: *Rozhodčí smlouva a pravomoc soudu*. *Právní rádce*, 2001, č. 9, s. 17 a násl.

Kreindler, R. H.: *Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht: Eine ausländische Betrachtung*. in: Sandrock, O., Berger, K. P.: *Festschrift für Otto Sandrock zum 70. Geburtstag*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft, 2000, s. 516 a násl.

Kröll, S.: *Die Entwicklung des Rechts der Schiedsgerichtsbarkeit in den Jahren 2003 und 2004*. NJW, 2005, s. 194 a násl.

Kröll, S.: *The „Incapable of Being Performed“ Exception in Article II (3) of the New York Convention*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. London: Cameron May, 2008, s. 323 a násl.

Křížová, V.: *Prodej podniku*. Dostupné na: <http://www.economicrevue.com/HTM/archivio/13/cz/04.pdf>

Kučera, P.: *Skončí finta splátkových firem? Zrušil ji další soud*. Dostupné na: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=660482>.

Kučera, Z.: *K výkladu projevu vůle při sjednávání rozhodčí doložky*. Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu. 1962, č. 6, s. 72.

Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání, Brno: Doplněk, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009.

Kučera, Z., Tichý, L.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*. Praha: Panorama, 1989.

Kulhánek, M.: *Poznámky k připravované novele zákona o rozhodčím řízení*. Právní rozhledy, 2011, č. 7, s. 247 a násl.

Lachmann, J.-P.: *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*. 2. vydání, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2002.

Landa, A.: *Ještě k otázce příslušnosti rozhodčího soudu k rozhodnutím o vzájemně započitatelné pohledávce*. Časopis pro mezinárodní právo, 1963, s. 355 a násl.

Landau, T., Moollan, S.: *Article II and the Requirement of Form, Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. in: Gaillard, E., Di Pietro, D.: *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards*. London: Cameron May, 2008, s. 189 a násl.

Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., Kröll, S. M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague: Kluwer Law International, 2003.

Lew, J. D. M.: *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. New York: OCEANA PUBLICATIONS, 1978.

Lincerová, K.: *Rozhodčí doložka v praxi*. EPRAVO.CZ Magazine, 2008, č. 4, s. 64 a násl.

Lisse, L.: *Arbitrabilita v pracovněprávních sporech*. Obchodní právo, 2008, č. 2, s. 2 a násl.

Lisse, L.: *Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2011.

Lisse, L.: *Rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách*. Obchodní právo. 2010, č. 9, s. 2 a násl.

Loos, C. M.: *Die Schiedsgerichtsbarkeit in der Verwaltungsgerichtsbarkeit*. Kiel: Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, 1984.

Lorenz, W.: *Die Rechtsnatur von Schiedsvertrag und Schiedsspruch*. AcP, 1958/59, č. 157, s. 265 a násl.

Lowenfeld, A.: *International Litigation and Arbitration*. 2. vydání, St. Paul: West Group, 2002.

Macur, J.: *Důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy*. Právní rozhledy, 2001, č. 12, s. 579 a násl.

Macur, J.: *Lze posuzovat procesní jednání procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, s. 440 a násl.

Macur, J.: *Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů*. Právo a podnikání, 1995, č. 4, s. 3 a násl.

Maier, H.-J.: *Handbuch der Schiedsgerichtsbarkeit*. Berlin: NWB Verlag, 1979.

Marek, K.: *Smlouva o prodeji podniku a o nájmu podniku*. Dostupné na: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-36435280-smlouva-o-prodeji-podniku-a-o-najmu-podniku>

Mašek, F.: *Zákon za špatnou doložku nemůže*. Ekonom, 2007, č. 14, s. 76 a násl.

Maštálka, I.: *Uzavírání rozhodčí doložky/smlouvy na Internetu*. Dostupné na: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=128493>.

Mothejzíková, J., Steiner, V. a kol.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 1996.

Münch, J.: *Schiedsgerichte in Arbeitsachen*. Krause, R., Schwarze, R.: *Festschrift für Hansjörg Otto zum 70. Geburtstag am 23. Mai 2008*. Berlin: De Gruyter, 2008. s. 327 a násl.

Musielak, H.-J. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. 2. vydání, München: Verlag Franz Vahlen, 2006.

Mustill, M., Boyd, S.: *The Law and Practice of Commercial Arbitration in England*. 2. vydání, London: Butterworths, 1989.

Nagel, H.: *Anmerkungen zu einigen hanseatischen Schiedsklauseln*. in: Gottwald, P., Prütting, H.: *Festschrift für Karl Heinz Schwab zum 70. Geburtstag*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1990.

Nelle, A.: *Anspruch, Titel und Vollstreckung im internationalen Rechtsverkehr*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2000.

Nový, Z.: *Arbitrabilita sporů o neplatnost právního úkonu*. Právní fórum, 2008, č. 11, s. 479 s násl.

Ochmann, R.: *Das schiedsrichterliche Verfahren unter Berücksichtigung der gewerblichen Schutzrechte und seine Vor- und Nachteile gegenüber dem staatlichen Gerichtsverfahren*. GRUR, 1993, č. 3, s. 255 a násl.

Pařízek, I.: *Směnka a rozhodčí řízení*. Právní rozhledy, 2002, č. 1, s. 6 a násl.

Pauknerová, M.: *Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva*. Právní rozhledy, 2003, č. 12, s. 587 a násl.

Pavelka, P.: *Závaznost rozhodčí smlouvy při postoupení pohledávky*. Dostupné na www.epravo.cz.

Pecha, R.: *K právní povaze rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 41 a násl.

Pelikán, R.: *Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k právním názorům*. Bulletin advokacie, 2010, č. 9, s. 40 a násl.

Pelikánová, I.: *České právo, Evropa a rozhodčí doložky*. Bulletin advokacie, 2011, č. 10, s. 17 a násl.

Pfaff, D.: *Grenzbewegungen der Schiedsgerichtsbarkeit – Patentnichtigkeit im Schiedsverfahren*. in: Nagel, H., Habscheid, W. J., Schwab, K. H.: *Beiträge zum internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit: Festschrift für Heinrich Nagel zum 75. Geburtstag*. Münster: Verlag Aschendorff, 1987, s. 278 a násl.

Pohl, T.: *Několik poznámek k praktické aplikaci zákon o rozhodčím řízení*. Obchodní právo, 2005, č. 9, s. 2 a násl.

Pospíšil, P.: *Kdo může uzavírat rozhodčí smlouvu?* Bulletin advokacie, 2010, č. 12, s. 35 a násl.

Poudret, J.-F., Besson, S.: *Comparative Law of International Arbitration*. 2. vydání, London: Sweet & Maxwell, 2007.

Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004.

Raban, P.: *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 25 a násl.

Raban, P.: *Online arbitráž a její podmínky*. Obchodní právo, 2004, č. 1, s. 3 a násl.

Raeschke-Kessler, H., Berger, K. P.: *Recht und Praxis des Schiedsverfahrens*. 3. vydání, Köln: RWS Verlag Kommunikationsforum, 1999.

- Raeschke-Kessler, H.: *Stand und Entwicklungen der nationalen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*. in: Gottwald, P.: *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*. Bielefeld: Giesecking Verlag, 2000, s. 211 a násl.
- Rauscher, T., Wax, P., Wenzel, J. a kol.: *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Svazek 3, 3. vydání, München: C.H.Beck, 2008.
- Rebmann, K., Säcker, F. J., Rixecker, R.: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. svazek 1, 5. vydání, München: C.H.Beck, 2006.
- Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004.
- Reich, N.: *A European Concept of Consumer Rights: Some Reflections on Rethinking Community Consumer Law*. in: Ziegel, J. S.: *New Developments in International Commercial and Consumer Law*. Oxford: Hart Publishing, 1998.
- Reich, N.: *More clarity after „Claro“?* Luzern: Rechtswissenschaftliche Fakultät, 2007, dostupné na: <http://www.unilu.ch/files/ercl.2007.pdf>.
- Reiner, A.: *Das neue österreichische Schiedsrecht / The new Austrian Arbitration Law, Praxiskommentar*. Wien: LexisNexis, 2006.
- Reithmann, Ch., Martiny, D.: *Internationales Vertragsrecht*. 6. vydání, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2004.
- Richter, T.: *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
- Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.: *Zivilprozessrecht*. 17. vydání, München: Verlag C.H.Beck, 2010.
- Roth, G. H.: *Schiedsklauseln in Gesellschaftsverträgen*. in: Briner, R. a kol.: *Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel*. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2001, s. 318 a násl.
- Rozehnalová, N.: *Právo mezinárodního obchodu*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, 2008.
- Rubino-Samartano, M.: *International Arbitration Law and Practice*. 2. vydání, The Hague: Kluwer Law International, 2001.
- Růžička, K.: *Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení?* Bulletin advokacie, 2010, č. 5, s. 52 a násl.
- Růžička, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.
- Růžička, K.: *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie 2003, č. 5, s. 32 a násl.

Ryšavý, I.: *Rozhodčí doložka u nájemního bydlení: řešení, nebo past?* Moderní obec, 2011, č. 2, s. 2 a násl.

Sadecký, L.: *Rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv po novele zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.* Právní rozhledy, 2012, č. 5, s. 153 a násl.

Saenger, I. a kol.: *Zivilprozessordnung, Kommentar.* 4. vydání, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2011.

Samuel, A.: *11 Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A Study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Swiss, U.S. and West German Law.* Zürich: Schluthess, 1989.

Sanders, P.: *Arbitration.* Tübingen: J.C.B.Mohr, 1996.

Sanders, P.: *Yearbook Commercial Arbitration.* Svazek I, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1976.

Sanders, P.: *Yearbook Commercial Arbitration.* Svazek II, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1977.

Sanders, P.: *Yearbook Commercial Arbitration.* Svazek IV, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1979.

Sanders, P.: *Yearbook Commercial Arbitration.* Svazek IX, Deventer: Kluwer Law International, 1984.

Sedláček, V., Steiner, V.: *Mezinárodní obchodní arbitráž (se zřetelem k právní úpravě v ČSSR).* Svazek I., Praha: Československá obchodní komora, 1975.

Sedláček, V.: *Rozhodčí řízení v československém zahraničním obchodě.* Praha: Československá obchodní a průmyslová komora, 1982.

Schelle, K., Schelleová, I.: *Schiedsverfahren in der Tschechischen Republik.* Norderstedt: GRIN Verlag, 2010.

Schelleová, I.: *O sporech bez soudu.* Ekonom, 1995, č. 19, s. 55 a násl.

Schiavetta, S.: *Does the Internet Occasion New Directions in Consumer Arbitration in the EU?* Journal of Information, Law and Technology, 2004, č. 3, s. 3 a násl.

Schiedermair, G.: *Vereinbarungen im Zivilprozeß,* Bonn: L. Rohrscheid, 1935.

Schiffer, J. K. a kol.: *Mandatspraxis Schiedsverfahren und Mediation.* 2. vydání, Köln: Carl Heymanns Verlag, 2005.

Schlosser, P.: *Das neue deutsche Recht der Schiedsgerichtsbarkeit.* in: Gottwald, P.: *Revision des EUGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht.* Bielefeld: Gieseking Verlag, 2000, s. 163 a násl.

Schlosser, P.: *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. 2. vydání, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1989.

Schlosser, P.: *Schiedsgerichtsbarkeit und öffentlich-rechtlich beeinflusste Streitgegenstände*. in: Arthur Bülow, A., Böckstiegel, K. H., Glossner, O.: *Festschrift für Arthur Bülow, zum 80. Geburtstag*. Köln: Carl Heymann, 1981, s. 189 a násl.

Schmidt, K.: *Gesellschaftsrecht*. 4. vydání, Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag, 2002.

Schumacher, K.: *Das neue 10. Buch der ZPO*. in: Rolland, W., Diederichsen, U.: *Festschrift für Walter Rolland zum 70. Geburtstag*. Köln: Bundesanzeiger, 1999, s. 328 a násl.

Schütze, R. A., Tscherning, D., Wais, W.: *Handbuch des Schiedsverfahrens*. Berlin: de Gruyter, 1990.

Schütze, R. A.: *Schiedsgericht und Schiedsverfahren. Schiedsgericht und Schiedsverfahren*. 3. vydání, München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999.

Schütze, R. A.: *Zur notariellen Beurkundung von Schiedsvereinbarungen*. BB, 1992, č. 27, s. 1877 a násl.

Schwab, K. H., Walter, G.: *Schiedsgerichtsbarkeit. Kommentar*. 7. vydání, München: C.H.Beck, 2005.

Slováček, D.: *Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky*. Bulletin advokacie, 2009, č. 7-8, s. 46 a násl.

Sokol, T.: *Opět k neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých rozhodčích soudů*. Bulletin advokacie, 2010, č. 6, s. 22 a násl.

Součková, M. a kol.: *Zákoník práce. Komentář*. 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004.

Spieker, O.: *Schiedsvereinbarungen in Allgemeinen Geschäftsbedingungen im Bereich des nicht kaufmännischen Verkehrs*. ZIP, 1999, s. 2138 a násl.

Stavínohová, J., Hlavsa, P.: *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003.

Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Svazek 7, část 2, 21. vydání, Tübingen: Mohr Siebeck, 1994.

Stein, F., Jonas, M. a kol.: *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Svazek 9, 22. vydání, Tübingen: Mohr Siebeck, 2002.

Steiner, V., Štajgr, F.: *Československé mezinárodní právo procesní*, Praha: Academia, 1967.

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009.

Šťastný, M.: *Časové omezení možnosti vznést námitku nepřislušnosti u rozhodčího soudu*. Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu, 1962, č. 6, s. 61 a násl.

Svoboda, Š., Matějovský, T.: *Obchodní smlouvy: nevyvážené doložky. Prověřte rozhodčí doložky v zákaznických smlouvách dříve, než skončíte u soudu*. Ekonom, 2010, č. 17, s. 56 a násl.

Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009.

Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: *Občanský zákoník II. Komentář*. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009.

Thomas, H., Putzo, H.: *Zivilprozeßordnung*. 19. vydání, München: C.H.Beck'sche, 1995.

Thomas, H., Putzo, H., Reichold, K., Hüßtege, R., Seiler, Ch.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. München: Verlag C.H.Beck, 2011.

Tomsa, M.: *Uzavření kupní smlouvy v obchodních vztazích poskytnutím plnění*. Právní praxe v podnikání, 2000, č. 5, s. 14 a násl.

Tomsa, M.: *Nepřiměřenost rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách*. Obchodní právo, 2011, č. 6, s. 2 a násl.

Valoušková, Z.: *O neplatnosti rozhodčích doložek*. Bulletin advokacie, 2010, č. 5, s. 35 a násl.

van den Berg, A. J.: *The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. Deventer, Antwerp, Boston, London, Frankfurt: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981.

van den Berg, A. J., Sanders, P.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek X, Deventer: Kluwer Law International, 1985.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XI, Deventer: Kluwer Law International, 1986.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XII, Deventer: Kluwer Academic Publishers, 1987.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XV, Deventer: Kluwer Law International, 1990.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XVII, Deventer: Kluwer Law International, 1992.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XVIII, Deventer: Kluwer Law International, 1993.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XIX, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1994.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXI, The Hague: Kluwer Law International, 1996.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXII, Deventer: Kluwer Law International, 1997.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*, Svazek XXV, The Hague: Kluwer Law International, 2000.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXVI, Deventer: Kluwer Law International, 2001.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXVII, Deventer: Kluwer Academic Publishers, 2002.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXIX, Deventer: Kluwer Law International, 2003.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXXI, Deventer: Kluwer Law International, 2006.

van den Berg, A. J.: *Yearbook Commercial Arbitration*. Svazek XXXII, Deventer: Kluwer Academic Publishers, 2007.

Veeder, V. V.: *Towards a Possible Solution*. in: van den Berg, A. J.: *Planning Efficient Arbitration Proceedings: The Law Applicable in International Arbitration*, XII. International Arbitration Congress, Vídeň, 3.-6.11.1994, ICCA Congress Series č. 7, Deventer: Kluwer Law International, 1996, s. 268 a násl.

Vlastník, J.: *Právo na spravedlivý rozhodčí proces?* Právní rozhledy, 2012, č. 1, s. 1 a násl.

von Hippel, T.: *Der Ombudsmann im Bank- und Versicherungswesen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2000.

von Hülsen, H.-W.: *Die Gültigkeit von internationalen Schiedsvereinbarungen nach Konventionsrecht mit Hinweisen auf deutsches, französisches, englisches und US-amerikanisches Recht*. Berlin: J. Schweizer, 1973.

von Paschelberg-Gehag, J.: *Das reformierte deutsche und schwedische Schiedsverfahrensrecht*. Frankfurt am Main: PETER LANG, Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2002.

Vrcha, P.: *K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení*. Právní rádce, 2010, č. 3, s. 14 a násl.

Vysokajová, M., Kahle, B., Randlová, N., Hůrka, P., Doležilek, P.: *Zákoník práce. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012.

- Wackenhuth, M.: *Die Schriftform für Schiedsvereinbarungen nach dem UN-Übereinkommen und Allgemeine Geschäftsbedingungen*. ZZP, 1986, s. 445 a násl.
- Wagner, G.: *Prozeßverträge: Privatautonomie im Verfahrensrecht*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1998.
- Wieczorek, B., Schütze, R. A., Thümmel, R. C. a kol.: *Zivilprozessordnung und Nebengesetze: Grosskommentar*. Svazek 5, 3. vydání, Berlin, New York: de Gryuter, 1995.
- Winterová, A. a kol.: *Občanské právo procesní*. 6. vydání, Praha: Linde Praha, 2011.
- Wolf, Ch.: *Die institutionelle Handelsschiedsgerichtsbarkeit*. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1992.
- Zahradníková, R.: *Vítězné tažení Modelového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži*. EMP Jurisprudence, 2006, č. 3, s. 3 a násl.
- Zahradníková, R.: *Právní úprava arbitráže ve Francii a její potenciální na připravovanou novelu zákona č. 216/1994 Sb.* Právní fórum. 2010, č. 4, s. 184 a násl.
- Zimmermann, W., *Zivilprozeßordnung. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung*. 6. vydání, Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2002.
- Zöllner, R. a kol.: *Zivilprozessordnung. Kommentar*. 25. vydání, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2005.
- Zoulík, F.: *Některé problémy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 13 a násl.